Barcode : 2020050006420
Title - kokkookamu kal'aashaastramu
Author - -
Language - Telugu
Pages - 314
Publication Year - 1951
Barcode EAN.UCC-13

8662

రాధాకృష్ణులు

భవానీశంకరులు

కామగ్రంథమాల. ౧ వ గ్రంథము. వెల రు ౧౨.

కొక్కోకము కళాశాస్త్రము

రతి రహస్యము

పండితప్రతి.

(Confidential Edition for Scholars)

గ్రంథకర్తలు:

కొక్కోకుఁడు. ఎల్లన.

దరులకు దైవతంబు సుఖ•ధాముఁడు చిత్తభవుండు వామసం
చరణుఁడు శ్రీకరుండు గుణ•సాగరు మల్లయఁ బ్రోచుఁ గావుతన్.

శ్లో. పరిజనపదే భృంగశ్రేణీ, పికాః పటుబన్దినో
హిమకరసితచ్ఛత్రం, మత్తద్విపో మలయానిలః।
కృశతనుధనుర్వల్లీ లీలాకటాక్షశరావలీ,
మనసిజమహావీరస్యోచ్చైర్జయంతి జగజ్జితః.

చ. పరిజనకోటి తుమ్మెదలు, • పాలకవర్గము కోకిలాళి, చం
దురుఁ డుసితాతపత్రము, స•ఘూర్ణిత మత్తగజము విల్లపాంగముల్
శరములు, గంధసింధురము • చల్లనివాయువుఁ గాఁగ లోక ము
ల్బ్రాఁక గొని గెల్చు మన్మథుఁడు • గ్రని మల్లయ కిచ్చుఁ గోరికల్.

సీ. వాత్స్యాయనముని కళా•వల్లభుఁ గీర్తించి
ఘోణికాపుత్త్రుఁ బ్ర•వీణుఁ గొల్చి
కూచమారుని రస•కోవిదుఁ బ్రార్థించి
నందీశు విద్యాధి•నాథుఁ దలఁచి
మన్మథరసికస•న్మాన్యుని గొనియాడి
శాస్త్రజ్ఞుశివకియ్యు • సన్నుతించి
వైశ్యదత్తుని రతి•వరమూర్తిఁ బొడఁగాంచి
భవ్యు కాంచీనాథుఁ • బ్రస్తుతించి

ఆ. వె. మునిసనత్కుమారు • ధనదుతనూభవు
నశ్వినుల జయంతు • ననుసరించి
రావిపాటితిప్ప•రాజాదిముఖ్యశ్రృం
గారకవుల నెల్ల • గారవించి.

క. అని యిష్టదేవతా ప్రా
ర్థనముఁ గళాశాస్త్ర సుకవి • రాజశ్రేణిన్
వినుతియును జేసి నా నె
మ్మనమునఁ దిరిపురాంబనిల్పి • మహితప్రీతిన్.

సీ. శ్రీవత్సగోత్రప్ర•సిద్ధసంభూతి నా
పస్తంబసూత్రప్ర•శస్తఘనుఁడ
గురుదయానిధియైన • కూచనమంత్రికి
నంగనామణి ముత్త•మాంబికకు ను
దనయుండ సత్కవీం•ద్రసుమాన్యచరితుండ
శివకృపాసుజ్ఞాన•శేఖరుండ
నానార్థవిద్యాచ•ణానందయోగీంద్ర
శిష్యపరిచారవి•శిష్టఘనుఁడ

గీ. నెల్లయామాత్యుఁడను సత్క•వీంద్రహితుఁడఁ
గలితవాక్ప్రౌఢిఁ గొక్కోక•కవివరుండఁ
జతురమతితోడ రతికళా•శాస్త్ర మిదియుఁ
దెనుఁగు గావింతు రసికులు • వినుతిఁ జేయ

వ. అని తలపోయుచున్న యవసరంబున—

సీ. తనకీర్తికామిని • దశదిశాభామినీ
స్మితకపోలములకు • మెఱుఁగుఁ బెట్ట
తనభవ్యమూర్తి కాం•తామదాలస నవ
వీక్షణద్యుతులకు • విందొనర్ప
తనవైభవంబు బాం•ధవకవిగాయక
మానసాంతరముల • మఱుఁగుఁ జేయ
తననీతిగరిమయు • ఘనతరాంకుశము దు
ర్మంత్రికుంజరముల • మదములణప

గీ. చండలాంబ మహాలక్ష్మి • సత్కృపాప్ర
సాదసాధిత వైభవ • సాంద్రయశుఁడు
మంత్రిమాత్రుఁడె భైరవ•మంత్రిసుతుఁడు ||
మంత్రినిధి కుంటముక్కల • మల్లమంత్రి.

క. ఒకనాఁడు రతిరహస్య
ప్రకటకళాశాస్త్రసుకవి ♦ బంధుర తరుణీ
నికరములు గొల్వ విద్యా
ప్రకటితుఁడై నన్నుఁబిలువఁ ♦ బనిపియు ననియెన్.

క. ఘనఘంటాసుత్రాముఁడ
ఘనశాసనపీశ్వరుండ ♦ నగుదీవు మదిన్
గని గబ్బియింపఁ బూనిన
కవితామణిభూషణంబు ♦ గావలె నాకున్.

క. జల్లులు పదపూరణములు
బొల్లులు ససమగ్రములును ♦ బునరుక్తములున్
జెల్లని వళిప్రాసంబులు
నల్లికలును జొరవు సుపథ♦మగు నీ కృతికిన్.

వ. అని గౌరవంబున స్తనకాభరణకర్పూరతాంబూలం బొసంగినం గైకొని నిజనివాసంబునకుం జని యొక్క శుభముహూర్తంబునం గావ్యంబుఁ జెప్ప నుద్యోగించి తత్కథాసూత్రంబునకుఁ బాత్రంబైన కృతీశ్వరు నభివర్ణించెద—

సీ. మునిపరాశరగోత్ర♦ముఖ్యుఁడగు గుంటు
పలి పెరుమళ్ళిరాజు ♦ భాగ్యమూర్తి
యారాజవర్యున ♦ కాత్మజుం డై యొప్పు
గురుధైర్యనగరాజు ♦ కొమ్మరాజు
కొమ్మయమంత్రికిఁ ♦ గూర్మినందనుఁ డయ్యె
మనుమయామాత్యుఁ డ♦మాత్యమాళి
యామనుమయ్యకు ♦ నవతరించిరి మెండు
కొండూరు చిట్టిన ♦ కోవిదుండు
గీ. పొసఁగ నోబళమంత్రి త♦త్పుత్త్రుఁ డయ్యె
దెలఁగయామాత్యుఁ డప్పది♦గ్గీపకీర్తి

యట్టి తెలంగయ్యకును బుట్టె ♦ ననమయశుఁడు
భైరవామాత్యుఁ డరిమంత్రి♦భంజనుండు.

గీ. ఘనులు నాచనసోమన ♦ కాళహస్తి
మంత్రిగోపన సింగనా♦ మాత్యవరులు
సమ్ముఖులుగ, రూపకీర్తి ప్ర♦తాపములను
బోబలె నిల గుంటముక్కల♦భైరవుండు.

ఆ. వె. అట్టి భైరమంత్రి ♦ కనకాంబ భాగ్యసౌ
భాగ్యగరిమ నెలయు ♦ పెమ్మియన్య
నక్కమాంబ తనయు ♦ లనఘులు నలువురఁ
గనియె గుణసముద్రు ♦ లనుచుఁ బొగడ.

క. వారెవ్వ రనిన గంగన
ధీరుఁడు పెదమల్లనయును ♦ దీప్తయశశ్శ్రీ
ధారుఁడు మల్లామాత్యుఁడు
భైరవుఁడుననంగ నఖిల ♦ భాగ్యోన్నతులై.

వ. వారల క్రగజుండు—

సీ. మాధవ మాధవ ♦ మాధవులకు సాటి
సౌందర్య విక్రమ ♦ సంపదలను
గోపాల గోపాల ♦ గోపాలురకు నెన
భోగ సాహస కళా ♦ భూషణముల
గాంగేయ గాంగేయ ♦ గాంగేయులకుఁ బ్రతి
వర్ణ ప్రతాప పా♦వనవిరూఢి
కుంభజ కుంభజ ♦ కుంభజులకు సాటి
రణ తపస్సామర్థ్య ♦ రాజసముల

గీ. నితరజనముల సరిపోల్ప ♦ నెట్లువచ్చు
భాగ్యసౌభాగ్యవైభవ ♦ ప్రాభవములఁ
గుటిలరిపుమంత్రి హృచ్ఛేది ♦ గుంటముక్క
గంగయామాత్యునకు దాన♦కర్ణునకును.

వ. అతని సహోదరుండు—

సీ. హరిపదధ్యానత♦త్పరుఁడు చండలమహా
లక్ష్మీప్రసాదైక♦లబ్ధవరుఁడు
రహిఁ గజపతిమహా♦రాయ లిచ్చిన సమం
చితమహాపాత్రిప్రి♦సిద్ధయశుఁడు
నాజమాఖానరా♦యనిచేత నొడయుఁడై
వినుకొండ దుర్గ మే♦లిన ఘనుండు
కృతి నన నిక్షేప ♦ పృథ్వీ తటాకాలయ
తనయాది సప్తసం♦తానపరుఁడు

గీ. మునిపరాశరగోత్రసం♦జనితుఁ డార్య
సేవ్యతిరువేంగళాచార్య♦శిష్యుఁడు నగు
మంత్రి పెరుమాళ్లకొమ్మయ ♦ మనుమయోబ
మంత్రి తెలఁగయ్య భైరవ♦మల్లమంత్రి.

గీ. సన్నుతావాస జగదంబ ♦ చండలాంబ
తనకు నిలవేల్పుగా భూమిఁ ♦ దనరినాఁడు
గజపతియు నశ్వపతియును ♦ గారవింప
మహిని విలసిల్లె భైరవ♦మల్లమంత్రి.

—♦ షష్ఠ్యంతములు ♦—

క. ఇటువంటి మంత్రినిధికిని
బటులతరవిద్యావిశేష♦పాండిత్యునకున్
కటక కలుబరిగ ఢిల్లీ
కటక స్తవనీయ సుగుణ♦గణనిత్యునకున్.

క. కాంతామోహనవరతి
కాంతునకును బాహుసత్త్వ♦గర్వితరిపువి
క్రాంతున కరిసామజమా
వంతునకును సుకవిగహన♦వాసంతునకున్.

క. ధీరునకు రతిరహస్యవి
హారునకుం బంచదశస•మంచద్దివ్యా
కారునకును సుగుణగణా
ధారునకును మంత్రిమకుట•తటఘటితునకున్.

క. తిరుమలతిరువెంగళగురు
పరమకృపాలబ్ధవిభవ•భాగ్యాఢ్యునకున్
హరిచరణకమలమధుకర
సరమతికిన జెట్టులగింపి•వారణకృతికిన్.

క. శ్రీచంపేలాంబవరకరు
ణాచరితునకతులమాన•నానావిభవ
ప్రాచుర్యశేముషీమహి
మాచారున కతిమనోహ•రాకారునకున్.

క. లక్కాంబానందనునకు
భక్కుండ వరకరుణాది•భవ్యమనీషా
పరిక్కంతకహరునకు బల
దిక్కరతీంద్రునకు మల్ల•ధీమంతునకున్.

క. సల్లలితవాగ్విలాసో
త్ఫుల్లరతిపరిభవనవ్య•భూషణబాహా
హల్లీస కుంటముక్కల
మల్లామాత్యునకు గురుస•మానసుమతికిన్.

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నాయొనర్పంబూనిన కొక్కోకం
బను గళాశాస్త్రంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనిన—

శ్లో. కొక్కోకనామ్నా కవినా కృతోఽయం
శ్రీవైన్యదత్తస్య కుతూహలేన
విలోక్యతాం కామకలాసుధీరాః!
ప్రదీపకల్పో వచసాం విగుంభః.

క. శ్రీవైన్యదత్తకౌతుక
భావితకొక్కోకసత్ప్రబంధనగుంభా
ప్రావీణ్యాధిపకల్పక
ళావాక్యము లెఱుఁగుఁడీ త◆లంపున రసికుల్.

తా. వైన్యదత్తునిచేత చెప్పంబడిన కొక్కోకమను శాస్త్రమందలి కళా
వాక్యములను రసికులైనవారు తెలిసికొందురుగాక.

శ్లో. భూయోభూయో మునివరగవీరర్థదుగ్ధాని దుగ్ధ్వా
నిర్మథ్యార్థం ప్రణిహితధియా సోయమాదాయ సారః
స్వాదుః పథ్యో లలితరమణీయావహాభోగభోగ్య
సుఖ్యో దేవైరపి బహుమతస్సేవ్యతాం పండితేంద్రైః.

చ. యతివరవాక్యధేనువుల ◆ నప్పటికప్పటి కర్థదుగ్ధముల్
బితికి మథించి పథ్యరుచి◆భీరుమనోహరభోగభాగ్యముల్
శతముఖుఁడాదిగా సురలు ◆ సన్నుతిఁజేయఁగ నొప్పు సారము
న్నుతముగఁ జేసినాఁడ కవి◆నాథులు చేకొనుఁ డాత్మవీథులన్.

తా. ధేనువుల పాలుపితికి మథించి వెన్నతీసినట్లులాగ దేవేంద్రుడు మొద
లగు దేవతలచేత స్తుతింపతగిన స్త్రీభోగసౌఖ్యకరములైన వైన్యదత్తుని వాక్యార్థ
ములను గ్రహించి యాకవిచే ప్రకాశింపజేయదగిన యీశాస్త్రమును కవివరు
లంగీకరింతురుగాక.

—ఈ శాస్త్రమునకు ఫలము.—

శ్లో. అసాధ్యాయాః సుఖం సిద్ధిః, సిద్ధాయాశ్చానురంజనమ్
రక్తాయాశ్చ రతిస్సమ్యక్ కామశాస్త్రప్రయోజనమ్.

ఆ. వె. తన కసాధ్యమైన ◆ తరుణిసాధించుట
దొరకెనేని తన్ను ◆ మఱపుఁగొనుట
మేలుగలుగు సతుల ◆ మెలపంగ నేర్పుట
కామశాస్త్రమునకుఁ ◆ గలుగుఫలము.

తా॥ తనకు సాధ్యముకాని స్త్రీనయినా సాధ్యురాలయ్యేటట్టు చేసుకొని
యనుభవించుట యీ శాస్త్రమునకు ఫలమని తెలియదగినది.

శ్లో॥ సంసారే వటలాస్తతో యతరతే సారం యదేకం వరం
యస్యాయం చ సమగ్ర ఏవ విషయగ్రామస్య వాచో మతః॥
తత్సౌఖ్యం పరతత్త్వవేదనమహానందోపమం మన్దధీః
కో వా విన్దతి మూర్ఖమన్మథకలావైచిత్ర్యమూఢో జనః॥

చ. భవముఘటాంతతో యచల • భావము దీనికి సారమొక్కటే
వివిధసుఖప్రపంచమతి • విభ్రమ మందులసౌఖ్యమాత్మలోఁ
దవిలినచర్మనిర్మితము • దానినెఱుంగఁడు మందబుద్ధి హృ
ద్భవరతిచిత్రభోగములు • భాగ్యవిహీనుల కెట్లుచొప్పడున్.

తా॥ మనుష్యదేహము నొందుటకు ఫలము రతిసుఖక్రియాదులు. కావున తదనుగుణములగు హావభావములను బొందుటయె మిక్కిలి జాణతనము. అది హావభావవిలాసవిభ్రమాది గుణహీనులైన మందబుద్ధిగల నిర్భాగ్యులకు సిద్ధించనేరదు.

శ్లో॥ జాతిస్వభావగుణదేశజధర్మచేష్టా
భావేంగితేషు వికలో రతితంత్రమూఢః॥
లబ్ధ్వాపి హి స్ఖలతి యౌవనమంగనానాం
కిం నారికేళఫలమాప్య కపిః కరోతి॥

ఉ. ఇంతుల జాతిచేష్టిత గు • ణేంగితదేశజనానుధర్మవి
శ్రాంతు లెఱుంగలేని యతి • జాతున కంగనయబ్బెనేని వి
భ్రాంతివహించుఁ గాని రతి • పాక మెఱుంగఁడు రాజనిష్కుటా
భ్యంతరనారికేళఫల • మబ్బిన వానరుఁ డేమి చేసెడిన్.

తా॥ స్త్రీలయొక్క జాతి, క్రియ, గుణము, హృదయము సర్వము నెఱుంగని మూఢునకు సంగమదొరికినయెడల టెంకాయదొరికిన కోతిరీతిగా లాలనాదిక్రియ లెఱుంగక విభ్రాంతి చెందును.

శ్లో. యద్వాత్స్యాయనసూత్రసంగ్రహబహిర్భూతం కిమప్యాగమే
దృష్టం వాక్యమిదం మయా మునిగిరాం శిక్షా హి సాధారణీ।
భావవ్యంజితమన్యభంగికథితం తత్రాపి చేదస్తి తత్
మన్దానాముపయుజ్యతే తదపి హి స్పష్టాభిధేయాకృతి॥

గీ. ఇతరరతిశాస్త్రములను వ•ర్ణించి పూర్వ
మునుల వాక్యంబులను వాత్స్య • యనునిసూత్ర
పఙ్క్తి నెఱిఁగి దీని రచింపఁ • బరగినాఁడ
రతివిలాస మెఱుంగని • పతులకొఱకు.

తా॥ రతిపాక మెఱుంగలేని మందబుద్ధిగల నరులకొఱకు వాత్స్యాయన సూత్రములనుండియు నితరశాస్త్రములనుండియు మునీశ్వరులవాక్యములనుండియు నీపుస్తకము నాచేరచింపబడినది

శ్లో॥ పద్మినీం, తదను చిత్రిణీం, తతః శంఖినీం, తదను హస్తినీం, విదుః।
ఉత్తమా ప్రథమభాషితా, తతో హీయతే యువతిరుత్తరోత్తరమ్॥

క. మును జెప్పినదియె యుత్తమ
వెనుకటిదే హీనగాఁగ • వివరింతురు ప
ద్మిని, చిత్రిణి, శంఖిని, హ
స్తినులను నొర్రొర్తుకంటె • స్త్రీజాతులకున్.

తా॥ పద్మిని, చిత్రిణి, శంఖిని, హస్తిని యను నీజాతులలో వరుసగా తొలుత చెప్పినదానికంటె నొకటికొకటి అధమమని తెలియదగినది.

—• పద్మినీ జాతి స్త్రీ లక్షణము •—

శ్లో॥ కమలముకుళమృద్వీ ఫుల్లరాజీవగంధః
సురతపయసి యస్యాః సౌరభం దివ్యమంగే।
చకితమృగదృశాభే ప్రాంతరక్తే చ నేత్రే
స్తనయుగళమనర్ఘ్యం శ్రీఫలశ్రీవిడంబి॥

శ్లో॥ తిలకుసుమసమానాం బిభ్రతీ నాసికాం చ
ద్విజగురుసురపూజాం శ్రద్ధధానా సదైవ।
కువలయదళకాంతిః కాపి చాంపేయగౌరీ
వికచకమలకోశాకార కామాతపత్రా॥

శ్లో॥ వ్రజతి మృదు సలీలం రాజహంసీవ తన్వీ
త్రివళివలితమధ్యా హంసవాణీ సువేషా।

మృదు శుచి లఘు భుంక్తే మానినీగాఢలజ్జా
ధవళకుసుమవాసోవల్లభా పద్మినీ స్యాత్॥

సీ. తామరమొగ్గ చం♦దమున మెత్తనిమేను
జలజగంధము రతి♦జలముఁ దనరు
మాలూరఫలముల ♦ మఱపించు పాలిండ్లు
కొలికుల కింపైన ♦ కలికిచూపు
తిలపుష్పములవన్నెఁ ♦ దిలకించు నాసిక
గురువిప్రపూజనా♦పర సునియమ
చంపకకువలయ ♦ ఛాయయుఁగల మేను
నబ్జపత్రముఁబోలు ♦ నతనుగృహము
గీ. హంసగమనంబు కడుసన్న ♦మైన నడుము
మంజుభాషిణి, శుచి, లఘు♦మధురభోజి
వెల్లచీరెల యందున ♦ వేడ్కలెస్స
మానవతి పద్మినీభామ ♦ మధురసీమ.

తా॥ తామరపువ్వువలెనుండు మెత్తని శరీరమును, తామరపువ్వువాసనగల రతిజలమును, మారేడుపండ్లవంటి కుచములును, సొగసగుచూపును, నువ్వుపువ్వువంటి ముక్కును, గురుబ్రాహ్మణపూజయందాసక్తియు, సంపంగివంటిన్నీ కలువపువ్వులవంటిన్నీ దేహచ్ఛాయగలదియు, తామరరేకువంటి భగముగలదియు, హంసగమనమును, సన్నమైననడుమును, మంచిమాటలును, శుచియై కొద్దిపాటిరుచిగల భోజనమును, తెల్లచీరెలయందుప్రీతిన్నీ గలస్త్రీ పద్మినిజాతిస్త్రీగా నెఱుంగునది.

సీ. రాజీవగంధియే ♦ రాకేందుబింబాస్య
నీలోత్పలశ్యామ ♦ నిర్మలాంగి
సద్గుణచారిత్రి ♦ సత్యవ్రతాచార
తరుణి కురంగాబ్జ ♦ ధవళనేత్ర
పాటలాధర రక్త♦పల్లవమృదుపాణి
గానవిద్యాలోల ♦ దానవిభవ

కీరభాషిణి మణి♦హారవిభూషిత
మదమదావళయాన ♦ మధురభోజి
గీ. నీరు జలజంబువాసన ♦ మారుకేళి
నాలుగవజామునకుఁ దేలుఁ ♦ గేళినోరులఁ
జిత్తగింపదు పాంచాలుఁ ♦ జెందఁగోరు
విమలవస్త్రంబు పద్మిని ♦ వేడ్కఁగట్టు.

తా॥ తామరపువ్వువంటి వాసనగలదేహమును, పూర్ణచంద్రునివంటి ముఖమును, నల్లకలువలవంటి దేహకాంతియు, నిర్మలమయిన అవయవములును, మంచి గుణమును, సత్యము చెప్పుటయు, లేడికండ్లును, తెల్లని నేత్రములును, తెలుపు మించి యెఱుపువర్ణముగల అధరమును, లేతచిగుళ్లవంటి అరచేతులును, లయజ్ఞాన సంగీతప్రసక్తియు, యొప్పిదమయిన యీవియు, చిలుకపలుకులవంటి పలుకులును, రత్నమయభూషణాలంకారములును, మదపుటేనుగువంటి నడకయు, తియ్యని పదార్థములయందిష్టమును, తామరవాసనగల రతిజలమును, నాలుగవజామున రతిసల్పుటయు, రతియందుపాంచాలునిగాక నితరులను సమ్మతింపకయుండుటయు, తెల్లనివస్త్రములగట్టుటయు పద్మిని జాతిస్త్రీగా తెలియందగినది.

ఉ. మేలపుఁజూపు మిక్కిలిర♦మించును గొంకక ప్రేమతోడుతన్
గీలుకొను న్ననుంగవమొ♦గిడ్చు నవస్థలసారెసారెకు
న్నాలయమౌను గూటముల ♦ యందున వేడుకచేస్తుతించుఁ బాం
చాలునిఁగూడు పద్మినియు ♦ జాములునాల్గిట మోహనాకృతిన్.

తా॥ సొగసగుచూపును, ప్రేమతో వెనుదీయక రమించుటయు, రతిపారశ్యము చేత కన్నులుమూయుటయును, నాల్గవజామున పాంచాలుడను పురుషునితో రతియందు సారెసారెకు నవస్థలపొంది మెచ్చుకొనునట్టిది పద్మినిజాతిస్త్రీగా తెలియదగినది.

ఉ. తెల్లనిచీరెల న్వైరులఁ ♦ దియ్యదనంబునుమెచ్చు, వెంట్రుకల్
నల్లన, మోవియెఱ్ఱన, క♦నత్కనకద్యుతిమేను, కన్నులు
త్ఫుల్లసరోజరోచులు, మృ♦దుధ్వనికంఠము, పాణిపద్మము
ల్పల్లవకాంతు లాననము ♦ పద్మము, పద్మినిజాతికిమ్మహిన్.

తా॥ తెల్లని-చీరెలను పువ్వులను తియ్యదనంబు మెచ్చుటయు, నల్లని వెండ్రుకలును, ఎఱ్ఱని మోవియు, బంగారమువంటి దేహమును, తామరరేకులవంటి కన్నులును, మృదుమధురధ్వనిగలకంఠమును, తామరమొగ్గలవంటి అరచేతులును, తామరపువ్వువంటి మొగమును గలస్త్రీ పద్మినిజాతిగా నెఱుంగునది.

—: చిత్రిణీజాతిస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో. సుగతిరనతిదీర్ఘా నాతిఖర్వా కృశాంగీ
స్తనజఘనవిశాలా కాకజంఘోన్నతోష్ఠీ।
మసృమరభిరతాంబుః కంబుకంఠీ చకోర
స్వరవచనవిభా గా నృత్యగీతాదివిజ్ఞా॥

శ్లో. మదనసదనమస్యా వర్తులోచ్ఛూనమంత
ర్మృదు మదనజలాఢ్యం లోమభిర్నాతిసాంద్రైః।
వ్రికృతిచపలదృష్టిర్బాహ్యసంభోగరక్తా
రసయతి మధురాల్పం చిత్రిణీ చిత్రరక్తా॥

సీ. నడుమునన్నము మంచి♦నడక కోపపుఁజూపు
చనుదోయి పిరుదులుఁ ♦ జాలఘనము
లెగుపిక్క లోష్ఠ మొ♦క్కించుకయధికంబు
తేనియకంపు ర♦తిద్రవంబు
మూఁడు రేఖలు కంఠ♦మునఁ జకోరపుఁబల్కు
నృత్యగీతాదుల ♦ నేర్పు పెద్ద
పొడవు వట్రువ జల♦పూరంబు మెత్తని
యల్పరోమముల పం♦చాస్త్రగృహము

గీ. బాహ్యసంభోగరతియుఁ జా♦పలపుఁజూపు
పులుసునిష్టంబు మధ్యంబు ♦ భోజనంబు
వన్నెచీరెలఁ గట్టు భా♦వంబు మృదువు
చిత్రిణీభామ వరనేత్ర ♦ చిత్రసీమ.

తా॥ సన్నమైననడుమును, మంచినడకయు, కోపపుదృష్టియు, గొప్పవైన చనులును పిరుదులును, ఉన్నతమైన పిక్కలును, కొంచెము పెద్దదైన పెదవియు,

తేనెవాసనగల రతిజలమును, మూడురేఖలుగల కంఠమును, వెన్నెలపులుగువలె కులుకును, ఆటపాటలయందాసక్తియు నేర్పును, పొడవై పట్రువయై మిక్కిలి రతిజలముగలదై మృదువై కొద్దిరోమములుగలదైన యోనియు, ఆలింగచుంబనాదులయం దాసక్తియు, చపలదృష్టియు, పులుసుయందిష్టమును, తగుపాటిభోజనమును, వన్నెచీరెలగట్టుటయు, మెత్తనిమనస్సునూగలస్త్రీ చిత్రిజాతిగా తెలియదగినది.

సీ. కలికిచూపులఁ జూచుఁ ♦ గమ్మపూతలఁ బూయుఁ
బెక్కువన్నెలఁ బెట్టుఁ ♦ బ్రియమువడును
గుటిలాలకంబులు ♦ కోపమెన్నడులేదు
చవుసీతిగతిఁ గూడుఁ ♦ జతురరతులఁ
బ్రదిమ్మటకోర్చును ♦ దెకతెకమోహించుఁ
దమకమెన్నకనవ్వుఁ ♦ దగులదెచట
వలపుఁదెలియనీక ♦ వలచుఁ దేనియకంపు
నాటపాటలఁ గోరు ♦ నల్పభోజి

గీ. వింతరతులకుఁబైకొను ♦ వెల్లగాదు
ప్రౌఢరతికేళి మనసిచ్చి ♦ పల్లవించు
చిత్రిణియనంగఁ దంగేటి♦చెట్టుజున్ను
రూపవరులైనవిటులకు ♦ రూఢిమెఱయ.

తా॥ సొగసుగా జూచుటయు, వాసనద్రవ్యములబూయుటయు, వన్నెచీరెలగట్టి సంతోషించుటయు, చుట్టుకొనియున్న ముంగురులును, కోపములేకయుండుటయు, ఎనుబదినాలుగు బంధనములతో రమించుటయు, చతురరతులయందు శ్రమకోర్చుటయు, ఆసతోవలచుటయు, మోహముగణింపక నవ్వుటయు, రతియందు వెనుదీయకయుండుటయు, మోహముబయలు పరుపక మోహించుటయు, తేనెవాసనగల రతిజలమును, ఆటపాటలయందాసక్తియు, మితమయిన భోజనమును, చిత్రిబంధములయందు మించియుండుటయు, చతురరతయందిచ్ఛగించి సంతోషించుటయు, చూపరులగు విటులకు తంగేటిజున్నువలెనుండుటయు గలస్త్రీని చిత్రిణీజాతిగా తెలియదగినది.

చ. కడుఁదెగఁజాపుఁగాళ్ళు విటుఁ ♦ గైకొనియెత్తుఁబిఱుందుకూటమిన్
దడఁబడు క్రిందుమీఁదువడిఁ ♦ దాకుఁ దొడల్బిరికించు సారెకున్
ముడివడి తానెపైకొనును ♦ ముచ్చటలన్బడితిట్టుఁ దొల్తజా
మడుగునఁ గూచిమారుని ర♦హస్యముఁ గోరును చిత్రిణిన్గనన్.

తా॥ మిక్కిలి కాళ్ళుజాపుటయు, రతివేళయందు పిఱుందులెత్తుటయు, తత్తరపాటున పైనపక్కనబడుటయు, తొడలు బిగబెట్టుటయు, మాటిమాటికి తాను పైకొనుటయు, రతిసంభ్రమముచే తిట్టుటయు, తొలిజామున కూచిమారు నిగతిగోరెడి స్త్రీ చిత్రిణిగా నెఱుంగవలయును.

ఉ. అన్నువమైనకౌను కుటి♦లాలకపంక్తులు చెన్నుమీఱఁగా
వన్నెలఁబెట్టు పచ్చమరు♦వంబును బూయఁగనేర్చు నెయ్యెడన్
గన్నులనార్చుఁ గూటమిని ♦ గాకకునోర్వదు నేర్పుసేతలన్
దిన్ననిమాటలాడుఁ గడుఁ ♦ ద్రిమ్మరు చిత్రిణిచిత్తమీక్రియన్॥

తా॥ కొద్దియైననడుమును, పంక్తులుతీర్చి చుట్టుకొనియున్న ముంగురులును, సొగసుగా నలంకరించుకొనుటయు, సుగంధములనలందుటయు, ఎప్పుడునూరెప్పలార్చడమును, చండరతి కోర్చకయుండుటయు. చిత్రరతులయందు ప్రీతియు, మంచిమాటలాడుటయు, మిక్కిలితిప్పటగలస్త్రీ చిత్రిణిజాతిగా నెఱుంగవలెను.

—: శంఖినీ జాతి స్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ తనురతనురపి స్యాద్దీర్ఘదేహాంఘ్రిమధ్యా
హ్యరుణకుసుమవాసః కాంక్షిణీ కోపశీలా
అనిభృతకుచమంగే దీర్ఘనిమ్నం వహంతీ
స్మరగృహమతిలోమ క్షారగంధి స్మరాంబు॥

శ్లో॥ సృజతి బహునఖాంకం సంప్రయోగే లఘీయః
స్మరసలిలపృషత్కా కించిదుత్తప్తగాత్రీ
న లఘు న బహు భోక్త్రీ ప్రాయశః పిత్తలా స్యాత్
పిశునమలినచిత్తా శంఖినీ రాసభోక్తిః॥

సీ. నలమును బొడవున్నై ♦ బలిసిన దేహంబు
నడుగులునిడుద ల♦త్యంతకుపిత

పలురక్తవస్త్రపు♦ష్పంబుల నాసించు
నంటిన నధరమం♦దంద నదరు
మదనగేహమున రో♦మములు దట్టంబులు
రతిజీవనంబు కా♦రంబువలచు
సంయోగమునఁ గామ♦జలమల్పబిందువు
ల్జిలుగు నఖక్షత♦ములు ఘటించు

గీ. నధికమును గొఱచెమునుగాని ♦ యట్టికుడుపు
వెచ్చనగుమేను కొండెంబు ♦ వినుచునుండు
గార్ధభస్వర పైత్యంబు ♦ గలదుమిగుల
శంఖినీభామ కుటిలవా♦చాలసీమ.

తా॥ నిడుపై బలసియున్న దేహమును, పొడవైన కాళ్ళును, మిక్కిలికోపమును, ఎఱ్ఱనివస్త్రములను పువ్వులను గోరుటయు, ముట్టినంతనే పెదవియదరుటయు, భగమందుదట్టమైన రోమములును, కటువువాసనగలరతిజలమును, రతికాలమందల్పమైన మదనజలముపడుటయు, నఖక్షతములు చేయుటయు, మితభోజనమును, కాకశరీరమును, కొండెములవినుటయు, గార్దభస్వరమును, పైత్యగుణమును, వంకరమాటలకు పుట్టినిల్లును అయినస్త్రీని శంఖినిజాతిస్త్రీగా తెలియదగినది.

సీ. అన్నువయగునడు ♦ మందమానధరంబు
కొండెంబునకుఁ జొక్కుఁ ♦ గోపగుణము
కొంచెపుఁజూపును ♦ గుడుపుదొడ్డనరాదు
మృదుభాషణంబులు ♦ మేనునునుపు
నున్నతస్తనభార ♦ ముత్పలదళనేత్రి
కాఠిన్యపదపద్మ ♦ కంబుకంఠి
లాలితభ్రూయుగ ♦ నీలాళికచభార
మదనకేళిని స♦మ్మోదితచిత్త

గీ. ప్రియరసంబగుగారంబుఁ ♦ బెంపుతావి
వలపుపుట్టిన వెజ్జియై ♦ వరునినమ్ము

నీలవర్ణంపుఁజీరెలు ♦ లీలఁగట్టు
శంఖినీభామ రతిసల్పు ♦ సరవితోడ.

తా॥ సన్నమైననడుమును, అందమైన పెదవియు, కొండెములువినుటయు, కోపమును, క్రీగంటిచూపును, పరిపాటియైనభోజనమును, మృదువైనశరీరము మాటలును, గొప్పవైనకుచములును, కలువరేకులవంటికన్నులును, కఠినములైన పాదములును, శంఖమువంటి మెడయు, సుందరమైనకనుబొమలును, నల్లనికురులును, రతికేళియందు తేరినమనస్సును, కారమునందిష్టమును, వలపుపుట్టినవరునిపై వెఱ్ఱి నమ్మకమును, నల్లచీరెలయందిష్టమును, క్రమముతప్పక రతిసల్పుటయు శంఖినీ స్త్రీయొక్క లక్షణములు.

ఉ. కొంకకకూడదు సంగమును ♦ గోప్యముసేయదు వింతమాటకు
న్జంకెనఁజూపుఁ గౌఁగిటను ♦ జాలఁగనుండును నాథుసేతకు
న్శంకిలకుబ్బు మీఁదరతి ♦ సల్పును భద్రశశాంకుతోడఁ దా
నుంకువఁజూపు శంఖిని ప్రి♦యోక్తుల మూఁడవజామునందునన్.

తా॥ శంకలేక కలియుటయు, శరీరము దాచకయుండుటయు, వింతమాటలకు భ్రమతో చూచుటయు, ఆలింగనమం దెక్కువగానుండుటయు, భర్తయొన ర్చెడిపనులకు విచారింపక సంతోషించుటయు, మూడవజామునందు భద్రశశాంకుడను పురుషునిపై ప్రేమతో ప్రియభాషణములతో పురుషాయితబంధములతో రతిసల్పుటయు శంఖినీజాతిస్త్రీయని గుర్తించునది.

చ. నడుముకృశంబు కొండలన ♦ నొప్పుకుచంబులు నీలముల్కురు
ల్నిడుదలు కన్నులామెఱుఁగు ♦ నిక్కలు గాఁదగునంతభోజనం
బడరఁబ్రియంబుఁ గోపము ర♦యంబునఁజూపును గొండెమైన నే
ర్పడవిను రక్తపుష్పపట♦రాగను శంఖినిగా నెఱుంగుమా.

తా॥ సన్ననినడుమును, గొప్పవైనచనులును, నల్లనై నిడుదలైనవెండ్రుకలును, మెఱుపుగొల్చెడి కండ్లును, తగుపాటిభోజనమును, ప్రియమును కోపమును వెంటనే చూపుటయు, కొండెములు నేర్పుగావినుటయు, యెఱ్ఱనిచీరెలను పువ్వులను కోరునట్టిది శంఖినీజాతిస్త్రీయని తెలియందగినది.

—: హస్తినీజాతి స్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో. అలలితగతిరుచ్చైః స్థూలవక్రాంగులీకం
వహతి చరణయుగ్మం కంధరాం హ్రస్వపీనాం
కపిలకచకలాప క్రూరచేష్టాతిపీనా
ద్విరదమదవిగంధిః స్యాంగకే౽నంగకేచ॥

శ్లో. ద్విగుణకటుకషాయప్రాయభుగ్వీతలజ్జా
లలదతివిపులోష్ఠి దుఃఖసాధ్యాపరియోగే
బహిరపి బహురోమాత్యంతమంతర్విశాలం
వహతి జఘనరంధ్రం హస్తినీ గద్గదోక్తిః॥

సీ. నడువనేరదు వంక • పొడవునుగల వ్రేళ్ళు
గలపాదయుగళంబు • గళముకుఱుచ
కపిలవర్ణంబైన • కబరీభరము క్రూర
చేష్టలు వలమైన • చిఱుతయొడలు
కరిమదగంధంబు • స్మరగేహతనువులు
కటుకషాయము లధి • కంబుఁగుడుచు
విపులోష్ఠకఠిన దు • ర్విటులకుఁ గడఁగూడ్చు
గద్గదస్వరముఁ జ • క్కనిమనంబు

గీ. మీఁదిరోమంబు లల్పంబు • మిగులలోఁతు
వెడఁద మదనుండుచరియించు • వీడఁబుట్టు
గాఢసంయోగమునఁగాని • కరుఁగ దల్ల
హస్తినీభామ యుఁగ్రత • రాంతసీమ.

తా॥ మంచిదిగానినడకయూ,వంకరయు పొడవైనవ్రేళ్ళుగల పాదములును, కుఱచయగు మెడయు, కొంచెముపసుపువర్ణముగల వెంట్రుకలును, చెడుపనులును, చక్కనికుఱుచయగు శరీరమును, ఏనుగుమదమువాసనగల భగ దేహములును, కారముఒగరుతో అధికమైనభోజనమును, పెద్దపెదవియు, కఠినులయినవిటకాండ్రయందు ప్రీతియు, తొట్రుపాటుగల కంఠధ్వనియు, మంచిమనస్సును, అల్పరోమములతో మిక్కిలిలోతును విశాలమునుగల భగమున్ను, కఠినరతులచేత తృప్తి నొందుటయు, కోపగుణమును గలస్త్రీ హస్తినిజాతిస్త్రీగా తెలియఁగుడు.

సీ॥ కనకకుంభస్తని ♦ కక్షద్వయముగబ్బు
మాత్రంబుగలదాను ♦ మనసులేఁత
నిటలభాగము మిట్టు ♦ నెటివెండ్రుకలుగావు
కటియూరువులువేఁగుఁ ♦ గలిగియుండుఁ
గానుకుక్షియుదొడ్డ ♦ కాయంబుచిక్కన
పలుకులుమృదురీతి ♦ పట్టుఁబడవు
గమనింపనేరదు ♦ కన్నులు వెడఁదలు
కంఠంబులెస్సది ♦ కపటికాదు

గీ॥ బిరుదరతికేళిఁ బ్రియునితోఁ ♦ బ్రియముగలదు
మదనజలమునుదగుఁ గరి♦మదముతావి
తొగరుచీరెలుగట్టును ♦ బిగువుసెడదు
ముగుదహస్తిని మన్మథు ♦ మొదటిశరము.

తా॥ బంగారుకుండలవంటి కుచములును, గబ్బుకంపుగలచంకలును, మృదువగుమనస్సును, మిట్టనొసలును, తేనెవర్ణముగలవెంట్రుకలును, గొప్పవైనపిఱుదులు తొడలున్ను, పెద్దదైననడుము కడుపున్ను, గట్టిదేహమును, కఠినమైన మాటలును, మంచినడకలేమియు, పెద్దకన్నులును, మంచికంఠమును, వంచనత్వములేనిదియు బిరుదుతోక్రీడించు ప్రియునియందుప్రీతియు, యేనుగుమదమువాసనగల రతిజలమును, యెఱ్ఱనిచీరెలుకట్టుటయు, పటుత్వముతప్పకయుండుటయు గలస్త్రీని హస్తినిజాతిగా తెలియునది.

ఉ. అంగముదాచు మోహము ర♦హస్యముసేయును గూటమందు సా
రంగమురీతిఁగొల్పు విట♦రాజును సొంపుగఁజూచు దత్తుకా
లింగన మీయఁగోరుచుఁ జ♦లించును రెండవజాములోన దాఁ
సంగమమిచ్చు మెచ్చును ని♦జంబుగ హస్తినికాంత యుక్తులన్.

తా॥ శరీరముదాచుటయు, వలపుతెల్లముజేయుకయుండుటయు, యేనుగువలె రతియందు ప్రవర్తించుటయు, విటుని అందముగాచూచుటయు, దత్తుడనేనాయకునికి ఆలింగనమీయ నిష్టపడుచు చలించుటయు, రెండవజామునందు రతిసుఖమిచ్చుటయు, ప్రియునియుక్తులను మెచ్చుటయు, ఈగుణంబులుగలస్త్రీ హస్తినిజాతిస్త్రీగా తెలియదగినది.

చ. తొడలును జన్నులోష్ఠములు♦ దొడ్డలు కన్నులు కాళ్ళు చేతులు
న్వెడదలు బాహుజంఘములు ♦ నెండు(క్రి)కలు న్గుబుచౌ లలాటము
న్బొడవు నొడల్వెడల్పు, కడు♦పు న్గుడుపున్బడుపున్ ఘనంబు,దాఁ
జిడిముడిపాటును న్దొగరు♦చీరెలు హస్తినికట్టు నెంతయున్.

తా॥ గొప్పవైనతొడలు చన్నులు పెదవియు, విశాలములయిన కన్నులు కాళ్ళు చేతులును, కొద్దిభుజములు పిక్కలు కురులునూ, నిడివియైన నొసలును, వెడల్పుశరీరమును, అధికమైనకడుపు భోజనము వడకయు, కోపమును, తొగరు చీరెయందు(ప్రీ)తిన్నీ గల(స్త్రీ)ని హస్తినిజాతి(స్త్రీ)గా తెలియంగునది.

—: పద్మినికిగాక తక్కిన మూఁడుజాతులకు ప్రియమైన తిథులు :—

శ్లో॥ నయనయుగశరర్తు(ప్ర)ధ్న దిజ్నాగసంఖ్యా
స్తిథయ ఇహ రతే స్యుః ప్రీతయే చి(త్రి)ణీనాం।
గృహతిథిభువనాఖ్యాద్విపయుక్తాః కరిణ్యా
స్తదితరతిథయః స్యుః శంఖినీనాం చతస్రః॥

గీ. విదియ పంచమి షష్ఠి చ♦వితి దశమియు
నష్టమిని ద్వాదశిని గవ♦యంగఁ జిత్రి
ణికిఁ(బ్రి)యంబు మఱియు హస్తి♦నికిఁ(బ్రి)యంబు
తదియ పున్నమ నవమి స♦ప్తములఁగవయ.

తా॥ విదియ పంచమి షష్ఠి చవితి దశమి అష్టమి ద్వాదశి ఈ తిథులయందు చిత్రిణినిన్నీ తదియ పున్నమ నవమి సప్తమి తిథులయందు హస్తినితోను రమింపవలెను.

గీ. శశిని బాడ్యమి హరిదివ♦సముల భూత
తిథిని శంఖిని రమియింపఁ ♦ దివురమేలు
కాన వల్లభులెఱ్ఱఁగి యీ ♦ క్రమముఁదెలిసి
సంగమంబొనరించెడి ♦ జాడఁగనుఁడు.

తా॥ పర్వము పాడ్యమి ఏకాదశి త్రయోదశి చతుర్దశి ఈ తిథులు శంఖినికి ప్రియములుగాన ఈ క్రమముదెలిసి వారితో సంగమమొనరించెడి విధమును దెలియుడు.

—: పద్మిని మొదలగు జాతులకు ప్రియమగు జాములు :—

శ్లో॥ వ్రజతి రతిసుఖార్థం చిత్రిణీమగ్రయామే
భజతిదినరజన్యోర్హస్తినీం చ ద్వితీయే।
గమయతి చ తృతీయే శంఖినీమార్ద్రభావం
రమయతి రమణీయాం పద్మినీం తుర్యయామే॥

చ. ముదముదలిర్పఁ జిత్రిణియు ♦ ముందటిజామునఁగూడఁ జాలస
మ్మదమొనరించు, హస్తినిక్ర♦మంబున రెండవజామునందు నిం
పొదవు, తృతీయయామమున ♦ నొప్పగు శంఖినికూడఁ, బద్మినీ
ముదితకు నంత్యయామమున ♦ మోహముపుట్టు నహర్నిశంబులన్.

తా॥ తొలిజామున చిత్రిణిని, రెండవజామున హస్తినిని, మూడవజామున శంఖినిని, నాలుగవజామున పద్మినిని క్రమముగా ఈ జాములయందు, పగలు రాత్రులయందు రమించిన ఆయాకాంతలు సుఖింతురు.

—: పద్మిని మొదలగు జాతులకు ప్రియమగు బంధములు :—

శ్లో॥ పంకజాసనలయేన పద్మినీం వేణుదారితపదేన శంఖినీం।
స్కంధపాదయుగళేన హస్తినీం నాగరేణ రమయస్తి చిత్రిణీం॥

ఆ. వె. నాగబంధమునను ♦ నట్టాడుఁజిత్రిణి
స్కంధపాదయుగము ♦ సరవిహస్తి
వేణుదారణమున ♦ వేడ్క శంఖిని పద్మ
పంకజాసనమునఁ ♦ బల్లవించు.

తా॥ నాగరాఖ్యబంధముచేత చిత్రిణిని, స్కంధపాదయుగబంధముచేత హస్తినిని, వేణువిదారితబంధమున శంఖినిని, పంకజాసనబంధముచే పద్మినిని రమింపగా సంతసింతురు

వ॥ ఈ నాలుగుబంధములకును లక్షణములు ద్వితీయాశ్వాసంబున చతురశీతిబంధములలో విపులముగాఁ జెప్పంబడియె.

—: పద్మినికిఁదప్ప మిగిలినజాతులను బురుషులు మంత్రౌషధములచే వశులను జేసుకొను లక్షణములు:—

శ్లో॥ మోచాకందరసేన జాతిఫలకం కుర్యాద్వశాం చిత్రిణీం
పక్షే మాక్షికసం యుతే చ కరిణీం పారావతభ్రామరా

శంఖిన్యా వశకృంచ గంధతగరీమూలాన్వితం శ్రీఫలం
తాంబూలేన సహా ప్రదత్తమచిరాన్మంత్రైరమీభిః క్రమాత్॥

వ॥ "ఓం పచ పచ విహంగమ విహంగమ కామదేవాయస్వాహా" అనేన మంత్రేణ కదళీకందరసం జాతీఫలం తాంబూలేన సహా దద్యాత్తదా చిత్రిణీ వశ్యాభవేత్॥ "ఓం ఛేంది ఛేంది వశ్యంకరి వశ్యంకరి వశ్యంకరి కామదేవాయ స్వాహా" అనేన మంత్రేణ పారావతభ్రమరస్య పక్షౌ మధుయుక్తౌ తాంబూలేన దేయౌ తదా హస్తినీ వశ్యా భవేత్॥ "ఓం హార హార పచకామదేవాయ స్వాహా" అనేన మంత్రేణ గన్ధతగరస్య మూలం బిల్వసహితం దేయం తదా శంఖినీ వశ్యా భవేత్॥

సీ॥ అరఁటిదుంప రసంబు♦నందు జాజిఫలంబుఁ
దివిచి విడెమ్ము చి♦త్రిణికినిడుఁడు
భ్రమరపారావత♦పక్షభస్మము తేనె
నునిచి విడెమ్ము శం♦ఖినికినిడుఁడు
మాలూరఫలరస♦మర్దితగంధంబు
కరమునఁగూర్చియుఁ ♦ గరిణికిడుఁడు
వశ్యలుగా న్వీట♦వల్లభులీమంత్ర
ములఁ ప్రణవాదిగా ♦ నలవరించి

ఆ॥ వె॥ తవిలి కదళికామ♦దైవాయకలరవ
కారుదైవతాయ♦క్రమబిల్వ
కామదైవతాయ♦గరిమస్వాహాయని
వేఱువేఱు మంత్ర ♦ విధులఁదెలిసి॥

తా॥ అరటిగడ్డరసములో జాజికాయను భావనచేసి తాంబూలములతో చిత్రిణికిని, తుమ్మెదరెక్కలు పావురపురెక్కలు భస్మముచేసి తేనెతోఁగలిపి తాంబూలముతో శంఖికిని, బిల్వపండ్లరసముతో శ్రీగంధమునూరి చేతితో హస్తినికిని, వరుసగా "ఓం అనటికామదేవాయస్వాహా। ఓం విహంగమకామదేవాయ స్వాహా। ఓం శ్రీఫలకామదేవాయస్వాహా" అను నీ మంత్రంబుల నుచ్చరించుచు నా మందులనుయిచ్చి చిత్రిణ్యాదికాంతలను వశవర్తులుగా జేసికొందురు.

ఉత్తమజాతిత్వాత్ పద్మిన్యాం నియమావేతా వనుక్తావాచారాత్.

క॥ ఉత్తమగుణజాతియు స
ద్వృత్తులుగల పద్మినికిని ♦ వెడమందులు మం
త్రోత్తమములు లేకుండుట
నిత్తరి రతిచంద్రికళల ♦ కిర వెఱిఁగింతున్॥

తా॥ శ్రేష్ఠమైనగుణము, జాతి నడవడి గలపద్మినికాంతకు మంత్రౌషధంబులు లేవుగాన కళాస్థానములను జెప్పుచున్నాడను.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
జాత్యాధికారో నామ
ప్రథమః పరిచ్ఛేదః.

చంద్రకళాధికారః

ద్వితీయః పరిచ్ఛేదః

—: స్త్రీ కళాస్థానములు :—

శ్లో॥ అంగుష్ఠే, పద-గుల్ఫ-జానుజఘనే, నాభౌ చ, వక్షః స్తనే
కక్షా-కంఠ-కపోల-దన్తవసనే, నేత్రాలికే మూర్ధని।
శుక్లాశుక్లవిభాగతో మృగదృశామంగేష్వనంగస్థితీ
రూర్ధ్వాధోగమనేన వామపదతః పక్షద్వయే లక్షయేత్॥

మ. పెనువ్రేల్ బద గుల్ఫ జాను కటి నాభీభాగ బాహాంతర
స్తన కక్షమ్ములఁ గర్ణ గండ రదనాసావత్సఫాలోత్తమాం
గనిరూపంబుల నెక్కుడిగ్గఁ గలయంగా శుక్లకృష్ణంబుల
న్దినము న్మన్మథుఁ డంగనాజనముల న్దేలించు వామాదియై॥

తా॥ బొటనవ్రేలు కాలిమడమ పిక్క తొడ పిఱుదు బొడ్డు భుజము చన్ను చంక చెవి పల్లు చెక్కిలి ముక్కు బొమ్మ ముఖము తల యీ స్థానముల యందు కళ తరుణీమణులకు శుక్లపక్షమున నెడమదిక్కుగా నెక్కి కృష్ణపక్షమందు కుడిదిక్కుగా దిగును.

—• స్త్రీ పురుష కళాస్థానములు •—

శ్లో॥ మస్తకే వక్షసి తథా కరయోః స్తనయోరపి
ఊర్వోర్నాభౌ స్మరగృహే ఫాలకుక్షికటిత్రికే॥

శ్లో॥ బాహుమూలే గళే చైవ నితంబే భుజయోస్తథా
వనితానాముక్తరీత్యా కృష్ణేఽధో గచ్ఛతి క్రమాత్॥

శ్లో॥ ఆరభ్య శుక్లప్రథమాం మూర్ధానమధరోహతి
ప్రత్యేకముక్తస్థానేషు సబిందూన్ సవిసర్గకాన్॥

(ఇతి రతిరత్నప్రదీపిక.)

సీ. అంగుష్ఠముఖమున ♦ నరికాలియందున
మడమను మోకాలి ♦ ముడుసునందు
మరునింట నాభియం ♦ దురమునఁ జంటను
గక్షభాగంబునఁ ♦ గంఠమునను
జెక్కున నధరానఁ ♦ జెలువార రెప్పను
నుదుట శిరంబున ♦ మదనుఁ డెలమి
శుక్లపక్షమునందు ♦ సుదతులకెల్లను
పాడ్యమి మొదలుగాఁ ♦ బరఁగనెక్కి

గీ. వామభాగంబునందుండి ♦ వలపటికిని
బోవు బహుళంబులందును ♦ బురుషులకును
వామభాగంబునకు డిగ్గు ♦ వరుసతోడ
వెలఁదులకుఁ బతులకుఁ గళ ♦ ల్వీడునిట్లు.

తా॥ బొటనవ్రేలికొన, అరికాలు, మడమ, మోకాలిచిప్ప, భగము, బొడ్డు, రొమ్ము, చన్ను, చంక, కంఠము, చెక్కిలి, అధరము, కనురెప్పలు, ముఖము, తల, యీస్థానములయందు కళ స్త్రీలకు శుక్లపక్ష పాడ్యమాదిగా నెడమదిక్కున కెక్కి కుడిదిక్కుగా దిగును. పురుషులకు కృష్ణపక్షపాడ్యమి మొదలు కుడిదిక్కుగా నెక్కి ఎడమదిక్కుననుండి దిగును.

—: స్త్రీలకుతిథులు – కళాస్థానములు :—

శ్లో॥ ప్రథమాయాం సితేఽంగుష్ఠే నిజాంగుష్ఠేన మర్దయేత్।
ద్వితీయాయాం తు చరణే తం స్వపాదేన పీడయేత్॥

శ్లో॥ తృతీయాయాం తథా గుల్ఫే స్వగుల్ఫేన చ తాడయేత్
చతుర్థ్యాం జానునీ తస్యామర్దయేన్నిజజానునా॥

శ్లో॥ కుర్యాత్కరికరక్రీడాం పంచమ్యాం స్మరమందిరే।
నాభిం చ తలహస్తేన షష్ఠ్యాం సంతాడయేన్మృదు॥

శ్లో॥ ముష్టిహస్తేన సప్తమ్యాం వక్షస్తాడనమాచరేత్।
అష్టమ్యాం స్తనయోస్తాం చ సలిలం మర్దయేద్ధ్రువా॥

శ్లో॥ నవమ్యాం బాహుమూలే తు నఖరేఖాం సమాచరేత్।
దశమ్యాం కంఠదేశే తు తత్రాపి నఖరైర్లిఖేత్॥

శ్లో॥ ఏకాదశ్యాం కపోలే తు బహుశశ్చుంబనం చరేత్
ద్వాదశ్యాం దంతవసనే దన్తోష్ఠేన నిపీడయేత్॥

శ్లో॥ త్రయోదశ్యాం తు నయనే మృదుచుంబనమాచరేత్
చతుర్దశ్యాం ఫాలదేశే తత్ర చుంబనతాడనే॥

శ్లో॥ పంచదశ్యాం తు శిరసి కచగ్రహణమాచరేత్
పుంసాం దక్షిణపార్శ్వే తు వనితైవం సమాచరేత్॥

శ్లో॥ కృష్ణేఽపరోఽహక్రమతః కృత్యాన్యేతాని చాచరేత్
ఏవమాచరితే కాన్తాః ప్రహృష్యన్తి ద్రవన్తి చ॥

(ఇతి రతిరత్నప్రదీపిక)

సీ. అమవసఁ బాడ్యమి ♦ నంగుష్ఠమున నుండు
విదియఁ బాదంబుల ♦ వెలసియుండుఁ
దదియ గుల్ఫమునందుఁ ♦ దగుఁ జవితి తొడను
బంచమిఁ గటియందుఁ ♦ బరఁగియుండు
షష్ఠి నాభినెసంగు ♦ సప్తమి నురమున
నష్టమిఁ గుచముల ♦ నమరియుండు
నవమి నక్షమునందు ♦ నయముగ దశమిని
గంఠమూలంబునఁ ♦ గలిగియుండు

ఆ. వె. బదునొకంటఁ జెకులఁ ♦ బదిరెంట నధరంబు
పదియుమూఁటఁ గనులఁ ♦ బదియునాల్గు
దినములందు నుదుటఁ ♦ దివిరి పున్నమనాఁడు
తలకునెక్కు డిగ్గుఁ ♦ గళ లటండ్రు.

తా॥ అమవస పాడ్యమి తిథులయందు బొటనవ్రేలియందును, విదియను కాళ్ల యందును, తదియను మడమయందును, చవితితొడను, పంచమి పిఱుదలయందును, షష్ఠి బొడ్డునందును, సప్తమి ఱొమ్మునను, అష్టమిని చన్నులయందును, నవమి చంకలయందును, దశమి మెడయందును, ఏకాదశి చెక్కులయందును, ద్వాదశి పెదవియందును, త్రయోదశి కనులయందును, చతుర్దశి నుదిటియందును, పున్నమ తలయందును, కళ యెక్కుచూ దిగుచూ నుండును.

—♦ స్త్రీలను రమించి ద్రవింపఁజేయు బంధవిశేషములు ♦—

శ్లో॥ కే గృహ్ణన్తి కచాన్ లలాటనయనే చుంబన్తి, దన్తచ్ఛదం
దన్తోష్ఠేన నిపీడయన్తి, బహుశశ్చుంబన్తి గండస్థలీం।
కక్షాకంఠతటం లిఖన్తి నఖరైః, గృహ్ణంతి గాఢం స్తనౌ,
ముష్ట్యా వక్షసి తాడయన్తి దదతే నాభౌ చపేటాం శనైః॥

శ్లో॥ కుర్వన్తి స్మరమందిరే కరికరక్రీడాం స్త్రియో జానునీ
గుల్ఫాంగుష్ఠపదాని చ ప్రతిముహుర్నిఘ్నన్తి తైరాత్మనః।
ఇత్యేవం కలయన్తి యే శశికలామాలింగ్య మజ్జన్తి తే
శీతాంశూపలపుత్రికాం శశికరస్పృష్టామివ ద్రావయేం॥

సీ. అలకలు గబళించి ♦ యలికనేత్రంబులు
చుంబించి వాతెరఁ ♦ జొనిపి పేర్చి
చెక్కిలిముద్దాడి ♦ గ్రక్కునఁగంఠ క
క్షములపై నఖపు రే♦ఖలుఘటించి
బిగియఁజన్నులఁ బట్టి ♦ పిడికిటనడిఱొమ్ము
దాఁటించి నాభిఁజ♦పేటమునిచి
స్మరగేహమున దంతి♦కరలీలఁ బచరించి
జానుగుల్ఫాంగుష్ఠ♦చరణతలము

గీ, నంటి తనవాసిచేదాని ♦ నంటుకొలిపి
కలియనేర్చిన రతికేళిఁ ♦ గరఁగుకాంత
చంద్రకిరణంబుసోఁకిన ♦ చంద్రకాంత
రత్నమునుబోలి యానందఁ ♦ రసమునొందు.

తా॥ ముంగురులను చేతదువ్వి నొసలు కన్నులుచుంబించి పెదవిగరచి చెక్కిలి ముద్దుపెట్టుకొని మెడ చంకలయందు నఖక్షతములుంచి కుచములబట్టి పిడికిలిచేత ఱొమ్మునులంఘించి బొడ్డునుతట్టి భగమందు యేనుగుతొండమువలెనే చెయ్యిచేర్చి మడమ బొటనవ్రేలు అరకాలునుముట్టి తన నేర్పుచే స్త్రీని మరులు కొలిపి రమించిన యెడల చంద్రకిరణములుసోకిన చంద్రకాంతమువలెనే కరగి యానందరసమునం దోలలాడును.

—♦ పద్మినీస్త్రీకి ముఖ్యకళాస్థానములు ♦—

క. కటి నాభి యూరుతలమును
బటుతరముగఁ గళలనెలవు ♦ పద్మినికరయన్
గటియూరువుఁ గనుఁగొన్నను
విటపతి పాంచాలుఁ డింతి ♦ వేడుకఁగోరున్

తా॥ పద్మినికి పిఱుదు నాభి తొడలు కళాస్థానములు. ఆ కళాస్థానములను గనుగొని పాంచాలుడనే పురుషు డాస్త్రీని రమింపగోరును.

—♦ చిత్రిణికి ముఖ్యకళాస్థానములు ♦—

క. ఫాలము నలకలుఁ గన్నులు
లాలితగతిఁ జిత్రిణికి వి♦లాసస్థలము
ల్వాలిక నునుమెఱుఁగులఁ గని
పోలఁగ భద్రకుఁడు యువతిఁ ♦ బొందఁగఁగోరున్.

తా॥ నొసలు ముంగురులు కన్నులు చిత్రిణికి కళాస్థానములు. వాటినుందరమును జూచి భద్రకుడనే పురుషు డాస్త్రీని పొందగోరును.

—: శంఖినికి ముఖ్యమగు కళాస్థానములు :—

క. అధరము పిక్కలుఁ జెక్కులు
సుదతులలో శంఖినికిని ♦ జూడఁగనొప్పౌ
నధరముసొబగుఁ గనుంగొని
మదవతిఁబొందంగఁ గూచి♦మారుఁడు గోరున్.

తా॥ పెదవి పిక్కలు చెక్కిళ్ళు శంఖినికి కళాస్థానములు. వీటియందమును గాంచి కూచిమారుడనే పురుషుడు యాస్త్రీని పొందగోరును.

—♦ హస్తినికి ముఖ్యమగు కళాస్థానములు ♦—

క. వక్షోజ బాహుమూలము
లీక్షితిహస్తినికిఁ గళల ♦ కిరవగు తావు
ల్వక్షోజముఁ గనుఁగొని య
బ్జాక్షిని దత్తకుఁడు పొంద ♦ నాత్మదలంచున్.

తా॥ కుచములు చంకలు వా స్త్రీనికి కళాస్థానములు. వీటినిగని దత్తకుడగు పురుషుఁడా స్త్రీని రమింపదలఁచును.

—♦ మన్మథబాణములకు స్థానములు ♦—

శ్లో॥ ఏకారౌకారయుక్తా హరిహరజహరాః పంచబాణస్యత్రస్య
ఖ్యాతా లక్ష్యాణ్యమీషాం హృదయకుచదృశో మూర్ధగుహ్యే క్రమేణ
మర్మస్వేతేషు భూయో నిజనయనధనుః ప్రేరితైస్తైః పతద్భిః
స్యన్దన్తే సుందరీణాంజ్వలదనలనిభైర్బిన్దవః కామవారామ్ ॥

శా. ఏకారంబు నొకారముం హరిరథా♦ధీశాత్రినేత్రాఖ్యబీ
జాకారంబులు చిత్తసంభవుని పం♦చాస్త్రంబు లీబాణముల్
స్త్రీకిన్ హృత్కుచ దృష్టి మస్త తనుభూ♦సీమంబుల న్విస్ఫులిం
గాకల్పంబుగఁ జూచిన న్మదనతో♦యం బుబ్బు సత్యుష్ణమై.

తా॥ మన్మథబాణములైన ఏం, ఓం, హ్రీం, క్లీం, క్లాం, అను యీ బీజాక్షరముల నుచ్ఛరించుచు స్త్రీయొక్క ఱొమ్ము చన్నులు దృష్టి శిరస్సు రోమములను రెప్పలార్పక చూచినయెడల నుష్ణమైన రతిజలము ద్రవించును.

—♦ షోడశకళాస్థానములు ♦—

శ్లో॥ సంక్షేపాదితి నందికేశ్వరమతాత్తత్త్వం కిముప్యద్ధృతం
ఘోణీపుత్రకభాషితోఽయమధునా సంక్షిప్యతే విస్తరః ।
మూర్ధోరస్థలవామదక్షిణకరే వక్షోరుహోరుద్వయే
నాభీగుహ్యలలాటజాఠరకటీపృష్ఠేషు తిష్ఠత్యసౌ ॥

శ్లో॥ కక్షాశ్రోణిభుకేషు చ ప్రతిపదం ప్రారభ్య కృష్ణామథ
శ్వేతాయాః ప్రతిభృతి క్రమేణ మదనో మూర్ధానమారోహతి ।
అంగేష్వేషు మృగీదృశాం మనసిజప్రస్తావనాపండితా
మాత్రాః షోడశ చిన్తయన్తి బహలజ్యోతిఃస్ఫులింగాకృతీః ॥

సీ. తల యురస్థలి వామ♦దక్షిణకరములు
వలిచన్ను లూరులా♦వర్తనాభి
ఫాల జఠర నితం♦బస్థలంబులు వీపు
చంకలు యోనియుఁ♦ జరణతలము

లాదిగాఁగల పది♦యాఱు తానకములఁ
బ్రతిదినంబునఁ బంచ♦బాణుఁ డుండు
కావున స్త్రీల యం♦గంబుల శుక్లప
క్షంబుల నెక్కుఁ గృ♦ష్ణముల దిగును

గీ॥ విటులు తలములు పదియాఱు ♦ విస్ఫులింగ
భావములుగాఁగఁ జూచి య♦ప్పట్లఁ దలఁచి
పొందనేర్చిన మోహంబుఁ ♦ బొడముచుండు
తరుణివలపించు మందులఁ ♦ దలఁపనేల.

తా॥ తల, ఱొమ్ము, చేతులు, కుచములు, తొడలు, బొడ్డు, గొంతు కడుపు, పిఱుదు, వీపు, చంకలు, భగము, కాళ్ళు మొదలగు పదియారుతావులందు వరుసగా దినదినమును మన్మథుఁడుండును. కాన నా యంగముల శుక్లపక్షమం దెక్కుచు కృష్ణపక్షమందు దిగుచుండును. కావున పురుషులు యీ తావులను దెలిసి స్త్రీలను రమించినయెడల స్త్రీలకు వలపు పుట్టును. కావున స్త్రీలకు వలపు పుట్టు మందులకొఱకు ప్రయత్నింప ననవసరము.

వ॥ ఇట్లు నందికేశ్వరు మతానుసారంబుఁ జెప్పి ఘోణికాప్రోక్తంబగు షోడశకళాస్థానమాత్రిస్వరూపాక్షర భావంబు వివరించితిని. ఇంక దినభోగక్రమంబు వివరించెద.

—♦ పాద్యమియొక్క వివరము. ♦—

శ్లో॥ కంఠే సంశ్లిష్యగాఢం శిరసి విదధతశ్చుంబమోష్ఠౌ రదాగ్రై-
రాపీడ్యాచుంబ్యగండౌ విరచితపులకాః పృష్ఠతః పార్శ్వయోశ్చ ।
దత్త్వా సూక్ష్మంనఖాంకం మృదుకరజముఖై రంజయన్త్సోనితంబ-
ప్రాగ్భారం మన్దసీత్కాఃప్రతిపది యువతీం నాగరాద్రావయన్తి ॥

చ. పతిప్రతిపత్తునందుఁ బ్రియ♦భామినికంఠముఁ గౌఁగలించి మ
స్తతలముముట్టి వాతెర ర♦దంబులనొత్తి కపోలపాళి చుం
బితముగఁజేసి పార్శ్వములు ♦ పృష్ఠము శ్రోణితలంబు గోళ్ళ నం
చితపులకాంకములొదవ ♦ సీత్కృతినంటినఁ బల్లవింపదే.

తా॥ పాడ్యమియందు పురుషుడు యిష్టురాలియొక్క మెడను కౌగలించి, తలమట్టి పెదవిగరచి చెక్కిళ్ళు ముద్దాడి ప్రక్కలు వీపు పిఱుదులయందు గను ర్పొడుచునట్టుల నఖక్షతములు చేసి సీత్కారముతో నంటిన ద్రవించును.

—♦ విదియ సవిస్తరము ♦—

శ్లో॥ స్తనమిలనసుఖార్తో గండపాలీం విచుంబన్
నయనకుచయుగం చాకృష్య పార్శ్వం నఖాగ్రైః।
అధరమవలిహన్ దోర్మూలచంచన్నఖాగ్రః
కృతఘనపరిరంభో ద్రావయేదహ్ని యుగ్మే ॥

చ. కుచములఁబట్టి మోవిచవిఁ♦గ్రోలి కపోలతలంబుఁ గన్నులన్
రుచిఁగొని యొత్తి కౌఁగిటని♦రుద్ధముగా బిగియించి కక్షప
ద్రిచితనఖాంకురంబులను ♦ రంజనఁజేసి ద్వితీయఁ బల్లవుల్
విచికిలగంధిఁబొందుచు ద్రి♦వింపఁగఁ జేయుదు రింపుపుట్టఁగన్.

తా॥ విదియయందు విటులు చన్నులనుబట్టి అధరముచుంబించి చెక్కిళ్ళను కన్నులను ముద్దాడి గాఢాలింగన మొనర్చి చంకలయందు నఖక్షతములుంచి పంతో షించునట్లు స్త్రీలను రమించి ద్రవింపజేయుదురు.

—♦ తదియయొక్క విశేషము ♦—

శ్లో॥ తృతీయాయాంశ్లిష్యన్నిబిడతరమాపాద్యపులకం
ముహుర్బాహ్వోర్మూలే మృదునఖితపార్శ్వః కరరుహైః।
భుజాపీడం కంఠే దశనవసనాస్వాదతరలః
స్తనోపాన్తాగద్ధస్ఫురితమబలాం విహ్వలయతి ॥

చ. తదియను వల్లభుల్సతులఁ ♦ దత్తరమందఁగఁ గౌఁగలించి స
మ్మదమునఁ గక్షపార్శ్వములు♦మార్దవమొంద నఖాంకరాంకుము
లొప్పదవుచు మోవియాని గళ♦మున్గబళించి కుచాంతరంబునన్
మొదలిటిగోరునన్ ఘురిత♦ముస్ఘటియింప ద్రవింతురింపుగన్ ॥

తా॥ తదియయందు విటులు స్త్రీలను తొట్రుపాటునొందక కౌగలించి, ప్రక్కలయందును చంకలయందును నఖక్షతములొనర్చుచు, అధరపానము చేసి మెడనుబట్టి,చన్నులచివర మొదటి వ్రేలిగోరుచే ఘురితమనే నఖక్షతమును చేయగా ప్రీతిచే ద్రవింతురు.

—♦ చవితియొక్క సామ్యము ♦—

శ్లో॥ చతుర్థ్యామాలింగ్య స్ఫుటమలఘుసంపీడితకుచా
దశన్తోబింబోష్ఠం నఖలిఖితవామోరుఫలకాః ।
దదన్తో దోర్మూలే ఛురితమసకృన్నీరజదృశః
శరీరే క్రీడన్తి స్మరరసనదీనిర్భరజలైః ॥

చ. చవితిని వల్లభుండు రతి♦చంద్రిక భాసనఁ గౌఁగలించి చ
న్గవబిగఁబట్టి మోవిఁ జిరు♦కాటులనిల్పి తదీయమంజులో
రువున నఖక్షతంబులు ని♦రుద్ధముఁజేయుచు బాహుమూలము
న్దవులఁగఁ బెద్దవ్రేలు ఛురి♦తంబొనరింప ద్రవించు నెంతయున్.

తా॥ చవితియందు విటుడు రతికాలమందు స్త్రీని ఆలింగనముచేసి,చన్నులుపట్టి పెదవియందు చిన్నిగంటులనుంచి యెడమతొడయందు దట్టముగా నఖక్షతములుజేయుచు, చంకలయందు పెనువ్రేలిచేనూనునట్లు ఛురితమనే నఖక్షతమొనరించిన ద్రవించును.

—♦ పంచమి షష్ఠియొక్క సందర్భము ♦—

శ్లో॥ పంచమ్యాం చికురానదక్షిణకరేణాకృష్య దష్ట్వాఽధరం
దత్త్వాచూచుకయోః సఖేలపులకం చుంచేత్కృచా భావతః ।
షష్ఠ్యాం గాఢనిగూఢగాత్రమధరం దష్ట్వాఽథ నాభీతలే
ప్రారబ్ధచ్ఛురితో లిఖేత్కరరుహైరూర్వోస్తటీరున్మదః ॥

క. కురు లెడమచేత నివురుచు
గురుకుచములకొనలు పుణికి ♦ గుబ్బలనెలవు
ల్పరికించుచు నధరముఁ జవి
పురిగొని పంచమిని సతులఁ ♦ బొందఁగవలయున్.

తా॥ పంచమియందు పురుషులు యెడమచేత ముంగురులు దువ్వుచు చనుగొనలను నలుపుచు, చన్నులనుబట్టి, మోవియాని స్త్రీనిరమించిద్రవింపజేయవలెను.

ఆ. వె. బిగియఁగౌఁగలించి ♦ బింబాధరంబాని
నాభియందు ఛురిత ♦ నఖమునిడుచు
తొడలు గోరనొత్తి ♦ తొయ్యలిఁగలిసిన
షష్ఠియందు మదన♦జలముఁ జిలుకు.

తా॥ షష్ఠియందు పురుషులు గాఢాలింగనము గావించి, యధరపానమును జేసి, బొడ్డునందు ఘురికతును నఖక్షతమును జేయుచు, తొడలయందు గోళ్లతో నొత్తి రమించినచో స్త్రీ ద్రవించును.

—♦ సప్తమి విషయము ♦—

శ్లో॥ మృదితమదనవాసో దన్తవాసో విహీనః
కరజకలితకంఠోపాన్తవక్షః కపోలః
కృతఘనపరిరంభః సంభృతానంగరంగో
గమయతి మృదుభావం భామినీమహ్నిభానోః॥

చ. అతనుగృహంబు ముట్టి యధ♦రామృతమాని గళంబున న్నఖ
క్షతములునించి వక్షమున ♦ గండతలంబున గోరులొత్తుచున్
గృతపరిరంభులై మదన♦కేళిఁ బ్రవీణతఁజూపి వల్లభుల్
సతులఁ గరంగఁజేయుదురు ♦ సప్తమి మన్మథవారి యుబ్బఁగన్.

తా॥ సప్తమియందు విటులు యోనినంటి, మోవియాని, మెడయందును బొమ్మనను చన్నులను చెక్కిళ్లను నఖక్షతములజేయుచు, కౌగలించి రతియందు సామర్థ్యమును జూపి స్త్రీలకు వలపుపుట్టించి మదనజల ముబ్బునట్లొనర్తురు.

—♦ అష్టమి నవమియొక్క నిర్ణయము ♦—

శ్లో॥ అష్టమ్యాం పరిరంభ్య కంఠమసకృన్నాభిం నఖైరంచయన్
దష్టోష్ఠః పులకం దదత్కుచతటీం చుంబేద్విమృద్యోచ్చకైః॥

శ్లో॥ నాభిమూలవిలోలపాణిరధరం దృష్ట్వా స్తనౌ పీడయన్ ।
మృద్నియాన్ మదనాలయం చ విలిఖన్ పార్శ్వం నవమ్యాం నఖైః॥

ఆ. వె. గళముఁగౌఁగలించి ♦ కరరుహంబులనాభిఁ
జఱచి పెదవిఁగఱచి ♦ చన్నుదోయి
ముద్దుఁ బెట్టుకొనుచు ♦ ముదితలఁ బల్లవు
లష్టమిని రమింతు ♦ రిష్టగతుల.

తా॥ అష్టమియందు విటులు మెడనుగౌగలించి, గోళ్ళతో బొడ్డునివిఁరి, అధరామృతమాని, చనులు ముద్దుపెట్టుకొనుచు స్త్రీలనిష్టరీతి ననుభవింతురు.

క. నవమిని నధరామృతమును
జవిఁగొని చనులంటి నాభిఁ ♦ జప్పటలిడుచున్
గవిసి నఖంబుల నెలవులు
నివురుచు దృఢరతులసలిపి ♦ నెగడఁగవలయున్.

తా॥ నవమియందు పురుషులు మోవియాని, చన్నులనుముట్టి, నాభినిదట్టుచు నఖక్షతస్థానములయందు దడవుచు,కఠినరతులాచరించినచో స్త్రీలు ద్రవింతురు.

—♦ దశమి నిదానము ♦—

శ్లో॥ లలాటమాచుంబ్య నఖైర్లిఖన్తః శిరోధరాం భ్రామితవామహస్తాః।
కటిస్తనోరస్థ్సలపృష్ఠమధ్యే స్మరం దశమ్యాం ప్రతిబోధయన్తి॥

ఆ. వె. అళికచుంబనంబు ♦ లలరించి నఖములఁ
గంఠమొత్తి వామ♦కరమునందు
నురము పిఱుఁదు వీపు ♦ గురుకుచయుగళంబుఁ
దడవ దశమినతికి ♦ ద్రవముపుట్టు.

తా॥ దశమియందు పురుషులు నుదురునుముద్దుపెట్టుకొని నఖములతో కంఠముకొత్తి ఎడమచేతితో పిఱుదు వీపు కుచములు యెడమచేతదడవగా స్త్రీకి ద్రవము పుట్టును.

—: ఏకాదశియొక్క నిశ్చయము :—

శ్లో॥ ఏకాదశ్యాం కరజకలితగ్రీవమాలింగ్య గాఢం
పాయం పాయం దశనవసనం కించిదాలీలలోలమ్।
ఘాతం ఘాతం హృది సహసితం మన్మథాగారముద్రా-
భంగక్రీడాతరలితకరాః కామినీ ద్రావయన్తి॥

మ. విటుఁ డేకాదశిఁ గాంతకంఠము నఖా♦విష్టంబుగాఁ జేసి కౌఁ
గిటఁగిలించి రదచ్ఛదామృతముగాం♦క్షీభూతుఁడై క్రోవిలి సం
ఘటితోరుస్థలవక్షుఁడై నగవుతోఁ ♦ గందర్పసందేశలం
పటహస్తాంగుళుఁడైన నీరువెడలు ♦ న్బంచాస్త్రగేహంబునన్.

తా॥ ఏకాదశియందు విటుఁడు మెడయందు నఖక్షతములుంచి కౌగలించి యధరామృతమాని త్రొక్కుచు, హసించుచు యోనియందు వ్రేళ్లనుద్రిప్పుచు స్త్రీని రమించినచో ద్రవించును.

—: ద్వాదశి త్రయోదశియొక్క వినియోగము :—

శ్లో॥ ద్వాదశ్యాం పరిరభ్య గాఢముపకృచ్చుంబన్కపోలౌ దృశో
రశ్లేషం వి‍ధీత సీత్కృతిజుషో వ్యాదష్టదన్తచ్ఛదః।
చుంబన్గండతటీం మనోభవతిథౌ మృద్నన్ సపీత్కం కుచౌ
కాన్తాం ద్రావయతి ద్రుతం కరరుహైర్భిన్దన్ శనైః కందరాం॥

కం. పారణను జెలినిగౌఁగిటఁ
జేరిచి కెమ్మోవిఁగఱచి ♦ చెక్కులపైఁ దాఁ
గోరెడి గళరవమిచ్చిన
మారుని మదజలముఁజూపు ♦ మనసున్దనియున్.

తా॥ ద్వాదశియందు స్త్రీని కౌగలించి పెదవికరచి కంఠధ్వని పుట్టునట్టుల చెక్కులపై నఖక్షతము లుంచినచో ద్రవించును.

ఆ. వె. గుబ్బలరియఁబట్టి ♦ గోరుల మెడయొత్తి
గళరవంముచెలఁగ ♦ గండతలము
చుంబనంబుఁజేయు♦చును త్రయోదశియందు
పల్లవుండు గదియఁ ♦ బడఁతిచొక్కు.

తా॥ త్రయోదశియందు విటుడు కుచములుపట్టి కంఠమునందు నఖక్షతము లుంచి గళరవంబులుపుట్టునట్లు దవడలను ముద్దాడి రమింపగా స్త్రీ చొక్కి ద్రవించును.

—: చతుర్దశి పున్నమ యమవసలయొక్క సవిస్తరము :—

శ్లో॥ కన్దర్పారితిథౌ విచుంబితదృశో దోర్మూలచంచన్నఖాః
కామాగారనివేశితద్వయకరాః క్రీడన్తి కాన్తా తనౌ।
దర్శే పూర్ణతిథౌ చ నర్తితనఖాః స్కంధస్థలీరంగతో
నంగాగారచుచూలికాంచితకరాః కుర్యుః స్త్రియం విహ్వలాం॥

ఆ. వె. నయనయుగము చుంబ♦నముచేసి చెక్కుల
గోరులొత్తి మదన♦గృహమునందు
కరికరంబునటులఁ ♦ గరములువెసఁద్రిప్పి
పొందవలెఁ జతుర్ద♦శిం దరుణిని॥

తా॥ చతుర్దశియందు విటులు కన్నులుముద్దుగొని దవడలయందు నఖక్షత ములుంచి భగమునందు యేనుగుతొండమువలె హస్తమునుద్రిప్పి స్త్రీని రమించిన ద్రవించును.

క॥ పున్నమ నమవస నఖముల
వన్నియయంగముల మెలపి ♦ వలపులుగదియన్
జన్నులు కరములఁబుణుకుచుఁ
జెన్నుగ రమియింపఁ జెలులు ♦ చిక్కుదు రాత్మన్ ॥

తా॥ పున్నమ నమవసలయందు పురుషులు స్త్రీలయొక్క శరీరములందు నఖక్షతములుంచి వలపుగలుగునట్లు చేతులతో చన్నులను పుణుకుచు లెస్సగా రమించిన ద్రవింతురు

వ॥ ఇది నందికేశ్వర ఘోణికాపుత్ర మతానుసారంబు లిఁక వాత్స్యాయన సూత్ర ప్రకారంబు వివరించెద.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
చంద్రికళాధికారో నామ
ద్వితీయః పరిచ్ఛేదః ॥

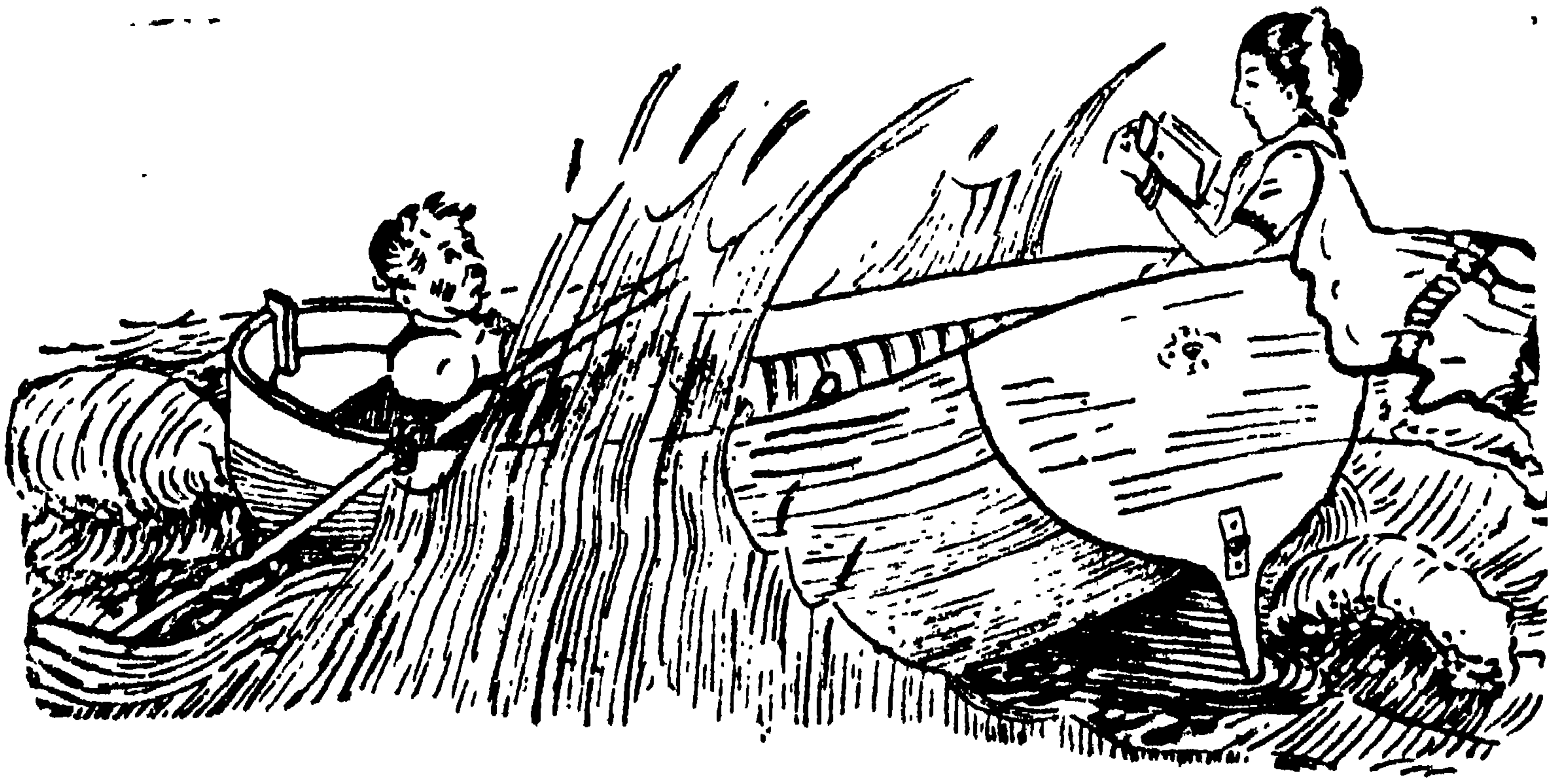

సురతభేదే జాత్యధికారః

తృతీయపరిచ్ఛేదః

—: భగదండప్రమాణరతుల లక్షణములు :—

శ్లో॥ ఆరోహపరిణాహాభ్యాం షణ్ణవద్వాదశాంగులైః।
గుహ్యైశ్శశో వృషోఽశ్వో నా హరిణ్యశ్వేభికాః స్త్రియః॥

శ్లో॥ హరిణీశశయోర్యోగే వడవావృషయోస్తథా।
హస్తినీహయయోశ్చైవ మతం సమరతం త్రియమ్॥

శ్లో॥ మృగీవృషం చ వడవాహయముచ్చరతం ద్వయమ్।
నీచద్వయం చ వడవాశశకం హస్తినీవృషమ్॥

సీ. పురుషులు శశ వృష ♦ తురగజాతులు వీరి
శాఖలు దీర్ఘవి♦శాలములును
నారు తొమ్మిది ద్వాద♦శాంగుళపరిమాణ
మయ్యెను మఱియు న♦య్యతివలకును
హరిణియుఁ దురగియు ♦ హస్తిని యనఁనొప్పు
నీప్రమాణమె మరు♦నింటిలోఁతు
హరిణియుఁగుందేలు ♦ నశ్వినివృషభంబు
హస్తిఘోటక ♦ మమరుపొందు

ఆ. వె. జాతిజాతికూడ ♦ సమరతియయ్యెడి
నుచ్చమయ్యె మృగియ ♦ నుక్షమంబు
నశ్వినియుహయమ్ము ♦ నత్యుచ్ఛమయ్యెను
హరిణిహయము శశము ♦ హస్తినియును.

తా॥ శశము, వృషభము, తురగము, యని పురుషజాతులు మూడు. ఈ జాతులయొక్క శిశ్నములప్రమాణము వరుసగా, ఆరు, తొమ్మిది, పదిరెండు,

అంగుళము లుండును. హరిణి, తురగి, హస్తిని, యని స్త్రీజాతులు మూఁడు. ఈ జాతుల భగములు లోతు క్రమముగా, ఆరు, తొమ్మిది, పదిరెండు, అంగుళముల ప్రమాణముండును. శశము హరిణియు, వృషభము అశ్వినియు, తురగము హస్తినియు, కూడినచో సమరతి యగును. వృషభము హరిణియు, అశ్వినిహయమును గూడిన నుచ్చరతమగును. హయము హరిణియు, శశము హస్తియు గూడిన నత్యుచ్చరతమగును.

శ్లో॥ అత్యుచ్చమతినీచం చ మృగ్యశ్వం హస్తినీశశమ్।
ఇతి పరిమాణభేదేన నవధా రతమూచిరే॥

ఆ. వె. నీచరతము లశ్వ•నీశశకంబులు
హస్తినీ శశంబు • లధికనీచ
రతులు హరిణియును దు•రగములు కరిణియు
శశకములు విరుద్ధ•జాతు లయ్యె.

తా॥ శశమునశ్వమును శశముహస్తినియుగూడిన నీచరతియగును. అశ్వము హరిణియు, శశముకరిణియు గూడిన అతినీచరతమగును.

శ్లో॥ ఉత్తమాని సమాన్యాహుర్మధ్యముచ్చరతం ద్వయమ్।
నీచద్వయం తథాఽత్యుచ్చమతినీచం మహాధమమ్॥

క. సమరతి యుత్తమమగు మ
ధ్యమ ముచ్చరతద్వయంబు • నత్యుచ్చము నీ
చము నతినీచం బధమము
క్రమమున నిదియెఱిఁగి పొందఁ • గావలయు విటుల్॥

తా॥ ఉత్తమము, మధ్యమము, అధమము, అని రతి త్రివిధము. ఆరతులయందు సమరతి యుత్తమమనియు, ఉచ్చరతిద్వయమును, అత్యుచ్చరతిద్వయమును మధ్యమమనియు, నీచరతములు, అతినీచరతములు అధమమనియు జెప్పంబడియె గాన వీనినెఱింగి విటులు స్త్రీలను రమింపవలెను.

—: అతృప్తస్త్రీబాధలక్షణము:—

శ్లో॥ కండూతేరప్రతీకారాదతృప్త్యంగావిమర్దనాత్।
న దహ్యన్తి న తృప్యన్తి యోషితో నీచసాధనే॥

శ్లో॥ ఉచ్చేపి మృదుకుహ్యాన్తఃసంపీడాసవ్యథే హృది।
న ద్రవన్తి న తృప్యన్తి మనస్తస్త్రో హి మన్మథః॥

ఉ. దూలజనించు నీచరతిఁ ♦ దొయ్యలికిన్ రతితృప్తిలేక లోఁ
జాలఁగనొప్పిపుట్టునెడ ♦ జాలకయుచ్చరతంబునందు నా
కాలమునందు హృద్వశుఁడు ♦ కాముఁడుగావునఁ జిత్తతృప్తినిం
బాలనఁజేయ కెక్కుడుగఁ ♦ బారిన బాధజనింపకుండునే.

తా॥ వడతికి నీచరతిచేత తృప్తిలేక యోనియందు దురదపుట్టును. ఉచ్చరతముచేత లోపలిభాగము చాలక భగములోపల నొప్పిపుట్టును. రతికాలమందు ప్రియుడు తృప్తిపొందింప లేనిచో స్త్రీలకు యెక్కువ బాధకలుగును.

శ్లో॥ రక్తజాః కృమయః సూక్ష్మా మృదుమధ్యోగ్రశక్తయః।
స్మరసద్మని కండూతిం జనయన్తి యథాబలమ్॥

శ్లో॥ చణ్డధ్వజాభిఘాతేన కండూవ్యపనయాదతః।
క్షరణాచ్చ సుఖం తాసాం విసృష్టేః స్యన్దనాత్మనః॥

శ్లో॥ ప్రారంభాత్ప్రభృతి స్యదః క్లేదాత్మా సుఖలేశదః।
అంతే తు నరవత్తాసాం విసృష్టేర్మూర్ఛనాసుఖమ్॥

వ॥ మఱియు నిదియుంగాక నీచరతిచేత సూక్ష్మజంతువులు రక్తంబులో జన్మించి మదనమందిరమున దూలజనింపఁజేయును. ధ్వజదండాభిఘాతంబున శమించి ద్రవంబుఁగల్పించు, నాద్రవం బంతర్ద్రవంబనియు బహిర్ద్రవంబనియు ద్వివిధంబు. బహిర్ద్రవం బెడతెగక వెలుపలికి వెడలుచుండు నదియు సుఖంబునకు దూరంబు. మొదలనుండియు నధికద్రవంబు సుఖంబునీయదు. కావున గ్రిమ క్రమంబున నొప్పెడము సంకీర్ద్రవంబు సుఖకారణంబును మోహకారణ బును నగు. అంతర్ద్రవంబు కామినికిఁ బరవశత్వకారణంబు. అదియెట్లన్న వివరించెద

—: పరవశత్వలక్షణము :—

శ్లో॥ క్షణం రటన్తి నృత్యన్తి రుదతీ చాతివిహ్వలా।
నిస్పృహత్వం తదా యాతి ముకుళీకృతలోచనా॥

క. కొసరుంబలుకులు వలుకుచు
విసువక తహతహనటించు ♦ విహ్వలయగుచున్

రసమొలుకఁ గన్నుమూయుచు
వసుధై పరవశతనొందు • రంగన రతులన్.

తా॥ స్త్రీ రతికాలమందు కొసరికొసరి మాట్లాడుచు శ్రమనొందక తొట్రుపాటుచేత కలతపడుచు శృంగారముప్పొంగునట్లు నేత్రములు ముకుళింపజేయుచు బడలికచేత రతియందు మైమరచును.

శ్లో॥ స్త్రీపుంసయోర్వ్యసృష్టిశ్చ లఘుమధ్యచిరోదయా।
నవధా రతమేవం స్యాత్ కాలతోఽపి ప్రమాణవత్॥

శ్లో॥ మందమధ్యమచండాః స్యుర్వేగతోఽప్యథయే తథా।
వేగః కాముకతా జ్ఞేయ స్తేనాపి నవధా రతమ్॥

శ్లో॥ వీర్యం బహుత్వఘాతసహత్వం రతిలోలతా।
చండవేగస్య చిహ్నాని మందవేగే విపర్యయః॥

శ్లో॥ ఏతేషాం మధ్యవేగే తు మధ్యమత్వం సమున్నయేత్।
పరిమాణకాలభావైః స్యురిత్యేవం సప్తవింశతిః॥

శ్లో॥ రతాని తత్ర సామ్యే స్యుః త్రిభిః సురతముత్తమమ్॥
సర్వవైషమ్యతస్తు స్యాదధమం పశుచేష్టితమ్॥

శ్లో॥ శేషే తు మధ్యమత్వం స్యాదేకతోఽపి జుగుప్సితమ్।
అత్యుచ్చమతినీచం చ సంక్షేపాదితి భాషితమ్॥

శ్లో॥ ఉక్తంమృగ్యాదిభేదానామిదానీం చిహ్నముచ్యతే।
స్వభావగుణభేదేన వాత్స్యాయనమతోదితమ్॥

వ॥ ఇంకఁ గాలపరిమాణాదులననుసరించి లఘు, మధ్య, మచిరములని రతిత్రివిధంబై స్త్రీ పురుషుల కాముకత్వమున మంద, మధ్యమ, చండవేగముల ననుసరించి నవవిధంబులగు, రతియందుండెడి యుత్సాహమున నఖక్షతదంతక్షత తాడనంబులచేత వీర్యమును స్తంభింపఁజేసి వేగములనుమార్చుకొనుట కాలభావప్రమాణములనుబట్టి గుర్తెఱుంగవలయు, అందు స్త్రీపురుషలింగంబులు సమంబగు త్రివిధంబులు సమరతంబులగు. అన్యంబులు విపరీతములై యుచ్చనీచరతంబు లనంబడు. జాతి ప్రమాణ కాల వేగాదు లెఱుంగక చేయు రతులు పశుచేష్టితంబు లనంబడు. ఈయధమరతంబులు జుగుప్సామూలంబులగుటచే నత్యుచ్చరతుల నియు నతినీచరతులనియు సంక్షేపముగా వాడఁబడుచున్నవి. ఇంక వాత్స్యా

యనమతానుసారంబుగ షణ్ణవద్వాదశ ప్రమాణంబులంగల మృగాదిస్త్రీలక్షణము లెఱింగించెద—

—: హారిణీజాతిస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ సమమూర్ధా కుంచితఘనకేశీ తుచ్ఛోదరీ నితంబాఢ్యా।
అల్పవివరనాసాపుటవికచరుచిరపక్ష్మలాక్షీ చ॥

శ్లో॥ అరుణాధరకరచరణా కోమలతరసరళభుజలతికా చ।
ఆయతకర్ణకపోలగ్రీవాఽ నతిమాంసలోరుజఘనా చ॥

శ్లో॥ సమగుల్ఫా మదగజగతిరీర్ష్యాకులితోన్నతస్తనీ తన్వీ।
తరలమనాస్సుకుమారా లఘుకోపా సురతలంపటా లఘుభుక్॥

శ్లో॥ కుసుమసురభిరతిసలిలా సరళాం గుళిరలసమధురోక్తిః।
నిమ్నషడంగుళగుహ్యా ఋజుతనురనురాగిణీ హరిణీ॥

సీ. వట్రువతల నీల♦వక్ర కేశంబులు
కలదులేదను కౌను ♦ వలదవిఱుందు
ముకు గోళ్లు లఘువులు ♦ వికచాబ్జములుకన్ను
లరుణము ల్కరచర♦ణాధరములు
చేతులు మెత్తన ♦ చెవి చెక్కు మెడయును
నిడుదలు జఘనంబు ♦ తొడలు నునుపు
సమగుల్ఫములు గుబ్బ♦చన్నులు గజయాన
వలఁతిరూపంబు చం♦చలపుమనసు

గీ. కోపమల్పంబు కొంచెపుఁ ♦ గుడుపు రతికిఁ
బ్రేమగల దబ్జగంధంబు ♦ కామజలము
నలసమధురోక్తి సరళంబు ♦ లంగుళములు
హారిణిగుహ్యంబులోఁతు ష♦డంగుళములు.

తా॥ గుండ్రమైనతలయును నల్లనై చుట్టుకొనియుండు వెంట్రుకలును చిన్న ముక్కు గోళ్లును సన్నవినడుమును గొప్పపిఱుదులును తామరపువ్వువంటి కన్నులును ఎఱ్ఱనైనచేతులు పాదములు అధరము, మెత్తనిచేతులు నిడుపగుచెవులు

చెక్కులు మెడయు, సన్నవగు పిఱుదులు తొడలును సమములైనమడమలు బటువగుచనులును దంతిగమనమును మంచిరూపమును చంచలమైనమనస్సు కొంచెమగు కోపము భోజనమును రతియందుప్రీతియు తామరవాసనగల రతిజలమును తిన్నని తేటమాటలును చక్కని వ్రేళ్లును ఆరుఅంగుళముల లోతుగల భగమును యీలక్షణములుగలస్త్రీ హరిణీజాతిస్త్రీగా తెలియందగినది.

—: అశ్వినిజాతి స్త్రీలక్షణము :—

శ్లో॥ నిమ్నసమున్నతమూర్ధా స్థూలసరళసాంద్రశిరసిజప్రచయా ।
ఉత్పలదళచలనయనా స్థూలాయతకర్ణయుగళవదనా ॥

శ్లో॥ స్థూలరదనరాజిరాయతదంతచ్ఛదపీనకఠినకుచకలశా ।
సులలితమాంసలబాహుః తుచ్ఛోదరీ కమలమృదుపాణిః ॥

శ్లో॥ విస్తృతహృదయకపాటా గద్గదమధురోక్తిర్వ్యయోద్విగ్నా ।
నిమ్నసువర్తులనాభిర్వక్త్రరుచిరజఘనసమలఘూరుశ్చ ॥

శ్లో॥ విపులకటిర్నతమధ్యా ఖేలాలసగమనరక్తసమచరణా ।
చపలహృదయా కోమలతనుర్నిద్రాహారప్రియా ప్రియప్రవణా ॥

శ్లో॥ ప్రథమచరమధాత్వధికా పీతపలలగంధిసురతాంబుః ।
క్షరణమదనరణగుణినీ వహతి చ వడవా నవాంగుళమ్ గుహ్యమ్॥

సీ. పొడవగుతలకేశ♦ములు శిరంబును బెద్ద
యుత్పలనేత్రి బా♦హువులు మృదువు
వలుదలుగళకర్ణ♦వదనదంతంబులు
బిగిచన్ను లొక్కింత ♦ పెద్దపెదవి
గద్గదస్వర సన్న♦కౌను వెడఁదఱొమ్ము
కొలఁదిలోఁతగు నాభి ♦ కుపితచిత్త
సమమూరుయుగళంబు ♦ సమహస్తపదములు
వటువ్రజఘనంబు ♦ వలఁతినడక
ఆ. వె. నీచ చపలహృదయ ♦ నిద్రాశనాధిక
వసవువన్నె మాంస♦రసముకంపు

ప్రీతిజలము శ్లేష్మ ♦ వాతధాతువుమేను
హాయకు లోఁతు తొమ్మి ♦ దంగుళములు.

తా॥ గొప్ప తలవెండ్రుకలును, పెద్దతలయు, వలువలవంటి నేత్రములు, మృదువగు భుజములు, సుందరములైన మెడ చెవి ముఖము దంతములును, కఠినమైన చనులును, కొంచెము పెద్ద పెదవియు, దగ్గుత్తికయు, సన్నని నడుమును, విశాలమైన రొమ్మును, కొంచెమై లోతైన బొడ్డును, కోమలహృదయమును, సమానమైన తొడలు కాళ్ళు పాదములును, గుండ్రమైన పిఱుందును, మంచినడకయు, అల్పమై చపలమగు మనస్సును, అధికనిద్ర భోజనమును, సువర్ణకాంతిగల శరీరమును, మాంసమువాసనగల రతిజలమును, శ్లేష్మవాతధాతువుగల శరీరమును, తొమ్మిది అంగుళములు లోతుగల భగమును గలస్త్రీని అశ్వనిజాతిస్త్రీగా తెలియుందగినది.

—: ద్వాదశహస్తినీ లక్షణము :—

శ్లో॥ పృథుభిరలికగండశ్రోత్రనాసాపుటైర్వా
కరచరణభుజోరుద్వంద్వకైర్హ్రస్వపీనైః ।
దరవినమితఖర్వస్థూలయా గ్రీవయా చ
ప్రకటరదశిఖాభిః కున్తలైః స్థూలనీలైః ॥

శ్లో॥ అవరతరతార్తిః కుంభిగంభీరకంఠ-
స్వరశబలశరీరా స్ఫారలంబాధరోష్ఠీ ।
విపులమదనతోయా కోపనా పింగళాక్షీ
కరిమదమదనాంబుః ప్రాయశో గూఢపాపా ॥

శ్లో॥ అతిబహుతరదోషా హస్తినీ దండసాధ్యా ।
వహతి చ రవిసంఖ్యైరంగుళైర్గుహ్యదేశమ్ ॥

సీ. చెక్కులు పిఱుఁదును ♦ ముక్కు పెదవి పెద్ద
పిప్రియము నిద్దుర బహు ♦ పింగళాక్షి
కుఱుచయు వలమునై ♦ యొరఁగిన మెడ చాల
నిడుపైన పండ్లును ♦ నొడలు దళము

సతతరిరంసాఢ్య ♦ సామజస్వర శీత
లాంగి లోలాత్మ బిం♦బాధరోష్ఠి
కరిమదమదనాంబు♦కణజాలవారుణీ
మదలోల జుంజురు♦పొదలు కురులు

ఆ. వె. కఠినరతులఁగాని ♦ కరుఁగదుమదిలోనఁ
బొగడఁదగినమేను ♦ మిగులఁగుఱుచ
మరునిగృహములోఁతుఁ ♦ బరికించిచూచిన
హస్తినికిని ద్వాద♦శాంగుళములు.

తా॥ గొప్పవైనదవడలు పిఱుందులు ముక్కును, పెద్దపెదవియు, నిద్రయుం దాసక్తియు, కపిలవర్ణముగలకండ్లును, కొంచెమై మనోహరమై వంకరయైన మెడయు, నిడుపగువండ్లును, మందమైనశరీరమును, ఎప్పుడు రతిప్రియమును, యేనుగుస్వరమును, శీతలదేహమును, చంచలహృదయమును, వ్రేలాడుచున్న క్రిందిపెదవియు, యేనుగుమదము వాసనగల రతిజలమును, మద్యపానప్రియమును, విరియబోసుకున్న వెంట్రుకలును, కఠినరతులకుగాని కరుగని మనస్సును, పొగడదగిన శరీరమును, పొట్టితనమును, పదిరెండుఅంగుళములలోతుగల భగమును గల స్త్రీని ద్వాదశహస్తినిగా తెలియందగినది.

—♦ శశజాతిపురుష లక్షణములు ♦—

శ్లో॥ ఆతామ్రప్రిస్ఫారనేత్రా లఘుసమదశనా వర్తులాస్యాః సువేషాః
మృద్వారక్తం వహన్తః కరమతిలలితం శ్లిష్టశాఖం సువాచః।
వృత్తవ్యాలోలలీలాః సుమృదుశిరసిజా నాతిదీర్ఘాం వహన్తో
గ్రీవాం జానూరుహస్తే జఘనచరణయోర్బిభ్రతః కార్శ్యముచ్చైః॥

శ్లో॥ అల్పాహారాల్పదర్పా లఘుసురతరతాః శౌచభాజో ధనాఢ్యాః॥
మానోదీర్ణాః శశాః స్యుః సురభిరతజలాః కాంతిమంతఃసహర్షాః॥

చ. కనుగవకెంపు వట్రివమొ♦గంబు శరీరముసుందరంబు వ
ర్తనమునిరూఢి యల్పనమ♦దంతము లింపగువాక్కు మానమం
డనుఁడు కటోరుజానుచర♦ణంబులు హీనము లన్నమించుకా
ధనపతి స్వల్పభోగి శుచి ♦ తామరకంపు శశంపుజాతికిన్.

తా॥ ఎఱ్ఱనికండ్లును, గుండ్రమైన మొగమును సుందరమైన దేహమును స్థిరమైనవ్యాపారము కొంచెమై సమమైనపండ్లును ప్రియమైనవాక్కును మానమే భూషణముగాగలవాడును చిన్నవియైనతొడలు చేతులు మోకాళ్ళు పాదములును కొద్దిభోజనమును ధనముగలిగియుండుటయు కించిదనుభవమును పరిశుభ్రతయు తామరవాసనగల రతిజలమును గలపురుషుని శశజాతిగా నెఱుంగునది.

—: వృషజాతిపురుష లక్షణము. :—

శ్లో॥ స్ఫారాభ్యున్నతమస్తకాః పృథుతరే వక్త్రాలికే బిభ్రతః
స్థూలగ్రీవ సుమాంసల శ్రుతిభృతః కూర్మోదరాః పీవరాః॥
దీర్ఘప్రోన్నతకక్షలంబితభుజా ఆరక్తహస్తోదరా
రక్తాంతఃస్థిరపక్ష్మలాంబుజదళచ్ఛాయేక్షణాః సాత్వికాః॥

శ్లో॥ ఖేలత్సింహపదక్రమా మృదుగిరః పీడాపహాస్త్యాగినో
నిద్రాసక్తిభృతస్త్రపావిరహితా దీప్తాగ్నయః శ్లేష్మలాః॥
మధ్యాస్తే సుఖినోఽతిసుజ్జవపుషః సక్షారమేదోధికాః
సర్వస్త్రీసుభగా నవాంగుళమితం లింగం వృషా బిభ్రతి॥

సీ. అతివిశాలోన్నత • మగుమస్తకము మెడ
వలము వక్త్రాళికం•బులు ఘనములు
చెవులుచక్కన నిడు•చేతులు కూర్మోద
రము కరాంగుళుల న•ఖములుకెంపు
నరుణాంతనేత్రము • లలసాననము మంజు
భాషలు త్యాగి యా•పదలఁగోర్చు
నాఁకలిపెద్ద ని•ద్రాసక్తుఁ డతిసత్త్వ
శాలి శ్లేష్మకుఁడు ల•జ్జారహితుఁడు

గీ. ప్రౌఢవయసున సుఖి రుధి • రంబుఁగలుగు
మేను క్షారంబువలపగు •మానినులకు
వలవఁదగువాఁడు తొమ్మిదం•గుళులదండ
మతఁడు వృషజాతిపురుషుఁ డ•త్యంతభోగి.

తా॥ మిక్కిలి విశాలము పొడవునైనశిరస్సును మంచిమెడయు గొప్పముఖము వోసలును చక్కనిచెవులు నిడుపైనచేతులు తాబేలుకడుపును ఎఱ్ఱనిఅరచేతులు గోళ్ళును కనుగొనలయందు ఎఱుపును మందమైన నడకయు రుచికరములగు మాటలును దానగుణమును శ్రమకోర్చుటయు మిక్కిలి ఆకలినిద్రలును అధికబలమును శ్లేష్మదేహమును సిగ్గులేమిని యవ్వనమందు సుఖియు క్షారపువాసనగల శరీరమును స్త్రీలు కోరదగినవాడును మిక్కిలిభోగియు తొమ్మిదంగుళముల దండముగల పురుషుడు వృషభజాతిగా దెలియందగినది.

—: తురగజాతి పురుషలక్షణము. :—

శ్లో॥ వక్త్రశ్రోత్రశిరోధరాధరరదైరత్యంతదీర్ఘైః కృశై
ర్వ్యస్యాః పీవరకక్షమాంసలభుజాః స్థూలర్జుసాంద్రైః కచైః
ప్రౌఢేర్ష్యాః కుటిలాంగజానునఖా దీర్ఘాంగుళిశ్రేణయో
దీర్ఘస్ఫారవిలోలలోచనభృతః పాఢాశ్చ నిద్రాలసాః॥

శ్లో॥ గంభీరాంమధురాం గిరం ద్రుతగతిం పీనోరుకా బిభ్రతో
దీప్తాగ్నిప్రమదారతాః శుచిగిరో రేతోస్థిధాతూజ్జ్వలాః।
తృష్ణార్తా నవనీతశీతబహలక్షారస్మరాంబుద్రవా
లింగైర్ద్వాదశకాంగుళైర్నిగదితా అశ్వాః సమోరఃస్థలాః॥

సీ. శిరమును బెదవియుఁ ♦ జెవులును మొగమును
గడుపును బండ్లు దీ♦ర్ఘములు సన్న
ములునాభికరకక్ష♦ములు సమభుజములు
పొందైనకచభరం♦బును గలాఁడు
కోపి వక్రములైన ♦ చూపులుఁ బిక్కలు
నిడువాలుఁగన్నులు ♦ నిడుపుగోళ్లు
గంభీరమధురవా♦క్యములుఁ దిన్నని నడ
లాఁకలిపెద్ద ని♦ద్రాలసుండు
ఆ. వె. ప్రౌఢ సత్యవాది ♦ బహుభోగనిరతుండు
మెఱపుమేను మిగులఁ ♦ దృష్ణగలదు
చలువగలుగు నోడలుఁ ♦ జపలచిత్తుఁడు ద్వాద
శాంగుళధ్వజుండు ♦ హయనరుండు.

తా॥ నిడుపగు తల పెదవి చెవులు ముఖము కడుపు పండ్లునూ, మెడ చేతులు చంకలు సన్నములును, సమానములగు భుజములును, ఒప్పగు వెంట్రుకలును, కోపగుణమును, వంకరచూపులు పిక్కలును, సోగకనులును, నిమ్మపైనగోళ్ళును, గంభీరమై రుచికరములగుమాటలును, మంచినడకయు, మిక్కిలిఆకలి నిద్ర భోజనమును, పౌరుషత్వమును, సత్యవచనాసక్తుడును, భోగములయందాసక్తియు, కాంతిగలశరీరమును, అత్యాశయు, శీతలశరీరమును, చంచలహృదయమును, పదిరెండు అంగుళముల ప్రమాణముగలదండమును గలుగుపురుషుడు తురగజాతిగానెఱుంగునది.

శ్లో॥ ఉక్తోపస్థప్రమాణస్య వ్యభిచారేపి లక్షయేత్।
శశమృగ్యాదిజాతిత్వము త్తమాధమ భేదతః॥

శ్లో॥ ఉక్తోచ్యమానవక్తవ్యలక్షణాని చ యాన్యతః।
తత్సంకరేపి బాహుళ్యాల్లక్షం నిర్ధారయేద్బుధః॥

వ॥ పైనఁజెప్పఁబడిన భగదండపరిమాణములననుసరించి శశ వృష తురగజాతులను ఉత్తమాధమమధ్యమాధమములని వాడఁబడుచున్నవి. స్త్రీజాతులును వదేవిధంబని తెలియందగినది. వీనివలన సంకరంబులుఁ కలిగినఁ బరికించి ప్రధానలక్షణం బొక్కటిఁబట్టి జాతినిశ్చయించునది. ఇంక వయోలక్షణములు వివరించెద.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
సురతభేదేజాత్యధికారో నామ
తృతీయః పరిచ్ఛేదః.

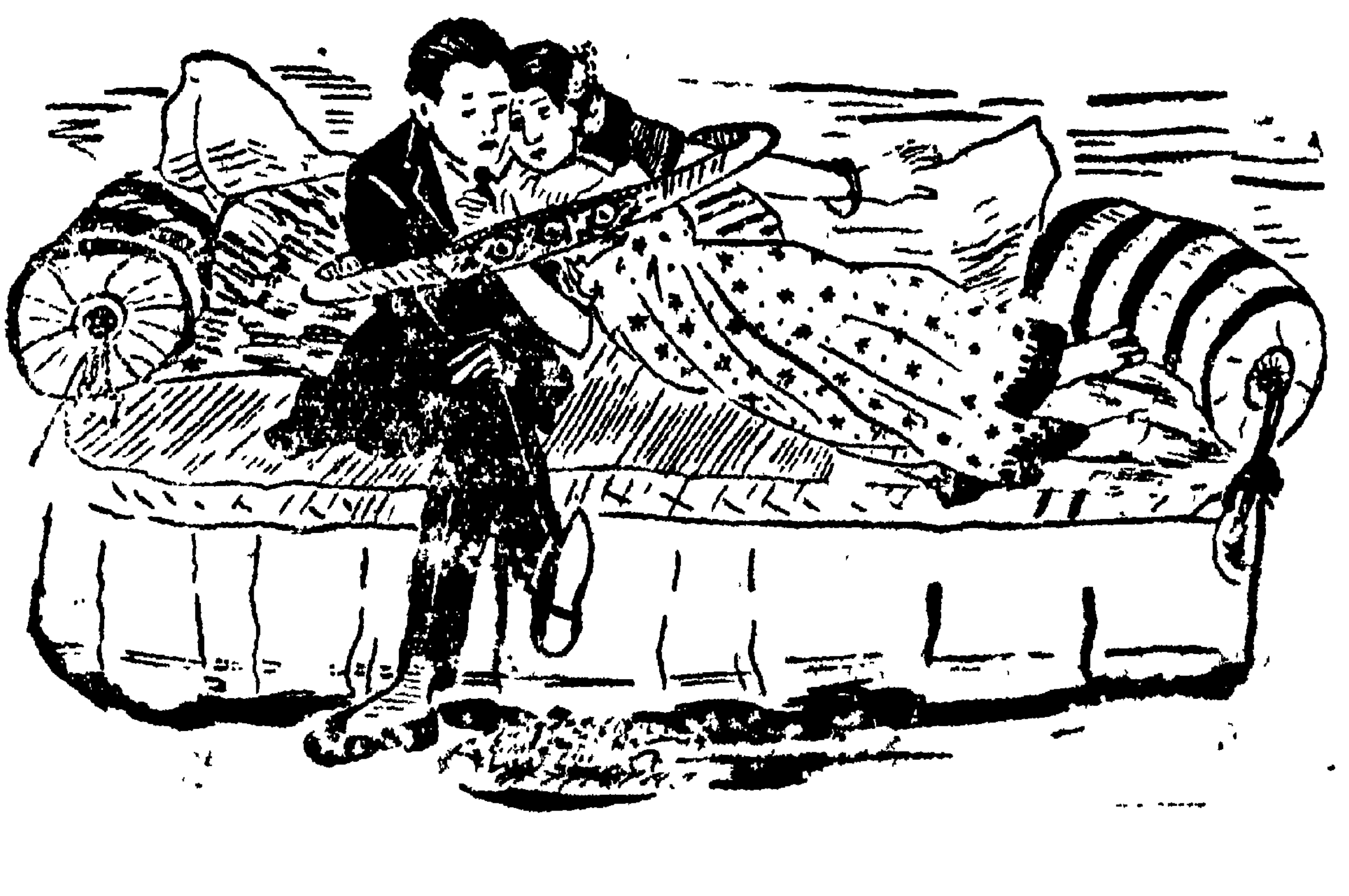

సామాన్యధర్మాధికారః

చతుర్ధపరిచ్ఛేదః

—: వయోస్వభావ లక్షణము :—

శ్లో॥ బాలా స్యాత్షోడశాబ్దాత్తదుపరి తరుణీ త్రింశతిర్యావదూర్ధ్వం
ప్రౌఢా స్యాత్పంచపంచాశదవధిపరతో వృద్ధతామేతి నారీ।
దీర్ఘా కృష్ణా చ తన్వీ చిరవిరహవతీ నిమ్న కక్షా శ్లథాః స్యుః
స్థూలా గౌరీ చ ఖర్వా సతతరతిపరా వ్యూఢకక్షా ఘనాఃస్యుః॥

శ్లో॥ సంకీర్ణచిహ్నాశ్చ మధ్యమా స్యాదయం చ తాసాం విదితఃస్వభావః।
బాలా ఘనా బాహ్యరతోపచర్యా ప్రౌఢా శ్లథాభ్యన్తరమోహనేచ్ఛా॥

శ్లో॥ ధృత్వా గుణవతాం తాసామవస్థాను క్రియా చ యా
తామపి న్యాయసంవిత్తిసిద్ధత్వాదాద్రియామహే॥

క. పదియాఱు బాలకును ము
ప్పదియగు నేండ్లవ్వనికిని ♦ ప్రౌఢకునై దు
బదియేడులు నటుమీఁదటఁ
దుదియేడులు లోలకయ్యెఁ ♦ దోడ్తో వరుసన్.

తా॥ ఒకటిమొదలు పదియాఱువత్సరములవరకు బాలయనియు, పదియాఱు మొదలు ముప్పదివత్సరములవరకు యౌవనియనియు, ముప్పదిమొదలు ఏబదివత్సరములవరకు ప్రౌఢయనియు, ఏబదిపైవత్సరముల ఈడుగలవనితను లోలయనియు తెలియందగినది.

సీ. నిడుదసన్నపునల్ల♦యొడలును సంయోగ
రహితయు శ్లథయును ♦ రమణికయ్యొ
వలము గుజ్జును పాండు♦వర్ణంబు సంతత
రతమును ఘనయును ♦ నతివకౌనరు

దళసరి నాటపాటలయందునయు రతి
పాటవంబునఁ బ్రౌఢభామదనరు
సంతతరతిఘనకాంత బాలికయును
భామయుఁ దద్భోగ భాగ్యకరము
గీ. ప్రౌఢ శ్లథయును బీతులభ్యంతరరతికి
బాల ఘనయును బ్రీతులు బాహ్యరతికి
నీవిధంబులఁగలిసి రమించు తెఱఁగు
గుణపతాకాదులందుఁ బేర్కొనెను గనుఁడు.

తా॥ నిడివియై సన్నమై నల్లనై వశరీరమును సురతరాహిత్యమునుగలది శ్లథయనియు, బలుపును పొట్టియు పాండువర్ణమును నిరంతరరతిసుఖమునుగలది ఘనయనియు, దళసరియైనశరీరమును నాటపాటలయందు సమర్థతయు రతిచాతుర్యమునుగలది ప్రౌఢయనియు, ఎల్లప్పుడురతిసుఖమును శుభకరమునుగలది బాలయనియు తెలియందగినది. వీరిలో ప్రౌఢయు శ్లథయు అంతర్ప్రీతులయం దిచ్ఛగలవారినిగాను, బాలయు ఘనయు బాహ్యరతులయం దిచ్ఛగలవారినిగాను; తెలిసికొని రమింపవలెనని గుణపతాకాదులయందు దెల్పెను గాన తెలుసుకొనవలయును.

—♦ బాల లక్షణము ♦—

ఉ. నేరనినేర్పు కౌఁగిలికి నిండనిచన్నులు సిగ్గుబాటున
న్జేరకచేరు దేహమును జత్తడియైన మనోజహర్మ్యము
న్బీరములేనిపొందికలు ప్రీతివిలాసపుముద్దుమాటలు
న్గోరకకోరు చుంబనము కొంచెపుఁజూపులు ముగ్ధభామకున్.

తా॥ తెలియనిచాతుర్యమును, ఆలింగనమునకు దగియుండని కుచములును లజ్జచే పొందియు పొందకయుండు శరీరమును, తేమగలయోనియు, బిగిలేనికూటములును, ప్రేమతో గూడిన శృంగారపుపలుకులును, కోరియుకోరని ముద్దులును, కొంచెమగు జూపులును గలస్త్రీ బాలయని తెలియదగినది.

—♦ యౌవన స్త్రీ లక్షణము ♦—

చ॥ నెఱిగలగుబ్బచన్నులును నేర్పులుగుల్కెడి వాలుచూపులున్
దరిఁగొనుమారుకేళియును దట్టపుగర్వము భాషణంబులు

న్వెరవక చేయు సేఁతలును ♦ పీడనికౌఁగిలి మోహకోపము
న్దుఱఁగలిఁజేయు లేఁజెమట ♦ తోరపుమాటలు యౌవనాంగికిన్॥

తా॥ బటువగు కుచములును, శృంగారంబులగు క్రేగంటిచూపులును, యొరవగు రతియు, అతిగర్వమును, అలంకారమును, భయము లేక చేయు కార్యములును, దట్టమగు కౌగిలియు, వలపుగలకోపము ప్రకాశింపఁజేయుటయు, చిరుచెమటయు లాలనపుపలుకులును గల స్త్రీని యౌవనస్త్రీగా దెలియఁదగినది.

—♦ ప్రౌఢస్త్రీ లక్షణము ♦—

చ. కులుకుమెఱుంగుచూపులును ♦ గొండెపుసేఁతలు తియ్యమాటలు
న్జిలిబిలిపాటలు న్గలికి ♦ చిత్తము మన్మథబంధభేదము
న్దలకొనుచుంబనంబులును ♦ దాటవపేటవిభూషణవ్రజం
బలుకలుగల్గి పైకొనుచు ♦ నాసలదేల్తురు ప్రౌఢభామినుల్.

తా॥ శృంగారమైన కాంతిగలచూపులును, కొండెములు చెప్పుటయు, మధుర వాక్యములును, ముద్దుపాటలును, చంచలహృదయమును, బంధభేదములతోఁగూడిన చుంబనాదులును, కంఠహారభూషణదయంబు జిక్కుపడ అలుకతో పైకొని యాసచే రమించెడి స్త్రీ ప్రౌఢయని తెలియందగినది.

—♦ లోలస్త్రీ లక్షణము. ♦—

చ. సురతపుఁజొక్కులు న్వెనుక ♦ సుద్దులు సారెకు వీడెముఁదుట
ల్మరుపురివాడువారుటయు ♦ మందవిహారము చుంబనంబులు
న్విరివిడిమైనమేను కళ♦పీడనికూటమి చాలనవ్వులు
న్దొరలనినిద్రమోము కడు♦దిట్టతనంబును లోలభామకున్.

తా॥ రతిచొక్కులును, గరించిన మాటలును, మాటిమాటికి తాంబూలము వేయుటయు, యోనిపాడుబారుటయు, మెల్లగా రతియొనర్చుటయు, ముద్దులును, డస్సినశరీరమును, కళజారనిరతియు, మిక్కిలినగవును, నిద్రతోఁగూడిన మొగమును, మిక్కిలిధైర్యమునుగల స్త్రీని లోలయని తెలియందగినది.

—♦ వయోబలమాస లక్షణము. ♦—

క. హేమంతంబున యౌవన
కామిని వర్షావసంత ♦ కాలములందుఁ
గామించుఁ బ్రౌఢ, బాలకు
నేమాసంబైన బలము ♦ నిచ్చును వరుసన్.

తా॥ యౌవనస్త్రీ మార్గశిర పుష్యమాసములందును, ప్రౌఢస్త్రీ శ్రావణ భాద్రపద చైత్ర వైశాఖ మాసములందును, బాలస్త్రీ అన్ని మాసములయందును, వయోబలమును రతిబలమును చేష్టాసత్వములును గలిగియుండును. లోలస్త్రీ రతికి అనర్హంబును రజోహీనంబును గాన చెప్పంబడదు.

—♦ బాలాద్యుపచార లక్షణము ♦—

శ్లో॥ బాలా తాంబూలమాలాఫలరసమధురాహారసమ్మానహార్యా,
ముగ్ధాఽలంకారహారప్రముఖవితరణైః రజ్యతే, యౌవనస్థా।
సద్భావారబ్ధగాఢోద్భటరతసుఖితా, మధ్యమా రాగలుబ్ధా,
వృద్ధాఽఽలాపైః ప్రహృష్టా భవతి గతవయా గౌరవేణాతిదూరం॥

చ. ఫలరసవీటికాకుసుమ♦భక్ష్యవిశేషములందు బాలికన్
గలితవినూత్నరత్నమయ♦కాంచనహారములందు యౌవనిన్
లలితగుణానుకూలరతి♦లక్షణలీలలఁ బ్రౌఢ నిష్టభా
షలనలయించి లోల నెఱ♦జాణలు గూడుదు రింపుపుట్టఁగన్॥

తా॥ పుష్పఫలరసతాంబూలాదులచే బాలను, కనకరత్నమయభూషణ వస్త్రాలంకారములచే యౌవనినీ, మనోవిలాసానుకూలరతులచే ప్రౌఢను, ప్రియంబగు పల్కులచే లోలను, సంతోషపెట్టి జాణలగు పురుషులు రమింతురు.

వ॥ మఱియు శ్లేష్మాదిధాతువుల వర్తిల్లు స్త్రీల లక్షణంబులు వర్ణించెద.

—♦ శ్లేష్మ పిత్త వాతప్రకృతుల లక్షణములు ♦—

శ్లో॥ గూఢాక్షిగ్రంథిగుల్ఫా మృదుమధురవచాః శ్లేష్మలా పద్మమృద్వీ
వ్యక్తాక్షిగ్రంథిగుల్ఫా యువతిరతికరైరంగకైః పిత్తలా స్యాత్।

రూక్షాశితోష్ణగాత్రీ వదతి బహుతరం వాతలా శ్లేష్మలాపి
స్యాదుష్ణా నవ్యరూతా శిశిరతరతనుర్గర్భిణీ పిత్తలాపి ॥

శ్లో॥ అచిరలఘుచిరోచ్చైః కాలభావావసానాః
పరిమదదహనగాఢద్వారగుహ్యేత్క్రమేణ ।
సతతశిశిరకాలోపేతహేమంతవర్షా-
మధుషు నిధువనేచ్ఛా సంప్రయోగే ప్రదిష్టా ॥

శ్లో॥ యత్ప్రకృతీనాం లక్షణమభిహితమధికంచ గుణపతాకాయాం ।
తచ్చాప్యనుభవసిద్ధం స్ఫుటతరమభిధీయతే కిమపి ॥

శ్లో॥ స్నిగ్ధనఖనయనదశనా నిరనుశయా మానినీ స్థిరస్నేహా ।
సుస్పర్శశిశిరమాంసలవరాంగవివరాంగనా శ్యామా ॥

శ్లో॥ భవతి విలాసప్రకృతిః పిత్తప్రకృతిస్తు మధ్యమా జ్ఞేయా ।
సా భవతి గౌరవర్ణా పీనకుచా రక్తనఖనయనా ॥

శ్లో॥ కటుగంధిపరిస్వేదా క్షణం చ కుపితా క్షణం ప్రసన్నా చ ।
శిశిరరతాఽఽతపవిముఖీసోష్మా ప్రశిథిలవరాంగీ చ ॥

శ్లో॥ మేధావినీ సుకుశలా వహతి రతే నిశ్చితం మృదుతామ్ ।
పవనప్రకృతిః పరుషా భ్రమణరతా స్యాద్బహుప్రలాపా చ ॥

శ్లో॥ దరదగ్ధద్రుమధూసరవర్ణా బహుభోజనా చ కఠినాంగీ ।
స్ఫుటితాగ్రరూక్షకేశీ కఠినతరా శ్యామఃఖనయనా ॥

శ్లో॥ గోజిహ్వాభస్పర్శకఠోరవరాంగాఽధమా నారీ ।
సంకీర్ణలక్షణేన చ సంకీర్ణప్రకృతిరేవ విజ్ఞేయా ॥

ఉ. కన్నులు గోళ్లు పండ్లు నతి॰కాంతులు మానవతీలలామ య
భ్యున్నతసఖ్య కోపముఁ బ్రి॰యోక్తులఁదేరక తానెతేరి పై
మన్ననఁజేయు శైత్యమును ॰ మాంసలము స్మరమందిరంబు నై
వన్నియ శ్యామ ముత్తమము ॰ వైపగు శ్లేష్మశరీరి కిమ్మహిన్.

తా॥ ప్రకాశములగు కన్నులు గోళ్లు పండ్లును, అభిమానమును, మిక్కిలి స్నేహమును, ప్రియునిమాటల చేత కోపమువిడువక తనకై తానే విడిచిపెట్టి కోపములేనిదానివలె తిరిగి విటుని గొప్పచేయుటయును, చల్లనై బలిసియున్న

రోమాళియు, శ్యామవర్ణముగల శరీరమును గలిగియు గలస్త్రీని శ్లేష్మప్రకృతిగా తెలియంగదగును.

సీ. గౌరవర్ణంబును • గఠిన స్తనంబులు
గోళ్లును గనుగొలు•కులును గెంపు
నుష్ణగుహ్యస్వేద • మొగిమేనువాసన
కోపప్రసాదము • లొక్కంతకొంత
యొండకుఁగాను మై • యొంతయు మెత్తన
శిశిరమన్మథకేళిఁ • జిత్తగించు
నభిమానవతి మధు•రాలాపరాజస
మధికంబు పక్వబిం•బాధరోష్ఠి
గీ. మఱియు నేర్పునుగలుగు సీ•మంతినులకుఁ
బ్రియము మృదువర్తనలయాదుఁ • బ్రేమగలదు
పైత్యదేహంబుఁ గలిగిన • పడఁతిజాడ
మధ్యమయటండ్రు నందీశు • మతమునందు.

తా॥ తెల్లనికాంతియు, గట్టిచన్నులును, ఎఱ్ఱనిగోళ్ళు కనుగొలకులును, వెచ్చని మదజలమును, వాసనగలశరీరమును, కొంచెముకోపమును, కొంచెము దయయును, మృదువయి యొండకోర్వనిశరీరమును, శిశిరఋతువునందు రతిగోరుటయు, అభిమానమును, తియ్యనిమాటలును, మిక్కిలిరాజసగుణమును, దొండపండువంటి క్రిందిపెదవియు, బుద్ధిచాతుర్యమును, స్త్రీలచే ప్రేమింపబడునదియు, తిన్ననినడవడికయుఁగలస్త్రీ పైత్యదేహియని నందికేశ్వరమతమునందు చేర్కొనబడెను.

ఉ. నల్లనిచాయ క్రూరవచ•నంబులుఁ దిమ్మటకత్తె భుక్తియుక్
మొల్లము కర్కశాంగి కుచ•ముల్పొలువంకలు కేళివాక్యము
లొక్కల్లలు గోవుజిహ్వ సరి•గుల్కెడుగుహ్యము వాడికన్నులున్
గోళ్లునుగెంపు వాతమయ • కోమలికి స్ఫనితాధమాత్మకున్ ॥

తా॥ నల్లనికాంతియు, కఠినమైన మాటలును, తిప్పటయును, అధికభోజనమును, కఠినమైన అంగముగలదియు ఎక్కువవంపుగలచన్నులును, ఎక్కువ రతి

ప్రీతి మాటలును, అత్యనాలికవలెయుండుభగమును, క్రూరదృష్టియు, ఎఱ్ఱనిగోళ్లు సుగలస్త్రీ వాతదేహియని తెలియందగినది,

క. సంకీర్ణ లక్షణంబులు
సంకీర్ణప్రకృతిఁ దెలసి ♦ జాణలు మఱియున్
పంకజనేత్రలఁ గవయుదు
రింకిట సత్త్వములజాడ ♦ లే నెఱిగింతున్ .

తా॥ జాణలగు విటులు సంకరములగు లక్షణములను స్వభావములను ఎఱింగి అనుభవింతురు. ఇఁక పదివిధంబులగు సత్త్వములజాడ ఎఱింగించెద.

—: దేవ నర నాగ యక్షసత్త్వల లక్షణములు :—

శ్లో॥ సురభిశుచిశరీరా సుప్రసన్నాననా చ
ప్రచురధనజనాఢ్యా భామినీ దేవసత్త్వా।
వ్యసనగతగురులజ్జోద్యానపానార్ణవాద్రా
స్పృహయతి రతిసిద్ధ్యై కోపనా యక్షసత్త్వా॥

శ్లో॥ భవతి సరళచిత్తా దక్షిణాతిథ్యరక్తా
స్ఫుటమిహ నరసత్త్వా ఖిద్యతే నోపవాసైః।
శ్వసితి బహుతరం యా జృంభతే భ్రాన్తశీలా
స్వపితి సతతమేవ వ్యాకులా నాగసత్త్వా॥

—: సుగంధి :—

సురభిశుచిశరీరము న్వి♦శుద్ధవస్త్రకాంతియున్
గురుజనైక మైత్రిగల్గు ♦ కొమ్మ దేవసత్త్వయౌ
సరళహృదయము న్వ్రతోప♦చార మానసంబులున్
బరఁగు మనుజసత్త్వ హర్ష ♦ భావమానసంబులన్.

తా॥ సురభిశరీరము పరిశుద్ధమైనశరీరమును, నిర్మలమైన కాంతిగల ముఖమును, ఉత్తమాపులయందు ప్రీతిగలస్త్రీ దేవసత్త్వ [illegible]

ప్రీతకుతూహలములయందు ప్రీతియు, సంతోషముతో గూడిన మనస్సునుగల స్త్రీ మనుజసత్త్వయని నెఱుంగుడు.

—: ధృవకోకిల :—

వెడఁదయూర్పులు నావలింతలుఁ ♦ బిమ్మటంబడు చిత్తమున్
గడిఁదినిద్రయు భ్రాంతియున్నల ♦ కాంతయు న్ఫణిసత్త్వ యె
ప్పుడునుగోపము పానమున్ రతి ♦ బుద్ధిహీన వివేకమున్
జెడినలజ్జయు యక్షసత్త్వకు ♦ సిద్ధముల్ పరికింపఁగన్ .

తా॥ దీర్ఘనిశ్వాసములు, ఆవులింతలును, తొందరతో గూడియున్న హృదయమును, అతినిద్రయు, మోహమునుగల స్త్రీ నాగసత్త్వయనియు, ఎప్పుడును కోపస్వభావమును, మద్యపానమును, రతిప్రీతియు, అల్పమగుబుద్ధియు, సిగ్గులేమియు గలస్త్రీ యక్షసత్త్వయని తెలియందగినది.

—♦ గంధర్వసత్త్వ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ అపేతరోషోజ్జ్వలదీప్తవేషాం స్రగ్గన్ధధూపాదిషు బద్ధరాగామ్ ।
సంగీతలీలాకుశలాం కళాజ్ఞాం గన్ధర్వసత్త్వాం యువతీం వదన్తి ॥

—: మత్తకోకిల :—

గర్వము న్గలహంబు నొల్లదు ♦ కాంతిగల్గిన దేహము
న్సర్వవిద్యలు నృత్యవాద్యవి♦శారదత్వము సౌరభా
ఖర్వధూపములందుఁ బ్రీతియు ♦ గల్గియెప్పుడు కాంత గం
ధర్వసత్త్వ యగు న్విటుల్ రతి ♦ సత్త్వము న్బరికించినన్.

తా॥ కోపమును తగవును లేకయుండుటయు, సౌందర్యమైన దేహమును సకలవిద్యలును నాట్యవాద్యములయందు అనురక్తియు, సువాసనగల ధూపములయందాసక్తియు గలస్త్రీని గంధర్వసత్త్వయని రతిభావము దెలిసిన విటులు చెప్పుదురు.

—♦పిశాచ వానర వాయస గార్దభ కూర్మసత్త్వముల లక్షణములు♦—

శ్లో॥ మానోజ్ఝితాఽతిబహుభుక్కృశటోష్ణగాత్రీ
భుంక్తే చ మద్యపలలాది పిశాచసత్త్వా ।
దృష్టిం ముహుర్భ్రమయతి ప్రబలాశనార్తి
రుద్వేగమేతి విపులం కిల కాకసత్త్వా ॥

శ్లో॥ ఉద్భ్రాన్తదృక్కరజదన్తరణప్రసక్తా
స్యాద్వానరప్రకృతిరస్థిరచిత్తవృత్తిః ।
యా దృష్టవిప్రియవచోరచనా చ నారీ
రక్తా విటప్రహరణే ఖరసాత్త్వికా సా ॥

శ్లో॥ జాతిరవస్థా ప్రకృతిః సత్త్వం యాన్యఙ్గాని జ్ఞేయమమీషు ।
ప్రాధాన్యం ప్రకృతేః కించైనాం సంక్షేపేణ నిబోధ గిరం నః ॥

—: మానిని :—

మానవిహీనము నుష్ణశరీరము ♦ మద్యపలానుభవప్రియమున్
మానినికొప్పు పిశాచకసత్త్వకు ♦ మానుగవాయససత్త్వకుఁ దో
డై నపలాశయము న్జలదృష్టియు ♦ నాత్మభవంబగు చంచలతన్
వానరసత్త్వకు దంతనఖక్షతి♦వాదనదృక్చలనాదికముల్.

తా॥ అభిమానములేమియు, ఉష్ణమగు దేహమును, మద్యమాంసములయందు ప్రీతియు గలస్త్రీ పిశాచసత్త్వయనియు; మాంసభక్షణమును, చంచలపుచూపును, చపలహృదయమును గలస్త్రీ వాయససత్త్వయనియు; దంతక్షతములును, నఖక్షతములును, వాదనయు, చపలదృష్టియు గలస్త్రీ వానరసత్త్వయని తెలియందగినది.

—: కవిరాజ :—

విటుగగియించుట విప్రియభాషల ♦ వేగము గార్దభసత్త్వకునా
కటికచయుగ్మము దీర్ఘశరీరము ♦ క్రౌర్యపుదృష్టి యుదగ్రపులం
పటమును గూర్మపుసత్త్వకుఁ జొప్పడు ♦ ప్రాజ్ఞులెఱుంగుఁడు జారియుఁ బ
ర్యటనము సత్త్వము ప్రాకృతభావము♦యార్యమతంబిది చిత్తములన్.

తా॥ అప్రియవాక్యములచేత మగనినిలొంగ దీయుటయు, త్వరితమును గలస్త్రీ గార్దభసత్త్వయనియు; గొప్పవైనపిఱుదులు కుచములు శరీరమును, క్రూరపు చూపును, విషయాసక్తియుగలస్త్రీ కూర్మసత్త్వయనియు నెఱింగిప్రాజ్ఞులగు వారు తమచిత్తములయందు యార్యమతంబగు నీసత్త్వములను జాతులను నెఱింగి రమించుట శ్రేయస్కరమని వాత్స్యాయనుని నిర్ణయము.

—♦ సంసారమునకుఁదగిన స్త్రీలు ♦—

శ్లో॥ శ్యామా కఫప్రకృతికా వడవా మృగీవా
గన్ధర్వయక్షనరనిర్జరసాత్త్వికా వా।
బాలాఽథవాభినవయౌవనభూషితాంగీ
సా భామినీ భవభుజాం పరమం రహస్యమ్॥

శ్లో॥ జాతౌ చ సత్త్వే వయసి ప్రమాణే ప్రాధానమాహుః ప్రకృతింవధూనామ్।
తత్రైవ తాసాముపచారమాహుః కర్ణీసుతాద్యాః కృతినో విధేయమ్॥

సీ. చామనచాయల ♦ జలరుహాక్షులు నవాం
గుళపడంగుళగుహ్య♦బిలము లమరు
తరుణులు యక్షని♦ర్జర నర గంధర్వ
సత్త్వలు బాలయు ♦ జవ్వనియును
శ్లేష్మకప్రకృతులు ♦ చెలువుగఁగలిగిన
యంగన లత్యుత్త♦మాంగన లిల
సంసారసుఖసార♦సారరసజ్ఞులు
పాటింతు రెపుడు గో♦ప్యంబుగాను
గీ. జాతిసత్త్వప్రమాణ ల♦క్షణమురీతి
వయసుఁ బ్రకృతియుఁ బరికించి ♦ వారివారి
గుణము కర్ణీసుతాదుల ♦ గణనలెఱిఁగి
పొందనేర్చిన సౌఖ్యంబు ♦ పొదలకున్నె.

తా॥ తొమ్మిదంగుళములభగముగలిగి చామనచాయగల తురగజాతిస్త్రీలైనను, ఆఱుఅంగుళములభగముగల హరిణీజాతిస్త్రీలైనను, యక్ష దేవ మనుజ గంధర్వ సత్త్వస్త్రీలలో బాలగాని యౌవనిగాని యైనను, శ్లేష్మప్రకృతిగలస్త్రీలను,

ఉత్తమస్త్రీలని సంసారసౌఖ్యమును గోరు పురుషులు వరింతురు. కావున కర్ణీసుతాదులచే చెప్పంబడిన జాతి సత్త్వపరిమాణ వయస్సు ప్రకృతి మొదలైనలక్షణంబులదెలిసి అనుభవించినయెడల సౌఖ్యముకలుగును,

—: స్త్రీల నుపేక్షించుటవలనఁగలుగు దోషములు :—

శ్లో॥ స్వాతన్త్ర్యం పితృమందిరే నివసతిర్యాత్రోత్సవే సంగతి
ర్గోష్ఠీ పూరుషసన్నిధావనియమో వాసో విదేశే తథా।
సంసర్గః సహ పుంశ్చలీభిరసకృద్వృత్తేర్నిజాయాః క్షతిః
పత్యుర్వార్ధకమీర్షితం ప్రవసనం నాశస్య హేతుః స్త్రియాః॥

శ్లో॥ దారిద్ర్యాదసహిష్ణుతామలినతాకార్పణ్యకాలాఽజ్ఞతా
పారుష్యాదతినిష్ఠురాత్ప్రణయినో భూషానిషేధాదపి।
మిథ్యాదోషవిశంకనాదతిశయోద్యోగాద్వియోగాత్తథా
కార్కశ్యాద్వపుషో విరజన్తి నియతం వైరాగ్యముచ్చైః స్త్రియః॥

సీ. అత్తమామలుఁ దల్లి ♦ యన్నలు మఱఁదులుఁ
గలుగకింటికిఁ దానె ♦ కర్తయైనఁ
బుట్టినింటనెయున్నఁ ♦ బొరుగిల్లుఁద్రొక్కిన
తీర్థోత్సవములకుఁ ♦ దిరుగుచున్న
పరదేశముననున్నఁ ♦ బరపురుషులగోష్ఠి
ప్రియముఁబుట్టిన నాజ్ఞ ♦ బెట్టకున్న
జారకాంతలతోడ ♦ సంగతిఁజేసిన
కులధర్మమెంతయుఁ ♦ గుటిలమైన

గీ. మగఁడుముసలైన మిక్కిలి ♦ మలినుఁడైన
దూరమరిగిన దీనుఁడై ♦ చేరకున్న
కఠినరతుఁడైన నెప్రొద్దుఁ ♦ గలహమైన
సతులు పరదారలగుదు రే ♦ జాతియందు

తా॥ అత్తమామ తల్లి అన్నలు మఱదులు లేక యింటికితానేయజమానురాలైనను, పుట్టినింటనేయున్నను, పొరుగింటికిపోవుచున్నను, తీర్థయాత్రలకు తిరుగుచున్నను, యితరచోటనున్న పరపురుషునివిషయము పలుకనిచ్చగించినను,

ఆజ్ఞ పెట్టువారులేకున్నను, కులటలతో సహవాసముచేసినను, తనకులాచారము విడిచినను, మగడు ముసలివాడైనను లేక రూపవంతుడు కానప్పటికిని లేక దూరమందున్నను లేక ధైర్యములేనివాడై కలియకయున్నను లేక గాఢరతిచేయువాడైనను లేక నిరతము జగడమాడు గుణముగలవాడైనను సకలజాతులయందును స్త్రీ వ్యభిచరించును.

క. శివమాడినఁ గలుదాగిన
ధవునకు దారిద్ర్యమైన ♦ దర్పకుకేళిన్
సవరింపకున్న కామిని
వివరింపఁగఁ జెడదె యెన్ని ♦ విధములనైనన్.

తా॥ శివమాడినను, కల్లుతాగినను, మగడుదరిద్రుడైనను, భర్తరతిచేయకయున్నప్పటికిని స్త్రీ చెడుటకెన్ని రీతులుగలవో అన్నివిధములను చెడును.

—: విరక్తస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ నైనం పశ్యతి నాస్య నన్దతి సుహృన్మిత్రే ప్రతీపస్థితి-
ర్యోగే సీదతి హృష్యతీవ విరహే మార్ష్ట్యాననం చుంబితా।
నాస్మాద్గిచ్ఛతి మానమీర్ష్యతి నచః ప్రత్యుత్తరం నార్పయే-
త్పర్యాయుద్విజతే స్వపిత్యుపగతా శయ్యాం విరక్తా సతీ॥

ఉ. చూడదునాథు నెచ్చెలిని ♦ జూపానరింపదు పిల్చిరేని మా
టాడదు పాయమందుఁ దను ♦ నంటకపాసినసంతసిల్లుఁ దాఁ
గూడినఁగంటకించు నను♦కూలములేక విరక్తికాంత మో
మోడదు చుంబనంబునకు ♦ నోర్వదు నిద్దురవోవుఁబాన్పునన్.

తా॥ మగనిని చూడకయుండుటయు; స్నేహితురాలిని చూడకపోవుటయు, పిలిచినపలుకకపోవుటయు, వయస్సునందుతన్నంటకయున్నచో సంతోషించుటయు, రతియందనుకూలతలేక కోపగించుటయు, మాట్లాడకయుండుటయు ముద్దుబెట్టుకొనిన సహించకపోవుటయు, పాన్పునందునిద్రించుటయు గలస్త్రీని విరక్తికాంతగా దలియందగినది.

శ్లో॥ ఉక్తం గుణవతాయామనురాగేంగితం చ యత్।
అజాతజాతభోగానాం తత్సాధారణముచ్యతే॥

వ॥ ఇఁక చెప్పంబడు వలపులక్షణములు ప్రియుని సంభోగమనుభవించిన వారల యందును, అనుభవించనివారలయందును, గానవగునని గుణపతాకమను శాస్త్రమునందు చెప్పంబడియుండెను.

—: స్త్రీలవలపునెఱింగెడి లక్షణము :—

శ్లో॥ ఓష్ఠాగ్రం స్ఫురతక్షణే విచలతః కూపోదరే మత్స్యవ-
ద్ధమ్మిల్లః కుసుమాంచితో విగలితః ప్రాప్నోతి బన్ధం పునః,
పరిచ్ఛిన్నా పరిజతః స్తనా పరికటతాం శ్రోణీతటం దృశ్యతే
నీవీ చ స్ఖలతి స్థితాపి సుదృఢం కామేంగితం యోషితామ్॥

చ. పెదవిఁగదల్చుఁ గన్నుఁగవ ♦ పింపిసలారఁ బిరుందుఁజూచు ప
య్యెదవిదళించుఁ జన్నులు బ♦యల్పడఁ గొప్పుననున్న క్రొవ్విరు
ల్చెదరినఁ బల్మరుందురుముఁ ♦ జెక్కునఁజెమ్మటనించుఁ జీరెక
ట్టదరినఁ జక్కఁగట్టుఁ జవ♦లాక్షి మనోహరమూర్తి జూచినన్.

తా॥ ఇష్టమగువిటునిజూచినస్త్రీ పెదవిగదలించును, ఉత్సాహముతో పిఱుందలుచూచును, చన్నులు కనుపించునటుల పైటచెంగువిదళించును, కొప్పున నున్న పూవ్రులుచెదరినట్లు మాటిమాటికి ముడుచుకొనును, దవడలయందు చెమట పట్టును, చీరెకట్టు మాటిమాటికిబిగించును, ఇవియన్నియు తానువలచిన పురుషుని యెదుటనే స్త్రీకనుపరుచునని తెలియందగినది.

శ్లో॥ సౌభాగ్యరూపపరిహాసగుణానురాగ
సంకీర్తనేన దయితస్య చ లబ్ధసౌఖ్యమ్।
సంబన్ధిమిత్రిముఖదర్శనదత్తదూర
తోషం చకోక్షమపి కామకునేంగితం స్యాత్॥

చ. పెనిమిటి భాగ్యరూపగుణ♦బృందము లేనరులైన ముందటన్
వినుతులఁజేయ సౌఖ్యమొద♦వించును నాథునియొద్దిమిత్రులన్
గనుఁగొనిసంతసిల్లుఁ గల♦కంఠి గుణంబులజూడఁబట్టి యె
య్యనఁ దెలియంగవచ్చు మద♦నాంకురభావముభామకుండుటల్.

తా॥ తినముందెవ్వరైనను దనవిటునియొక్క ఐశ్వర్యమును సౌందర్యమును గుణములను స్తుతించగాతృప్తిపొందును. విటునియొక్క స్నేహితులనుజూచి సంతోషించును. ఈమొదలగు గుణములచేత స్త్రీకివలపుయుండెనని తెలియ వచ్చును.

—: స్త్రీల సమయరతివిశేషము :—

శ్లో॥ అధ్వక్లాన్తతనుర్నవజ్వరవతీ నృత్యశ్లథాంగీ తథా
మాసైకప్రసవా దదాతి సురతే షణ్మాసగర్భా సుఖం।
విఖ్యాతా విరహాయ్య సంగమవిధా క్రుద్ధప్రసన్నే ఋతు
స్నాతే నూతనసంగమే మధుమదే రాగాస్పదం యోషితః॥

సీ. కలుద్రావి యరచొక్కుఁ ♦ గవసినఁ గమలాక్షి
దూరంబునడచిన ♦ తోయజాక్షి
యొకనాఁటిజ్వరము మై♦నొదవినయంగన
నాట్యమాడి యలయు ♦ నాట్యగంధి
నాల్నాళ్ళుగడచిన ♦ నారీశిరోమణి
గర్భమైయార్నెలల♦గ్గలుగు కాంతఁ
గోపంబుమగనిపైఁ♦గొన్న లతాతన్వి
విరహాంతమునఁగూడు ♦ విద్రుమోష్ఠి

గీ. బిడ్డఁగన్నట్టి నెలనాళ్ల ♦ భీరుమధ్య
మొదలఁ బొలివోకయుండిన ♦ ముద్దరాలిఁ
గలిసినప్పటి సౌఖ్యంబు ♦ కొలఁదిఁజెప్ప
నించువిల్తుఁడు నింద్రుఁడు ♦ నెఱుఁగలేరు.

తా॥ మధుపానముజేసి స్మరణదప్పియున్న మగువతోనైనను, దూరమునడచి వచ్చిన తొయ్యలితోనైనను, ఒకరోజు జ్వరమువచ్చిన యువిదతోనైనను, నృత్యముజేసి బడలియున్న నాతితోనైనను, ఆరునెలలు గర్భమైన కాంతతోనయినను మగనిమీద కోపించిన మగువనైనను, విరహముతో కలియ వెలందినయినను, ప్రసవించి నెలదినములైన పడంతినైనను, ప్రథమరజస్వలయైన కన్యనైనను కూడిన యెడల నట్టిసౌఖ్యము మన్మథుడుగాని యింద్రుడుగాని యనుభవించి యుండడు.

శ్లో॥ ప్రథమమదనయుద్ధే యోషితః స్వల్పభావాః
కథమపి చిరకాలత్తృప్తియోగం లభన్తే।
ధృతగురుతరభావాః క్షిప్రకలా ద్వితీయే
భవతి తు విపరీతః ప్రాయశేషు క్రమోఽయమ్॥

శ్లో॥ ప్రాయోఙ్గనానాం పుర ఏవ తృప్తేర్భావావసానం పురుషాలభన్తే।
ఇదం తు విజ్ఞాయ తథోపచార్యా యథా ద్రవన్త్యగ్రత ఏవ నార్యః॥
శ్లో॥ అభ్యర్థితా బాహ్యరతేన భూయో యా దేశకాలప్రకృతీః ప్రతీక్ష్య।
శ్లథాస్తరుణ్యః ప్రబలానురాగా ద్రవన్తి తృప్యన్తి చ శీఘ్రమేవ॥
శ్లో॥ కల్లోలినీకాననకన్దరాద్రౌ దుఃఖాశ్రయే వార్పితచిత్తవృత్తిః।
మృదుత్క్రమారంభమభిన్నధైర్యః శ్లథోపి దీర్ఘం రమతే రతేషు॥
శ్లో॥ శాఖామృగమతిచపలం క్షితిరుహశాఖాగతిం విచిన్తయతః।
ధ్వజముఖవర్త్యన్తగతం ఫలబీజం పురుషస్య జాతు నో గలతి॥

చ. మగువకుఁదృప్తిలేదు ప్రథమంబున రెండవమాఱుఁగూడినన్
మిగులసుఖంబువేగిరమె ♦ మించుదలిర్పగ నిట్టిచందముల్
మగనికి వీఁడుబాటుప్రథమంబున శీఘ్రసుఖంబునిచ్చు నిం
పుగరమియించినన్సుఖము ♦ పుట్టదు రెండవమాఱుగ్రక్కునన్.

తా॥ స్త్రీలకు తొలిసంగమమున దృప్తిగలుగదు రెండవమారు రతిచేసిన మిక్కిలి సుఖముకలుగును. పురుషులకు తొలిసంగమమున శీఘ్రముగా సుఖము నిచ్చును. ప్రీతిచేత రెండవసారిసంగమముచేసిన శీఘ్రముగా సుఖముపుట్టదు.

వ॥ ఇట్లగుటంజేసి స్త్రీలకుఁ బ్రథమసురతంబునఁ దృప్తిగలుగునట్లు కాలకళా సందర్భములెఱింగి స్త్రీలనాలింగనమొనర్చి చుంబనాదిబాహ్యరతుల నలయించి తత్తరమొందక పురుషులు పెనంగిన స్త్రీలకుద్రవంబుకలిగి తృప్తిఁబొందెదరు. తదీయలక్షణం బెఱింగించెద-

ఉ. కాననముల్నగంబులును ♦ గహ్వరముల్తటినీహ్రదంబు లం
భోనిధు లంబరంబు ద్రుమములు ల్కడుదుఃఖముల న్మనంబునన్
బూనుచు వేగిరంపడక ♦ పొందుచు వీర్యమునిల్పి నంతటన్
మానినిఁగూడినన్ సుఖము ♦ మానకపుట్టుఁ గ్రమక్రమంబుగన్.

తా॥ అరణ్యము కొండ కొండబిలము తటాకము మడుగు సముద్రము ఆకాశము వృక్షము వ్యసనము వీనిని మనస్సునందుంచి త్వరపడక యింద్రియమును నిల్పి స్త్రీని మెల్లగా రమించుచు గూడిన క్రమక్రమముగా సుఖము గలుగును.

వ॥ మఱియుఁ గూరిమి యభ్యాసయోగంబును యభిమానజంబును సంప్రత్యయోగంబును వైషయికంబును స్వభావసాత్మ్యకమనునవి యైదువిధంబులగుచుండు. అవియేవియనిన—

—; అభ్యాసయోగలక్షణము :—

శ్లో॥ ఆఖేటకే శిల్పవిధౌ చ నృత్యేష్వభ్యాసయోగాదుపచీయతే యా।
వీణాస్వనాద్యైర్విషయైర్బుధాస్తామాభ్యాసికీం ప్రీతి ముదాహరన్తి॥

క. వేఁటల శిల్పక్రీడలఁ
దోఁటల వీణాస్వనాది ♦ తూర్యంబులచే
మాటలఁ జదువులఁ గూర్ములు
నాటిన నభ్యాసయోగ ♦ నామంబయ్యెన్.

తా॥ వేటలాడుటవలనను చిత్తరువులవ్రాయుటవలనను వనవిహారము చేతను వీణాదివాద్యవిశేషములచేతను మాటలమూలమునను, చదువులమూలమునను పుట్టిన ప్రేమ అభ్యాసయోగమని తెలియందగినది

—♦ అభిమానజ సంప్రత్య వైషయికంబుల లక్షణములు ♦—

శ్లో॥ నాభ్యాసతో నో విషయాద్భవేద్యా సంకల్పమాత్రాదభిమానజా సా।
క్లీబస్య నార్యాశ్చ యథోపదిష్టైః స్త్రీపుంసయోః శ్లేషణ చుంబనాద్యైః॥

శ్లో॥ సాదృశ్యతోఽన్యస్య భవేత్క్వచిద్యా తాం ప్రత్యయోత్థాం కథయన్తి ధీరాః
ఉత్పద్యతే యా విషయైః ప్రభూతైః ప్రీతిం తు తాం వైషయికీం వదన్తి॥

క. మానవికారంబున నభి
మానజమగు కూర్మియొప్పు ♦ మసలకమఱియున్
మానినులకు నాలింగన
పానాధరచుంబనాది ♦ భావస్థితులన్.

తా॥ ఆలింగనము అధరపానము చుంబనము మొదలగు వికారభావస్థితులచే జనించినప్రీతి యభిమానజమని యెఱుంగందగును.

గీ. వయసు గుణమును రూపంబు ♦ వల్లభులకుఁ
గాంతలకు నొక్కచందమై ♦ కానఁబడినఁ
బ్రభవమొందినఁగూర్మి సం♦ప్రత్యయోగ
మనుచు నార్యులుచెప్పుదు ♦ రభిమతముగ.

తా॥ స్త్రీపురుషులకు రూపవయోగుణాదులు సమానమైనట్టుల నిరువురికి తో మాటవలన జనించిన నెయ్యము సంప్రీత్యయోగంబని తెలియంజనును.

క. ఏయే ప్రయోజనంబుల
నాయకులకు వనితలకును ♦ నాటునుగూర్మిల్
పాయక వైషయికం బని
చేయుదు రభిధానమిది ప్ర♦సిద్ధముగాఁగన్.

తా॥ ఏయే సంబంధములయందు స్త్రీపురుషులిరువురకు యేకవస్తుప్రస్తుతాదులచేనైనను పరసంగమస్పృష్టంబుచేనైనను సుషుప్తావస్థంబొరయునపుడు ఆకస్మికముగా జనించు చెలిమిని వైషయికంబని తెలియంజనును.

—: స్వభావసాత్మ్యక లక్షణము :—

శ్లో॥ స్వభావసాత్మ్యం కథితం యదేతద్యో జాత్యవస్థాదికృతో విశేషః।
యద్వక్ష్యమాణం స్ఫుటదేశసాత్మ్యం తదాకలయ్య ప్రమదా ముపేయాత్॥

క. జాతిప్రమాణగుణంబులు
ధాతువులును సమములైనఁ ♦ దరుణికిఁ బతికిన్
బ్రీతిజనించిన నది ప్ర
ఖ్యాతంబు స్వభావసాత్మ్య♦కం బన నొప్పున్.

తా॥ జాతులును గుహ్యప్రమాణములును ధాతువులును గుణములును సమములైనందున స్త్రీపురుషులకు గలిగిన మక్కువయే స్వభావసాత్మ్యకమని యెఱుంగునది.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
సామాన్యధర్మాధికారో నామ
చతుర్థః పరిచ్ఛేదః.

దేశజ్ఞానాధికారః

పంచమః పరిచ్ఛేదః

—: దేశస్త్రీల రతివిశేషలక్షణములు :—

శ్లో॥ శుచిప్రచారా నఖదన్తచుంబద్విషస్త్రియో మధ్యమదేశజాతాః।
తథావిధాశ్చిత్రరతానురక్తా అవన్తి బాహ్లీకభువో భవన్తి॥

శ్లో॥ ఆశ్లేషలోలా నఖదన్తకృత్యైర్విరజ్యతే హృష్యతి చాతిఘాతైః।
ఆభీరజా చుంబనహార్యచిత్తా స్యాన్మాలవీ చాపి తథావిధైవ॥

శ్లో॥ ఇరావతీసిన్ధుశతద్రుతీరే విపాడ్వితస్తాసరిదన్తరాలే
యాశ్చన్ద్రభాగాతటజాశ్చ నార్యస్తా ఔపరిష్టేన వినా నసాధ్యాః॥

సీ. ఆచారవతులు మ♦ధ్యమదేశవనితలు
నఖదంతచుంబనో♦న్ముఖతఁ గనరు
బాహ్లీకావంతి భూ♦భవ కామినులు చిత్ర
రతిఁ గోరుదురు ఘాత♦రతికిఁ జొరరు
నాభీరకాంతలు ♦ నాలింగనాది ఘా
తలఁగాని నఖదంత♦ములకుఁ జొరరు
మాళవస్త్రీలు చుం♦బనములకే కాని
నఖదంతఘాతల ♦ సుఖముగనరు

గీ. మఱియు భగచుంబనములేక ♦ మరులుగొనరు
చన్ద్రభాగసరిత్ప్రదే♦శముల సతులు
వారి చందంబెయగు నిరా♦వతిశతద్రు
సింధుసరిదంతరంబుల ♦ చెలువలెల్ల.

తా॥ మధ్యమదేశమం దుత్పన్నమగు స్త్రీ లాచారాదులు గలిగి నఖక్షత దంతక్షత చుంబనముల కపేక్షులుగారు. బాహ్లికావంతిదేశస్త్రీలు కఠినరతుల

ప్రవేశించనివారై చిత్రరతులనుగోరుదురు. ఆభీరదేశస్త్రీలు గాఢాలింగనములకే గాని నఖదంతక్షతములకు బ్రవేశింపరు. మాళవదేశస్త్రీలు చుంబనములకేగాని నఖక్షత దంతక్షతసౌఖ్యములగోరరు. చంద్రభాగ ఇరావతి సింధు శతద్రుయను నదులు ప్రవహించు తీరములయందుగల స్త్రీలు భగచుంబనములులేక మోహితులుకారు.

—: గుర్జరీదేశస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ పుల్లాసితధమ్మిల్లభరా కృశాంగీ పీనస్తనీ చారువిలోచనా చ।
ప్రియోక్తిరాభ్యన్తరబాహ్యభోగసక్తా విరక్తాపి చ గుర్జరీ స్యాత్॥

వ॥ విరిసినవెంట్రుకలచే నొప్పునదియు, కృశించిన అవయవములుగలదియు, గొప్పవైన కుచములుగలదియు, అందమైన కండ్లుగలదియు, ప్రియవాక్యములు మాట్లాడునదియు, అభ్యంతరబాహ్యభోగములయందు విరక్తిగలస్త్రీని గుర్జరీదేశస్త్రీగా తెలియందగినది.

—: లాటదేశస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ మన్దాభిఘాతైర్నఖదంతకృత్యైర్భృశం ద్రవన్తీ పరిరంభలోలా।
ప్రచండవేగా సుకుమారగాత్రీ రతోత్సవే నృత్యతి లాటనారీ॥

క. పరిరంభణమ్మృదుతాడన
గురునఖరాహతులఁ గరఁగు • కోమలియయ్యున్
సురతమున నాట్యమాడును
సరభసగతి లాటవనిత • చంచద్భృంగిన్.

తా॥ ఆలింగనముచేతను మెల్లగా కొట్టుటచేతను నఖక్షతములచేతను ద్రవించునదియు రతియందు మనోజ్ఞముగా నాట్యముసేయునదియు లాటదేశవనితగా నెఱుంగతగినది.

—: ఆంధ్రదేశస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ చారిత్రముద్రామతిలంఘయన్తీ భవత్యనాచారగతా రతార్తిః।
ప్రయుంజతీ వాడవకర్మనర్మణ్యాంధ్రీ పురంధ్రీ ధృతసౌకుమార్యా॥

క. తరమెఱుఁగక యాచారము
మెరమెరవోరతులఁ గోరు • మేస్నతన యాం

ధ్రిరమణి విభునకు వీర్యముఁ
బురికొల్పును దదనుయోని ♦ పుటములవలనన్.

తా॥ కొద్దిగొప్ప తెలుంగవియాచారమును, శ్రేష్ఠమగు రతులగోరుటయు, మెత్తని దేహమును, ద్రవముగలయోనిముఖముచేత పురుషునిదండమునుబిగించి శక్తి కలుగఁజేయునది ఆంధ్రదేశస్త్రీగా తెలియునది.

—: కోసలదేశస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ విమృద్యమానాః కృత్రిమధ్వజేన ద్రవన్తి హృష్యన్తి దృఢప్రహారైః।
స్త్రీరాజ్యజాః కోసలజాశ్చ నార్యః ప్రచండకండూతిభగా భవన్తి॥

ఆ. వె. దూలఁగలిగియుండుఁ ♦ జాలగమరునింటఁ
గాష్ఠ లోహ దండ ♦ ఘాతనైన
ద్రవముపుట్టు నరముఁ ♦ దాటింపవలెఁ జాల
కోసలాదిదేశ ♦ కొమ్మలకును.

తా॥ భగమందు మిక్కిలి దురదయు, కాష్ఠతుల్యశిశ్నముయొక్క తాడనము వల్లగాని ద్రవముపుట్టకయుండుటయు, ఆమ్రమందు బలమగు తాడనమువల్లగాని సంతసింపనివారు కోసలదేశస్త్రీలనుగా తెలియఁదగినది.

—: మహారాష్ట్ర పాటలిపుత్రదేశముల స్త్రీల లక్షణములు :—

శ్లో॥ సాక్షేపసగ్రామ్యగిరో విలజ్జా రతే చతుఃషష్టికళానురక్తాః।
నార్యో మహారాష్ట్రభవాస్తథైవ రహఃస్థితాః పాటలిపుత్రికాః స్యుః॥

క. రతులఁ జతుష్షష్టికళా
న్వితలయ్యును సిగ్గువిడిచి ♦ విటులను గ్రామ్య
ప్రతికూలభాషలాడెడి
యతివలు పాటలికభూ మ♦హారాష్ట్రభవల్.

తా॥ రతులయందు జతుష్షష్టికళాదులం దెలిసినవారయ్యును లజ్జవిడిచి విటులను నపభ్రమచే శుద్ధగ్రామ్యంబుగా హెచ్చరించువారు పాటలిపుత్ర మహారాష్ట్రదేశముల స్త్రీలనుగా తెలియందగినది.

—: చతుష్షష్టికళలు :—

చ. తలకొనియోపరిష్టమును ♦ దంతనఖక్షతసంప్రవేశనం
బులును గళస్వనంబులును ♦ బూరుషలీలయుఁ జుంబనంబు గాఁ

గిలియును గాఁగ నెన్మిదిటికి న్గలదొక్కటి కెన్మిదేసియై
యలవడుఁ జిత్రజాతకళ • లర్వదినాలుగు లెక్కచూపినన్.

తా॥ ఔపరిష్టము దంతక్షతము నఖక్షతము సంప్రవేశనము గళస్వనము పురుషలీల చుంబనము కౌఁగిలి యీయెన్మిదియందు యొక్కొక్కదానికెనిమిది వంతున మన్మథకళలరువదినాలుగు యాయె.

—: ద్రవిడదేశస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ అన్తర్బహిర్బాహ్యరతేన భుయో విమృద్యమానాః క్రమశోద్రవన్త్యః।
ప్రభూతకందర్పజలా ద్రవిడ్యో రతిం లభన్తే ప్రథమే రతేపి॥

క. వెలిరతియును లోరతియును
దలకొలుపు భగంబునందు • దర్పకజలముల్
చిలుకఁగ ద్రవిడాంగన విటుఁ
గలియఁగఁ బ్రథమమున సుఖముఁ • గైకొని చొక్కున్.

తా॥ విటుడు వెలిరతి లోరతి చేయగా భగమునందు ద్రవముపుట్టి తొలిసంగమమునందే సుఖముపొందునది ద్రవిడదేశస్త్రీయని యెఱుంగవలయును.

—: వెలిరతి లోరతుల లక్షణము :—

క. వెలుపలి లోపలి రతములు
గల వంగజునిల్లు పొల్లఁ • గడువేడ్కఁ గరాం
గుళిరతముసలుప వెలిరతి
యలవడు లోరతియు లింగ • మచటికిఁ బోనుపన్.

తా॥ వెలిరతి లోరతి యని రెండువిధములు. పురుషుడు తన చేతివ్రేలితో జేసినరతము వెలిరతమనియు, శిశ్నమును భగమందు ప్రవేశింపజేసి సేయురతము లోరతియనియు దెలియందగినది.

—: వనవాసదేశస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ ప్రచ్ఛాదయన్త్యః స్వశరీరదోషం పరాంగదోషం బహుశోహసన్త్యః।
సర్వంసహా మధ్యమవేగభాజః స్త్రియో రమన్తే వనవాసదేశ్యాః॥

క. పరదోషంబుల వెదుకుచు
పరిహాసముఁ జేయు నాత్మ • భవదోషంబుల్

పరికింపదు వనదేశపు
సరసిజముఖి కఠినరతుల ♦ జడియకనిలుచున్.

తా॥ ఎదుటివారిదోషము లెన్నుచు ఎగతాళి చేయుటయు, తన దోషములు తెలుసుకొనకయుండుటయు, కఠినరతులకు గాని కరుగకుండుటయు వనవాస దేశ స్త్రీగా దెలియందగినది.

—: వంగ గౌడ దేశస్త్రీల లక్షణము :—

శ్లో॥ మృద్వంగయష్టిర్మధురాభిధానా సంశ్లేషముద్యోత్కలికాల్పవేగా।
కఠోరచేష్టా విరతా రతాజ్ఞా గౌడీ చ వంగీ చ నితంబినీ స్యాత్॥

చ. సురతసుఖంబునందుఁ దమిఁ ♦ జూపును మెత్తనిమేను కౌఁగిటన్
గఱఁగును జుంబనప్రియవి♦కారవిదూరము మారుకేళి య
ల్పరయము వంగరాజ్యభవ♦భామినికి న్వరగౌడకాంతకున్
సరసులెఱిఁగి వీరలను ♦ సమ్మతిఁ బొందుదు రింపుపుట్టఁగన్.

తా॥ రతియందు ప్రేమ చూపుటయు, మెత్తనిశరీరమును, ఆలింగనమందు చొక్కుటయు, చుంబనమందాశ లేకుండుటయు, కొంచెము వేగముగల రతిమునుగల స్త్రీలు వంగ గౌళ దేశస్త్రీలని యెఱుంగదు.

—: కామరూపజాతిస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ శిరీషమృద్వీ బహుశో ద్రవంతీ రతే విలీనా కరమాత్రసంగాత్।
అనంగరంగైకరసా ప్రియోక్తిః స్యాత్కామరూపప్రభవా పురంధ్రీ॥

క. తను వతిమృదువగు రతికిన్
దనివిసనదు ముట్టినపుడు ♦ ద్రవముప్పతిలున్
మనసిజరంత్రరసైక వ
చనకామిని కామరూప ♦ జాతిఁ దలంపన్.

తా॥ మెత్తనిశరీరమును, రతియందు తృప్తిలేకయుండుటయు, అంటగనే మదనజలముస్రవించుటయు, రతివిషయముగ మాటలాడుటయు గలస్త్రీ కామరూపజాతిస్త్రీగా తెలియవలెను.

—: ఉత్కళదేశస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ ఉత్కలీ బహుళరాగవిహ్వలా దన్తఘాతకరజక్షతప్రియా।
ఔపరిష్టకరతా విశేషతో హ్యంగసంగయువతిః కళింగజా॥

శ్లో॥ వివిధనఖవికారైః ప్రౌఢపాణిప్రహారైర్జనితపరమమోదామౌపరిష్టప్రకారైః।
అవిరతరతయుద్ధాకాంక్షిణీం వీతలజ్జాం వదతి బహుళదా గాముత్కలీం మూలదేవః॥

చ. పరుషనఖప్రహారములఁ ♦ బాణితలాంగుళఘట్టనంబులన్
జరణవిఘట్టనంబులను ♦ సంతతమన్మథతంత్రభంగులన్
స్మరగృహచుంబనంబులఁ బ్ర♦మత్తమధూదకపానలీలలన్
గరఁగి సుఖించు నుత్కళపుఁ ♦ గామిని రాగవిహీనలజ్జయై.

తా॥ కఠినములగు నఖక్షతములచేతను, హస్తతాడనములచేతను, రతిరీతులచేతను, భగచుంబనములచేతను, మద్యపానములచేతను, ప్రీతిలేనిసిగ్గుచేతను, దర్పించిసుఖించునది ఉత్కళదేశస్త్రీగా తెలియందగినది.

శ్లో॥ ఇతి కిమపి యదూచే దేశసాత్మ్యం మునీంద్రో
యువతిరితరదేశ్యాప్యూహనీయా తథైవ।
అనుభవమనుసృత్య స్వం చ సాత్మ్యం భవేద్యద్
భవతి సహజసాత్మ్యం దేశసాత్మ్యాద్బలీయః॥

శ్లో॥ ఇతి కిమపి యదుక్తం యోషితాం దేశసాత్మ్యం
స్ఫుటమకథితదేశేష్వన్వయేత్తద్దిశా తత్।
సహజమపి చ సాత్మ్యం భావయేత్ స్వానుభూత్యా
బలవదుభయమధ్యే విద్ధి సంసిద్ధికం యత్॥

శ్లో॥ ఇతి పరిమాణం సమయం చ వేగం స్వభావదేశోద్భవసాత్మ్యభేదాత్।
స్వస్థామవస్థాం ప్రకృతిం ప్రతీక్ష్య ప్రయుంజతే బాహ్యరతం రతం చ॥

శ్లో॥ ఆదౌ రతం బాహ్యమిహ ప్రయోజ్యం తత్రాపి చాలింగనపూర్వమేతత్।
అజాతజాతస్మరకేళిభేదాద్ద్విధా పునర్ద్వాదశధా చ తత్ స్యాత్॥

వ॥ ఇవ్విధంబున నీశాస్త్రంబునఁ జెప్పిన దేశస్త్రీలననుభవించి తదీయాత్మల నిశ్చయం బెఱింగి తత్పరిమాణస్వస్థావస్థాప్రకృతి దేశసాత్మ్యంబులఁ బరికించి కాముకులు ఫలశుద్ధివిచారించి బాహ్యాభ్యంతరరతులన్నరికించి ప్రథమంబున ద్రవోద్భవకారణంబగు బాహ్యరతియొనర్పందగును అందులకునాదియైన యాలింగన భేదంబులు చెప్పంబడియె నందుల నజాతస్మరమనియు, జాతస్మరమనియు నాలింగనము రెండువిధంబులయ్యె. అజాతస్మరమునందు నాలుగును జాతస్మరమందు పదిరెండును భేదంబులు గలవు. అందుఁ బ్రథమంబైన యజాతస్మరమను నాలింగనమునందు-

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
దేశజ్ఞానాధికారో నామ
పంచమః పరిచ్ఛేదః

ఆలింగనాధికారః

షష్ఠః పరిచ్ఛేదః

—• స్పృష్టక లక్షణము •—

శ్లో॥ యత్రోపసితస్సమ్ముఖమాగతాయా అన్యాపదేశాద్వ్రజతో నరస్య।
గాత్రేణ గాత్రం ఘటతే రతజ్ఞా ఆలింగనం స్పృష్టక మేతదాహుః॥

క. ఏదురై మానినిదేహం
బెదురై యొకవంకఁబనికి • నేగెడుపురుషుం
గదిసి తొలంగుట స్పృష్టక
మది యని చెప్పుదురు రసికు • లాలింగనముల్.

తా॥ తనపనికై జను పురుషుని మోహించినస్త్రీ వానికెదురుగావచ్చి యొరసి తొలఁగుటయే స్పృష్టకమనంబడును.

—: విద్ధక లక్షణము :—

శ్లో॥ యద్గృహ్ణాతి కించన వంచితాక్షం స్థితోపవిష్టం పురుషం స్తనాభ్యామ్।
నితంబినీ విధ్యతి తాం చ గాఢం గృహ్ణాత్యసౌ విద్ధకముచ్యతేతత్॥

క. ఒకవంకనున్న విభు నో
ర్వక దగ్గరి కౌఁగిలించు • వనితను వెనుది
య్యక కౌఁగిలింప నది వి
ద్ధకమను నాలింగనంబు • దానై వెలసెన్.

తా॥ ఒంటరిగా నొకచోటనుండు పురుషునిగాంచి మదనవేదనకోర్వక దగ్గరఁజేరి యాతనికౌఁగిలించినవనితను యాపురుషుడు వెనుదియ్యక కౌఁగిలించు టేభావ విద్ధకమనంబడును.

—: ఉద్ఘృష్టక నిపీడనముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ యాత్రోత్సవాదౌ తిమిరే ఘనే వా యద్దృత్యతోః స్యాచ్చిరమంగసంగః।
ఉద్ఘృష్టకం తత్పునరేవ కుడ్యే నిపీడనాత్పీడితసంజ్ఞకం స్యాత్॥

క. యానోత్సవతిమిరంబుల
మేనులు సోఁకుటయుఁ బతికి ♦ మెలఁత కుద్ఘృష్టం
బై నెగడె గోడనొత్తఁ
గానదియె నిపీడనాఖ్య ♦ కౌఁగిలియయ్యెన్.

తా॥ తీర్థయాత్రలయందుగాని, దేవాదిమహోత్సవములయందుగాని, చీకటియందుగాని స్త్రీపురుషులకు మేనులుతగులుటయే ఉద్ఘృష్టకమనబడును. యాకాలమునందే స్త్రీగాని, పురుషుడుగాని గోడకుచేర్చి యొత్తబడునదియే నిపీడితమనంబడును.

శ్లో॥ భావప్రబోధార్థమజాతరత్యోశ్చతుర్విధోక్తా పరిరంభలీలా।
సంజాతరత్యోస్త్వనురాగవృద్ధ్యై బుధైర్యథా పష్టవిధోపదిష్టా ॥

వ॥ భావప్రబోధకంబులయి పురుషులచే నాచరింపఁబడు సురతరహితములగు నజాతకాలింగనంబులు నాలుగును జెప్పితిని ఇంక నుపభుక్తలగు పురుషులచే నాచరింపఁబడు జాతిస్మరాలింగనము లెనిమిదియును నెట్లంటేని —

—: లతావేష్టిత లక్షణము :—

శ్లో॥ ప్రియమనుకృతవల్లీభ్రమా వేష్టయంతీ
ద్రుమమివ సరళాంగీ వక్షసీత్కారతదీయామ్।
వదనముదితఖేలాకీర్ణమాచుంబనార్థం
సమయతి వినమన్తీ తల్లతావేష్టితం స్యాత్॥

చ. ఎదురుగనున్న నాయకుఁ బ్రి♦యేశ్వరిడగ్గరి యూరుయుగ్మము
న్పదములఁజుట్టి వృక్షమునఁ ♦ బ్రాఁకిన తీవెయుఁబోలెఁ గౌఁగిటన్
వదలకచిక్కనొక్కి తల♦వంచి గళధ్వనులుల్లసిల్లఁగా
నధరముగ్రోలుచున్న యది ♦ యాది లతాపరివేష్టితంబగున్.

తా॥ ఎదురుగనిలిచియున్న పురుషునియొద్దకువచ్చి యతనితొడలను తనకాళ్లచేత చుట్టుకొని చెట్టునుఅల్లుకొనియున్న తీగవలె అతని యాలింగనముచేసి తలవంచి కంఠగతధ్వనులు వెలువడునట్టుల యా స్త్రీ అధరపానము చేయుటయే లతావేష్టితమనంబడును.

—• వృక్షాధిరూఢ లక్షణము •—

శ్లో॥ రమణచరణమేకేనాంఘ్రిణాక్రమ్య భిన్నం
వ్యపితమపరపాదేనాశ్రయన్తీ తదూరమ్।
నిజమథ భుజమేకం పృష్ఠతో౽స్యార్పయన్తీ
పునరపరభుజేన ప్రార్థయన్తీ తదంసమ్॥

శ్లో॥ స్థితవతిమధికృత్య ప్రోక్తమాశ్లేషయుగ్మం
వదతి చ కథనీయా మస్తసంశ్లేషభేదాః।
తరుమివ రమితారం చుమ్బనార్థాధిరోఢుం
యదభిలషతి నారీ తచ్చ వృక్షాధిరూఢమ్॥

చ. పతిచరణంబుమీఁద నొక • పాదమునిల్పి ద్వితీయపాదమున్
బతితొడఁ గీలుకొల్పి నిజ • బాహువు వీపునఁ బెట్టి క్రిమ్మఱన్
బతిమెడఁజుట్టి శాఖగత • బద్ధఘటంబును గ్రోలురీతిఁ ద
త్పతి యధరంబుఁ గ్రోలు సతి • భావము వృక్షనిరూఢమై చనున్.

తా॥ పురుషుని పాదముమీఁద నొకపాదముంచి వేఱొకపాదముతో పతియొక్క తొడను పెనవైచి తనచేతిని పతివీపుమీదుగా పతిమెడనుజుట్టిపట్టి తాటిచెట్టునకట్టియుండిన దుత్తలోనుండు కల్లును త్రాగురీతిగా పురుషుని యధరపానము చేయు స్త్రీభావమే వృక్షాధిరూఢమగును.

—• తిలతండుల లక్షణము •—

శ్లో॥ అసకృదపి విగాఢాశ్లేషలీలాం వికస్వన్
జనితఘనబాహువ్యత్యయం స్పర్ధయేవ।
మిథునమథ మిథోంఽగే లీయతే నిస్తరంగం
నిగదతి తిలపూర్వం తండులం తన్మునీన్ద్రాః॥

క. తరుణియుఁ బురుషుఁడుఁ బ్రేమ్నను
గరచరణాంగములు బిగియఁ • గౌఁగిలియిడుచున్
బొరిపోఁకవడలును బిగియుచుఁ
గరఁగుట తిలతండులంపుఁ • గౌఁగిలియయ్యెన్.

తా॥ స్త్రీ [illegible] చేయుచు దేహము గట్టిగా నాలింగనము చేయుచు [illegible] బిగియుచు నాలింగనమును జరిపించు చున్న భావము [illegible]

—♦ క్షీరనీర లక్షణము ♦—

శ్లో॥ అభిముఖముపవిష్టా యోషిదంకేఽథ తల్పే
రచితరుచితగాఢాలింగనో వల్లభశ్చ।
పరిసరదసమరాగావేశవశ్యద్విచారా
విగత ఇవ మిథోంగే క్షీరనీరం తదాహుః॥

ఉ. పానుపునందు నిద్దరును ♦ బైకొని చిక్కనఁగౌఁగిలించి యా
మేనులు రెండుగూడి యొక ♦ మేనుగ వల్లభుఁడు న్వధూటియుఁ
జానుగమోహముప్పతిల ♦ సారెకుఁజేరి భగద్వయంబు సం
స్థానములంటియున్న తమి ♦ సంగతి క్షీరజలంబు నాఁబడుఁ.

తా॥ స్త్రీపురుషులు పాన్పునందు యొకరిపైనొకరు పండుకొని గాఢాలింగనమొనర్చి రెండుశరీరము లొక్కటిగానుండ వలపు ఉప్పొంగునటుల భగద్వయ స్థానముల ముట్టుభావమే క్షీరనీరంబనబడును.

—♦ ఊరూపగూఢ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ మనసిజతరళాయాః సంభృతానంగరంగో
యది పతిరబలాయాః పీడయత్యూరుయుగ్మమ్।
దరదళితనిజోరుద్వంద్వసన్దంశయోగాత్
తదిహ మునిమతజ్ఞైరుక్తమూరూపగూఢమ్॥

క. తనతొడల నడుమనిడుకొని
వనితామణితొడలు బిగియ ♦ వల్లభుఁ డాలిం
గనమొనరించినఁ గోరిక
ననుపమ మూరూపగూఢ ♦ మంచనఁబరఁగుఁ.

తా॥ పురుషుడు తనతొడలనడుమ స్త్రీతొడలనుంచి బిగించి ప్రీతిరెట్టింప నాలింగనము చేయు భావమే ఊరూపగూఢమనంబడును

—♦ జఘనోపశ్లేష లక్షణము ♦—

శ్లో॥ జఘనతలితకాంతశ్రోణిరప్యేత్యరిష్టా
ప్రాంజలి యదివా నారీ పరిస్తరితో తరీయా।
కరజరదనకృత్యైః ఘుమ్మఘుమ్మ వా విధత్తే
కథయతి జఘనోపశ్లేషమేతన్మునీంద్రాః॥

ఉ. కొప్పరవీడఁ బెట్టుచును ♦ గుబ్బలఁ బయ్యెదజారఁ మోహముల్
గప్పఁగ నాథుగుహ్యమునఁ ♦ గామిని దాజఘనంబుఁ గూర్చి పైఁ
దప్పకయుండఁ జుంబనము ♦ దంతనఖక్షతముల్ రచింపఁగా
నొప్పుగఁ జెప్పుచుందురి జఘ♦నోపరిగూహన నామధేయముల్.

తా॥ స్త్రీ చన్నులమీది పయ్యెద జారేటట్టుగా, సగము జారిన కొప్పు చక్క-బెట్టుచుండ వలపుపుట్టునట్టు పురుషుని మర్మస్థానమందు తనజఘనము నుంచగా పురుషుడు దంతనఖక్షత చుంబనములు చేయుచు నాలింగనమొనర్చునది జఘనోపశ్లేషమనంబడును.

—♦ కుచాశ్లేష లాలాటికముల లక్షణము ♦—

శ్లో॥ ఉరసి * మితురుచ్చైరావిశ స్త్రీవరాంగీ
స్తనభరముపధత్తే యత్స్వనాలింగనం తత్।
ముఖమభిముఖమక్ష్ణోరక్షిణీ న్యస్య వాన్యా
దలికమలికపట్టే నేతి లాలాటికం స్యాత్॥

క. పెనిమిటియురమునఁ గామిని
ఘనకుచములఁ గదియనొత్తి ♦ కరకరిలీలన్
జనువిచ్చి కొసరిపల్కుల
వినుతి కుచాశ్లేషణంబు ♦ విదితంబయ్యెన్.

తా॥ స్త్రీ తనకుచములను పురుషుని రొమ్మున గట్టిగానదిమి చనువిచ్చి కొసరికొసరి మాట్లాడుచు కౌగలించినదియే కుచాశ్లేషమనంబడును.

క. నుదురును నుదురును వదనము
వదనము నేత్రములు నేత్ర♦వారిరుహంబుల్
గదియించి కౌఁగిలించిన
నది లాలాటిక నిరూప♦ణాఖ్యం బయ్యెన్.

తా॥ స్త్రీపురుషులిరువురును మొగములు ముక్కులు కన్నులు నొకటిగా చేర్చి కౌఁగలించినభావమే లాలాటికమనంబడును.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
ఆలింగనాధికారో నామ
షష్ఠః పరిచ్ఛేదః

చుమ్బనాధికారః

సప్తమః పరిచ్ఛేదః.

—: చుమ్బనస్థానములు :—

శ్లో॥ నయనగళకపోలం దన్తవాసో ముఖాన్తః
స్తనయుగళలలాటం. చుమ్బనస్థానమాహుః।
దధతి జఘననాభీమూలకక్షాను చుమ్బ-
వ్యతికరసుఖముచ్చైర్దేశసాత్మ్యేన లాటాః॥

ఉ. కన్నులు మోవి చన్నుగవ ♦ కంఠము చెక్కులు ముక్కు ఫాలమున్
మున్నుగఁ జుంబనంబునకు ♦ మూలములయ్యెను కక్షయుగ్మమున్
గ్రొన్నవిల్లునిల్లును ద్రి♦కోణముఖంబును జుంబితంబులై
హొస్నువహించు దేశహిత ♦ మొప్పఁగ లాటవధూటి యింపునన్

తా॥ నేత్రములు, అధరము, కుచములు, కంఠము, చెక్కులు, ముక్కు, లలాటము, ఇవి చుంబనమునకు తావులు. మఱియు చంకలు, భగము. బొడ్డు యీ తావులను చుంబింపగా లాటదేశపుస్త్రీలు సంతోషింతురు.

—: నిమిత స్ఫురిత చుంబనముల లక్షణము :—

శ్లో॥ నిమితకమిదమాహుర్వ్యజితా యద్బలేన
ప్రియముఖమభివక్త్రం న్యస్య తిష్ఠత్యుదాస్యా।
స్ఫురితమథ ముఖాన్తర్న్యస్తమోష్ఠం జిఘృక్షుః
స్ఫురదధరపుటాభ్యాం యాన్న గృహ్ణాతి భర్తుః॥

ఆ. వె. తనకు సఖులు చెప్పఁ ♦ దరుణి వక్త్రము దన
కభిముఖంబుఁ జేసి ♦ హత్తుగొలుప
నందుఁ దొలుత నధర ♦ మూనఁ దానానుట
నిమితకం బటందు ♦ నొగడెఁ భువిని.

తా॥ తనయొక్క సఖులు చెప్పగావిని తనను బొందెడి పురుషునిముఖమునకు సమముగా దనముఖముంచగా తొలుత పురుషుడా స్త్రీ అధరమును ఆశతో చుంబించుటయే నిమిత చుంబనమనబడును.

ఆ. వె. వనిత మీఁది పెదవి ♦ వరుఁడు చుంబించుచు
నధరమతివనోట ♦ నదుముటయును
నధరపానమాన ♦ నది సిగ్గువడియున్న
స్ఫురిత మనెడిపేరి ♦ చుంబనంబు.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క పైపెదవిని చుంబించుచు తనక్రిందిపెదవిని స్త్రీయొక్క నోటియందు దదుమగా ఆస్త్రీ సిగ్గుచేత అధరపానముచేయకుండినయెడల స్ఫురితచుంబనమని తెలియదగినది.

—: ఘట్టితచుంబన లక్షణము :—

శ్లో॥ రమణరదనవాసః స్వాననే న్యస్తమోష్ఠ-
ద్వితయమృదుగృహీతం తస్మినాక్ జిహ్వయాన్తః।
కరపిహితధవాక్షీ ఘట్టయేద్ ఘట్టితం స్యాత్
త్రితయమపి తదేతత్కన్యకాయాం ప్రయోజ్యమ్॥

ఆ. వె. అధిపుఁ డధరపాన ♦ మానుచో సిగ్గునఁ
గరముతోడ నతని ♦ కనులుమూసి
జిహ్వచేతఁ బెదవి ♦ చిట్టములంటుట
కనుఁగొనంగ నదియె ♦ ఘట్టితంబు.

తా॥ పురుషు డధరపానమును జేయుచుండగా సిగ్గుచేత యాస్త్రీ పురుషుని యొక్క కన్నులను దనచేతులతో మూసి తననాలుకచేత యతని పెదవుల నంటుటయే ఘట్టితచుంబన మనబడును.

భ్రాంతి తిర్యగ పీడిత విఘటిత అధర ఉత్తరచుంబనముల

లక్షణములు.

శ్లో॥ యువతిచిబుకదేశం వల్లభః స్పృష్టవర్తీ
ర్భ్రమయతి ముఖమీషద్యత్కరాభ్యాం గృహీత్వా।
అధరమథ విలీఢస్తౌ మిథో భ్రాన్తమేతద్
ప్రజతి [illegible] తిర్యగాఖ్యామ్॥

శ్లో॥ ద్వయమిదమవపీడ్య [illegible] పీడితాఖ్యం
విఘటితమథ జిహ్వాగ్రేణ [illegible]భ్యామ్।

అరదమధరమస్యాః పీడయేత్ పీడితక్నస్తం
దశతి కమితరి స్యాదుత్తరం తూత్తరోష్ఠస్॥

సీ. వెనుకనొయ్యనవచ్చి ♦ విభుఁడు హస్తంబులఁ
గామినీమణి చిబు♦కంబుఁ బట్టి
యాననమొకయింత ♦ యటుతిప్పి సరసుఁడై
యాను చుంబనము భ్రాంతి♦తాఖ్య మయ్యె
వనిత యడ్డమునిల్చి ♦ వరు నధరోష్ఠంబు
చుంబింప తిర్యగా♦ఖ్యంబు చెలఁగె
పట్టి యీరెండు చుం♦బనములఁ బీడింపఁ
బీడితాఖ్యం బను ♦ పేరఁబరఁగె

ఆ. వె. తరుణి మోవిచిగురు ♦ దనచేతివ్రేళ్లకుఁ
జివరపట్టి తీసి ♦ జిహ్వఁబరపి
చుంబనంబుసేయ ♦ సూరిజనంబులు
విఘటితాఖ్య మనిరి ♦ విశదముగను.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీకి వెనుకదిక్కుగావచ్చి తనచేతితో దానిగడ్డమును బట్టుకొని మొగము కొంచెము త్రిప్పి చుంబనము చేయునదియే భ్రాంతిచుంబన మనబడును. స్త్రీ యాతనిచేతులలో యడ్డముగానుండి పురుషునియొక్క క్రింది పెదవి చుంబించినదియే తిర్యగచుంబన మనబడును. ముందు చెప్పబడిన భ్రాంతి, తిర్యగ, చుంబనముల రెంటిచేతను స్త్రీపురుషులిరువురు చుంబించునదియే పీడిత చుంబనమనంబడును. స్త్రీయొక్క మోవి తనచేతివ్రేళ్లతో పట్టుకొని కొంచెము ముందుకులాగి నాలుకనుజాపి చుంబించునదియే విఘటితచుంబనమనబడును.

ఆ. వె. పల్లు మోపకుండ ♦ భామినియధరంబు
జిహ్వచుంబనంబుఁ ♦ జేసెనేని
యధరమనఁగఁ బరఁగె ♦ నట్లె పై పెదవి దా
హత్తుకొలుప నుత్త ♦ రాఖ్యమయ్యె.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క అధరమున పల్లుఅనకుండా నాలుకతో చుంబనము చేయునదియే అధరచుంబన మనబడును. పైవిధిరిగనే పైపెదవిని చుంబించునదియే ఉత్తరచుంబన మనబడును.

—: సంపుట అనువదనచుంబనముల లక్షణము :—

శ్లో॥ యది పతిరబలాయాః శ్మశ్రుహీనోఽస్య సా వా
సుమృదురదనవాసః సంపుటం సంపుటేన।
ప్రణయపరిగృహీతం చుమ్బనం సంపుటం స్యా-
దనువదనమిదం తత్కేళిజిహ్వారణేన॥

ఉ. మీసము పుట్టినట్టి నెఱ ♦ మిండడు కామినియోష్ఠయుగ్మముఁ
దీసి నిజోష్ఠయుగ్మమునఁ ♦ దీపులువుట్టఁగఁ గూర్చి చుంబనో
ల్లాసముఁజూపఁ గాంతయుఁ బ♦దంపడి నాయకునందు నట్లు తాఁ
జేసిన సంపుటం బనుచుఁ ♦ జెప్పిరి చుంబనవేదులిక్రియన్.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క పెదవులు రెండునుదీసి తనయొక్క పెదవుల యందు రుచికలుగునట్లుంచి చుంబనముచేయ నుల్లాసముచూపగా యాస్త్రీ యా పురుషునియం దట్లుచేసిన సంపుటచుంబనమని పెద్దలుపచించిరి.

క. ఈలాగు చుంబనంబుల
కేళిన్ జిహ్వారణంబుఁ ♦ గీలించినచోఁ
బోలఁగ ననువదనం బని
సీలించిరి చుంబనంబుఁ ♦ జెప్పెడిపట్లన్.

తా॥ ముందు చెప్పబడిన సంపుటచుంబనమువలెనె యొనరించుచు పరస్పరము నాలుకతో జగడమాడునదియె ననువదనచుంబనమగును.

—: అన్వితచుంబన లక్షణము :—

శ్లో॥ మృదు సమమపపీడ్యాభ్యర్థితం చేతి శేషే-
ష్వపి కథితపదేషు ప్రోక్తమన్వర్థమేతత్॥

ఆ. వె. సమము మృదువుగాఁగ ♦ సల్పెడి యాచుంబ
నంబు కంఠ గండ ♦ నయనముఖ్య
చుంబనములఁ గలికి ♦ చూపులుఁ బలుకులు
నడర నన్వితాఖ్య ♦ మయ్యెఁ గృతుల.

తా॥ సమముగను మృదువుగను చేయుచుండెడి యాచుంబనమునందు మెడ చెక్కులు నేత్రములు మొదలగుచుంబనస్థానములయందు చుంబనములును శృంగారపు చూపులును మాటలును ఒప్పునదియే అన్వితచుంబనమయ్యెను.

—: ప్రాతిబోధ ఛాయిక క్రాంతమచుంబనముల లక్షణము :—

శ్లో॥ యది సుచిరసమేతః ప్రేయసీమగ్రసుప్తాం
రహసి కృతకనిద్రాం చుంబతి ప్రాణనాథః।
కథితవిధమిదం స్యాచ్చుంబనం ప్రాతిబోధం
ద్వయమిదమపరం స్యాచ్చుంబనం ఛాయికాఖ్యమ్॥

శ్లో॥ అభినవమనురాగం వ్యంజితుం దర్పణాదౌ
ప్రతికృతివిషయం వా చుంబనం పుంస్త్రియోః స్యాత్।
ప్రతికృతిశిశుచిత్రాశ్లేషణం చుంబనం వా
ద్వయముదపహితభావం తచ్చ సంక్రాన్తమాహుః॥

క. దూరగతుఁడైన పురుషుఁడు
చేరినఁబోఁ గపటనిద్రఁ • జెందినవనితన్
గూరిమితోఁ జుంబించిన
నారయఁ బ్రతిబోధ మిదియె • యాయిద్దఱికిన్.

తా॥ స్త్రీగాని పురుషుడుగాని యితవురియందొకరుకార్యార్థులై దూరము పోయివచ్చినదినమున యింటియందున్నవారు మేలుకొనియుండియే నిద్రపోవునట్లభినయించుచున్నవారిని ప్రేమతో అధరమును చుంబించుటయే ప్రాతిబోధచుంబనమనంబడును.

ఉ. కాంతునిమీఁద మోహము ప్ర•కాశముఁ జేయఁదలంచి చందమః
కాంతశిలాదిదర్పణ వి•కాసముల న్బొడసూపునీడలన్
జెంతలఁజేరి చుంబనముఁ • జేయుట ఛాయికమయ్యె బాలురన్
దంతపుబొమ్మల న్నఖర•తంబులఁజేయుట క్రాంతమం బగున్.

తా॥ స్త్రీ పురుషునిమీదివలపును బయలుపరచదలంచి చంద్రకాంతశిలలు అద్దములయందు కనబడుచుండు యాపురుషుని ప్రతిబింబమువద్దనుజని చుంబనము చేయుటయే ఛాయికచుంబనమగును. బిడ్డలను బొమ్మలను వలపుచేత చుంబించుటయే క్రాంతచుంబనమనబడును.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
చుంబనాధికారో నామ
సప్తమః పరిచ్ఛేదః॥

[౧౧]

అధికాధికరణము

ఈ గ్రంథమునఁ బద్మినిస్త్రీ పాంచాలుని, చిత్రిణిస్త్రీ కూచిమారుని, శంఖినిస్త్రీ భద్రుని, హస్తినిస్త్రీ దత్తుని, ప్రేమించునని తెల్పియుండుటే గాని యాయా పురుషుల లక్షణములను దెలుపకయుండుటవలన నెల్లూరుశివరామకవిచే రచింపఁబడిన 'కామకళానిధి' నుండి భద్ర కూచిమార పాంచాల దత్తుల లక్షణము లిందుఁ జేర్ప నీయధికాధికరణ మేర్పడెను.

సీ. దివ్యనాయకులు న♦దివ్యనాయకులును
నుభయనాయకులన ♦ నొప్పుమొదల
నలకూబరజయంత ♦ నలినబాణాదులు
దివ్యులర్జున బల♦దేవ ముఖ్యు
లరయ వీర లదివ్యు ♦ లగుదురు విక్రమా
ర్కాదులు నుభయ నా♦యకులు దలఁప
నీ త్రివిధంబుల ♦ నెనయు నాయకులకు
నాల్గుజాతులు ప్రధా♦నంబు లవియు

ఆ. వె. భద్ర కూచిమార ♦ పాంచాల దత్తుల
నాఁగనొప్పు దేవ♦నాథుఁడాది
భద్రజాతి, మాణి♦భద్రాదు లలకూచి
మారజాతి యగుచు ♦ సొరుగంద్రు.

తా॥ నలకూబరుఁడు, జయంతుడు, బాణుడు, మొదలగువారు దివ్యనాయకులనియు; అర్జునుడు, బలదేవుడు మొదలగువారు అదివ్యనాయకులనియు, విక్రమార్కుడు మొదలగువారు ఉభయనాయకులనియు ప్రసిద్ధి. ఈత్రివిధ నాయకులును భద్రుడు, కూచిమారుడు, పాంచాలుడు, దత్తుడు అను జాతులపురుషులుగా చెప్పబడిరి. దేవేంద్రుడు భద్రజాతియనియు మాణిభద్రుడు కూచిమారజాతియనియు తెలియుందగినది.

ఆ. వె. పంచబాణముఖులు ♦ పాంచాలజాతియా
చంద్రముఖులు దత్త♦జాతివారు
ఇంక నుభయులందు ♦ నెఱిఁగింతు బలభద్ర
ముఖులు భద్రజాతి ♦ ముఖ్యులరయ.

తా॥ మన్మథముఖులు పాంచాలజాతియు, చంద్రముఖులు దత్తజాతియనియు తెలియుందగినది. ఇంక వీరిలో బలభద్రుఁడు భద్రజాతియని తెలియవలయును.

ఆ. వె. కూచి మారజాతిఁ ♦ గొమరొందు భీముండు
రఘుకులేంద్రుఁడైన ♦ రామవిభుఁడు
ప్రౌఢయశుఁడౌ కంజె ♦ పాంచాలపురుషుండు
తపనతనయుఁ డాది♦దత్తజాతి.

తా॥ భీముడు కూచిమారజాతియనియు, రాముడుపాంచాలజాతియనియు, సుగ్రీవుడు దత్తజాతియనియు తెలియందగినది.

ఆ. వె ఇపుడుపలికి నట్టి ♦ యీ పురుషులకెల్ల
లక్షణములఁ గన న♦లక్షితములు
నైన మనుజులందు ♦ నభిహితలక్షణం
బుల నెఱుంగవలయు ♦ ముదముతోడ

తా॥ పైన చెప్పంబడిన పురుషుల లక్షణములు తెలిసికొనజాలని వైనను మనుష్యులయందు యుక్తమగులక్షణములను దెల్పెదను గాన నెఱుంగవలయును.

—: భద్రుని లక్షణము :—

సీ. అతిబలసంపన్నుఁ ♦ డభిమాని పృథుకాయుఁ
డరుణనేత్రుఁడు క్రోధి ♦ యతులతేజుఁ
డతివిశాలంబగు ♦ నాస్యంబు వక్షంబు
గలవాఁడు వక్రోక్తి♦బలుకువాఁడు
ఆర్ద్రదేహుఁడు నీతి♦శాలి గభీరుండు
బవిరిగడ్డమువాఁడు ♦ బల్లిదుండు
సాహసాంకుఁడు దాత ♦ సత్యవాక్యరతుండు
మేరుధీరుఁడు రాగ♦మేదురుండు

గీ. వళులుగలవాఁడు పొడవగు♦పాండుమేన
రోమములు చాలగలవాఁడు ♦ రూఢిఁజెందు
భద్రపురుషుండనంగ వి♦భ్రమముతోడ
విక్రమార్కుఁడు మొదలగు♦వీరవరులు.

తా॥ ఎక్కువబలము అభిమానమును, విరివియైనదేహమును, ఇంచుకయెఱ్ఱనగుకండ్లును, క్రోధత్వమును, ఎక్కువతేజస్సును విశాలముగలముక్కును బొమ్మను కలిగియుండుటయు, క్రూరమైనమాటలును, చెమటపట్టుదేహమును, నీతిగలిగియుండుటయు, గంభీరముగలిగియుండుటయు, గుండ్రమైనగడ్డమును, మిక్కిలి బలమును సాహసమును గలిగియుండుటయు, దాతృత్వమును, నిజముమాట్లాడుటయు, ఎక్కువధైర్యమును గాఢమైన అనురాగమును, కడుపుమీదిముడుతలును, పొడవై తెలుపుమించిన పచ్చనిశరీరమున చాల వెంట్రుకలుగలిగియుండుటయు గలవాడు భద్రుఁడని తెలియవలయును. విక్రమార్కుడు మొదలగువీరులీభద్రజాతివారని తెలియఁజనును.

—: కూచిమారజాతి పురుషలక్షణము :—

సీ. సమబలుఁ డతిఖర్వుఁ ♦ డమలనేత్రుఁడు కామి
ద్యూతపరుండు ని♦ద్రాదరుండు
అతినీలవర్ణుండు ♦ నుతిశాలి తంత్రజ్ఞుఁ
డధికమత్సరి మూర్ఖుఁ ♦ డల్పరతుఁడు
మర్యాదలేమి స♦మ్మతముగానియతండు
పరనిందరతుఁడు ని♦ష్కరుణుఁడెపుడు
ఇంగితజ్ఞానవి♦హీనుండు మత్సర
గ్రస్తుండు కఠినవా♦క్భాషణుండు

ఆ. వె. సంతతంబు తనదు ♦ సంస్తుతికలరెడి
స్వార్థపరుఁడు పరహి♦తార్థవైరి
నాస్తికుండు కోపి ♦ ప్రస్తుతవాక్యుండు
కూచిమారుఁడనఁగఁ ♦ గొమరుచెందు.

తా॥ సమానముగు బలమును మిక్కిలి పొట్టిదనమును, తెల్లని కండ్లును, జాడ మాటుటయుండా సక్తియు ఎత్తుగు పొట్టయు. మిక్కిలి నల్లని రంగుగల దేహమును, ఇచ్చవచ్చినట్లు జుత్తులనుపన్నుటయు, ఎక్కువక్రోధమును, తెలిసి తెలియని తనమును, కొద్దిసంభోగమును, ఇతరులను సన్మానించుటయందనిష్టమును, ఇతరులను నిందించుటయు, కరుణలేకయుండుటయు, పొందిన మేలుమరచుటయు, ఈర్ష్య కలిగియుండుటయు, కఠోరముగు మాటలును, ఎల్లప్పుడును తన్ను స్తుతించుకొనుట యందు ప్రీతియు, ఇతరులకు మేలు కలుగు కార్యములయందిష్టములేక అపకారిగా నుండుటయు. నాస్తికత్వమును, కోపమును, మిక్కిలి స్తుతించు స్వభావముగలమాటలును గలవాడు కూచిమారుడని తెలియజేసినది

—: పాంచాల పురుషుని లక్షణము :—

సీ. అతికరుణాశాలి ♦ యతిధర్మనిష్ఠుఁడు
ప్రియవాది మితభాషి ♦ ధీరహితుఁడు
నిండుచందురునవ్వు ♦ నెమ్మోముగలవాఁడు
వెడఁదకన్నులవాఁడు ♦ సనుతయశుఁడు
ఆజానుబాహుండు ♦ రాజలక్షణశాలి
మస్తమూర్తింగ స♦మానదేహుఁ
నిమ్మపండువిధాన ♦ నెమ్మేనుగలవాఁడు
మంజుభాషయుతుఁడు ♦ మానధనము

ఆ. వె. కలుగువాఁడు మేను♦చులకఁగలవాఁడు
సత్యకర్మరతుఁడు ♦ సత్యవాది
విక్రమించునెడను ♦ వీరాధివీరుఁడు
పూతచరితుఁ డార్య♦పూజితుండు.

గీ. దేవతాగురుపూజలఁ ♦ దేలువాఁడు
ఏకపత్నీవ్రతుండు వి♦వేకశాలి
దానమును నుబ్బు విద్యయుఁ ♦ దనరువాఁడు
పురుషవర్యుఁడు పాంచాల♦పురుషుఁ డగును.

తా॥ ఎక్కువకరుణయు, ధర్మాచరణమునందిష్టమును, ప్రియమై మితమైన మాటలును, వెలపరుల కోర్కెను నెరవేర్చుటయు, పున్నమచందురు నెకసక్కె-

వాడు మైగమును. విశాలమైనకన్నులును, వినుతింపదగిన కీర్తియు, దీర్ఘమైన బాహువులును, రాజలక్షణములచే నొప్పుటయు, మదించిన యేనుగువలెనడకయు, నిమ్మపండువలెశరీరచ్ఛాయయును, మంచిమాటలును, మర్యాదకాపాడుకొనుటయు, చులకనగుశరీరమును, సత్కర్మలయందును సత్యవాక్పరిపాలనమునను ప్రియమును, ఎరుకొననువెడల వీరులలో నగ్రగణ్యత్వమును బొందుటయు, పరిశుద్ధమగు చరితము కలిగియుండుటయు పెద్దలచేపూజింపబడుటయు, దేవగురుపూజల నొనర్చుటయు, ఒక్కభార్యతోనుండుటయే వ్రతముగా కలిగియుండుటయు, ధర్మమును, సంతోషమును, విద్యయు, కలిగియుండుటయు పాంచాలజాతి పురుషుని లక్షణములని తెలియందగినది,

—: దత్తుని లక్షణము :—

సీ. అలసుఁడు మత్సరి ♦ యతిశయధృతిమంతుఁ
డల్పబలుండు మి♦థ్యాగుణుండు
అతిదంభయుతుఁడు వి♦హారశీలుఁడు కామి
కుటిలచిత్తుఁడు రక్త♦కుంతలుండు
అతికృశదేహుండు ♦ వితతాధరాంగుఁడు
కూచిగడ్డమువాఁడు ♦ కుత్సితుండు
చెక్కుల వెన్నునఁ ♦ జేతుల రోమముల్
మొలవనివాఁడు స♦మున్నతుండు
గీ. మఱపుగలవాఁడు చింతల♦మలయువాఁడు
కర్కశాంగుఁడు దుర్నీతి♦గలుగువాఁడు
కృపణచిత్తుండు మందుండు ♦ విపులకేశి
దత్తుఁ డని పల్కఁబడియె స♦మ్మతముగాఁగ.

తా॥ సోమరితనమును, మాత్సర్యమును గలిగియుండుటయు, కొద్దిబలమును, గుణహీనతయు మిక్కిలికపటమును, వేడుకగాదిరుగటయందిష్టమును, కాముకత్వమును, కుటిలమైనస్వభావమును, ఎఱ్ఱనివెంట్రుకలును, మిక్కిలి కృశించిన దేహమును, పెద్దపెదవియు చిన్నగడ్డమును కుత్సితస్వభావమును, చెక్కులను వెన్నునను చేతులయందును రోమములు మొలవకయుండుటయు, సాధారణమైనయెత్తును, మఱపుజెందుటయు, కోర్కలతో తపించుటయు, కఠినమైన అవయవములును, దుర్నీతితో ప్రవర్తించుటయు, కుత్సితమును, మూర్ఖత్వమును, విరివియైనవెంట్రుకలును గలవాడు దత్తుడని తెలియందగినది,

అధికాధి కరణము సంపూర్ణము.

నఖచ్ఛేదాధికారః

అష్టమః పరిచ్ఛేదః.

—: నఖక్షతస్థాన సమయలక్షణము :—

శ్లో॥ కక్షాకరోరుజఘనస్తనపార్శ్వపృష్ఠహృత్కంధరాసు నఖరాః ఖరవేగయోః స్యుః
అప్యన్యయోర్న్నవరతే విరతే చ మానే ప్రేష్యే ముదే ప్రవసనే విరహే
ప్రియోజ్యాః

చ. కరములు నూరుయుగ్మములు ♦ కక్షములు న్గటిపార్శ్వపృష్ఠకం
ధరహృదయస్తనద్వయవి♦తానము తానఖరక్షతాళికిన్
విరహవిదేశయాన నవ♦విభ్రమకోపమతిప్రమత్తలన్
నరులతిచండవేగమున♦ నాటరు మార్దవమాచరింపుచున్.

తా॥ చేతులు, తొడలు, చంకలు, గజ్జలు, ప్రక్కలు, పిఱుదులు, మెడ ఱొమ్ము, చన్నులు, యివినఖక్షతములొనరించుటకు స్థానములు. విరహిణి చాలదూరమునడచిన స్త్రీ భ్రాంతిపొందినస్త్రీ కోపముజెందినస్త్రీ ముట్టయినస్త్రీ మద్యపానాదులచే మత్తుగొనియున్న స్త్రీ వీరలను పురుషులు చండవేగమున నఖక్షతములు చేయక మృదురీతింజేయంజనును,

—: నఖక్షతగుణ లక్షణము :—

శ్లో॥ సాత్మ్యేన వా రదవిధేరపి నిర్ణయోఽయం
ప్రీత్యగ్రభూరిశిఖరా అతిచండయోః స్యుః।
వర్ధిష్ణుతామసనతామృదుతోజ్జ్వలత్వం
నీరేఖతాఽస్ఫుటికతేతి గుణా నఖానామ్॥

వ॥ స్త్రీపురుషులు దేశసాత్మ్యగుణానురాగంబులచే నిపుడెన్నంబడు కారణంబులకు స్థానంబులనెఱింగి నఖదంతక్షతములు రచింతురు. అవి చండవేగ మంద

వేగములచే స్త్రీపురుషు లుపయోగించుటవలన దంతనఖంబులచే గలిగిన వ్రణములు వర్ధిష్ణుత= వృద్ధిపొందుస్వభావముగలదియు, అమలినత= మాలిన్యముకాదనియు, మృదుత= కఠినముగా నుపయోగింపనిదియు, ఉజ్వలత= కాంతిగలదియు; నిరేఖత— గీఱలేనిదియు. అస్ఫుటిత= స్పష్టముగా కనుపించనిదియు, అని యాఱు విధంబుల వాడబడుచున్నవి.

—: నఖక్షతనామములు :—

క. ఛురి తార్ధచంద్ర మండల
శరశిఖిపద కుముదపత్త్రి ♦ శశకప్లుతముల్
వరుసగ నామములయ్యెను
బరికింపఁగ నఖములొత్తు ♦ పల్లటిలఁగింతుర్.

తా॥ ఛురితము అర్ధచంద్రము మండలము మయూరపదకము, శశకప్లుతము కుముదపత్త్రిము యని నఖక్షతవికారములారయ్యె తల్లక్షణంబు లెఱింగించెద-

—: ఛురితనఖక్షత లక్షణము :—

శ్లో॥ అవ్యక్తరేఖముణుకర్మ నఖైః సమస్తై-
రోమాంచకృచ్ఛటచటాధ్వనియోజితాన్తమ్।
అంగుష్ఠభాగనఖతాడనతో నఖానాం
గండస్తనాధరగమాచ్ఛురితం వదన్తి॥

ఉ. అన్నినఖంబుల వ్రణము ♦ లంటఁగనియ్యక మీఁదమీఁదనే
సన్నముగా గగుర్పొడువఁ ♦ జప్పుడుగాఁగ రచించి వీఁకపు
జ్జన్నులసందుల న్నగవు ♦ చల్లెడుచెక్కులఁ బెద్దవ్రేలిపై
నున్ననఖంబున న్గదియ ♦ నొక్కుటబో ఛురితంబునాఁబడుర్.

తా॥ పైనచెప్పియున్న నఖక్షతస్థానములగు స్త్రీయంగములయందు పురుషుడు తన అయిదుగోళ్లచేతను అంటీఅంటనట్టుల పైపైననే శరీరముజలదరించునటులజేసి చనులసందునను చెక్కులసందునను తన పెద్దవ్రేలిగోరుతో నొక్కునదియే ఛురితమనబడును.

—:అర్ధచంద్ర మండలక మయూరపాద నఖక్షతముల లక్షణము:—

శ్లో॥ వక్త్రేఽర్ధచన్ద్ర ఇతి యత్ స్తనకాన్తరాంక
స్తౌ సంముఖౌ వదతి మండలకం మునీంద్రః।
స్థానం చ తస్య భగమూర్ధకకున్దరోరు
ద్విత్ర్యంగుళోపరిత ఏవ లిఖన్తి రేఖామ్॥

శ్లో॥ అంగుష్ఠజం నఖమధో వినివేశ్య కౢప్తైః
సర్వాంగుళీకరరుహైరుపరి స్తనస్య।
యచ్చూచుకాభిముఖమేత్య భవన్తి రేఖా-
స్తద్జ్ఞా మయూరపదకం తదుదాహరన్తి॥

సీ. భగముమీఁదను గండ♦భాగంబు తొడలను
చంద్రార్ధకంబుల ♦ స్థానములగు
చంద్రార్ధకంబులు ♦ సంగతంబై రెండు
నభిముఖంబై కొన♦లదికె నేని
మండలకంబయ్యె ♦ మఱి తత్ప్రమాణంబు
నై యుండు రెండుమూఁ♦డంగుళములు
పెనువ్రేలిగోటిని ♦ జనుగవక్రిందుగా
నూది తక్కినగోళ్లు ♦ మీఁదనునిచి

గీ. చంటికొనదాఁక రేఖపై ♦ నాఁగదివియ
కామశాస్త్రీకసరణిచేఁ ♦ గలుగుసురత
ముగ్గడింతురు దీని మ♦యూరపాద
మనుచు నిదిసేయుచుందురి బా♦హ్యాంతరముల.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క భగముమీదను కంఠముమీదను తొడలమీదను తనగోరుతో అర్ధచంద్రాకృతిగానొక్కునదియే అర్ధచంద్రము. పురుషుడు స్త్రీయొక్క పైనజెప్పినస్థానములయందు రెండుగోళ్ళచేత నభిముఖముగా కొనలు అతుకుకొనునటుల నొక్కునదియే మండలకమగును పురుషుడు స్త్రీయొక్క చంటి క్రిందిభాగమున పెద్దవేలిగోరునుంచి మీదిభాగమున నాలుగువ్రేళ్లగోళ్లునుంచి చంటిమొనవరకు గీఱునదియే మయూరపాదమనంబడును.

—: శశకప్లుత కుముదపత్త్రినఖక్షతముల లక్షణము :—

శ్లో॥ సర్వైః శశప్లుతమిదం కరజైః కుచాగ్రే ప్యాస్వర్థముత్పలదళం స్తనగుహ్య
పృష్ఠే। రేఖా ఘనాస్త్రిచతురా జఘనే స్తనే వా స్మర్తుం ప్రవాసగమనే
విధదుర్విదగ్ధా॥

క. అన్నినఖంబులు భామిని
చన్నులపై విఱుదునాట ♦ శశకప్లుతమై
యెన్నంబడు రమణీమణి
కిన్నియుఁ దముఁదలఁచుకొఱకు ♦ హేతువులగుటన్.

తా॥ పురుషుడు తన్ను తలంచుటకుగాను స్త్రీయొక్క చన్నులపై తన యన్నిగోళ్లచేతను నాటునటుల నొక్కుటయే శశకప్లుతమగును.

క. నలిచన్నుల జఘనంబున
నడివీపున మూఁడునాల్గు ♦ నఖరేఖలొగిన్
నిలుపుదురు కుముదపత్త్రం
బులక్రియఁ దముఁబాసిచనఁగ ♦ బూర్వస్మృతికై.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క చన్నులు పిఱుదులు వీపు వీటియందు స్త్రీ యెడబాసినపుడు తననుదలంచునిమిత్తము గోళ్ళతో కలువరేకులవలె మూడు నాలుగు రేఖలుగా గీఱునదియె కుముదపత్త్రంబనంబడును.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
నఖచ్ఛేదాధికారో
నామాష్టమః పరిచ్ఛేదః.

దంతచ్ఛేద్యాధికారః

నవమః పరిచ్ఛేదః

—: దంత నఖక్షతముల లక్షణము :—

శ్లో॥ స్నిగ్ధత్విషః శితశిఖానతిదీర్ఘఖర్వా
రాగస్పృశః సమఘనా దశనాః ప్రశస్తాః।
అన్తర్ముఖోత్తరరదచ్ఛదనేత్రవర్జం
స్థానేషు చుంబనవిధిః కథితేషు యోజ్యః॥

చ. ఘనములుగాక స్వల్పములు ♦ గాక వినిర్మలకాంతిఁ బొల్చి క్రొ
న్మొనలను వాఁడిగల్గి పలు ♦ మొగ్గలు తెల్లన మోవియెఱ్ఱనై
తనరు రదంబు లివ్విధపు ♦ దంతనఖక్షతముల్ఘటింపుఁడీ
యనయము నుత్తరోష్ఠనయ ♦ నాననముల్దొలఁగించి యన్నిటన్.

తా॥ గొప్పయును కొద్దియును గాక ప్రకాశముగాను కొనలయందు పదును గలిగి పలు మొనలు లేక కొంచెముయెఱ్ఱనైయున్న దంతనఖముల చేతను మీది పెదవి కన్నులు, ముఖము, వీటిని గాక మిగిలిన స్థానములయందు దంతనఖక్షతములొనర్ప వచ్చును.

గూఢక, ఉచ్ఛూనక, ప్రవాళమణి దంతక్షతముల లక్షణము.

శ్లో॥ రాగైః కలింగబహరే కిల గూఢకం స్యా
దుచ్ఛూనకం దశనవాససి వామగండే।
స్యాత్పీడనాత్తదధరోష్ఠవిశేషయోగా
త్తత్ర ప్రవాళమణిరభ్యసనేన సాధ్యః॥

ఉ. అనుచు వాతెర న్గుఱుతు•లంటఁ గలంచిన గూఢకం బగున్
మానుగ వామగండరద•నచ్ఛదము ల్గదియంగఁజేర్ప ను
చ్ఛూనమగు న్బ్రవాళమణి • చొప్పడు దంతగళాధరోష్ఠసం
స్థానవిశేషయోగకృత•సంభృతమౌ రదనక్షతంబగున్.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క క్రింది పెదవిని చుంబించుచు పంటిచే గురుతు లంటునటుల నొక్కునది గూఢకమనబడును. పురుషుడు స్త్రీయొక్క యెడమ చెక్కిలియందు పంటిచేతనొక్కునది ఉచ్ఛూనకమగును పురుషుడు స్త్రీయొక్క క్రింది పెదవిని చెక్కులను పంటిచేతనొక్కునది ప్రవాళమణి యనంబడును.

—: బిందువు, బిందుమాలదంతక్షతముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ మధ్యేఽధరం తిలక ఏవ సఖండకే స్యాద్
బిన్దూ రదద్వయకృతే సకలైః కృతేఽథ।
స్యాతాం శతాగ్రదశనైర్మణిబిన్దుమాలే
కణ్ఠాలలాటగళవక్షణభూషణే తే॥

ఆ. వె. పెదవినడుమ నొక్క • బిందువునిల్పిన
బిందువంబుగాఁగ • నందమయ్యె
నళిక కక్ష గళము • లందున రదములు
చాలమోప బిందు•మాలి కయ్యె.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క క్రింది పెదవినడుము నువ్వుగింజవలె రెండు పండ్లచేతనొక్కునది బిందువనంబడును. పురుషుడు స్త్రీయొక్క నుదురు, చంక, గళము, వీటియందు అన్నిపండ్లచేతను నొక్కునది బిందుమాలయని తెలియందగినది

—: ఖండాభ్రక, కోలచర్వితదంతక్షతముల లక్షణము :—

శ్లో॥ ఖండాభ్రకం స్తనతటే దశనాగ్రలేఖ్యాం
స్యాన్మండలాకృతియుతం విషమైశ్చ కూటైః।
తామ్రాన్తరా రదనరాజిరఖర్వసాన్ద్రా
స్యాత్కోలచర్వితమియం స్తనపృష్ఠభూషా॥

క. వాటపుగుబ్బల సందున
నాటిన ఖండాభ్రకంబు • నామంబయ్యెన్
గాటముగఁ బండ్లనాఁటిన
ధాటిగ నది కోలచర్వి•తం బనఁ బరఁగున్.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క చన్నులసందున పండ్లచేతనొక్కినదగా ఖండాభ్రకమనంబడును. పురుషుడు స్త్రీయొక్క చంటివెనుకప్రక్కను దట్టముగా పండ్లచేతనొక్కునది కోలచరిత్వమనఁబడును.

క. జాతిస్వభావచేష్టిత
చాతుర్యగుణేంగితాది•సంపూర్ణకళా
స్ఫీత శుభమూర్తివై భవ
నీతిసురాచార్యవై రి•నృపహతశౌర్యా.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకవికృతే రతిరహస్యే
దంతచ్ఛేదాధికారో నామ
నవమః పరిచ్ఛేదః.

గద్యము:— ఇది శ్రీమదష్టభాషాకవితాప్రవీణ నవఘంటా
సుత్రాణ మాచనామాత్యపుత్త్రి సుజనకవిమిత్ర సజ్జన
విధేయ యెల్లయనామధేయ ప్రణీతంబైన
కొక్కోకంబను గళాశాస్త్రంబునందుఁ
బ్రథమాశ్వాసము సంపూర్ణము.

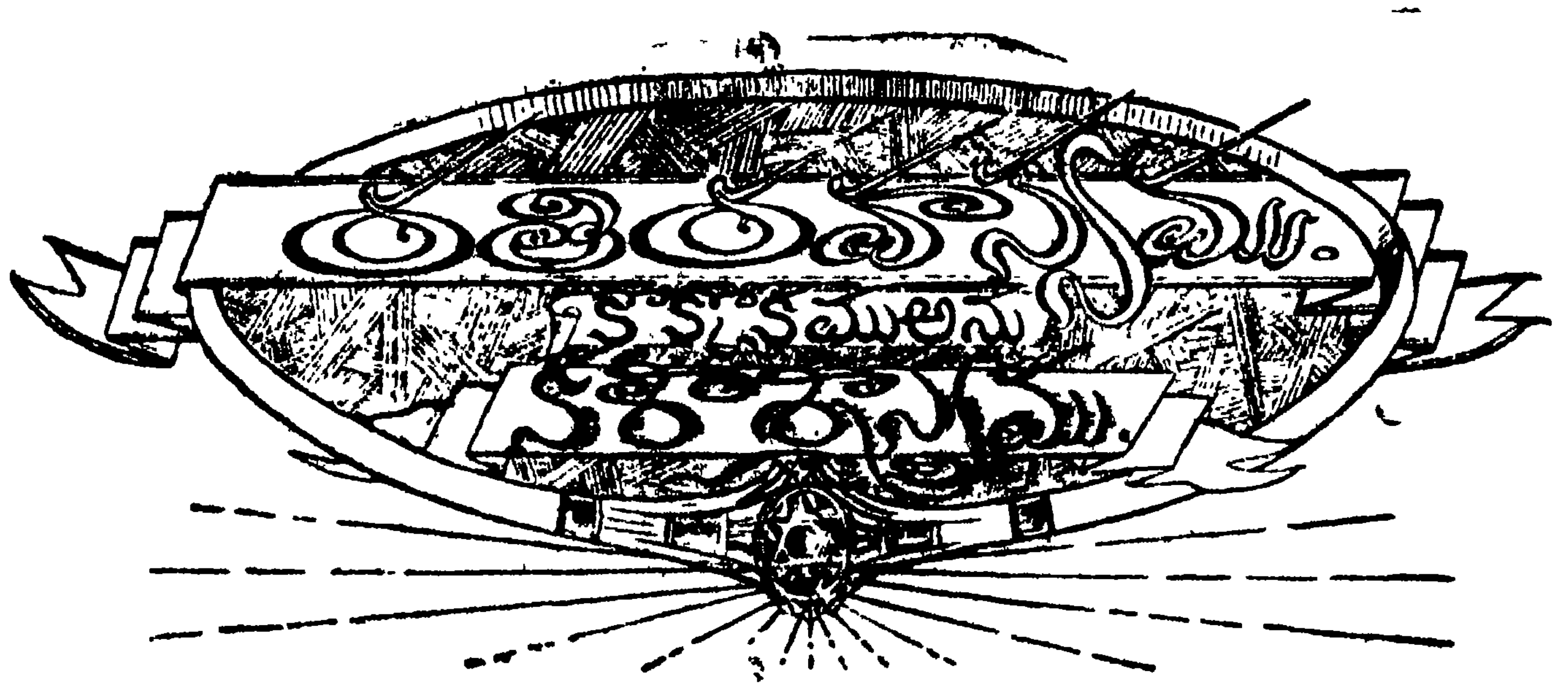

ద్వితీయాశ్వాసము

సురతాధికారః

క. శ్రీ వనితావల్లభపద
సేవా హేనాకవిజయ ♦ శృంగారకళా
భావజ్ఞ సకలవిద్యా
ప్రావీణ్యా కుంటముక్ల ♦ భైరవమల్లా.

శ్లో. విలసదమలదీపే పుష్పదామావకీర్ణే
ప్రసృతసుగభిధూపే ధామ్ని కామీసువేషః ।
సహ సహచరవర్గైర్వామపార్శ్వే నివేశ్య
ప్రియముపహితభూషాం భావయే న్నర్మగోష్ఠీమ్.

శ్లో. కృతలఘుపరిరంభో వామదోష్ణా పటాన్తాం-
చలకుచయుగకాంచీః సంస్పృశేద్భూయ ఏవ ।
కలితలలితగాథాగీతిహాస్యాద్యకైశ్చ
యువతిహృదయరాగం, భగ్నగోష్ఠీప్రబన్ధః.

శ్లో. అలికచుబుకగండం నాసికాగ్రం చ చుమ్బన్
పునరుపహితసీత్కం తాలు జిహ్వాం చ భూయః।
ఛురితలిఖితనాభీమూలకక్షోరుహోరుః
శ్లథయతి ధృతధైర్యః స్వాపయిత్వాఽథ నీవీమ్॥

సీ॥ పట్టెమంచము దూది♦పఱుపు ముక్కాలిపీట
యగరుధూపము వెలు♦గైనదివ్వె
పూవులు గంధపుఁ♦బొడి పునుఁగుబరిణెయు
జాలవల్లిక వన్నె♦మేలుకట్లు
తమ్మపడిగమును ♦ దలగడ చిటిచాప
సానతాయ యడపంబు ♦ సంచి గిండి
గొడుగు పావలు గాజు♦గుడిక సున్నపుఁగ్రోవి
గంధంపుఁజిప్ప ఖా♦గాలబరిణె

గీ॥ చిన్నిబిందెయుఁ జిరుతెర ♦ గిన్నెబోన
నిలువుటద్దము వీణెయుఁ ♦ జిలుకసురటి
మిద్దెయిల్లును ముంజూరు♦మిగిలినట్టి
పంచయును గల్గు కేళికా♦భవనమందు॥

తా॥ పట్టెమంచము దూదిపఱుపు మూడుకాళ్ళుగలపీట అగరువత్తుఁపొగ వెలుతురుగల దీపము పువ్వులు గంధపుపొడి పునుగుగలబరిణెయు చిత్రపుపనిచేసిన తమలపాకులకట్ట పన్నియగలిగిన తలిమము కళాంజి తలగడ చిఱుచాప సానతాయి వక్కలాకులుంచుకొనుసంచి సన్నపుమెడగలచెంబు గొడుగు పావకోళ్ళు గాజుగుళిక సున్నపుకాయ గంధపుగిన్నె నక్కపొడిబరిణె చిన్నబిందె చిన్నతెర భోజనపళ్లెము నిలువుటద్దము వీణె శుకము వట్రువవిసనకఱ్ఱ మిద్దెగలయిల్లు ముందు చూరుగలపంచయు గలిగిన కేళికాభవనమందు.

సీ॥ పొగకంపుగలుగక ♦ మిగుల వెచ్చనగాక
తెలియైననీటను ♦ జలకమాడి
కరముపల్చనయును♦గాక పిప్పియుఁగాక
మృదువైనగంధంబు♦మేననలఁది

గడిదంబుఁజిలుఁగును ♦ కాక మేలై యున్న
పంచెపై వలిపదు♦ప్పటముగట్టి
చెమ్మలేకయు వన్నె♦చెదరక వాసన
గులుకు పువ్వులతోడఁ ♦ గొప్పుముడిచి
గీ॥ మదనరతికోవిదులు పీఠ♦మర్దకాది
విటులు సల్లాపములఁజేసి ♦ వేడ్కఁజేయ
మోహనాకారుఁడై మరు♦మూర్తివోలె
పల్లవుఁడు కేళిమందిరా♦భ్యంతరమున॥

తా॥ పొగవాసనయు మిక్కిలివేడియు లేని తేటయగు నీటితో స్నానము చేసి పల్చనయు పిప్పియుకాక మెత్తనిగంధమును శరీరమునపూసి ముదుగును అల్పమును కాని మేలగు పంచెకట్టి పరిశుద్ధమై వెలగల సన్నపాటి వెడల్పు వస్త్రము పైనవైచుకొని తడిలేక రంగుమారక పరిమళోపేతమగు పువ్వులను ముడిచి రతికళావేత్తలును పీఠమర్దకవిదూషకులును పరస్పరసంభాషణములతో సంతోషమును గలుగజేయ శృంగారరూపము గలవాడై మన్మథునివోలెనున్న వరుడు ఆ కేళీగృహమునందు—

సీ॥ పలిపపయ్యెదలోన ♦ నిలువక వలిగుబ్బ
చనుదోయిమెఱుఁగులు ♦ చౌకళింపఁ
బగడంపువాతెర♦పై నొకించుకదాఁగి
మొగమునఁ జిఱునవ్వు ♦ మొలకలెత్త
కొలకుల నునుగెంపుఁ ♦ జిలికించు గ్రొవ్వాడి
దిట్టచూపులు తల♦చుట్టుఁ దిరుగ
నునుకొప్పులోపల ♦ నునిచిన పువ్వుల
తావిపైకొని తుమ్మె♦దలను బిలువ
గీ॥ తొడవులకునెల్లఁ దొడవైన ♦ యొడలితోడ
వలపులకునెల్లఁ దనమేని ♦ వలపుఁ దెలుప
పరఁగుకామిని దన వామ♦భాగమునకుఁ
గదియఁగా వేడ్కలెంతయుఁ ♦ గడలుకొనఁగ॥

తా॥ గుబ్బచన్నులయొక్క ఠీవి పయ్యెదలో నిండి యచ్చటనే యుండక కనులకు మిఱుమిట్లుగొలుప, ఎఱ్ఱని కాంతిగల పెదవులపై దాగియుండిన మొలక నవ్వు మొగమున కనుపింప, కనుగొలకుల నెఱ్ఱనిఛాయను ప్రకాశింపచేయు వాఁడి చూపులు తలచుట్టును దిరుగ, కొప్పునముడిచిన పువ్వులయొక్క పరిమళము తుమ్మెదలను బిలువ, భూషణములకన్నిటికిని భూషణమగు యొడలితో, మోహములకన్నిటికిని తన దేహమందలమిన వలపుపూత మదనోపశ్లేషముచే పొంగి స్రవించుచు విటునకు వలపుదెలుపునట్లుండిన కాంతను తన యెడమదిక్కునకు దీసికొని కోరికలీరికలెత్త సంతసమున—

ఉ॥ సన్నపుఁబాటఁ బాడి రతి♦సంభ్రమమొప్పఁగఁ గౌఁగిలింపుచు
జన్నులు చీరెకొంగు కచ♦సంచయమున్ రచనాకలాపమున్
మున్నుగ వామహస్తమున ♦ ముట్టుచు హస్తముగీలుకొల్ప నా
సన్నయెఱింగి యొండొకఁడు ♦ జారిన నెచ్చెలికాండ్రు సంతటన్॥

తా॥ పురుషుఁడా స్త్రీని సంతోషమున కౌఁగిలించుచు కుచములును చీరె కొంగును కొప్పును ముందుగ యెడమచేత ముట్టుచు చేసన్నచేయ చెలికాండ్రందరు తెలిసికొని యొక్కొక్కరాస్తలమును బాసిన తరువాత—

చ॥ పొలఁతుకనాసికాగ్రము క♦పోలమును న్జుబుకంబు ఫాలమున్
జెలు వలరంగఁ జుంబనముఁ ♦ జేసి పదంపడి తాను జిహ్వలన్
గళరవమొప్పఁ జుంబనవి♦కారముల న్ఘటియించి మన్మథ
స్థలనకుఁ జేరఁజొచ్చి రతి♦సంగతిఁ జేసి ద్రవింపఁజేయుచున్॥

తా॥ పురుషుఁడా స్త్రీయొక్క ముక్కుకొన దవడ చుబుకము నొసలు ముద్దాడి మఱియు తాను కంఠధ్వనియొప్పునట్లు చుంబించుచు పాన్పునందుజేర్చి రతిసాంగత్యముచేత ద్రవింపజేయవలయును.

—♦ రతిప్రేరేపణక్రియా లక్షణము. ♦—

శ్లో॥ యది విమతిముపేయాద్ గణ్డపాలీం విచుంబ్య
స్మరగృహమపి లింగాగ్రేణ సంపీడ్య దత్వా।
ముఖమభిముఖమస్యా అంగమాలింగ్య దోర్భ్యాం
మదనసదనహస్తక్షోభలీలాం విదధ్యాత్॥

ఆ॥ వె॥ అతివ రతికి విముఖ♦మైనను బురుషుండు
చెక్కుచుంబనంబుఁ ♦ జేసి మదన
గృహము లింగమునను ♦ గీటుచుఁ గౌఁగిట
హత్తి చేత గుహ్య ♦ మలమవలయు॥

తా॥ స్త్రీ రతికి సమ్మతింపకయుండునపుడు పురుషుడా నాతిదవడలు ముద్దాడి మదనగృహమును కామదండముచేత తాకింపుచు కౌగిలించుకొని చేతితో మదనగృహమును గవియవలయును.

—♦ భగభేదలక్షణము. ♦—

శ్లో॥ సరసిజమృదురన్త్రః కోపి కీర్ణోంగులీభి-
ర్భవతి చ వలితోన్యః కోపి గోజిహ్వికాభిః।
ఇతి మదననివాసో యోషితాం స్యాచ్చతుర్ధా
వ్రజతి శిథిలతాం చ శ్లాఘ్యతాం పూర్వపూర్వః॥

సీ॥ నాల్గుచందములు మ♦న్మథమందిరములందు
నుండు తామరరేకు ♦ నోజ నొకటి
పులినసంగతిమించి ♦ పొడవున మిక్కిలి
తరులచాయలుగల్గి ♦ తనరు నొకటి
విరివిలోఁతై చేతి♦వ్రేళ్ళున్ని గూడంగఁ
జొనుపక పన్నుకా♦దనెడి దొకటి
వరుసనై గోజిహ్వ ♦ తెఱఁగున నథమమై
యేపట్ల కందక ♦ యొసఁగు నొకటి
ఆ॥ వె॥ యిందులోన మొదల ♦ నెన్నిన దెయ్యది
యదియె ద్రవమునించు ♦ ననుగుణముగఁ
గాదువమూఁడు నొకటి♦కొకటికి నథమమా
నెన్నిచూడఁ దనరు ♦ నన్నులకును॥

తా॥ స్త్రీలకు భగములు నాలుగు తెరంగులైయుండు. అందొకటి తామర రేకువలె మృదువుగానుండును. మఱియొకటి యిసుకదిన్నెవలె పొడవుగా మడతలుగలిగియుండును. వేరొకటి మిక్కిలిలోతై చేతివ్రేళ్ళన్నియు బ్రవేశింప

చేయక పరివర్త్యముగాకయుండును. ఇంకొకటి ఆవునాలికవలెనే అధమమై రొవిషముగాను స్పర్శకయుండును. ఈ నాలుగువిధముల భగములలో మొదట చెప్పిన తామరరేకువంటిదే పురుషున కనుకూలముగా దలంచును. కడమవా దును వరుసగా నొకటికంటె నొకటి అధమమని యెఱుంగవలయును.

శ్లో॥ నివసతి భగమధ్యే నాడికా లింగతుల్యా
మదనగమనదోలా ద్వ్యంగులక్షోభితా సా।
సృజతి మదజలౌఘం సా చ కామాతపత్రం
ద్వయమిహ యువతీనామిన్ద్రియం నిర్దిశన్తి॥

ఉ॥ కామినిగుహ్యమధ్యమునఁ ♦ గల్గిననాడియు లింగతుల్యమై
కాముకుఁడోలఁ జేసి యది ♦ కామగదల్చియు నంగుళీయక
భ్రామక మాచరించినను ♦ బట్టఁగ రెండుతెఱంగులందు న
కామగృహంబు భేదిలినఁ ♦ గామజలం బుదయింపకుండునే॥

తా॥ స్త్రీయొక్క భగమధ్యమందు లింగమునకు సమానమై మేఢ్రమునకు నుయ్యేలగా నొకనాడియుండును. ఆనాడిని కామముగా దలంచి వ్రేళ్ళచేత త్రిప్పిన ద్వివిధమునైన నా కామగృహ ముప్పొంగి రతిద్రవముప్పుట్టును.

శ్లో॥ మదనసదనరన్ధ్రాదూర్ధ్వతో నాసికాభం
సకలమదశిరాఢ్యం మన్మథచ్ఛత్రమాహుః।
వసతి మదనరన్ధ్రస్యాన్తరే నాతిదూరాత్
స్మరజలపరిపూర్ణా పూర్ణచన్ద్రేతి నాడీ॥

క॥ మరునికి ఛత్రం బనఁగా
మరునింటికిమీఁద ముక్కు ♦ మాడ్కి నెసంగు
న్నరమొకటి చంద్రనాడియు
పొరుగుననేయుండు నుదక ♦ పూర్ణం బగుచున్॥

తా॥ మన్మథునికి గొడుగాయనగా యోనికి మీదిభాగమున ముక్కువలె నొకనరముండును. దానిసమీపముననే జలపూర్ణమైన చంద్రనాడియుండును.

శ్లో॥ నివసతి బహునాడీచక్రమన్యత్ప్రధానం
త్రితయమిదమవోక్తం హస్తకార్యాదిమర్దే।

కరికరఫణిభోగా ర్ధేన్దుకామాంకుశాద్యై
రలమిహ కరశాఖా యోగభేదాభిధానైః ॥
శ్లో॥ శిథిలయతి కరోశాం తర్జనీమధ్యమాఖ్యా
మసకృదుదితనాడీం శోధయిత్వా యథోక్తమ్ ।
ఇతి నఖరదచుమ్బాశ్లేషగుహ్యోపచారై-
ర్విలసతి మదనాద్యే యత్త్రియోగం విదధ్యాత్ ॥

సీ॥ సవరించు బహునాడి ♦ చక్ర మంగజుమంది
రంబులోపలను న♦రంబుఁ గూడి
చంద్రనాడి స్మర♦చ్ఛత్రింబులును బహు
నాడిచక్రిము ప్రధా♦నత్రయంబు
కరికర ఫణిభోగ ♦ కామాంకుశార్ధేందు
వులుగాఁగ వ్రేళ్లు నం♦గుళుల కయ్యో
నీవ్రేళ్లలోపల ♦ నిన్నిటికంటెను
ముఖ్యంబు పెనువ్రేలు ♦ మొదటివ్రేలు
గీ॥ గాన నీరెండువ్రేళ్ళను ♦ గదియఁగూర్చి
మొదటఁజెప్పిన త్రితయంబు ♦ నదిమి పుణికి
మెదపి కలయించి యలయింప ♦ మదనజలము
వొడము భువియందు నెటువంటి ♦ పొలఁతికైన॥

తా॥ భగములోని నరమునుగూడి బహునాడిచక్రిమని యొకటి యుండును. ఇదియు చంద్రినాడియు మన్మథునిగొడుగును ఈ మూడును ప్రధానములు. కరికరము, ఫణిభోగము, కామాంకుశము, అర్ధేందము, అని వ్రేళ్ళకు పేరులు. ఈవ్రేళ్ళలో అన్నిటికంటె పెద్దవ్రేలును మొదటివ్రేలును ముఖ్యములుగావున యీరెండువ్రేళ్లను యొకటిగాచేర్చి ముందుచెప్పిన చంద్రినాడియు కామాతపత్రిము బహునాడిచక్రిమును యీమూడింటిని యీరెండువ్రేళ్లచేనదిమి మెదిపి, కలయబెట్టి అలియునటులజేసిన యేలాటికఠినమైన స్త్రీకైనను మదనద్రవము పుట్టును.

క॥ ఈరీతిని నఖదంతప
రీరంభణచుంబనాది♦రీతుల మదనా

గారోపచారముల యెడ
నోరిచి మదరాజ్యతంత్ర ♦ యోగోన్ముఖుఁడై ॥

తా॥ ఈవిధముగా నఖక్షత దంతక్షత చుంబన యాలింగన కరకరికీ్రడలు మొదలగు భగోపచారములయందు సహించి మదనరాజ్యతంత్రములయం దాసక్తి గలవాడై—

శ్లో॥ అథసాత్మ్యవశాత్కృతబాహ్యరతిః పరతః ప్రమదాం కలయేత్సముదామ్।
స్మరమందిరమానపసమానగతిః స్మరయాన్త్రివిధిం విదధీత పతిః ॥

చ॥ హితమగుదేశరీతి సతి ♦ యిచ్ఛయెఱింగి విటుండుబాహ్యపుర్
రతులఁగలంచి కామగృహ♦రంధ్రచరత్పరిమాణశోశుఁడై
యతనుకళావిధిజ్ఞు లగు ♦ నార్యులు చెప్పినభంగి నుల్లస
త్ప్రతికరణప్రసక్తుల వి♦రాజతుఁడై రతి సల్పఁగావలెన్ ॥

తా॥ విటుడు తనకనుకూలమైన స్త్రీయొక్క మనస్సును దేశాత్మ్యము ను తెలిసికొని నఖక్షత దంతక్షత ఆలింగన చుంబనాదిబాహ్యరతులచే స్త్రీని కరగించి యోనికిసమానమైన పరిమాణముగల శిశ్నముగలవాడయి మన్మథశాస్త్ర వేత్తలు చెప్పినప్రకారము బంధనాదులచే రతిచేయవలయును.

శ్లో॥ శిథిలస్మరరన్ధ్రఘనీకరణం యది సంయమితోరు భవేత్కరణం।
సుఘనే జఘనే శిథిలీకరణం వివృతోరుకమేవ మతం కరణమ్॥

ఆ॥ వె॥ పెద్దమదనగృహము ♦ పిన్నగాఁజేయను
బిన్నగృహము మిగులఁ ♦ బెద్దసేయ
విటుఁడు సంవృతోరు ♦ వివృతోరువులనెడి
కరణముల నెఱింగి ♦ కవయవలయు॥

తా॥ విటుడు స్త్రీయొక్కభగము పెద్దదిగానుండిన చిన్నదిగాచేయను చిన్నదిగానుండిన పెద్దదిగాచేయను సంవృతోరు వివృతోరువులను బంధములను దెలిసికొని రమింపవలయును.

శ్లో॥ ఇహ నీచరతే ఘటయత్యఘనం జఘనం ప్రమదాతిమదాకులితా।
ధ్రువముచ్చరతే ప్రవిశాలయతి ప్రగుణం సమమేవ సమే స్వపితి॥

గీ॥ నీచరతియందు మదమెక్క ♦ నీరజాక్షి
సంకుచిత మొనర్చును దన ♦ జఘనతలము
ఒడ్డుగా నుంచు జఘనంబు ♦ నుచ్చరతిని
చాన కదలక నిదురించు ♦ సమరతాన॥

తా॥ స్త్రీ నీచరతమందు మదోద్రేకముగలదై జఘనమును సంకుచితముగ జేయును. ఉచ్చరతియందు విశాలమును జేయును. సమరతియందు నిద్రించు చున్నటుల కదలక పరుండును.

—♦ బంధభేదములు. ♦—

శ్లో॥ ఉత్తానకతిర్యగథాసితకం స్థితనానతమిత్యపి పంచవిధమ్।
సురతం గదితం మునినా క్రమశః కథయామి విశేషమశేషమతః॥

వ॥ మఱియు నాకరణంబుల లక్షణంబులెఱింగించెద— నారీరత్నము పర్యంకంబున వెల్లకిలగాఁ బరుండినపుడు తత్పాదంబులు కరంబులం బట్టి పట్టుబంధంబు లుత్తానకరణంబు లనఁజను— పువ్వుబోడి ప్రక్కవాటుగా నెడమ పార్శ్వంబుగానైనఁ గుడిపార్శ్వంబుగానయినఁ బవళించియుండఁ బురుషుఁ డభిముఖముగాఁ బవ్వళించి పట్టుబంధంబులు తిర్యక్కరణంబు లనంబడు— అంగనామణి కూర్చుండియుండఁ బురుషుండుపైకొని పట్టుబంధంబులు స్థితకరణంబులని యనంబడు— మగువ నిలిచియున్నపుడు స్తంభకుడ్యాదులానికగా నుంచి పురుషుండుపట్టుబంధంబు లుద్ధితకరణంబు లనఁ జను— కోమలాంగి పాదంబులు కరంబులు పానుపుననాని తిర్యగ్జంతువులరీతి వాలియున్నపుడు పురుషుండు వెనుకభాగమున నిలిచి పట్టు బంధంబులు వ్యానకరణంబు లనంబడు— నివి యైదును బురుషకృత్యంబులగు నింకఁ బురుషుండు రతివిశ్రాంతుఁడయి పవళించియున్నపుడు ప్రేమాతిశయంబునఁ దనివిసనక లతాంగి పురుషుని బైకొని పట్టుబంధంబులు విపరీతకరణంబులు నాఁ బరఁగె. వీటికి యథాక్రమంబుగా లక్షణంబులు వివరించెద.

శ్లో॥ ఉత్తానరతప్రచయే కరణ ద్వయమత్ర సమే, త్రియముచ్చరతే।
క్రిమతోథ చతుష్టమల్పరతే గదితం మునినాథ వినా నియతే॥

గీ॥ కరణములు గ్రామ్య నాగర♦కములు రెండు
జృంభి తోత్ఫుల్ల నింద్రాణి ♦ చెలఁగుమూఁడు

పీడి బాడబ సంపుట ♦ వేష్టి నాల్గు
సమరతులను నీచోచ్చలఁ ♦ జనును వరుస॥

తా॥ ఉత్తానరతసమూహమునందుగల గ్రామ్య, నాగరక బంధములు రెండును సమరతమునందును, ఉత్ఫుల్లక, జృంభిత, ఇంద్రాణిక బంధములు మూడును నుచ్చరతమునందును, సంపుటకము, పీడితము, వేష్టితము, బాడబక బంధములు నాలుగును నీచరతియందును నుపయోగించవలెను

—♦ 1 గ్రామ్య, 2 నాగరక బంధముల లక్షణములు. ♦—

శ్లో॥ ఉత్తానితయోషిత ఏవ భవేదుపవిష్టవరోరుగమూరుయుగమ్।
తద్గ్రామ్యమథాస్య బహిః కటితో యది యాతి తదా కిల నాగరకమ్॥

చ॥ చిలుకలకొల్కి పాన్పుపయి ♦ జల్వమరం బవళించియుండఁగా
నలువుగ దానియూరువులు ♦ నందకుమారుఁడు నైజజానుసీ
మలఁ దగనిల్పి పల్మరును ♦ మారుని కేళినిగూడెఁ గావునన్
దెలియఁగ గ్రామ్యబంధమని ♦ తెల్పిరి దీని ముదంబుమీఱగన్॥

తా॥ స్త్రీ పానుపునందు పండుకొనియుండ నాస్త్రీయొక్క తొడలను కృష్ణమూర్తి తనయొక్క మోకాళ్లయందుంచుకొని పలుమారు రతిసల్పెను కనుక నాభావమును వాత్స్యాయనాదులు గ్రామ్యబంధ మని తెల్పిరి.

మ॥ యమునానైకతసీమలందుఁ గడు నొ♦య్యారంబునన్ రాధికా
రమణి న్బూవులసెజ్జఁ జేర్చి చెలువా♦రం దత్పదాంభోజయు
గ్మముఁదాగజ్జలఁజేర్చి యూరువులఁ ద♦త్కాంతోరువుల్చేరమో
దమున న్గూడిన నాగరాఖ్యమను బం♦ధం బంద్రు ధాత్రీజనుల్॥

తా॥ కృష్ణమూర్తి యమునానదీతీరమునం దున్న యిసుకదిబ్బలయందు పుష్పవేదికపయి రాధికనుంచి యారాధయొక్క పాదములు రెండును తనగజ్జలయందుంచుకొని తనయొక్క రెండుతొడలచే నాపెయొక్క తొడలను బిగించి రమించినభావమే నాగరాఖ్యబంధ మందురు.

—♦ 3 ఉత్ఫుల్లక బంధలక్షణము. ♦—

శ్లో॥ కరయుగ్మధృతత్రికమూర్ధ్వలసజ్జఘనం చలితాస్తనివిష్టకుచమ్।
స్ఫిగ్బింబబహిర్ధృతపార్ష్ణియుగం హ్యుత్ఫుల్లకముక్తమిదం కరణమ్॥

ఉ॥ కామిని కించిదున్నతముగా జఘనంబెగనెత్తి తత్కటీ
సీమలక్రిందఁ బాదములు ♦ చేరిచి కృష్ణు కటీద్వయం బొగిన్
బ్రేమను జేతులందు నిడఁ ♦ బ్రీతి విభుండు కుచంబులాని యు
ద్ధామగతిన్ రమించినది ♦ ధారుణి ఫుల్లకనామబంధమౌ॥

తా॥ స్త్రీ కొంచెము ఎత్తుగా మొలనెత్తి తనపిరుందులక్రింద పాదములను జేర్చుకొని కృష్ణునియొక్క రెండుపిరుందులను తనచేతులతో పట్టుకొనియుంప పురుషుడాస్త్రీయొక్క కుచములను బట్టుకొని యేపుగారమించుభావమును ఫుల్లక బంధమనియు నుత్ఫుల్లకబంధమనియు శాస్త్రజ్ఞు లెఱింగించెదరు.

—♦ 4 జృంభిత బంధ లక్షణము. ♦—

శ్లో॥ యది తిర్యగుదంచితమూరుయుగం దధతీ రమతే రమణీ రమణమ్।
విహితావసృతిర్వివృతోరుథగా భువి జృంభితముక్తమిదం కరణమ్॥

మ॥ అరులంబోణి నిజోరువుల్కరములం♦దడ్డమ్ముగా సాఁచి ని
శ్చలమైయుండఁగనెత్తి కాముని లు♦విస్తారంబుగాఁగ న్పిరుం
దులఁదోడ్తో నెదురొడ్డుచుండ హరి చే♦తోరాగ మొప్పంగఁ జె
న్నలరం గూడఁగ జృంభితాఖ్యమగు బం♦ధంబయ్యెఁజిత్రంబుగన్॥

తా॥ స్త్రీ తనయొక్క తొడలను చేతులయందడ్డముగాసాచి కదలకుండున టు లెత్తియుంచి యోని విరివిచెందునటుల పిరుదులను వెంటవెంటనే యెదురొడ్డు చుండ కృష్ణమూర్తి యుల్లాసముతో నాస్త్రీని రమించినభావమే జృంభితబంధ మనబడును. ఈబంధము బాడబావృషభులకు ప్రియము.

—♦ 5 ఇంద్రాణిక, ౬ ఇంద్రక బంధముల లక్షణములు. ♦—

శ్లో॥ నిజమూరుయుగం సమమాదధతీ ప్రియజాను వియోజయతి ప్రమదా।
యది పార్శ్వత ఏవ చిరాభ్యసనాదింద్రాణికముక్తమిదంకరణమ్॥

ఆ॥ వె॥ తొడలుసమముఁజేసి ♦ తొయ్యలివిటుసి మో
కాలిమీఁదఁ బారఁ ♦ గీలుకొల్పి
ప్రియుని చంక నిడుద ♦ పిక్కలునిలుప నిం
ద్రాణికంబు నృత్య♦రమణి కయ్యె॥

తా॥ స్త్రీ తనయొక్క తొడలను సమముచేసి పురుషుని మోకాళ్లమీద బారచాచి ప్రియునియొక్క తొడలరెండుపార్శ్వములయందు తనపిక్కలనుంచి రమించినభావమే ఇంద్రాణికబంధ మగును. ఈబంధము నాట్యస్త్రీకి యొప్పియుండును. ఇది హరిణీతురగులకు ప్రియంబు.

చ॥ సతి తనబాహుమూలముల ♦ సందున గట్టిగనాత్మజానువుల్
వెలికిలఁబెట్టి పాన్పుపయి ♦ వెల్లకిలా బవళించియుండఁగా
మిలిగ మురారిపాదముల ♦ మీఁదను దక్కటియుగ్మముంచి యు
న్నతకుచయుగ్మమావి రమ♦ణాఁ రమియించిన నిద్రకంబగున్॥

తా॥ కాంత తనచంకలసందులలో తనయొక్క పిక్కలను గట్టిగాపట్టి పానుపుమీద వెల్లకిలపరుండియుండ కృష్ణమూర్తి తనపాదములమీద నాస్త్రీ యొక్క పిఱుదుల నుంచి కుచంబులను బట్టి రమించుభావమే యింద్రికబంధ మగును. ఇది కరిణీజాతిస్త్రీకిని శశజాతిపురుషునకును ప్రియము.

—♦7 పార్శ్వసంఘటిత, 8 ఉత్తానసంఘటిత, 9 పీడిత
బంధముల లక్షణములు. ♦—

శ్లో॥ సరళీకృతజంఘముభౌ మిళితౌ యది సంపుటకో భవతి ద్వివిధః।
♦త్తానకపార్శ్వవశాద్ యువతేః స చ పీడితమూరునిపీడనతః॥

క॥ చిక్కన్పిక్కల నాథుని
ప్రిక్కలబిగియించి పాన్పు ♦ పైఁ బవళింపన్
జక్కరవిల్తునికేళిన్
జక్కఁగహరిఁ గూడఁ బార్శ్వ♦సంఘటిత మగున్॥

తా॥ స్త్రీ తనయొక్క పిక్కలచే పురుషునియొక్క పక్కలను బలముగా బిగించి పరుండియుండగా పురుషుడు రతిసల్పుభావమును పార్శ్వసంఘటిత బంధమనిరి.

చ॥ చెలి తన రెండుపిక్కలను ♦ శ్రీహరిగాను బిగించిపట్టి భూ
తలమునఁ జేతులానుకొని ♦ తల్పడమీఁదను జేరియుండఁగా
గులుకుమెఱుంగు గుబ్బలను ♦ గోరులనొక్కుచు మోవియానితా
వలరుచుఁ గ్రీడ సల్పు నది ♦ యుత్తానసంఘటితంబు నాఁదగున్॥

తా॥ స్త్రీ తనపిక్కల సందిచేతను కృష్ణమూర్తియొక్క నడుమునుబిగించి పట్టి భూమిమీద చేతులానుకొని తలగడమీదను జేరియుండగా నాస్త్రీయొక్క చన్నులను గోళ్లతో నొక్కుచు నధరపాన మానుచు శ్రీకృష్ణుడు రమించుభావమును యుత్తానసంఘటితబంధ మనిరి. ఇది హరిణీశశులకు బ్రియమైనది.

చ॥ జలజదళాక్షిపాదములు ♦ సక్కఁగ రెండునుగూర్చి సాఁచి పూ
దలిషమున న్పరుండ పరిమ♦దంబునఁ బైకొని యమ్మురారి బో
ర్గిలఁ బవళించియుండ మృదు ♦ రీతిగ నూరువుల న్దదీయ ని
శ్చలమదనధ్వజంబు సర♦స న్బిగియించినఁ బీడితం బగుర్॥

తా॥ సతి తనయొక్క రెండుపాదములను సమముగాచేర్చి జాచుకొని పానుపుపై బవళించియుండగా కృష్ణమూర్తి యాసతిపై బోరగిల్లుగా పండుకొన నాసతి తనయొక్క తొడలతో కృష్ణమూర్తి శిశ్నమును బిగింప మురారి రతి సల్పినభావమును పీడితబంధమనిరి. ఇది శశజాతియువతికిని తురగజాతి పురుషునకును బ్రియము.

—♦ 10 వేష్టిత, 11 బాడబక బంధముల లక్షణములు. ♦—

శ్లో॥ పరివర్తితమూరుయుగే తు భవేదిదమేవ హి వేష్టితనామధరమ్।
కృష్ణాతి భగోష్ఠపుటేన యది ధ్వజమస్ఫురమిత్యపి బాడబకమ్॥

మ॥ నళినీలోచన యూరుకాండముపయి♦న్నాథోరువు ల్పట్టి దో
ర్బలత న్మే న్బిగియారఁ గౌఁగిటను జే♦ర్చన్ శౌరియున్ మోహమ
గ్గలమై క్రమ్మఱ మీఁదవ్రాలి ధరమో♦కా ళ్ళానియు న్మోవియు
న్గళల న్బట్టుచుఁ గూడ వేష్టితసమా♦ఖ్యంబైన బంధంబగుర్॥

తా॥ స్త్రీ తననాథునియొక్క తొడలను తనయొక్క తొడలతో చుట్టి యాతని శరీరమును గట్టిగా యాలింగనముచేయ కృష్ణుడు మోహముపెట్టింప భూమియందు కాళ్లనుంచి నా సతిపైవ్రాలి యధరపానముచేయుచు కళలను ముట్టి రతిసల్పుభావమును వేష్టితబంధ మనబడును. ఇది బాడబావృషభులకు బ్రియము.

మ॥ మితిగాఁ గాళ్లు గుదించి పాదములు భూ♦మి న్నిల్పి మేనెల్ల నా
యతశయ్యన్ గదియించి మన్మథగృహ♦ప్రాంతంబున న్గట్టిగాఁ

బతిలింగంబు బిగించి పల్మారు నితం♦బంబెత్తుచు న్గాంత యు
ద్ధతిగాఁగూడిన బాడబాఖ్యమను బం♦ధంబయ్యెఁ జిత్రంబుగన్॥

తా॥ కాంత తనపాదములు భూమిమీద నానునటుల మితముగా కాళ్లను ముడుచుకొని పరుపుమీద నిడుపుగా శరీరమంతయు నానునటుల నుండుకొని పురుషునిదండమును తన యోనిప్రదేశమునందు గట్టిగాబిగించి పిరుదులను మాటిమాటికి నెత్తుచు నేరుపుగా రమించుభావమును బాడబాఖ్యబంధమనిరి. ఇది బాడబావృషభులకు ప్రియము.

—♦ 12 ఉద్భగ్న, 13 ఉరస్ఫుట బంధముల లక్షణములు. ♦—

శ్లో॥ యది సంహతమూర్ధ్వగమూరుయుగం యువతీం పరిరభ్య రమేత నరః।
తదుద్భగ్నమురఃస్ఫుటనం తు భవేదురసి ప్రమదాచరణద్వయతః ॥

మ॥ తరుణీలోకశిఖావతంసము కర♦ద్వంద్వంబుచే నూరువు
ల్సరిగా రెండునుఁగూర్చి పట్టుకొని లీ♦లాహాసము ల్మీఱఁగా
విరిసెజ్జం బవళించియుండ హరి పృ♦థ్విన్గొంతుకూర్చుండి మే
నోరువంకన్ రమియింపఁగా నదియె తా ♦ నుద్భగ్నబంధం బగున్॥

తా॥ సతి రెండుచేతులతో తనయొక్క తొడలను సరిగా జేర్చి పట్టుకొని పుష్పశయ్యపై బవళించియుండ కృష్ణమూర్తి యాసెజ్జపయి గొంతుకూర్చుండి యొకప్రక్కకు రమించుభావమును ఉద్భగ్నబంధమనబడును. (ప్రక్కకురమించుటయనగా—సతి పడమరవైపునకు తలపెట్టుకొండుకొనియుండ పురుషుడు నైరుతిమొగంబుగాకూర్చుండి రమించుట.) ఇది కరిణీవృషభులకుప్రియము.

చ॥ వనిత నిజోరుకాండములు ♦ వంచి సమంబుగ రెండుఁగూర్చి నా
థునియురమందు నించిన మృ♦దుక్రియదోఃపఁ బ్రియుండవమందు చ
య్యనఁ జెలి రెండుమూఁపులు క♦రాబ్జయుగంబునఁ బట్టి లాఘవ
మ్మున మురవైరిగూడునది ♦ భూమి నురస్ఫుటబంధమై తగున్॥

తా॥ కాంత తనయొక్క రెండుతొడలను సమముగాజేర్చివంచి పురుషుని యొక్క రొమ్మునయిభాగమునం దానించగా నత డా సతియొక్క రెండుభుజములను తనరెండుచేతులతో బట్టుకొని నెమ్మదిగారమించుభావమును ఉరస్ఫుటబంధమని తెలియందగినది.

—♦ 14 అర్ధాంగనిపీడిత, 15 జృంభక, 16 ప్రసారిత బంధముల లక్షణములు. ♦—

శ్లో॥ అర్ధాంగనిపీడితమేకపదప్రసృతావథ జానుయుగం యువతేః।
స్కన్దే యది జృంభకమేకమధః ప్రసృతం యది సారితముక్తమిదమ్॥

మ॥ ఒకపాదాబ్జము నాథుపేరురమునం♦దొప్పారమై వంచి వే
ఱొకపాదంబు తదీయహస్తతలమం♦దుద్యత్క్రియన్ సాఁచి బా
లిక పూసెజ్జను బండియుండగను బా♦ళిన్ శౌరి పైకొన్న సా
ర్థక మర్ధాంగనిపీడితాఖ్యమగు బం♦ధం బయ్యె నిద్ధారుణిన్॥

తా॥ కాంత తనకాలొకటి పురుషునిరొమ్ముమీదను బెట్టి వేరొకపాదము నతనిచేతియందుంచి పాన్పుపయి పవళింపగా మోహముతో కృష్ణమూర్తి తనరొమ్మునందున్న యా సతియొక్క పాదమును నదేవిధముగా వంచి ప్రక్కగా తానుయొరగి చేతియందున్న పాదమును యెల్లేవరచి పిఱుదులక్రిందుగా నింకొకచెయ్యి వీపు ననుసరించి భుజమునుబట్టి స్త్రీపాదమునుబట్టిన చేతితో తొడయుపాదమును నణచి తానుగొంతుకూర్చుండి యొకమోకాలువరుగుగాయుంచి రమించుభావమును యర్ధాంగనిపీడితబంధమనిరి. ఇది బాడబాతురగులకు ప్రియము.

మ॥ చెలి జానుద్వయమున్ భుజాగ్రములచేఁ♦జిక్కన్బిగన్ బట్టి యం
ఘ్రులమీఁద న్గటియుగ్మ ముంచుకొని వ♦క్షోజద్వయిన్ రెండుచే
తులచే గట్టిగఁబట్టి మో నధరమం♦దు న్దంతముల్ న్నిల్పుచున్
గలయన్ జృంభకనామబంధ మని వి♦ఖ్యాతంబు లోకంబులన్॥

తా॥ కాంతయొక్క కాళ్లను తనభుజములయందు బెట్టుకొని మెడచేచిక్కబట్టి గొంతుకూర్చుండి తనయొక్క కాలివ్రేళ్లు నా సతియొక్క పిఱ్ఱలనుదాటి మొలకట్టువరకును బోవునట్లుగా నిలిపి సళ్ళులేకుండునట్లుగట్టిగా రెండుచేతులతో కుచములను బట్టుకొని దంతక్షతములను జేయుచు రమించుట జృంభకబంధ మందురు.

చ॥ చెలువుని ఫాలభాగమునఁ♦జేర్చి యొక్కపదాంబుజాతమున్
దలిమముమీఁద వేఱొకప♦దంబొగిఁజాఁచి పరుండిన న్మదం
బలరఁగ, దత్కుచద్వయము♦నైన భుజంబులనైనఁ బార్శ్వసీ
మలనయినన్ గరంబుల న♦మర్చి రమింపఁ బ్రసారితంబగున్॥

తా॥ సతి తనపాదమొకటి పురుషునియొక్క మొగమునందుంచి రెండవ కాలును పానుపుపై జాచుకొని పండుకొనియుండ పురుషుడా సతియొక్క చన్నులనయినను భుజములనయినను ప్రక్కలనయినను బట్టుకొని రమించిన భావమును ప్రసారితబంధమనిరి.

—♦17 వేణువిదారిత, 18 శూలచిత బంధముల లక్షణములు.♦—

శ్లో॥ పరివర్తనతో బహుశః ప్రథితం కథితం భువి వేణువిదారితకమ్।
జంఘాగ్రమధో యదథోర్ధ్వగతం శిరసో యువతేర్యది శూలచితమ్॥

గీ॥ అతివపదమొక్కటి భుజంబు ♦ నందునిల్పి
శౌరి రెండవపదముపైఁ ♦ గూరుచుండి
మాటిమాటికి నీగతి ♦ మార్చిమార్చి
కలియ వేణువిదారిత♦కం బటండ్రు॥

తా॥ సతి తనయొక్కకాలు పురుషుని భుజంబునందుంచి రెండవకాలు జాచుకొనియుండ నాకాలుమీద పురుషుడుకూర్చుండి కుచంబులనుబట్టి మాటిమాటికిని నా సతియొక్క కాళ్ళనుమార్చుచు రమించుభావమును వేణువిదారితకబంధమందురు.

గీ॥ ఒక్కపాదంబు శిరముపై ♦ నుంచి యొకటి
భుజముపై నుంచి క్రీడింపఁ ♦ బుడమినదియు
శూలచితబంధమనఁగను ♦ సొంపుమీఱె
ననుచు వచియించె మొదల వా♦త్స్యాయనుండు॥

తా॥ సతి కాలొకటి పురుషుడునెత్తిపయిబెట్టుకొని రెండవకాలును భుజముపయినుంచుకొని రమించుభావమును శూలచితబంధమని వాత్స్యాయనుడనెను.

—♦19 మార్కటక, 20 ప్రేంఖాయత బంధముల లక్షణములు.♦—

శ్లో॥ యది కుంచితపాదయుగం యువతే
ర్నరనాభిముదంచతి మార్కటకమ్॥
ప్రేంఖా భవతి ప్రసభం యువతిః
ప్రసృతా స్వపదా యది తంచ తదా॥

మ॥ తెలియన్పానుపుమీఁదఁ జంద్రముఖి పో♦దిన్వ్రాలి పాదాంబుజం
బుల నడ్డంబుగ నాథునాభిపయి సొం♦పుల్మీఱఁగా నుంచినన్
జలజాతాక్షుఁడు వానిపై నదిమి మిం♦చ న్దత్కటి న్బట్టి తా
నలువై కూడి రమింప మార్కటకబం♦ధం బయ్యెఁ జిత్రంబుగన్॥

తా॥ కాంత సెజ్జపయి పవళించి పాదములనడ్డముగావంచి పురుషునియొక్క బొడ్డునందుంచగా కృష్ణమూర్తి వాభితో దానిపాదముల నదిమి దానిపిఱుదులను తనచేతులతో బట్టుకొని రమించినభావమును మార్కటకబంధమందురు.

మ॥ చిగురుంబోఁడి పదద్వయాంతరమునన్ ♦ శ్రీకృష్ణుమధ్యం బొగి
న్దగఁగా నిల్పి కరద్వయి న్గరము లం♦ట న్బట్టి యుయ్యాల లూ
గు గతి న్బల్మరుచండ వేగమమరన్ ♦ గూడ న్స్మరారాతి చె
ల్వొఁగ ప్రేంఖాయతబంధ మండ్రుజనము♦ల్భావిల్లుశాస్త్రంబునన్॥

తా॥ సతి తనయొక్క పాదములను కృష్ణునియొక్క మధ్యమమునందుంచి తనచేతులతో పురుషునియొక్క చేతులనుబట్టుకొని యుయ్యాల యూగునటుల చండవేగమున రమించుటయే ప్రేంఖాయతబంధమనిరి. ఇదిహరిణీవృషభులకు ప్రియము.

—: 21 పద్మాసన, 22 అర్థపద్మాసనబంధముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ జంఘాయుగళస్య విపర్యయాతః పద్మాసనముక్తమిదం యువతేః।
జంఘోకవిపర్యయతస్తు భవేదిదమేవ తదర్థపదోపపదమ్॥

చ॥ సరసిజనేత్ర దక్షిణభు♦జంబున దక్షిణపాదముంచి యా
చరణముమీఁద నడ్డముగఁ ♦ జాఁచిన వామపదాంబుజాత మ
చ్చెరువుగ వామబాహువునఁ ♦ జేర్చి పరుండిన లేమఁ గూడినన్
హరువుగఁ బంకజాసనము ♦ నా నుతిగాంచినబంధమై చనున్॥

తా॥ కాంత పురుషునియొక్క కుడిభుజమందు తనయొక్క కుడికాలుంచి యాకాలుపై యడ్డముగాజాచిన యెడమకాలు పురుషునియెడమభుజమునందుంచి పండుకొనియుండగా పురుషుడామెయొక్క కాళ్ళునడ్డముగా మడువ విరోగించి సందున్నంతవరకు తాను ముందునకుజేరి యోనియందు దండమునుంచి ఆపెయొక్క

రెండుతొడలసందునుండి తనచేతులనుదూర్చి చండ్లనుబట్టి రతిసేయుచుండ నాసతి తనకాళ్లుజరిగి పోకుండ. పురుషునిభుజములయందుంచిన పాదములవ్రేళ్ళతో పురుషుని మెడనుబట్టియుండుభావమే పద్మాసనంబగును. ఇదిబాడబా శశులకు ప్రియము.

గీ॥ పతిభుజముమీఁద నొక్కప♦దంబుసాచి
దానిపై నడ్డముగను బ♦దంబుఁదాల్చి
పడఁతిపవళింప శ్రీహరి ♦ పైకొనంగ
నర్ధపద్మాసనం బన ♦ నమరియుండు॥

తా॥ లేమపురుషునియొక్క కుడిభుజమందు కుడికాలుంచి రెండవకాలు నాకాలుపైనడ్డముగాయుంచి పండుకొనియుండగా కృష్ణమూర్తి పైవిధముగా ఆపెతొడలసందునుండి తనచేతులనుపోనిచ్చి చండ్లనుబట్టుకొని రమించుభావమును యర్థపద్మాసనమనిరి.

—: 23 బంధురిత, 24 నాగపాశబంధముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ నిజజానుయుగాన్తరనిర్గమితౌ స్వభుజౌ పతికంఠమసౌనయతే
రమణీ రమణోఽపి తమేవ భుజద్వితయేన చ బన్ధురితం కురుతే।
శతూర్పరమధ్యగతేన తదా ఫణిపాశమిదం మునయో జగదుః॥

మ॥ సతి దా సాధనఁజేసినట్టినగ వె♦చ్చన్ మోహాముప్పొంగ సం
గతిమోచేతులరెండుసందులను మో♦కాళ్ల న్దగన్గ్రుచ్చి హ
స్తతలంబుల్వడిఁ గూర్చిపట్టి మెడక్రిం♦దన్జేర్చి పన్నుండఁ గా
జతురుం డప్పుడుకూడ బంధురితసం♦జ్ఞం బైన బంధంబగున్॥

తా॥ సతి తనయొక్క మోచేతులరెంటిసందులలో తన మోకాళ్లను గూర్చుకొని చేతులురెండును గూర్చిపట్టుకొని తనకంఠముక్రిందగానుంచుకొని పండుకొనియుండగా పురుషుడురమించుభావమును బంధురితబంధమనిరి. ఇదికరణీ శశులకు ప్రియము.

మ॥ చెలిమోకాళ్లను బైకిఁజాచుకొని మో♦చేతుల్తగన్మధ్యఁ జే
తులు రెండొక్కటిగాఁగఁ గూర్చి మెడక్రిం♦దన్జేర్చిపన్నుండ నె

చ్చెలి ముంజేతులురెండు శౌరితనమో • చేతుల్జతన్గూర్చి చె
న్నలరన్గూడిన నాగపాశ మనుబం • ధంబయ్యెఁ జిత్రింబుగన్॥

తా॥ కాంత తనయొక్క మోకాళ్ళను మోచేతిసందులలో గ్రుచ్చి పైకిజాచు కొని చేతులురెండునూ యొకటిగాగూర్చిపట్టి మెడక్రిందుగాజేర్చి ఉండుకొని యుండ పురుషుడామెయొక్క ముంజేతులురెండును తన మోచేతులసందులయందు గూర్చి రమించుభావమును నాగపాశబంధమనిరి.

— 25 సంయమనబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ అంగుష్ఠసమర్పితపాణిభృతో
జంఘాయుగళం యువతేః పురుషః ।
నిజకూర్పరయోర్నిదధాతి భుజౌ
తత్కాంత ఇదంకిల సంయమనమ్॥

ఉ॥ ముద్దులగుమ్మ పానుపున • ముందుగఁ దాఁ బవళించి పాదముల్
ముద్దుగఁజేతులందిడిన • మోదమునన్ హరి రెండుచేతులా
ముద్దియజానుసందుల స • ముజ్వలపై ఖరిగ్రుచ్చి కంఠమున్
బద్ధుగఁ గౌఁగిలింప నది • బంధము సంయమనాఖ్యమై తగున్॥

తా॥ మగువ తనయొక్క కాళ్లను మితముగామడిచి కాళ్లవెలుపలనుంచి చేతులను రానిచ్చి పాదములనుబట్టుకొని ఉండుకొనియుండ పురుషుడు గొంతు కూర్చుండి తన మోకాళ్లతో దాని తొడలనదిమి తనచేతులను తొడలక్రిందుగా చంకలసందులలో నుండిపోనిచ్చి మెడక్రిందజేర్చి రతిసల్పుభావమును సంయమన బంధమనిరి. ఇదికరిణీ కములకు ప్రియము.

26 కూర్మ, 27 పరివర్తిత, 28 నిపీడనబంధముల లక్షణములు.

శ్లో॥ భుజయోర్భుజమాననమాననతో జంఘామథి జంఘమసౌ రమతే।
విన్యస్య నరో యది కూర్మమిదం పరివర్తితమూర్ధ్వగతో యుగమ్।
యదిపీడితమూరుయుగం తు భవేద్యువతో రుచిరాంఘ్రినిపీడనకః॥

చ॥ మొగముమొగమ్ముమీఁదభుజ • ముల్భుజయుగ్మముమీఁదజంఘికా
యుగళము జంఘలందు నిడి • యొక్కటిగాఁదగగూర్చియుంచి య

మ్మగుపపయి న్మ్మరారి గరి♦మంబునఁ బై కొనఁ గూర్మబంధమై
నెగడు ధరిత్రిసాధనకు ♦ నేరనివా రొనరింతురింతయున్॥

తా॥ పురుషుడు పతిని పైకొని ముఖముముఖముమీదను భుజములనుభుజము లమీదను పిక్కలనుపిక్కలమీదను యొక్కటిగాజేర్చి బంధకొనిరమించుభావ మును కూర్మబంధమనిరి. ఇది బంధములంజేయుటను అశక్తులగువా రుపయో గింతురు.

ఆ॥ వె॥ మొగముమొగముఁజేర్చి ♦ భుజములు బిగియించి
చానరెండుతొడలు ♦ సాఁచి శౌరి
నడుమబిగియు నదిమి ♦ ముడివేయఁ బరివర్తి
తాఖ్యబంధమై న♦యంబు గాంచు॥

తా॥ పురుషుడు సతిముఖముతో ముఖముజేర్చి భుజములనుబట్టుకొనియుండ ఆపెతనరెండుతొడలనుజాచి పురుషునియొక్కనడుమును బిగించి మెలివేయగా రమించుభావమును పరివర్తితబంధమనబడును.

గీ॥ ముదిత యూరువు ల్నిజపాద♦ములును బార్శ్వ
ములనొదుగఁ దోసి యందుపై ♦ మోవనిల్పి
కూడెనేనియు నిదియ ని♦పీడనాఖ్య
బంధమగు గామశాస్త్రప్ర♦పంచసరణి॥

తా॥ కాంతయొక్కతొడలు తనమోకాళ్ళసందుపార్శ్వములయందు యొదు గునటులతోసి పురుషుడు తనపాదములయందూనికనిల్పి రమించుభావము నిపీడ నబంధమగును

—♦ 29 ఉపపీతబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ ఏకం యువత్యా హృదయం స్వపాదౌ తదార్పితం తల్పగతం తదన్యమ్।
ప్రౌఢాంగనా వల్లభ ఏష బద్ధః ఖ్యాతః పృథివ్యాముపపీతకాఖ్యః॥

(ఇతి పంచసాయకః.)

గీ॥ అతివతొడలమధ్యగఁ జేరి ♦ యతనుతండ్రి
యాపెహృదయు మం దొకపాద ♦ మమర నిల్పి

వే తొడపదంబు ధరనూని ♦ వేడు కలర
నమితరతిఁ జేయ నుపవీత ♦ మనిరి మునులు॥

తా॥ పాన్పుపై పవళించియున్న కాంత తొడలసందునఁ బురుషుండుచేరి యా పెవతుస్తలమున తనకాలొకటియుంచి రెండవకాలును పాన్పుపైనుంచి రతి సల్పుభావము ఉపవీతబంధ మనిరి.

—♦ 30 సమపాదబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ నిధాయ పాదౌ రమణాంసయోశ్చేదుత్తానసుప్తా రమతే పురన్ధ్రీ।
ప్రతిప్రబద్ధం సమపాదసంజ్ఞా ప్రోచుస్తదా భోగవిధానదక్షః॥
(ఇతి అనంగరంగః.)

క॥ తరుణి తనపాదయుగళము
వరునూరువులందు నిల్పి ♦ పవళింపంగా
నురమురముఁ జేర్చి పైకొనఁ
బరువడి సమపాదనామ ♦ బంధంబయ్యెన్॥

తా॥ కాంత తనయొక్క రెండుకాళ్ళను కృష్ణునియొక్క తొడలయందుంచి పాన్పుపయిపండుకొనియుండ కృష్ణమూర్తి యా సతియొక్క రొమ్ముతో తన రొమ్మునుజేర్చి పైకొనిరమించుభావము సమపాదబంధమందురు.

—♦ 31 త్రివిక్రమబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ స్త్రియోంఽఘ్రిమేకం వినిధాయ భూమా
వన్యం స్వమౌలౌ నిజపాదయుగ్మం।
పృథ్వ్యాం సమాధాయ రమేత భర్తా
త్రైవిక్రమాఖ్యం కరణం తదా స్యాత్॥
(ఇతి అనంగరంగః.)

గీ॥ సతిపదంబొకటి ధరిత్రి ♦ సాచి యొక్క
పదము బురుషుఁడు తనతల ♦ పైననిల్పి
రెండుచేతులు భువినాని ♦ యుండఁగూడ
నిది త్రివిక్రమకరణమై ♦ యింపుఁజెందు॥

తా॥ స్త్రీ తనకాలొకటి శయ్యయందుసాచి రెండవకాలు పురుషునితలకు సమముగాసాచి రెండుచేతులతో భూమిఁబానుకొని యుండియుండగా పురుషు డాకాంతను రమించినభావము త్రివిక్రమబంధమనంబడును.

—♦ 32 వ్యోమపదబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ తల్పప్రసుప్తా నిజపాదయుగ్మ మూర్ధ్వం విధత్తే రమణీ కరాభ్యామ్।
స్తనౌ గృహీత్వాఽథ భజేత కాన్తో బన్ధస్తదా వ్యోమపదాఖ్య ఉక్తః॥
(ఇతి అనంగరంగః.)

గీ॥ కాంత తనరెండుపదములఁ ♦ గాంతుశిరము
నందునను నిల్పి పవళింప ♦ నతఁడుప్రేమఁ
గుచయుగము రెండుచేతులఁ ♦ గూర్చిపట్టి
కలియ నిది వ్యోమపదనామ ♦ కరణమయ్యె॥

తా॥ సతి తనయొక్క రెండుకాళ్లను పురుషునితలమీదయుంచి పండుకొని యుండగా పురుషు డాసతియొక్క కుచలములబట్టి రమించుభావమును వ్యోమపదబంధ మనిరి.

—♦ 33 స్మరచక్రబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ కాన్తోరుయుగ్మాన్తరగః స్వహస్తౌ నిధాయ భూమౌ రమతే పతిశ్చేత్।
బన్ధస్తదోక్తః స్మరచక్రనామా ప్రేష్ఠః సదా కామిజనస్య లోకే॥
(ఇతి అనంగరంగః.)

గీ॥ నలినముఖి రెండుపదముల ♦ నడుమనిలిచి
విభుఁడు చేతులరెండు పృ♦థ్వీతలంబు
నానుకొని క్రీడయొనరించె ♦ నేని నదియుఁ
దనరు స్మరచక్రనామ బం♦ధంబు జగతి॥

తా॥ సతియొక్క రెండుతొడలనడుమను పురుషుండుండి చేతులురెంటను భూమియందానించి రమించుభావము స్మరచక్రబంధమని తెలియందగినది.

—♦ 34 అవదారితబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ నారీ స్వపాదౌ దయితస్య వక్షఃస్థితౌ సమాలింగ్య కరాభ్యామ్।

కించిన్నతోరూ రమతే తదాసౌ ప్రోక్తో మునీంద్రైరవదారితాఖ్యః॥
(ఇతి అనంగరంగః.)

గీ॥ తామరసనేత్రి తనదుపాదములు రెండు
నధిపునుదరంబుపైఁ జేర్చి ♦ యూపెయూరు
వులనువంచి భుజద్వయి ♦ నొకటఁగౌఁగ
లింప నవదారితాఖ్యమై ♦ పెంపుఁజెందు॥

తా॥ సతి తనయొక్క పాదములరెంటిని పురుషునియొక్క కడుపుపయి నుంచి యూపెతనతొడలనువంచి పురుషుని భుజములను రెంటిని తనభుజములతో కలిపిపట్టుకొనియుండ పురుషుడాసతిని రమించుభావమును అవదారితబంధమనిరి.

—♦ 35 సౌమ్యబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ ఉత్తానితోరుద్వయమధ్యగామీ దృఢం సమాలింగ్య భజేత యత్రి ।
కాన్తాం విలాసప్రియ ఏష బంధః సౌమ్యాఖ్య ఉక్తః కవిభిః పురాణైః॥
(ఇతి అనంగరంగః)

గీ॥ కాంత తనయూరువులు రెండు ♦ గగనమునకు
నిలిపిపవళింప విభుఁడుచే♦తులను రెండు
నూరువులమధ్యమందుంచి ♦ తారుకొన్న
సౌమ్యకరణంబునా నగు ♦ సంజ్ఞ నలరు॥

తా॥ స్త్రీ తనతొడలు రెండును మీదికెత్తుకొనిపండుకొనియుండగా పురుషుడు సతియొక్క తొడలమధ్యగా తనచేతులనుబోనిచ్చి కుచంబులనుబట్టి రమించుభావము సౌమ్యబంధమగును.

—: 36 జృంభితబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ ఊరుద్వయం పక్షముదంచితంచ కృత్వాంబుజాక్షీ భజతే పతించేత్
ఆనందకర్తా తరుణీజనానాం బన్ధోఽయముక్తః కిల జృంభితాఖ్యః॥
(ఇతి అనంగరంగః.)

ఆ॥ వె॥ చిగురుఁబోడి యూరు♦యుగళంబు తనఫాల
భాగమందుఁజేర్చి ♦ పట్టియుండఁ

బ్రియుఁడు దానిగూడి ♦ పిఱుఁదులంబట్టఁగ
జృంభితంబనంగఁ ♦ జెలువుమీఱె॥

తా॥ స్త్రీ తనరెండుతొడలను ముఖముదగ్గఱకువచ్చునటుల చేతులతో చేర్చి పట్టుకొనియుండ పురుషుడు దానిపిఱుందులను బట్టుకొని రమించుభావము జృంభితబంధ మనఁబడును.

—: 37 నౌకాబంధ లక్షణము :—

గీ॥ ఒకరొకరిప్రక్కసందుల ♦ నొక్కరొకరి
పాదయుగళంబుఁగీలించి ♦ పన్వళించి
యొకరొకరిహస్తములఁబట్టి ♦ యొప్పుమీఱఁ
గూడ నౌకాఖ్యబంధమై ♦ రూఢిఁగాంచు॥

తా॥ పురుషునియొక్క నడుము ప్రక్కసందులో స్త్రీయొక్క పాదములును సతియొక్క ప్రక్కసందులలో పురుషునియొక్క పాదములనుంచి పురుషుని హస్తములసతియు సతిహస్తములను బురుషుడును బట్టుకొనిరమించుభావము నౌకాబంధమనిరి

—: 38 ధనుర్బంధ లక్షణము :—

చ॥ తరుణియు మొగ్గవ్రాలిన వి♦ధంబున నుండి కరద్వయంబునన్
జరణములానియుండ సర♦సజ్ఞఘనంబునఁదత్కటిద్వయిన్
హరువుగఁగూర్చి మధ్యము క♦రాబ్జములన్బిగఁబట్టి కూడినన్
ధరపయిఁ జాపబంధమను ♦ నామముగాంచుమహాద్భుతంబుగన్॥

తా॥ సతి పాన్పుపయి బోరగిలపండుకొని మొగ్గవ్రాలినటుల తన రెండు చేతులతో పాదములు పట్టుకొనియుండ బురుషుడు తనమొలకుసమముగా నాసతియొక్క మొలనుంచుకొని సతినడుమును తన రెండుచేతులతో గట్టిగాపట్టుకొని రమించుభావము ధనుర్బంధమనిరి.

—: 39 కరపాదబంధ లక్షణము :—

ఆ॥ వె॥ ఉవిదబోరసాచి ♦ యూరువులాగతిఁ
[illegible]

బట్టి పాన్పుపైని ♦ బవళింపఁ గరపాద
నామ బంధమయ్యె ♦ సాముపలన॥

తా॥ సతి తనయొక్క చేతులను బారసాచుకొని తనయొక్క తొడలను గూడ బారసాచి కాలి బొటనవ్రేళ్ళను చేతివ్రేళ్ళతో బట్టుకొనియుండగా పురుషుడు రమించు భావము కరపాదబంధ మనిరి.

—: 40 సాచీముఖబంధ లక్షణము :—

క॥ పదములుతిరుగఁ బిరుందులఁ
గదియించి శిరంబు రెండు♦కరములు శయ్యన్
గదియించి యున్న తరుణిం
గదిసిన సాచీముఖంబు ♦ గా నుతికెక్కున్॥

తా॥ సతి తనయొక్కపాదములను త్రిప్పి పిఱుదుల క్రింద నుంచుకొని తలయు చేతులును పరుపుపయిరయుంచి పండుకొనియుండగా పురుషుడు రమించుభావము సాచీముఖబంధమనిరి.

—: అర్ధచంద్రబంధ లక్షణము :—

ఆ॥ వె॥ ఊరుయుగముమింట ♦ నున్నతంబుగసాచి
కరయుగంబు చేతఁ ♦ గటియుగంబుఁ
బట్టి మీఁదికెత్తి ♦ పవళించు చెలిఁగూడ
నర్ధచంద్ర బంధ ♦ మనఁగనొప్పు॥

తా॥ సతి తనయొక్క తొడలను పొడవుగా మీదికెత్తి చేతులతో పిఱుదులను బట్టుకొని మీదికెత్తి పండుకొనియుండ పురుషుడు రమించుభావము అర్ధచంద్రబంధ మనిరి.

—: 42 ఉపాంగబంధ లక్షణము :—

ఉ॥ నారివరాంగమందు మద♦నధ్వజముంచి బిగించి యూరువుల్
చేరిచి చక్కఁగా శయన♦సీమఁ బరుండిన దానిమీఁదుగా
శౌరియుఁ బవ్వళించి నిజ♦జానువుజానువు బొమ్మబొమ్మనన్
జేరిచి మోముమోముపయిఁ ♦ జేర్చి రమింప నుపాంగకం బగున్॥

తా॥ తనయొక్క యోనిలో పురుషునిదండ ముంచుకొని రెండు తొడలను దగ్గరగాజేర్చి బిగించి పండుకొనియుండిన స్త్రీని పురుషుడు పైకొని సమముగా బండుకొని ఆ స్త్రీయొక్క పిక్కలమీద పిక్కలను బొమ్మమీద బొమ్మను ముఖముమీద ముఖమునుంచి రమించుభావము ఉపాంగబంధమని తెలియందగినది.

శ్లో॥ ఉత్తానరతాని గతాని పదామ్యథ తిర్యగహం సురతద్వితయమ్।
మధ్యేవలితోరు నరోరుగతా కథితో మునిభిస్తు సముద్గ ఇతి॥

వ॥ ఈ బంధములు నలువదిరెండును ఉత్తానబంధ భేదములని తెలియందగినది. ఇఁక పువ్వుఁబోఁడి ప్రక్కవాటుగాఁ నెడమపార్శ్వంబుగానైనఁ గుడిపార్శ్వంబుగానైనఁ బవళించియుండఁ బురుషుం డభిముఖముగాఁ బవ్వళించి పట్టు బంధములగు తిర్యక్కరణంబులను రెండువిధములైన బంధములం జెప్పెద-

—: 43 సముద్గకబంధ లక్షణము :—

చ॥ కమలదళాక్షి తా నభిముఖంబుగఁ బార్శ్వముగాఁగ శయ్యపై
సమముగఁ బవ్వళింప హరి ♦ సంతసమందుచుఁ గౌఁగలించి చి
త్రముగఁ దదూరుమధ్యమునఁ ♦ దాను నిజోరువులుంచి కాంతయా
నములనుబట్టి కూడఁ గరణంబు సముద్గకనామమై తగున్॥

తా॥ సతి తనకెదురుగా ప్రక్కవాటుగా బాన్పుపై సమముగా పండుకొనియుండ కృష్ణమూర్తి సంతోషముతో గౌఁగలించి యాసతియొక్క తొడలసందున తనతొడలనుజొనిపి యాసతియొక్క కాళ్ళనుబట్టుకొని రమించుభావము సముద్గకబంధమగును.

—: 44 పరివర్తనబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ అవిభజ్య సముద్గకయన్త్రమిదం
యువతిర్యది వా పురుషో భజతే।
పరివృత్తమితి స్ఫుటమాభ్యసనాల్లఘు
పూర్వ్యతనోః పరివర్తనకమ్॥

క॥ జగతి సముద్గకనామం
బగు కరణమవలెఁ బురుషుని ♦ యంకద్వయ మ

ధ్యగమై త దూరువులపై
వగగా నూర్ధ్వుల నునుపఁ♦ బరివర్తమగుౘ ॥

తా॥ సతి మునుపుజెప్పియున్న సముద్గకబంధమువలెనె పురుషుని తొడల నడుమ నున్నదై యతనితొడలలో తనతొడల నునిచి రమించుభావమును పరివర్తనబంధమని తెలియదగినది.

—; 45. సమాంగకబంధ లక్షణము :—

చ॥ ఒక రొక రూరుభాగముల ♦ నొద్దికతోఁ దొడ లుంచి గట్టిగా
నొక రొక రాభిముఖ్యముగ ♦ నుండియుఁ గౌఁగిటఁగ్రుచ్చిపట్టి తా
మొక రొక రూరు మధ్యముల ♦నూరువుఁజొన్పిరమింపఁగా సమాం
గకమను బంధమయ్యె హిమ♦కాలములం దిది యోగ్యమైతగుౘ॥

తా॥ సతీపతులు యొకరొకరికెదురై తలలొద్దికగానుంచి కౌఁగలించుకొని యొకరితొడలనడుమ యొకరితొడలనుంచి రమించుభావము సమాంగకబంధమగును. ఈబంధము చలికాలమం దుపయోగింప శ్రేయస్కరము.

—: 46. అభిత్రికబంధ లక్షణము :—

చ॥ పొలయలుక న్లతాంగి తన ♦ మోము నొసంగక పార్శ్వభాగసం
వలితముగాఁ బరుండ బహు ♦ వారమృదూక్తుల సంతరింపుచుౘ
జెలువుఁడు వెన్కభాగమునఁ ♦ జిన్నెలఁజూపుచుఁ బల్మిఁగూడినౘ
జెలఁగు నభిత్రికం బనఁగఁ ♦ జెల్వగుబంధము శాస్త్రవైఖరిౘ ॥

తా॥ సతి పురుషునిపై ప్రణయకోపముచే ముఖమివ్వక వెనుదిరిగి పక్కవాటుగా బండుకొనియున్న కాంతను మంచిమాటలచేతను స్తరింపుచు నాపెతొడల సందుగా తనతొడలనుజొనిపి వెనుకదిక్కుననుండి రమించుభావము అభిత్రికబంధమనబడును.

—: 47 నాగబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ పార్శ్వస్థితాయాః మృగశావకాక్ష్యాః పృష్ఠావలంబీ రమణః ప్రియస్త్ర।
లింగస్మరాగారనివేశయోగాద్ ఇహోచ్యతే ఖలు నాగబంధః॥

గీ॥ బోరగిల్లగఁ బండిన ♦ పొలఁతిపీపు
తనదువక్షంబున న్హత్తి ♦ వనజభవుఁడు
అతివ యూరులమధ్యగా ♦ నతను గృహము
నాటునటుల రతి యొనర్ప ♦ నాగమగును ॥

తా॥ పొలయల్కచే వెనుదిరిగి ప్రక్కగాపరుండియుండిన కాంతను పురుషుడు మంచిమాటలచే విస్తరించుచు యాపెపీపునుకౌగలించుకొని యాపె తొడలసందునుంచి యోనిలోనికి తనశిశ్నమును బ్రవేశింపఁజేసి రతిసల్పినభావమే నాగబంధమనిరి.

—: 48 సంపుటబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ పార్శ్వపరిసుప్తా ప్రమదోపరిస్థః కాన్తాం సమాలింగ్య రతిం కరోతి।
యత్ర ప్రదిష్టో మునిభిః పురాణై ర్బన్ధస్తదా సంపుటనామధేయః ॥
(ఇతి అనంగరంగః.)

మ॥ చెలిపార్శ్వంబుగఁ బవ్వళింపఁగుదురై ♦ చెల్వుండు తాఁదత్తరం
బొలయ న్దానికడ న్బరుండి యొకకా♦లూర్ధ్వంబుగా జాను సం
ధులమీఁద న్ఘటియించితత్కటితటి♦న్నూలొక్కన్న మోహంబు రం
జిలఁ బానిద్వయిఁబట్ట సంపుటితమై ♦ చెల్వొందు నిద్దారుణిక్ ॥

తా॥ సతి ప్రక్కవాటుగా పండుకొనియుండ పురుషు డాసతికెదురై ప్రక్కవాటుగాబవళించి సతియొక్క పైకాలును పొడుగుగా తనపిక్కలపైనుంచుకొని సతియొక్క పిరుదులను బట్టుకొని రమించుభావము సంపుటిత బంధ మనబడును.

—: 49 వేణుదారణబంధ లక్షణము :—

ఆ॥ వె॥ పురుషు మూఁపుమీఁద ♦ బొందించి యొకకాలు
కాళ్ళక్రింద నొక్క ♦ కాలుఁజాచి
నప్పుడపుడు గదియ ♦ నదియును వీడ్వడఁ
దరుణిఁగూడ వేణు♦దారణంబు ॥

తా॥ సతి పురుషుని వీపుమీదుగా నొక కాలునుజాచి యతని కాళ్ళ క్రిందుగా నొక కాలునుజాచి రెండు కాళ్ళను పెనవేసియుండగా పురుషుడు మాటిమాటికి యాపెకాళ్ళువీడుచుండరతిసేయుభావమును వేణుదారణబంధమనిరి

—: 50 కర్కటబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ యద్యంగనాకుంచితపాదయుగ్మం స్వనాభిదేశే పరికల్ప్యభర్తా।
రతిం పరికుర్యా దితి కర్కటాఖ్యం తదా మునీంద్రైః కరణం పరిదిష్టమ్॥
(ఇతి అనంగరంగః)

చ॥ ఎదురెదురై సతీపతు ల♦హీన ముదంబునఁ బవ్వళింప నా
సుదతి పదద్వయం బురము ♦ సోఁకఁగనిల్పి కటీతటి న్ముదం
బొదవఁగఁ గౌగలింప నల♦యుగ్మలినై జగళంబు కౌఁగిటన్
గదియబిగించి కూడునది ♦ ఖ్యాత మగు న్ధరఁగర్కటాఖ్యమై॥

తా॥ స్త్రీపురుషులు సంతసముతో నొకరికొక రెదురుగా పండుకొని స్త్రీ యొక్క రెండుకాళ్ళను తన రొమ్మునకు తగులునట్లు గాయుంచి తనపిఱుదులను స్త్రీ పట్టుకొనియుండ పురుషుడు విల్లురీతిగావంగి సతియొక్క కంఠమును కౌఁగ లించి రమించుభావము కర్కటబంధమగును

—: 51 మానితబంధ లక్షణము :—

చ॥ సతియొకవంక వాటముగ ♦ శయ్యపయిఁ బవళించి యుండఁగా
సతివ నిజోరుమధ్యమున ♦ నడ్డముగాఁ బవళించి తత్పదం
బొతికిలఁ బెట్టి యొక్కటి మ♦ఱొక్కటి మేనిపయిన్ఘటించి సం
మ్మతిరతిఁజేయఁ జెల్వగను ♦ మానితబంధమగు న్వసుంధరన్

తా॥ స్త్రీ ప్రక్కవాటుగా పానుపుపై పండుకొనియుండ పురుషుం డెదు రుగా పండుకొని తనతొడలు నా స్త్రీయొక్క తొడలనడుమదూర్చి నా స్త్రీ కా లొకటి తనదేహముపైవైచుకొని రెండవకాలును తనకాళ్ళతో వెనుకకుత్రోచి పట్టి విల్లంబురీతిగా స్త్రీని వెనుకకువంచి రమించుభావము మానితబంధమనబడును

వ॥ పైన చెప్పంబడిన తొమ్మిదిబంధములును దిర్యక్కరణములని తెలియందగినది ఇఁక వంగ రామణి కూర్చుండియుండఁ బురుషుండుపైకొనిపట్టు బంధంబులగు స్థితకరణంబులను మూడువవిధమైన బంధములను దెల్పెద—

—: 52 యుగ్మపదబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ స్థితమాసితసున్దరి పాదయుగం యది కుంచితమేకత ఏవ భవేత్ ।
లఘుతిర్యగథో పురుషోఽపి తథా మిలతీతి మతం కిల యుగ్మపదమ్ ॥

చ॥ ఒకపద మోరగాముడిచి ♦ యొక్కటిచాఁచి లతాంగి శయ్యపై
నొకటవసింపఁ దత్పదము ♦ నొయ్యనఁజాచిన దానిపై నిజాం
ఘ్రికమటుచాచి కుంచినది ♦ క్రిందుగఁ దా ముడుచున్గవుంగిటన్
సకలవిలాసము ద్దెలియ ♦ సంగతిగా యుగపాద మై తగున్॥

తా॥ సతి యొకపాదమును ముడుచుకొని రెండవపాదమును జాచుకొని పాన్పుపైకూర్చుండియుండ పురుషుడాసతి జాపియుంచిన కాలుక్రిందుగా తన కాలునుజాపి రెండవకాలును సతి ముడిచియుంచిన కాలుక్రిందుగా తానుముడుచుకొని సతి కెదురుగాకూర్చునికౌఁగలించిరమించుభావముయుగ్మపదబంధమనబడును.

—: 53 విమర్దిత, 54 మర్కటబంధముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ యదిసున్దరికూర్పరమధ్యగతః స్ఫుటం భ్రమయన్పురుషోరమతే ।
భవతీహ విమర్దితకం తదిదం కిల సమ్ముఖసంగతిమర్కటకమ్ ॥

మ॥ చెలి కూర్చుండఁగఁ గౌఁగిటన్నిలిచి ♦ పార్శ్వీభూతదేహంబుతో
చెలువుం డున్నమితాంగుఁడై కటితటిన్ ♦ శీఘ్రంబుగాఁ ద్రిప్పుచున్
బలుమారు న్గళలంటుచున్ గలయుచోఁ ♦ బ్రౌఢాంగనాకల్పితం
బలరున్ ధాత్రి విమర్దితాఖ్య కరణం ♦ బత్యంతసౌఖ్యాఢ్యమై॥

తా॥ స్త్రీపురుషునితొడయందు యోరగాముగము పెట్టికూర్చుండ పురుషుడాసతిని గౌఁగలించుకొని తాను కొంత వెనుకకువాలి యోనియందు లింగమును బెట్టి సతియొక్క నడుమునుగాని కుచములనుగాని పిఱుదులనుగాని బట్టుకొనిమిత శరీరముగలవాడై పిఱుదులనుద్రిప్పుచు కళలంటుచు రమించుభావము విమర్దితబంధ మగును. ఈ బంధము ప్రౌఢాంగనచేయందగినది.

క॥ పురుషుఁడు తన జఘనముపైఁ
దరుణి న్గూర్చుండఁబెట్టి ♦ తంత్రజ్ఞుండై
సురత మొనరింప సతి వె
న్దిరిగిన మర్కటమనంగఁ ♦ దెల్లంబయ్యెన్॥

తా॥ పురుషుడు తనవడిలో తనకెదురుగా సతిని కూర్చుండబెట్టుకొని రతి చేయుచుండ సతివెనుకకుమళ్లునటు లొనరించి ముందువైపాసతిచూచుచుండ రతి సల్పుభావము మర్కటబంధ మనజెల్లును.

—: 55 ఘట్టితబంధ లక్షణము :—

క॥ కరములు కరములచేతన్
వరుసన్బట్టుకొని రెండు ♦ పదతలములు త
చ్చరణతలమ్ముల నానఁగ
గరిమన్గూర్చుండి కూడ ♦ ఘట్టిత మయ్యెన్॥

తా॥ పురుషుడు తన చేతులతో స్త్రీయొక్క చేతులనుబట్టుకొని తనపాదములు రెండును స్త్రీ పాదములకు సమముగాజేర్చి కూర్చుండి రమించుభావము ఘట్టితబంధ మనబడును.

—: 56 సమ్ముఖబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ తథా స్థితాయా నాయక్యాః పాదమేకం ప్రసారితమ్ ।
సకూర్పరేణ విష్టభ్య రమేత్తత్సమ్ముఖం రతమ్ ॥

(ఇతి రతిరత్నప్రదీపికః)

ఆ॥ వె॥ తరుణి పాదయుగముఁ ♦ దన భుజంబులవైచి
నడుము బిగియఁబట్టి ♦ పడఁతికెదురు
గొంతుకూరుచుండి ♦ కూడిన సమ్ముఖ
కరణమనఁగ వినుతిఁ ♦ గాంచు జగతి॥

తా॥ స్త్రీయొక్క పాదములు రెండు తనభుజములమీద నుంచుకొని చేతులతో దానినడుము బిగించిపట్టుకొని పురుషుడు స్త్రీకెదురుగా గొంతుకూర్చుండి రమించుభావము సమ్ముఖబంధ మనబడును.

—: 57 ప్రిస్ఫుటబంధ లక్షణము :—

ఆ॥ వె॥ ఉవిద పాదయుగళ ♦ మురముపై నుంచుచుఁ
గదలకుండబిగియఁ ♦ గౌఁగిలించి

జఘనసీమఁ దవదు ♦ చరణములిడి కూడఁ
బ్రస్ఫుటాఖ్య మైన ♦ బంధమయ్యె॥

తా॥ కాంతయొక్క పాదములురెండును తనభొమ్మమీదనుంచుకొని పురుషుడు సతిచంకలసందుగా తనచేతులనుబోనిచ్చి భుజములనుబట్టి కదలకుండ రమించుభావము ప్రస్ఫుటబంధ మనఁబడును.

—: 58 ఉద్గ్రీవబంధ లక్షణము :—

ఆ॥ వె॥ గొంతుకూరుచుండి ♦ కోమలిచేతులు
వెనుకభాగమందు ♦ వేగనిల్పి
యూర్ధ్వముఖముగాఁగ ♦ నుండఁగఁ గూడ ను
ద్గ్రీవబంధ మనఁగ ♦ దెలియఁ బడియె॥

తా॥ కాంత గొంతుకూర్చుండి చేతులు తనవెనుకదిక్కున పాన్పునాను కొని ముఖము నాకాశముపైపునకు సాచియుండగా పురుషుడురమించు భావము ఉద్గ్రీవబంధ మనిరి.

—: 59 జఘనబంధ లక్షణము :—

ఆ॥ వె॥ నారితొడలమీఁదఁ ♦ గూరుచుండి గళంబుఁ
గాఁగిలించి మేను ♦ గదియఁజేర్చి
శౌరియుండఁ దరుణి ♦ జఘనమెత్తి రమింప
జఘన మనెడి సంజ్ఞ ♦ జగతి వెలయు॥

తా॥ సతియొక్కతొడలపై పురుషుడు తనతొడలనుంచి యెదురుగా కూర్చుండి శరీరము దగ్గరకు చేర్చి కౌఁగలించ కాంత తన పిఱుదులనెత్తుచు రమించుభావమే జఘనబంధ మనఁబడును.

శ్లో॥ ఉక్తమేతదిహ యుక్తసంగమే భేదజాతమథ చిత్రమోహనమ్।
స్తంభకుడ్యమథవా సమాశ్రితా దూర్ధ్వగా యది తదా చతుర్విధమ్॥

వ॥ పైనచెప్పఁబడిన యెన్మిదిబంధములును స్థితకరణములని తెలియదగినది. ఇఁక మగువ నిల్చియున్నపుడు స్తంభకుడ్యాదులానికగానుంచి పురుషుండు పట్టు బంధములగు ఉత్థితకరణములను నాల్గువిధమైన బంధముల నుతించెద-

—: 60 జానుకూర్పరబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ కూర్పరేణ పరివేష్ట్య యోషితో జానుకంఠమవలంబ్యయత్పదా ।
ఊర్ధ్వమున్మదవరస్య మేహనం యోజయేత్తదిహ జానుకూర్పరమ్॥

మ॥ సతిభిత్తిస్థలిఁ జేరియుండ విభుఁ డ♦చ్చంబైన ప్రేమంబున
న్మతియాహ్లాదముగూర్ప జానువులపై ♦ నైజాంఘ్రులన్నిల్పి కం
ఠతలంబొయ్యనఁ గౌఁగలించి యటుకూ♦ డన్గామశాస్త్రజ్ఞు లు
న్నతిగాఁగూర్పరజానుకం బనఁ దగు ♦ న్నవ్యప్రమోదంబుగన్॥

తా॥ కామిని గోడయొద్దజేరి నిలిచియుండగా పురుషుడా స్త్రీయొక్క మోకాళ్లకు దన మోకాళ్లను దగిలించి యామె కంఠమును గౌఁగలించి రతిసల్పు భావము జానుకూర్పరబంధ మనిరి.

—: 61 హరివిక్రమ, 62 ద్వితలబంధముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ యోషిదేకచరణే సముచ్ఛ్రితే జాయతేచ హరివిక్రమాహ్వయమ్ ।
భిత్తిక్రియకరస్య సున్దరీ పాదయోర్ద్వితలసంజ్ఞకం రతమ్ ॥

ఆ॥ వె॥ కంబమొద్దనిలిపి ♦ కామినియొకపాద
మిలఘటించి యొకటి ♦ యెత్తిపట్టి
యదిమి గళముకూడ ♦ హత్తి కౌఁగిటఁజేర్చి
విటుఁడు గవయ సింహ♦విక్రమంబు॥

తా॥ సతి స్తంభమువకు వీపునానుకొని యొకకాలు భూమిమీదనుంచి మఱియొక కాలు చేతితో నెత్తిపట్టియుండగా పురుషుడాసతికంఠమును గౌఁగలించి పక్కవాటుగా యదిమి రమించుభావమును హరివిక్రమబంధ మనిరి. దీనికే సింహవిక్రమ మందురు.

మ॥ కళుకున్నంగరుభిత్తిభాగముల నా ♦ కాంతుండు తాఁ జేరి ని
శ్చలభంగి న్గరయుగ్మమందు సరసీ♦జాతాక్షి పాదద్వయి
న్నిలువంబట్టిన నైజకంఠము బిగ ♦ న్నిండారఁ గౌఁగిళ్లఁ దో
య్యలిగూర్పన్ ద్వితలాఖ్యబంధ మగు సాం♦ద్రానందసంపాదియై॥

తా॥ పురుషుడు స్తంభముయొద్ద నిలిచియుండి కాంతయొక్క పాదములను దనచేతులతో బట్టియుండగా నాసతి పురుషునికంఠమును గౌగలించుకొని రమించుభావమును ద్విత్తలబంధ మనిరి.

—: 63 కీర్తిబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ కణ్ఠే భుజాభ్యా మవలంబ్య భర్తుః శ్రోణిం నిజోర్వోర్యుగళేన గాఢమ్।
సంవేష్ట్య కుర్యా ద్రతమంగనా చే దుక్తః కవీన్ద్రై రితి కీర్తిబంధః॥
(ఇతి అనంగరంగః)

చ॥ కలికి విలాసభంగిఁ దన ♦ కంఠము గౌఁగిటఁ బట్టియుండఁగా
నల జఘనప్రదేశముల ♦ నాచెలి యూరువునిల్పి నేర్పుగా
సలలితలాఘవం బమర ♦ సాంద్రవినీతలసీమలందుఁ బెం
పలరఁగ శౌరిగూడ నిది ♦ యార్యనుతం బగు కీర్తి బంధమా॥

తా॥ కాంత శృంగారముగా పురుషునికంఠమును గౌగలించుకొని పురుషుని మొలయం దాపెతొడనుంచి గోడకొరగగా పురుషుడు రమించుభావము కీర్తిబంధ మనఁబడును.

—: 64 పార్శ్వవేష్టిత 65 ధృతబంధముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ భిత్తిగస్య కరపంకజే స్థితా ప్రేయసో విధృతకంఠదోర్లతా।
ఊరుపాశపరివేష్టితప్రియశ్రోణిరంఘ్రితలతాడనాశ్రయా।
దోలతి శ్వసితి సీత్కృతాకులా యోషి దేవమవలంబితం మతమ్॥

చ॥ సతి జఘనప్రదేశమునఁ ♦ జాతురిమీఱఁగఁ గూరుచుండి సం
స్తుతగతిఁ బార్శ్వభాగమున ♦ సొంపులుగుల్కఁగ రెండుచేతులు
న్నతముగఁగంఠమందముగ♦నద్దదియించి కడంగికూడిన
న్జతురిమఁ బార్శ్వవేష్టితము ♦ నా వచియింతురు దీనినెంతయున్॥

తా॥ కాంత పురుషునియొక్క మొలయందుకూర్చుండి చేతులతో నతనికంఠమును గౌగలించి ప్రక్కలకుదిగుచూ రమించుచుండ పురుషు డొక స్తంభమూనికగా నిలిచియుండుట పార్శ్వవేష్టిబంధ మగును.

ఆ॥ వె॥ అబల జఘనదేశ♦మందుఁ బాదములుంచి
కరయుగమున గళముఁ ♦ గౌఁగలించి

వ్రోల యూచినట్లు ♦ లీలగాఁ గూడినఁ
బరఁగు నది ధృతాఖ్య♦బంధ మంచు॥

తా॥ కాంత గోడకునానుకొనియుండ యాపెతొడలసందుగా పురుషుని కాళ్ళుంచి కంఠమునుకౌగలించుకొని యుయ్యాలయూచినట్లు రమించుభావము ధృతబంధ మనబడును.

—: వ్యానకరణముల లక్షణము :—

శ్లో॥ వ్యానతం రతమిదం యది ప్రియా స్యాదధోముఖచతుష్పదాకృతిః
తత్కటిం సమధిరుహ్య వల్లభః స్యాద్వృషాదివకుసంస్థితిస్థితః॥

చ॥ పొలతుఁక పాణిపాదములు ♦ భూమిపయి న్దగ నిల్పియుండఁగాఁ
జెలువుఁడు వెన్కభాగమునఁ ♦ జిన్నెలుచూసిన వ్యానతంబులౌ
నలఘుబహుప్రకారముల ♦ నార్యులుబల్కి రవెట్టివైన నే
నెలమినిగొన్ని బంధముల ♦ నే రచియింతు సచింతనెంతయున్॥

తా॥ కోమలాంగి పాదములు, కరములు పానుపునాని తిర్యగ్జంతువులరీతి వాలియున్నపుడు పురుషుడు వెనుకభాగమునవిలిచి పట్టుబంధంబులు వ్యానకరణంబు లనఁ బడును. ఈ వ్యానకరణములను పెద్దలనేకవిధములుగా జెప్పిరి. అవియెట్టివైనను నందుకొన్న బంధములమాత్రమే తెల్పెదను.

—: 66 నిపీడితబంధ లక్షణము :—

క॥ తరుణీమణి వెనుచక్కన్
బిఱుఁదులు కరయుగముచేత ♦ బిగఁబట్టి రహిన్
హారి యూనుచుఁ గ్రీడించిన
హరువమరు నిపీడితాఖ్య♦మను బంధమగున్॥

తా॥ కాంత తనయొక్క కాళ్లు చేతులు నేలనానుకొని ముందుకువంగి యుండగా పురుషుడు దానివెనుకచేరి పిఱుదులుపట్టుకొని రమించినభావమే నిపీడితబంధ మనబడును.

—: 67 నిఘాతకబంధ లక్షణము :—

గీ॥ సాధనల నేర్పుఁజూపుచు ♦ జలజనేత్ర
వెనుకభాగంబునకు నీడ్చి ♦ వేఱుగతులఁ

గదిసి రమియించిన నిఘాతకం బనంగఁ
గరణమగు శాస్త్రసరణి విఖ్యాతిమీఱ ॥

తా॥ స్త్రీ మునువటివలెనే వంగియుండ దానిపాదములను తన వెనుక భాగమునకు లాగుకొని దానికాళ్ళమధ్య నిలిచి తొడలనుబట్టుకొని రమించుభావము నిఘాతకబంధ మనబడును.

—: 68 చటకవిలసితబంధ లక్షణము :—

క॥ తరుణీమణి తనపదములఁ
కరములఁ గూడంగఁ జేర్చి కడువంగిన-నో
మురవైరి నిలిచినిలిచియుఁ
బెరిమెఁ రమియింపఁ జటకవిలసితమయ్యెన్ ॥

తా॥ సతి తనకాళ్ళతో కూడా చేతులను జేర్చుకొని వంగియుండగా పురుషుండా సతివెనుకదిక్కున నిలిచి రమించుభావము చటకవిలసితబంధ మనిరి.

—: 69 జుప్పబంధ లక్షణము :—

క॥ పడఁతి పిఱుందులపైఁ దన
కడుపానిచి చంద్రవదన కడుపునఁగరముల్
గడుబిగియఁగూర్చి కదలక
నడరఁగ రమియింపఁ జుప్ప మనఁజెలువొందున్॥

తా॥ సతి మునువటివలె వంగియుండ యాపె పిరుదులపై తన కడుపు నానించి యాపె కడుపును కదలకుండా పురుషుడు తనచేతులతో బట్టి రమించు భావము జుప్పబంధమనంబడును.

—: 70 వరాహఘాతబంధ లక్షణము :—

క॥ వనితపిఱుందులఁ గృష్ణుఁడు
తనచేతులు బిగియఁబట్టి తద్దయువేగం
బొనరఁగఁ గ్రిందునఁ దాఁకులఁ
గనఁగూడ వరాహఘాతకం బనఁ బరఁగున్॥

తా॥ వనిత మునుపటివలెవంగి పాదములను బట్టుకొనియుండగా పురుషుడా సతియొక్క పిఱుదులను దన చేతులతో గట్టిగాబట్టుకొని క్రిందుగా తాకులు తాకుచు రమించినది వరాహఘాతబంధ మనబడును.

—: 71 వృషాభిఘాతబంధ లక్షణము :—

క॥ ఇరు పార్శ్వంబులఁ బదములు
పరిపరిగతి మార్చిమార్చి ♦ పై భాగమునన్
గుఱిగాఁ దాఁకులు దాఁకుచుఁ
గరమురమింపన్ వృషాభి♦ఘాతకమయ్యెన్॥

తా॥ సతి పూర్వమువలెనేయుండగా పురుషుడా సతిపదముల రెండువైపుల నుంచి తన పాదములను మార్చుచు గుఱిగా పైభాగమునకు తాకులు తాకుచు రమించుభావము వృషాభిఘాతబంధ మగును.

—: 72 ధేనుకబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ న్యస్తహస్తయుగళా నిజే పదే యోషిదేతి కటిరూఢవల్లభా।
అగ్రతోయది కనైరధోముఖీ ధేనుకం వృషవదున్నతేప్రియే॥

చ॥ చందనగంధి భూమిపయి ♦ సంగతిగాఁ గరపాదపద్మము
ల్పొందుపడంగనిల్పి కను♦బొమ్మలఁ జూపుచుఁ గాళ్ళసందులన్
గ్రిందుగఁజూడ నాయకుఁడు ♦ కేవలము న్వెయినిల్పిచేతు లిం
పొందఁ దదీయహస్తముల♦నూని రమించిన ధేనుకంబగున్॥

తా॥ సతి భూమిమీద తనకాళ్ళను చేతులనుయానివంగి తనకాళ్ళసందుగా వెనుకపార్శ్వమును జూచుచుండ పురుషుడాసతి వెనుకనిలిచి యాపెచేతులతో చేతులనుజేర్చి వంగి రమించినభావము ధేనుకబంధ మనబడును.

—: 73 గజబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ అవనిగతస్తనభుజస్తకవదనా మాన్నితృతస్ఫిఖజం నేశా।
క్షిపేత్ కరేణ యోనిం పూర్వం విక్షోభయేదప్రమేదైభమ్॥
(ఇతి రతిరత్నప్రదీపికః)

చ॥ స్తనములు మోము బాహువులు♦ధారుణిపై దగఁజేర్చి యానుచు
న్వెనుకటిభాగమూర్ధ్వముగ♦నిల్పి వధూమణి శ్రోణిదేశమం

దునువసిఁయుంచి యొక్కకయి♦తో మదనధ్వజమూననిల్పుచు
స్దనియఁగఁగూడ దంతికర♦ణం బన నొప్పు విచిత్రవై ఖరిᳫ ॥

తా॥ స్త్రీ తనయొక్క చన్నులును భుజములును ముఖమును భూమిమీద నానేటట్టుగా యుండుకొని వెనుకభాగమును పాడవుగాయెత్తియుండగా పురుషుడాపె పిరుదులయొద్దనిలిచి తన చేతితో శిశ్నమును యోనిలోదూరునట్లునిలుపుచు రమించునది గజబంధ మనబడును.

—: 74 మార్జాలబంధ లక్షణము :—

క॥ చేతులు కాళ్ళును జాపుచు
వాతెర నయనములు పూల♦పానుపునకునై
నాతిపిఱుం దిడ కూడిన
నాతత మార్జాలకరణ ♦ మనఁగాఁ బరఁగెᳫ ॥

తా॥సతి వెనుకటివలె బోరగిల్లపండుకొని కాళ్ళను జాపి పిఱుదలను కొంచెమునెత్తగా నాపెపిఱుదలవద్ద పురుషుడుకూర్చుండి రమించుభావము మార్జాలబంధ మనబడును.

—: 75 హరిణబంధ లక్షణము ;—

శ్లో॥ అధోముఖస్థాం రమయేచ్ఛ నారీం తత్పృష్ఠవర్తీ పశుతుల్యరూపః।
భర్తా పరిక్రీడతి భావహీనో నిర్దిశ్యతే హారిణబన్ధ ఏషః॥
(ఇతి పంచసాయకః.)

గీ॥ ముందునకు వంగి యుండిన ♦ ముదితవెనుక
భావహీనతఁ జెందిన ♦ భర్తజేరి
పశువుచదంబునను రతిఁ ♦ బరపెనేని
యదియ హరిణబంధ మటందు ♦ రవనిజనులు॥

తా॥ ముందునకువంగియున్న సతియొక్క వెనుకభాగమున పురుషుఁడు నిలచియుండి భావహీనుఁడై పశువులవిధమున రతిసల్పుట హారిణబంధమనందగును.

—: 76 చాటుకపేలుకబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ నితంబబింబం కిల నాయకస్య నార్యాస్త్రికం హస్తయుగేన ధృత్వా।
గుల్ఫౌ నిధాయ స్థిత ఏవ తస్యాబన్ధోఽన్యసౌ చాటుకపేలుకః స్యాత్॥

గీ॥ వసుధఁ జూచుచు నెదుటను ♦ వంగి భామ
వెనుక నిల్చినమాధవు ♦ వెన్నుఁబట్ట
నాపెపదముల మునివ్రేళ్ల ♦ నదిమిపట్టి
కలియ "చాటుకవేలుక" ♦ కరణ మనిరి॥

తా॥ కాంత ముందునకువంగి వెనుకకు చేతులనుజాపి వెనుకనున్న పురుషుని బట్టుకొనియుండ పురుషుఁడామెపదములను తనపదములయొక్క మునివేళ్లతో బట్టి గలియుచున్న చాటుకవేలుకబంధ మగును.

శ్లో॥ భూగత స్తనభుజాస్య మస్తకామున్నత స్ఫిచమధోముఖీం స్త్రియమ్ ।
క్రామతి స్వకరకృష్ణమేహనో వల్లభః కరివదైభముచ్యతే ।
ఏణగార్దభిక శౌన సైరిభప్రాయ మేవమపరం చ కల్పయేత్ ॥

వ॥ మఱియు నీ వ్యానకరణములయందు ననేక భేదంబులు గలవు. అందుఁగొన్ని నామంబు లెఱింగించెద- సృగాలంబును, గార్దభంబును, యాష్ట్రింబును, పౌండరీకంబును, మండవంబును, విపరీతంబును, సైణంబును, పారావతంబును, మయూరంబును, మూషికంబును, భేరుండంబును, గారుడంబును, ననునవియు నింకనధికంబులుం గలవు. అవియన్నియుఁ భావధూషితంబులుగానఁ బలుకఁబడవు అవియన్నియుఁ దత్తదాకార పరిణామంబై యుండు. కళాకోవిదులగువారలు తదన్వేషణరూపంబులను వ్యగ్యసతులు గావించిన క్రియాగుణకార్య నిర్వాహకుఁడై వ్యానతంబురీతిగా నాకారవికారంబెన్నుచు సంతతంబుగాఁ గ్వచిత్సంపర్కంబు పయోగింప శ్రేయస్కరంబు. ఇంక విపరీతంబుల నెఱింగించెద.

—: 77 పురుషాయితబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ జాతశ్రమం వీక్ష్య పతిం పురస్ధ్రీ స్వేచ్ఛాశయైనాథ రతే ప్రవృత్తిమ్।
కందర్పవేగాకులితా నితాంతం కుర్వంతి తుష్ట్యై పురుషాయితం తత్॥
(ఇతి అనంగరంగః)

చ॥ పురుషుఁడు భ్రాంతిఁజెందఁ బువుఁ♦బోఁడిచివాలునలేచి యూరువు
ల్విరళముఁజేసి పైకొని చ♦లింపఁ గుచద్వయము న్బిఱుందుల
య్యురమురముꣳ మొగంబుమొగ♦మూని విభుండెదురానుచుండఁగా
హారువమరంగఁగూడఁ బురు♦షాయితబంధ మన న్నుతిన్గొనుꣳ ॥

తా॥ పురుషుడు రతివలనవలసి శయ్యయందు పవళించియుండ సతి తటాలునలేచి పురుషునిపైకొని తొడలను విశాలముచేసి చండ్లను పిరుదులు కదులగా రొమ్ము రొమ్మునను ముఖముముఖమునను యుంచి పాన్పుపైచేతులాని యాసతి రమించుభావము పురుషాయిత బంధమని తెలియదగినది.

—: 78 భ్రామరబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ సుప్తస్య పుంసో జఘనోపరిస్థితా సంభ్రామయంత్యంఘ్రియుగం వికుంచితమ్।
చక్రాకృతిః స్త్రీ వరవద్విచేష్టతే తద్ భ్రామరాఖ్యం కరణంసమీరితం॥
(ఇతి అనంగరంగః)

చ॥ నిదురతమిఁ మురారి తననేరుపుఁజూపక పవ్వళింపఁగా
ముదితవరాంగమధ్యమున మోహమున న్ప్రియులింగముంచి స
మ్మదమునఁ జక్రమట్లు తనుమధ్యమున న్గటిసీమఁద్రిప్పుచుఁ
గదలుట భ్రామరాఖ్యమనఁగాఁదగు బంధమగుఁ జగంబునఁ॥

తా॥ పురుషుడు నిద్రాసక్తతచేత తనరతిచాతుర్యమునుజూపక నిలువుగా పండుకొనియుండ కాంతమోహముతో శాతనిపయికొని యోనియం దాతనిదండను నుంచుకొని తనచేతులును మోకాళ్లను శయ్యయందానించి పిఱుదులను చక్రాకృతిగా ద్రిప్పుచు నతనికి నిద్రాభంగము కలుగకుండునట్లు రమించుభావమె భ్రామరబంధ మనబడును.

—: 79 ఉత్కలితబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ క్రీడేష్య విభ్రమవతీ స్మరాలయే భర్తృలింగముపధాయ పురస్థ్రీ।
భ్రామయేత్కటిమనంగవిలోలా స్యాత్తదా కరణముత్కలితాఖ్యమ్॥
(ఇతి అనంగరంగః)

మ॥ చనుదోయి న్బతిఱొమ్ముపై నదిమి మించన్గాఁగిటన్బట్టి మా
రునియింటఁ ధ్వజమూననిల్పి పలుమాఱుఁ ధూర్తసామీధవా
యనుచుఁ మోవిచురుక్కుమన్నఁగురులాయాసంబుదానీడ్చినఁ
దనివిఁ దిట్టుచుఁ గొట్టుచుఁ గలియు బంధంబుత్కలీతంబగున్

తా॥ స్త్రీ వెనుకటిరీతిగా పురుషునిపైకొని తనపదములు పురుషునిపార్శ్వములందుంచి చేతులను యాతనిచంకలక్రిందుగాపోనిచ్చి భుజంబులనుపట్టుకొని చన్నుల నాతనిఱొమ్ముభాగమున నదిమి మోవియానుచు రమించుభావము ఉత్కలితబంధ మనబడును.

—: 80 ప్రేంఖాయితబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ ఉత్తానశయితస్యోపర్యుపవిష్టా వధూ స్తదా।
కిమప్యాలంబ్య హస్తాభ్యాం రమేత్ప్రేంఖోలితం హి తత్॥
(ఇతి రతిరత్నప్రదీపికః)

గీ. శౌరి మీఁగాళ్ళపైఁ దన ♦ చరణయుగము
నిల్పి కరముల భుజములు ♦ నిక్కఁబట్టి
రతికిఁబైకొని తోరణ ♦ గతినిగూడ
వసుధఁ బ్రేంఖాయితం బను ♦ బంధమయ్యె.

తా॥ పురుషుడు పాన్పుపైపండుకొనియుండ స్త్రీ తనపాదముల నతనిపాదములపైభాగముననుంచి యాతనిభుజములను చేతులతో బట్టుకొని తన శరీరమతనికి తాకింపక తోరణాకృతిగా రమించుభావము ప్రేంఖాయితబంధ మనఁదగును.

—: 81 సంఘాటక 82 ఉపపదబంధముల లక్షణము :—

శ్లో॥ యస్మిథస్తు విపరీతసక్థికం స్త్రీయుగం యుగపదేతి కాముకః।
కాముకావపి మదాకులాబలా సంపదోపపదఘాటకం విదుః॥

శ్లో॥ ఇత్థమన్యదపి యోషితైకయా రమ్యతే వరచతుష్టయం యది।
కాముకేన యుగపచ్ఛ ఖండనాద్వ్యక్తిహ స్తపదలింగసంగతః॥

సీ. మరుమదంబునఁ జొక్కి ♦ మగువలిద్దఱు నొక్క
పాన్పుపై నిర్భర♦భంగినున్నఁ
బురుషుఁడందులనొక్క ♦ పొలఁతి రమించుచుఁ
దరువాతి జవరాలి ♦ మరునియింటఁ
జేతివ్రేళ్లనను ♦ జిహ్వాయైనను బెట్టి
త్రిప్ప సంఘాటక ♦ మొప్పఁ బుడమి

నీరీతినే నాథు ♦ లిరువురు పవళింపఁ
గాంతయొక్కతె రతి♦కౌశలమున

ఆ. వె. సురతంబునందు ♦ నొక్కనినలరించి
యొకని బాహ్యరతుల ♦ నుబుసుపుచ్చి
విహగపశుమృగాది ♦ విహ్వాలరతులచేఁ
బరఁగునదె యుపపద♦బంధ మగును.

తా॥ ఇద్దరుస్త్రీలు శయ్యపైఁ బవళించియుండ పురుషుండందొక స్త్రీతో రతిచేయుచు రెండవదానిభగమందు చేతివ్రేళ్లయినను నాలుకయైనను బెట్టి త్రిప్పుచు రమించుభావము సంఘాటకబంధ మనబడును. అలాగుననే పాన్పుపై పురుషులిద్దరు పండుకొనియుండ యొకస్త్రీ యందొకనితో సురతిచేయుచు రెండవపురుషునిదండమును చుంపించుచు బాహ్యరతిచే రమించుభావము ఉపపదబంధ మనబరగెను.

—: 83 గోయూథకబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ పరస్పరం విశ్వసనీయయోషిత్సంఘాటకేన క్రమశోయువాఽథ
రమేత గోయూథక మీతదేకా క్రాన్తాఽపి కాంతైర్బహుభిస్తథైవ॥
(ఇతి రతిరత్నప్రదీపికః)

గీ. కాంతు నొక్కనిఁజేరి పెక్కండ్రు స్త్రీలు
పడక టింటను జేర్చి యా ♦ పడఁతు లెల్ల
నొకరితరువాయినరుస నిం ♦ కొకరు వానిఁ
గలసి రతిసల్పు గోయూథ ♦ కరణ మయ్యె.

తా॥ స్నేహితురాండ్రైన స్త్రీ లనేకమందిజేరి యుమ్మడిగా రమించుటకు బురుషు నొకనిని జేర్చుకొని యొకరితరువాతనొకరు వరుసగా రమించుట గోయూథకబంధ మనంబడును. ఇదేవిధముగా పురుషులనేకు లొకస్త్రీని రమించినను గోయూథకబంధ మనంబడును.

—: 84 జలకేళితబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ కరీ జలక్రీడకాలే కరిణీయూథమధ్యగః।
క్రమేణ రమతే సర్వాస్తద్వత్స్యాత్ వారికేళితమ్॥
(ఇతి రతిరత్నప్రదీపికః)

గీ. జలక మాడుచుఁ గొలనులో ♦ సంచరించు
గోపికలఁ జేరి కృష్ణుఁడు ♦ కూర్మి హెచ్చ
నొకరితరువాయివరుస నిం ♦ కొకరిఁ గూడి
కేళిఁ దనిపినవిధి జల♦కేళి యండ్రు.

తా॥ ఆడయేనుగులను నీటియందు వంతులుప్రకార మొకదానివిడిచి యొక దానిని మగయేనుగు రతిసల్పినప్రకారమే కొలనులో జలకమాడుచున్న గోపికలను నొకరితరువాత నొకరినంతున వరుసగా నాగోపికలతో కృష్ణుఁడు రతిసల్పిన భావమే జలకేళి యనంబడును.

—: మస్థపీడితము మస్థవరాహముల లక్షణము :—

శ్లో॥ చిత్రియంత్రివిధిరేష భాషితో లింగయోనిపరిఘట్టనావిధా।
మంథపీడితవరాహఘాతకద్వ్యక్తయోఽనతిఫలా మయోజ్ఝితా॥
శ్లో॥ ఊర్ధ్వతోథ పరితోప్యధస్తథా పీడనాహననఘట్టనావిధా॥
మన్మథాకులనితంబినీభగే యోజయేత్కరధృతం ధ్వజం పుమాన్॥

సీ. మస్థపీడితమును ♦ మస్థవరాహఘా
తంబును ననఁగ న♦త్యంతయుక్తు
లప్రియోజనము లీ ♦ యనువులు కరకరి
క్రీడనంబును మంద ♦ కృత్యమరయ
మీఁదఁగ్రిందును రెండు ♦ మేరల యోనిలోఁ
బీడింప నది మస్థ♦పీడితంబు
చేత లింగముఁ బట్టి ♦ స్త్రీ యోనిలోఁ బెట్టి
కరముఁద్రిప్ప వరాహ♦ఘాతకంబు

ఆ. వె. నీచరతులఁ దృప్తి♦ని గనని కాంతకుఁ
దనివిగాఁగఁ దారు ♦ దండమునను
నుచ్చరతులఁ ప్రీతి ♦ నొందెడు నెలనాగఁ
జూచి యువరతికిని ♦ జొనుపవలయు.

తా॥ మంథపీడిత మంథవరాహఘాతలు రెండును అత్యంతయుక్తులును ప్రయోజనము లేనివియునై యున్నవి. మఱియు నీయూపాయములు కూరమైన

యాటలును యలసకృత్యములునైయున్నవి. పురుషుడుకాంతయోనిలోదండముంచి మీదకును క్రిందకును ద్రిప్పుట మంథపీడిత మనబడును. సతి తనచేతితో పురుషునిదండమునుబట్టి తనయోనిలోనుంచుకొని మీదకునుక్రిందకును ద్రిప్పినయెడల మంథవరాహఘాతక మనబడును. నీచరతులతో తృప్తినొందనికాంతను తమదండముచే మంథపీడిత మంథవరాహఘట్టనంబులజేయ దృప్తినొందును. ఉచ్చరతులవలన సంతసించుకాంతను యుపరతి చేయునటు లాసతిని పురుషుడు లాలింపవలెను.

క. ఏకరణమునకుఁబ్రియమై
యేకామినిచొక్కు దాని ♦ యింగితమునకై
యాకరణంబున నాయకుఁ
డాకామిని గూడవలయు ♦ ననురాగమునన్.

తా॥ ఏబంధమువలన సతి సంతోషపడునో దాని హృదయరంజనమునకుగాను పురుషు డాబంధముచే నాసతిని యనురాగముతో గూడవలయును.

శ్లో॥ యోజయేన్న విపరీతమోహనే నూతనప్రసవపుష్పయోగినీమ్।
గర్భిణీం చ హరిణీం చ పీవరాం కన్యకామపి కృశాం చ వర్జయేత్॥

క. తిరముగ విపరీతంబులఁ
బరివర్జింపంగవలయు ♦ బాలన్ స్థూలన్
హరిణిన్ గర్భిణిఁ బుష్పిణిఁ
దరుణిం బాలెంతరాలిఁ ♦ దనుతరదేహన్.

తా॥ బాలయు, బలసినవాతశరీరముగలదియు, హరిణీజాతిసతియు, గర్భముధరించినదియు, ముట్టయినదియు, బాలింతరాలును. కృశించిన దేహముగలదియు వీరలను విపరీత బంధములను జేయుపట్ల వర్జింపవలయును.

—: రతితృప్తి లక్షణము :—

శ్లో॥ యేన సా భ్రమితదృష్టిమండలా స్యాత్తతస్తు పరిపీడయేద్భృశమ్।
స్రస్తతా వపుషి, మీలనం దృశో, ర్మూర్ఛనా చ రతిభావలక్షణమ్॥

క. గాత్రంబు పరవశంబగు
నేత్రంబులుమూయుఁ జెమట ♦ నించును నూర్పుల్
చిత్రగతిఁబొలయుఁ బలుకఁ బ
విత్రఫలములొను సతికి ♦ వీర్యమువూడమున్.

తా॥ నెలంతకు యింద్రియపతనమగునపుడు దేహస్మరణతప్పుటయు, నేత్రములు మూతపడుటయు, చెమటపట్టుటయు, నుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసము లధికమగుటయు, చిత్రముగ మాటలాడుటయు సంభవించును.

శ్లో॥ శ్లేషయేత్స్వజఘనం ముహుర్ముహుః సీత్కరోతి మదగర్వితాకులా।
భావసిద్ధిసమయస్య సూచకం వక్ష్యమాణమరతేస్తు లక్షణమ్॥

ఆ. వె. జఘనఘట్టనంబు ♦ సలుపును బలుమారు
గళరవంబు చెలఁగఁ ♦ గన్నుమూయు
సొలయుఁ దిట్టుఁ గొసరు ♦ సుందరివీర్యంబు
వోడమువేళ మనసు ♦ బట్టునెపుడు.

తా॥ మఱియు నెలంత కింద్రియపతనగునపుడు మాటిమాటికి భగముతో బురుషునిదండము వెనగకుండునటుల నదుముటయు, పావురపుపలుకులు పలుకుటయు, కన్నులుమూయుటయు, పరవశమునొందుటయు, తిట్టుటయు కొసరుటయు, మనస్సును బిగబట్టుటయు సంభవించును.

—: రతియందు దృప్తినొందని స్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ హస్తమాధునతి హన్తి నో దదాత్యుజ్ఝితుం ఝటితి లంఘయేదితి।
నేచ్ఛయా శ్రమిణి వల్లభేఽథవా యోషిదాచరతి పూరుషాయితిమ్॥

క. రతి తృప్తినొందకుండిన
నతివ విభునిఁదిట్టుఁ జేతు♦లాడించు రతిన్
బతియలసినఁ బురుషాయిత
రతిఁగై కొని తనదుగుహ్య ♦ రతులఁ బెనంగున్.

తా॥ రతియందు తృప్తినొందనికాంత పురుషుని తిట్టుటయు, చేతితో నతనినిపట్టి యాడించుటయు, యతండలయుచో బైకొని రతిచేయుటయు గలుగును.

శ్లో॥ ఆదితో ఘటితయా త్రిమేవ వాతం నిషాల్య నరవద్విచేష్టతే।
చక్రివద్భ్రమతి కుంచితాంఘ్రికా భ్రామరం నృజఘనేసముద్గతే॥

శ్లో॥ సర్వతః కటిపరిభ్రమో యది ప్రేంఖపూర్వమిదముక్తముత్కలికమ్।
తాడనం చ విదధీత సీత్కృతస్త్వస్తసస్మితముఖీ వదేదిదమ్॥

శ్లో॥ పాతితోఽపి కిలవాధునా మయా హన్మి సంప్రతి కృతోఽపి నిర్మదః॥
నిఘ్నతీ క్వణితకంకణం ముహుః కృష్టకుంతలవిచుంబితాధరా।
సాన్ద్రదోలితనితంబమాకులా కర్మణశ్చ విరమేదపి స్వయమ్॥

చ. చరణయుగంబువంచి ఘట • చక్రముభంగిఁ బరిభ్రమించుఁ గం
ధరనినదంబుఁ బెంచు జఘ • నస్తలడోలన మాచరించు వా
క్కురణవహించుఁ బేరురము • ఘట్టనచేనదలించుఁ గుంతల
స్ఫురణకుదుర్చు వీరరతి • మంబనఁజేయు లతాంగి నాథునిన్.

తా॥ రతితృప్తిలేనికాంత పురుషునిపైకొని తనకాళ్ళనువంచి చక్రాకృతిగా దిరుగుటయు, పావురపుపలుకులుపలుకుటయు, కటిపురోభాగము నుయ్యాలవలె నాడించుటయు, శిశ్నమునుచుంబించుటయు, రొమ్మునుకొట్టుటయు, ముంగురులు చక్కచేయుటయు, ముద్దుపెట్టుటయు, పురుషాయితబంధములను జేయుటయు కలుగును.

శ్లో॥ సక్రమామథ విభావ్య పాతయేత్ సంపుటం చ ఘటయేద్విసర్జనే।
తృప్తిమేతి యది నైవమన్యసావాచరేద్గదితమంగులీరతమ్॥

క. సురతమునఁ గ్రిందుమీఁదగుఁ
దరుణియుఁ బురుషునిబెనంగుఁ • దత్తద్రితులన్
బరితృప్తి బొందకుండిన
సరసుం డంగుళిరతంబు • సలుపఁగవలయున్.

తా॥ రతితృప్తిపొందనికాంత సంభోగమునక్రిందుమీఁదై బంధములతో తృప్తిపొందనియెడల పురుషుడా స్త్రీని యంగుళిరతముతో తృప్తి నొందించ వలయును,

శ్లో॥ మోహనం మదనయుద్ధమాదిశే తస్య తాడనమిహాంగ మిష్యతే।
ఆర్తిరూపమపి తత్ర సీత్కృతం తచ్చ భూరివిధముచ్యతే బుధైః॥

శ్లో॥ తాడనం సమతలాపహస్తతో ముష్టినా ప్రసృతకేనచోదితమ్।
పృష్ఠపార్శ్వజఘనస్తనాన్తరే మూర్ధ్ని, తే హి మదనస్య భూమయః॥

శ్లో॥ హింకృతం స్తనితసీత్కృతోత్కృతం ఫూత్కృతం [illegible] రోదనాదికమ్।
మంత కీతయు గృహాణ జీవయ త్రాహిహా ధిక[illegible]కృతంవిదుః॥

వ॥ మఱియుఁ బ్రబలరతికుచయుక్తంబులగు సీత్కృతతాడనంబులను రత్యంగములు
బహుప్రకారంబులైయుండు నవి వివరించెద—

సీ. తాడనంబున సమ♦తలము ముష్టియు నన
నవి రెండుభావంబు♦లయ్యె వాని
నెలవు లెయ్యవియన్న ♦ నెత్తియు నెదఱొమ్ము
పార్శ్వంబులును వీపు ♦ భగతలంబు
సీత్కృతంబులు దాఁగఁ ♦ జెప్పంగ నెనిమిది
హుంకృతంబులు సీత్కృ♦తోత్కృతములు
తగఫూత్కృత శ్వసి♦తంబులు రోదన
స్తనితము ల్భూత్కృతం♦బని యనంగఁ

ఆ. వె. బట్టు విడువు కొట్టు ♦ ప్రాణంబు రక్షించు
చిక్కితిని మఱేమి ♦ సేయుదునని
మొఱ్ఱిక్క వనరుఁ జేత♦ముట్టనీకుండుట
సీత్కృతంబునకును ♦ జిహ్నమిదియ.

తా॥ తాడనము, సమతాడనమనియు ముష్టితాడనమనియు రెండువిధములు. నెత్తి, ఱొమ్ము, పార్శ్వము, వీపు, యోని, యివియైదును తాడనమునకుస్థానములు. రతిసమయమందు ధ్వనులు యెనిమిదిగలవు. అవి, హుంకృతము, సీత్కృతము, ఉత్కృతము, ఫూత్కృతము, శ్వసితము, రోదనము, స్తనితము, భూత్కృతము లనఁబడును. పట్టు, విడువుము, కొట్టు, ప్రాణముకాపాడు, నీకులోబడితి నికేమి సేయుదు, మొఱ్ఱిక్క, యేడ్పు, ముట్టనీకయుండుటయు, నీయెన్మిదియు పైధ్వనులకు చిహ్నములు.

శ్లో॥ తచ్చ లావకకపోతకోకిలాహంసకేకిసదృశై రుతక్రమైః।
మిశ్రితం ప్రహరణే ప్రయుజ్యతే హ్యన్యదాపి రుతమిష్యతేవిటైః॥

క. కేకి కలహంస లావుక
కోకిల పారావతములు ♦ కులికెడిపలుకుల్
గైకొని తాడన సీత్కృత
పాకంబుల వెలయవలయుఁ ♦ బతియుఁ సతియుఁ.

తా॥ స్త్రీపురుషులిరువురు రతిసేయుకాలమునందు నెమలి, హంస, కోకిల, పావురములవలె పలుకులుపలుకుచు పైనజెప్పియున్న సీత్కృతతాడనంబులతో మెలంగవలయును.

శ్లో॥ ఊర్ధ్వముచ్చరతి కంఠనాసికా హింకృతం స్తనిత మభ్రఘోషవత్।
వంశవిస్ఫుటనవచ్చ సీత్కృతం ఫూత్కృతం బదరపాతవజ్జలే॥

శ్లో॥ రోదనధ్వనికరీం కరాహతిం హ్యత్రయోత్ర్పయోజ్యమపహస్తకం విదుః।
ముష్టిరత్ర విదితస్తు వృష్ఠతో మూర్ధని ప్రస్తతకం ఫణాకృతి॥

సీ॥ స్తనితంబు హుంకృత♦ధ్వనియును మేఘుని
ఘోషంబునకు నెన♦గూడియుండుఁ
గంఠనాసికలతోఁ ♦ గలియంగ నుదయించు
నినదంబు సీత్కృతం ♦ బనఁగఁ బరఁగుఁ
నెదురువ్రక్కల నూప ♦ నుదయించునేధ్వని
యటువలె భూత్కృతి ♦ నతిశయిల్లు
జలముల బదరికా♦ఫలములు పడువేళఁ
బొడమెడుధ్వనితోడ♦ ఫూత్కృతంబు

ఆ. వె. ఊర్జితంబులైన ♦ యోజనువర్ధిల్ల
నతివపల్కు రోద♦నాఖ్య మయ్యె
నిట్టిపలుకుతోడ ♦ నింతిని గరతాడ
నంబు సేయువలయు ♦ నాలుగవియు.

తా॥ స్తనిత హుంకృతధ్వనులు రెండును యురుముమనకుసరిగానుండును. సీత్కృతధ్వని కంఠధ్వనియు నాసికధ్వనియు గలియుచటులగలుగుధ్వనికి సమానముగానుండును. భూత్కృతధ్వని వెదురుబద్దలను కదుపగా నగుశబ్దమునకు సరిగనుండును. ఫూత్కృతము నీటియందు రేగిపండ్లుపడుసమయమున బుట్టుధ్వనితో సమానముగానుండును, శ్వసితమన శ్వాసమును, రోదనమన యేడ్పుటయు, నీరెండునుప్రసిద్ధములు. పైనజెప్పబడిన ధ్వనులు చేయుచు పురుషుడురతియందు స్త్రీని కరతాడనము చేయవలయును.

శ్లో॥ నా స్తనాన్తరావనం చ జాను కే పార్శ్వయోః సమతలం ప్రయుజ్యతే।
కర్తరిప్రభృతి దక్షిణాపథే తాడనం తదిహ దూషితం బుధైః॥

శ్లో॥ తాడయేద్యువతిమంకగామినీం పృష్ఠతః ప్రియతమః స్వముష్టినా।
సాభ్యసూయమివ సాపి తత్తథా క్రన్దతి శ్వసిత కాముకాతరా॥

శ్లో॥ అసమాప్తి హృదయే ప్రయుజ్యతే యుక్తయస్త్రియువతేః ప్రమాన్ననైః।
వర్ధమానముపహస్తతాడనం సాపి సీత్కృతమిహాదరేన్ముహుః॥

సీ. హుంకృతధ్వనితోడ ♦ నురమునఁ దనహస్త
మిడిచేయవలయుఁ జ♦ప్పుడొగివిభుఁడు
ఘట్టింపవలె ముష్టి♦ఘట్టన నెదుఱొమ్ము
స్తనితకూజితవిధూ♦తములచేతఁ
బాముపడగరీతిఁ ♦ బట్టినచెయి వంచి
తలవేయవలయు సీ♦త్కారమొదవ
దవడలొయ్యన హస్త♦తాడనఁ గావించి
జఘనపార్శ్వములందు ♦ సమతలంబు

గీ. మోపి కలహంసలావుక ♦ ముఖరవంబు
గదుర మోఁచేత వీపు వ♦క్షస్థలంబు
తాడనముసేయ దక్షిణ♦త్వమునఁ గాని
యన్యకరమున వేయరా♦దనిరి మునులు.

తా॥ పురుషుడు హుంకృతధ్వనిచేత స్త్రీ ఱొమ్మున దనచేతితో కొట్టుటయు, స్తనితధ్వనిచేత నెదుఱొమ్మున పిడికిలిచేత కొట్టుటయు, సిత్కృతధ్వనిచేత చేతిని పాముపడగవలెవంచి తలయందు కొట్టుటయు, శ్వసితధ్వనిచేత దవడలయందు జేతితో కొట్టి మొలకురెండువైపులను సమతలముగాయుంచి హంసవలెపలుక మోఁజేతితో వీపును వక్షస్థలమును కొట్టవలెను కుడిచేతితో కొట్టవలెను గాని యెడమచేతితో కొట్టకూడదని వాత్స్యాయనాదులు పల్కిరి.

శ్లో॥ తతః చేద్వివదతే శిరస్తదా తాడయేత్ ప్రసృతకేన కాత్కృతమ్।
ఫూత్కృతం యువతిరాచరేద్భృశం తాడనే శ్వసితరోదితే అపి॥

శ్లో॥ సత్వరం సమతలేన తాడయేదాసమాప్తి జఘనే చ పార్శ్వయోః।
రాగపాతసమయే నితంబినీ హంసలావకరుతం సమాచరేత్॥

ఉ. చేరువనున్న కాంత పతి♦చేత నిజాయతముష్టిఁ జీరినన్
నీరజనేత్రి నిబ్బరము ♦ నివ్వెఱపాటును రోదనంబు ని
ట్టూరుపుఁదోఁపఁ గొంతపడి ♦ నొయ్యన ముష్టిగదల్చి కేళికిన్
జేరి తదీయతాడన వి♦శేషముఁజూపును సీత్కృతంబుతోన్.

తా॥ స్త్రీ పురుషునియొక్క పిడికిలిచేతఁగొట్టఁబడి రోదనమును, నివ్వెరపాటును, నిట్టూర్పులనించుచు, సీత్కృతధ్వని చేయుచు, తనపిడికిలిచే పురుషుని గొట్టును.

శ్లో॥ క్రన్దితం శ్వసితమాచరేన్ముహుర్మోహనాన్తసమయే నితంబినీ।
అన్యదాపి విగతార్తినిఃసహా కంఠకూజితవతీ విరాజతే॥

చ. శిరమునఁ గుంచితాంగుళముఁ♦జేయుచు ఫూత్కృతియాచరింపఁ బం
కరుహదళాక్షి యూర్పులను ♦ గ్రందనమున్ఘటియింప నంత స
త్వరమునఁ బార్శ్వగుహ్యములఁ ♦ తాడనఁజేయఁగ రంగి లావు హం
సరతము లాచరించు నన♦సానరతంబునఁ దృప్తిపుట్టదే.

తా॥ పురుషుడు ఫూత్కారధ్వని చేయుచు చేతివ్రేలునువంచి స్త్రీయొక్క నెత్తిపైకొట్టుచు రతిసేయ నూర్పులును యూర్పులును నేర్పడును. వెంటనే పార్శ్వములు భగమును తాడనము చేయ సతి గర్వించి హంసపంక్తులతో రతియొనర్చి దృప్తినొందును.

శ్లో॥ సానురాగపరుషత్వచంచతాం పూరుషేషు దధతి స్త్రియో రతే।
రాగతో భవతి సాత్మ్యతః క్వచిద్వ్యత్యయోపి న చిరం మనోహరః॥
శ్లో॥ పంచమీ గతిముపేత్య వీక్ష్యతే స్థాణువారితతురంగమో యథా!
కాముకావపి తథా రతాహవే ఛేదఘాతకదనం న పశ్యతః॥

శ్లో॥ కింతు సాత్మ్యమభిచిన్త్య యోషితాం తీవ్రమన్దముపచార మాచరేత్।
ఔపరిష్టకవిధానదర్శినా నిన్దితా చ మునినేతి కిం తయా॥

సీ. రతికాలమెఱుఁగక ♦ రమణుండుపైకొని
కొసరులఁ బల్కిన ♦ విసువు పుట్టు
గతిచండమందవే♦గంబులఁజూపక
సత్వరీతులఁ గూడ ♦ సమ్మతించు

మధుమదంబుననున్న ♦ మానిని నఖదంత
కరఘాతములచేతఁ ♦ గరఁగుచుండు
తనసత్వమునఁబొందఁ ♦ దరుణిసత్వంబును
డెలియక రతిసల్పు♦టలవికాదు

ఆ. వె. కానసత్వమెఱిఁగి ♦ కళలంటి చుంబన
భూషణాదిగతులఁ ♦ జూపనేర్చి
కామశాస్త్రవిధులఁ ♦ గాంతలు పతులును
దలఁపులొప్పఁ దెలియఁ ♦ గలియుదు రిల.

తా॥ పురుషుడు లాలనాదిక్రియలనుజేసి సతిని ద్రవింపకేయుక పైకొనిన సతి విసుగుకొనును. రతిసేయునపుడు చండ మందవేగములనుజూపక సమరతి చేసిన సతి సమ్మతించును. సతి కల్లుత్రాగి మత్తుతోనున్నయెడల నఖ దంత కర ఘాతములచేత ద్రవించును. పురుషుడు సతినాలింగనాదివిధులతో దానిబలమును దెలిసికొని దానికి తగినబలమునుజూపుచు రమించిన ద్రవించును. అట్లుకానిచో వికటమగును. కావున సతియొక్కబలము తెలిసికొని కళలనుపట్టుచు నఖక్షతదంత క్షత చుంబనాదిగతులనుజేయుచు నీశాస్త్రమున జెప్పబడినప్రకారము దేశకాల పాత్రంబులను దెలిసి సతీపతులు యొకరియుద్దేశములొకరు తెలియుచు గలియుదురుగాత.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
సురతాధికారో నామ
దశమః పరిచ్ఛేదః.

కన్యావిశ్రంభణాధికారః

ఏకాదశః పరిచ్ఛేదః.

—: కన్యావర లక్షణము :—

శ్లో॥ త్రిగణమవికలార్థం సాధయన్సాధు లోకః
పరిణయతు సవర్ణాం శాస్త్రతోఽనన్యపూర్వామ్।
పరిణయసహవాసక్రీడితాదీని మైత్రీ
మధమసమధికాభ్యాం నైవ కుర్వన్తి సన్తః॥

ఆ. వె. సంతతార్థధర్మ♦సౌఖ్యాభిమతసిద్ధి
కరము పెండ్లిగాన ♦ ఘనుఁడు దెలిసి
తనకులంబుదాని ♦ మును వివాహముగాని
కన్య పరిణయంబు ♦ గాఁగవలయు.

తా॥ ఎడతెగని ధర్మార్థకామసౌఖ్యమతసిద్ధికొరకు పురుషుడు తనకులమునబుట్టినదానిగా మునుపు వివాహముకానిదానినిగాజూచి యట్టికన్యను పెండ్లి చేసుకొనవలయును.

—: సత్కన్యాలక్షణము :—

శ్లో॥ కువలయదళకాన్తిస్స్వర్ణ గౌరద్యుతిర్వా
కరచరణనఖేషు స్నిగ్ధరక్తా తథాఽక్ష్ణోః।
సమమృదుపదయుగ్మా స్వల్పభుక్స్వల్పనిద్రా
కమలకలశచక్రాద్యంకితా పాణిపాదే॥

సీ. హేమవర్ణంబైన ♦ నిందిరాద్యుతి యైనఁ
గుందనకాంతి యం♦దంద మైనఁ

జరణంబులును హస్త♦జలజంబులును గోళ్ళు
కనుఁగొన లరుణిమఁ ♦ గలిగియున్న
సరసంబు మృదువునై ♦ చక్రాబ్జకలశాంకి
తములైన కరపాద ♦ తలయుగములు
సమము బింకెములైన ♦ చనుదోయి నల్లనై
కళ లొక్కకొలఁదైన ♦ కచభరంబు

గీ. భోజనము నిద్రియును గొంచె♦మును మొగమ్ము
నుదరమును జాలపలుచనౌ ♦ మృదులతనువు
నధికశీలంబు గలకన్య ♦ నర్హగాఁగఁ
జాటిచెప్పిరి పరిణయ ♦ శాస్త్రవిదులు.

తా॥ శరీరము బంగారుచాయ శ్యామలవర్ణము కుందనపుకాంతిని పోలి యున్నదియు, తామరనుబోలినపాదములును, చేతులును గోళ్ళును కనుగొనలును యెఱుపుగలిగినదియు, మృదువులై శంఖుచక్రాదిరేఖలుగల చేతులు పాదములు గలిగియుండినదియు, చను మొనలు నల్లగాయుండి సమమును బింకెమునుగల చన్ను లుగలదియు, ఎక్కువజుట్టును, భోజనమును నిద్రయు కొంచెముగాగలదియు, పలుచనగు మొగమును కడుపును, మెత్తనిదేహమును, ఎక్కువ యాచారముగల దియు, ఈగుణములుగల కన్యను వివాహమాడవలయునని పరిణయశాస్త్రవేత్తలు పలికియుండిరి.

—: దుష్కన్యాలక్షణములు :—

శ్లో॥ అకపిలకచపాశా చాపబింబోదరాస్యా
వరణవిధిషు కన్యా శస్యతే శీలసారా।
బహిరథ రుదతీ యా జృంభతే యా చ సుప్తా
వరణవిధిసమేతస్తాం బుధా వర్జయన్తి॥

క. వాకిటనిలిచిన నేడ్చినఁ
గాకాడిన నిదురచాలఁ ♦ గలిగిన పలుకుల్
గైకొనక యావులించిన
నాకన్నియ వర్జనీయ ♦ యనిరి మునీంద్రుల్.

తా॥ ఎల్లప్పుడును వాకిటనిలుచుటయు, యేడ్చుటయు, కోపముగలిగి యుండుటయు, నిదురగలిగియుండుటయు, చెప్పుమాటలనువినక ఆవులించుటయు నీగుణములుగల కన్నియ పెండ్లిచేసుకొన తగదని మునీంద్రులు చెప్పిరి.

శ్లో॥ గిరితరుతటినీనాం నామభిః పక్షిణాం వా
సమధికపరిహీనా వ్యాసతః కూరగాత్రీ।
అధరమధికలంబం కోటరం పింగళం వా
నయనమథ వహన్తీ కర్కశం పాణిపాదమ్॥

సీ. పర్వత తరు నది ♦ పక్షి నామంబుల
నేకన్యఁబిలుతు ర♦య్యింటివారు
పొడవు కొంచెము దళం♦బును నల్పమునుగాఁగఁ
దనరు నేకన్య వ♦క్త్రమును దొడలు
పెదవియునధికంబు ♦ పింగళమై గుంట
కన్నులుఁగలిగి యే♦కన్యమెలఁగు
కరతలంబులు పాద♦కమలంబులును గడు
కఠినంబులగుచు నే ♦ కన్యయొప్పు

గీ. నిదురఁబోవుచు నవ్వొడి ♦ నిడుదయూర్పుఁ
బుచ్చు నేడ్చెడినేకన్య ♦ భుక్తివేళ
మీసములుగల్గి చనుదోయి ♦ మీఁదరోమ
ములునుగల్గిన కన్నియఁ ♦ దలఁపవలదు.

తా॥ కొండయు చెట్టును నదియు పక్షియు వీటిపేరులును, కొంచెము పొడవగుమొగమును, కొంచెముమందముగలతొడలును, పెద్దపెదవియును, గోరోజనమువంటి వర్ణముగలిగిన గుంటకన్నులును, కఠినములయిన కాళ్ళుచేతులును, నిదురబోవుచు నేడ్చునదియు, భోజనసమయమందు నిట్టూర్పులవిడుచుచు నేడ్చెడిదియు, మీసములుగలిగినదియు, చన్నులపై వెండ్రుకలునుగలిగిన కన్యకలు వివాహమునకు దగనివారు.

శ్లో॥ శ్వసితి హసతి రోదిత్యేవ యా భోజనేపి
స్తనమపి వలితోర్ధ్వం బిభ్రతీ శ్మశ్రుణీ వా।

విషమకుచయుగా వా వామనా శూర్పకర్ణీ
కుదశనపరుషోక్తిర్దీర్ఘవక్త్రాఽతిదీర్ఘా॥

ఉ. చన్నులొకింతగాక పరు♦సంబులఁబల్కుచుఁ గర్ణయుగ్మమే
చెన్నునులేక రోమములఁ ♦ జెందినపిక్కలు చేతులు న్గడు
న్సన్నపురూపు దీర్ఘవద♦నంబును గందినపండ్లుగల్గు నా
కన్నియఁ బెండ్లియాడఁ గొఱ♦గాదనిపల్కిరి శాస్త్రకోవిదుల్.

తా॥ కొద్దిపాటి చన్నులుగాక, నిష్ఠురములనుపలుకుచు, చెవులు అందముగానుండక, పిక్కలయందును చేతులయందును వెండ్రుకలుగలిగి, శరీరము సన్నమై, ముఖము పొడుగుగాను, నలుపురంగుగలపండ్లును, కలిగిన కన్నెను వివాహమాడ తగదని శాస్త్రవేత్త లెంచింగించిరి.

శ్లో॥ విటవిషయరతా వా లోమశా పాణిపార్శ్వే
స్తనపరిసరపృష్ఠే జంఘయోరుత్తరోష్ఠే।
భ్రమణవిధిషు యస్యాః కంపతే క్ష్మాతలం వా
చలతి హసనకాలే గండయోర్వా తరంగః॥

శ్లో॥ భవతి సమధికా చేత్పాదజాంగుష్ఠతోఽస్యా
స్తదుపవసతిరన్యా హీయతే మధ్యమా వా।
పతతి భువి కనిష్ఠాఽనామికా వా ద్వయం వా
న యది. వరణకృత్యే కన్యకా వర్జనీయా॥

క. ఏకన్నె విట విదూషక
లోకమునకుఁ బ్రీతిఁజేయు ♦ లోలుపమతియై
యేకన్నె నడువనధిక
క్ష్మాకంపమునొందు దాని ♦ మానఁగవలయున్.

తా॥ విటవిదూషకలోకమునకు ప్రీతిచేయుటయం దాసక్తిగలదియు, నడుచునప్పుడు భూమియధికముగా దప్పడగునట్టియు కన్నెనువివాహమాడకూడదు.

క. కాలి పెనువ్రేలుచేరువ
వ్రేలధికంబైన నడిమి♦వ్రేలు కృశంబై

స్రాలిన నవ్వలిస్రేళ్ళును
స్రాలక యిలమోపకున్న ♦ వనితను విడుమీ.

తా॥ పాదముయొక్క పెద్దవ్రేలుకన్న ప్రక్కనున్న వ్రేలు పొడుగుగా నున్నను మధ్యవ్రేలు సన్నముగానుండి వ్రాలియున్నను చివరరెండువ్రేళ్లును క్రింది కి వ్రాలియుండక భూమిమీద మోపకున్నను యట్టికన్నెను వివాహమాడంజనదు.

క. చెక్కులు నవ్వినవేళల
స్రుక్కుచు నిరవైన నుదుట ♦ సుడియున్నను బై
వెక్కసమైనను వటుస్రీవ
ముక్కైనను గన్నెమీఁది ♦ మోహంబేలా.

తా॥ నవ్వుచున్న సమయమున చెక్కిళ్ళు లోనికి లాగుకొనియున్నను ముఖమునందు సుడియున్నను గుండ్రమయిన ముక్కుగలిగినను యట్టి కన్నెపై మోహమును విడువలయును.

—: వివాహానంతరము. :—

శ్లో॥ అథపరిణయరాత్రౌ ప్రక్రమేన్నైవ కించిత్
తిసృషు హి రజనీషు స్తబ్ధతా తాం దునోతి।
త్రిదినమిహ న భిద్యాద్బ్రహ్మచర్యం నచాస్యా
హృదయమననురుధ్య స్వేచ్ఛయా నర్మకుర్యాత్॥

చ. సురుచిరకన్యకామణిని ♦ శోభనలక్షణఁ బెండ్లియాడి యా
పరిణయరాత్రియందుఁ బయి♦ బాటొకయించుకలేక మూఁడువా
సరములదాఁక సంగమవి♦సర్జనుఁడై సురతేచ్ఛలేక య
వ్వరుఁడు చతుర్థరాత్రి తగు ♦ వాంఛితకేళికి నాసఁజెందుచున్.

తా॥ మంచిలక్షణములుగల కన్నియను జూచి పెండ్లిచేసుకొని యారాతిఁ నుండి మూడురాత్రులవరకు దానితో రతిచేయక నాలుగవరాత్రియందు సంభోగముచేయ నిచ్ఛగింపజనును.

శ్లో॥ కుసుమమృదుశరీరా విద్విషన్తి ప్రియోగా-
ననధిగతరహస్యైరోక్షితో యుజ్యమానా॥

ప్రథమమిహ సఖీభిః ప్రేరిత యుంజీత తస్యా-
స్తదధికమిహ కుర్యాత్ప్రశ్రయం యేన ధర్తే॥

చ- తరుణులు పుష్పకోమలులు ♦ తత్త్వరపాటున నేమిచేసినన్
నిరసనమొందుదు రావున వి♦వేకమునం బురుషుండు తత్సఖీ
పరిచితభంగిఁ దా రస♦బంధునిఁ జేసి యతం డుపాయముం
బు, రమణికిష్టమౌ నదె య♦పూర్వముగా నొడఁబాటుఁ జేయుచున్

తా॥ స్త్రీలు మిక్కిలి సుకుమారులు కావున పురుషుడు తొందరపడి యేమిచేసినను వారు నిరసించుదురు. అందువలన పురుషుడు యుక్తిపరిచయము చేసుకొని యనురాగముగలవాడై స్త్రీలకభీష్టప్రయోజనములను చేయుచు లాలింపవలయును.

శ్లో॥ ప్రథమపరిగతాయాం బాలికాయాం చ చేష్టాం
తమసి రహసి చాహుః సంస్తుతాయాం తరుణ్యామ్।
క్షణమిహ పరిరంభం పూర్వకాయేన కుర్యాత్
ముఖమభివదనేన స్వేన తాంబూలదానమ్॥

శా. ఏకాంతంబునఁ జీఁకటైన నిశియం♦ దిందీవరాక్షి న్సుగో
లాకాంత న్దగబుజ్జగించి చతురాలాపమ్ములన్మెల్లఁగాఁ
గైకోనొక్కుచుఁ బూర్వకాయమునఁ జ♦క్కన్గాఁగిటన్జేర్చి యా
మూకత్వంబెడలించి వక్త్రగతతాం♦బూలంబునం బంచుచున్

తా॥ రహస్యస్థలమున చీకటిగానున్న రాత్రియందు స్త్రీని మంచిమాటలచే బుజ్జగించుచు మాటలనేర్పుచే నంగీకారమునుబడయుచు కౌఁగలించి జంకును బోగొట్టి నోటియందుగల తమ్మను పురుషుడు పంచియిచ్చుచు మెలంగవలెను.

శ్లో॥ ప్రణయశపథసామవ్యాహృతైః పాద్మతై-
స్తదనునయవిధానైర్గ్రాహయేచ్చ ప్రతీపామ్।
విశదమృదు విదధ్యాచ్చుంబనం తత్ప్రసంగా-
త్కలమృదుభిరశైనాం యోజయేత్కేళివాదైః॥

శ్లో॥ అవిదిత ఇవ పృచ్ఛేత్కించిదల్పాక్షరార్థం
ప్రతిగిరమనువదన్తీం భూయ ఏవానురుధ్య।

అహమభిరుచితస్తే తన్వి నో వేతి పృష్టా
ప్రతివచనపదే సా మూర్ధ్ని కంపం చ కుర్యాత్ ॥

శ్లో॥ ప్రణయముపగతా చేన్మన్దమన్దం వయస్యాం
ప్రతి కథితరహస్యా స్మేరవక్త్రా నతా స్యాత్ ।
కథితమిదమిదం తే ధీరసౌభాగ్యమిత్యా-
ద్రుతమపి చ వయస్యా చాభిదధ్యాత్ ప్రియస్య ॥

శ్లో॥ ప్రకటవచసి సఖ్యాం నాహమేవం వదామి-
త్యవిశదపదవర్ణార్ధోక్తిలీలాం విదధ్యాత్।
పరిణయవికసనే చ ప్రార్థితా పూగపుష్పా-
ద్యుపనయతి సమీపే స్థాపయేచ్చోత్తరీయే॥

శ్లో॥ స్తనముకుళమథాస్యాః సంస్పృశేత్పాణిజాగ్రైః
కరతలముపగూహ్యాఽఽనాభి నీత్వా వికర్షేత్।
తదథ యది నిరున్ధ్యాత్ సంస్పృశేన్యేవముక్త్వా
సుముఖి న కరవాణి క్లిశ్యసి త్వం యదీతి॥

సీ. పలుకకయున్న నా♦పైఁ గోపమాయని
బుజ్జగించుచుఁ జెక్కుఁ ♦ బుణికి పుణికి
యధరపానం బించు♦కైనని మ్మని యొట్టుఁ
బెట్టుచు దండముఁ ♦ బెట్టి పెట్టి
యెఱుఁగరాదీమాట ♦ యింతని చెవిలోనఁ
జెలువైన ప్రియములఁ ♦ జెప్పి చెప్పి
మదనకేళికి నర్మ♦మర్మగర్భంబుల
ననునయాలాపంబు ♦ లాడి యాడి

గీ. వాదమేటికి నే లెస్స♦వాఁడ నాకుఁ
దగుదువీవని శిరమును ♦ దడవి తడవి
కొన్నిపలుకులఁ జొక్కించి ♦ కన్నుసన్న
లెఱిఁగి చుంబింపఁ గన్నియ ♦ కింపుపుట్టు.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీ పలుకకుండిన నాపై కోపమాయని మంచిమాటలచే బుజ్జగించి చెక్కులు నునుకుచు, పెదవిపానకమిమ్మని యొట్టుబెట్టుచు, నమస్కరిం

చుచు రహస్యము చెప్పెదనని ప్రియమగుమాటలను చెవిలోన చెప్పుచు, రతికొఱకు నర్మోక్తులకు సరసములాడుచు మనయిద్దరికి వాదమెందులకు నాకు నీవుతగుదువు నీకు నేనుతగుదుననుచు యాపెతలను దగ్గరకుజేర్చుకొని మాటలచే నాపె పరవశ మగునటులొనరించి యాపె యంగీకారమునుగ్రహించి ముద్దాడినయెడల నాకన్నియకు ప్రియముకలుగును.

శ్లో॥ ఇతిమృదుపరిపాట్యోత్సంగమానీయ యుంజ-
న్నధికమధికమేవం యేచ్చ క్రమేణ।
నఖదశనపదైస్త్వామంకయిష్యామి వామే
నిజవపుషి వికారం కించ కృత్యాత్మనైవ ॥

చ. ప్రియముదయింప బాలిక య♦భీష్టముగా నొకమారు మెల్లఁగాఁ
బ్రియునిమొగంబుఁజూచి యధ♦రీకృతవక్త్రముతోడనున్న క
న్నియతగునంచు దంతహతి ♦ నించిన మోవితొలంగనాడి త
న్నయనముఁజూచి సిగ్గువడి ♦ తానిటులాడితినంచు నిట్రిలుక్.

తా॥ ఈవిధముగా యింపుపుట్ట నాకన్నియ పురుషుని మొగ మొకసారి చూచి తలవంచియుండ నాపె తగినదనియెంచి యాపె మోవినొక్కిన యాపె కసరును. అందులకాతడూరకయున్న తానొనర్చినపనికి యాస్త్రీయేనొచ్చుకొనును.

శ్లో॥ త్వదుపజనితమిత్యావేద్య సంప్రత్యహం త్వాం
సుముఖి సఖిసమాజే వ్రీడయిష్యామి భూయః।
ప్రతివపురథ మంబేదూరుసంవాహలీలాం
క్రమశిథిలితలజ్జాం సంశ్రయేన్మేఖలాం చ ॥

ఉ. ప్రేమనటింప వీడియముఁ ♦ బెట్టుచుఁ బూవులదండలంచు న
బ్భామిని పాన్పుఁజేరునెడఁ ♦ బయ్యెదఁబట్టి కుచంబులంటి యూ
సీమకుఁజేర్చి దాబిగువు ♦ చీరెవదల్చి కరంబుఁబట్టి నె
మ్మోముమలరించి కోర్కెతుద ♦ ముట్టఁగనిమ్మని గారవింపుచున్.

తా॥ ప్రేమతోప్రవర్తించుచు తాంబూలంబు పంచిచ్చుచు పూలదండ నిచ్చెదనని యాస్త్రీ పైటకొంగునుబట్టిలాగి దగ్గరకుదీసుకొని చన్నులనంటుకొని పాన్పుమీదికిలాగి కోకముడివిప్పి చక్కిలిగింతలువెట్టి నాకోర్కె సఫలముకాని మ్మని పురుషుడు యాపెను యాదరించవలెను.

శ్లో॥ ఉచితఘటితయంత్రో రంజయేచ్చ క్రమేణ
ప్రణయవిధివిధూతే సాధ్వసధ్వాన్తరోషే।
ఇతి విషమగభీరే కన్యకానాం రహస్యే
దిగియమిహ మయోక్తా కామసూత్రార్థదృష్ట్యా॥

ఉ. బాలికనీగతిన్ మృదుల • భాషలఁదేర్చి నిజాంకపీఠికిన్
గీలనఁజేసి మాఱుపలి•కింపఁదలంచి నఖంబులన్ భుజా
మూలములందుఁ జన్నులను • మోపుదునా యటుగాక వాతెరన్
నాలుగుమూఁడు దంతముల • నాటుదునాయని భీతిఁ బెట్టుచున్.

తా॥ ఈవిధముగా స్త్రీని పురుషుడు మంచిమాటలచే లాలింపుచు తన తొడలయందు కూర్చుండబెట్టుకొని యాపెప్రియవచనముల యందాసక్తిగలవాఁడై నీ చన్నులయందును చంకలయందును గోళ్ళచేనొక్కుదునా? అటుగాక మోవి యందు దంతములచేనొక్కుదునా? యని కొంచెము బెదరించినటులమాట్లాడగా-

చ. అనివెఱపించి సిగ్గువడ • నాడి ప్రియోక్తులఁబల్కి మోహిచుం
బనము నరించి చన్నుఁగవఁ • బట్టి తొడల్గదిలుంచి నీవిబం
ధనమువదల్చి మన్మథని•ధానముపైఁ జెయిసాఁచి బాలికన్
బెనఁగుటమాన్పి లజ్జవిడి•పించి రమించుట శాస్త్రపద్ధతిన్.

తా॥ పురుషుడాస్త్రీ నావిధముగా బెదరించి యాపె సిగ్గుపడునటుల పల్కి మంచిమాటలనాడుచు పెదవిగఱచి చన్నులబట్టుకొని యాపెతొడలు దగ్గరకుదీర్చుకొని కోకముడివిప్పి భగమునకై చేయిచాచి యాపె పెనగులాటనుమానిపి లజ్జవిడునటులొనర్చి కామశాస్త్రపద్ధతిగా రతిచేయవలయును.

శ్లో॥ నాత్యన్తమానులోమ్యేన నచాతిప్రతిలోమతః।
సిద్ధిం గచ్ఛన్తి కన్యాసు తస్మాన్మధ్యేన సాధయేత్॥

క. నీ సకియలముందట నీ
చేసినపనులన్ని నేను • జెప్పెద మదనా
భ్యాసములఁజూపి మఱి యటు
గాసిం బెట్టించి పలుచఁ•గాఁ జేయింతున్.

తా॥ నీ చెలికత్తెలనుండట నీవువచ్చు చేసిన పనులన్నియును జెప్పి నిన్ను వారు చులకనజేయుదురని నొవ్వకొనర్చెదనని కొన్ని రసవంతములగు పలుకులచే నాస్త్రీని సంపూర్ణముగా లోబరుచుకొనవలెను

శ్లో॥ ఆత్మనః ప్రీతిజననం యోషితాం రాగవర్ధనం।
కన్యావిశ్రంభణం వేత్తి యస్స తాసాం ప్రియోభవేత్॥

ఆ. వె, అల్పరతముగాక ♦ యధికంబుగాక య
బ్బాలహితమెఱింగి ♦ బంధురముగఁ
బొందిరేని సుఖముఁ ♦ బుట్టుచు నుబ్బుచు
దినదినాభివృద్ధి ♦ తేజరిల్లు.

తా॥ అతిగాగాక స్వల్పముగాగాక యాబాలయిష్టనుసరించి యొప్పిదముగ రతులనొనర్చినయెడల ప్రతిదినమును సుఖించుచు ప్రేమవృద్ధిపొందించుకొనుచు ప్రకాశించెదరు.

శ్లో॥ సహసా వాప్యుపక్రాంతా కన్యాచిత్తమవిందతా।
భయం త్రాసం సముద్వేగం సద్యో ద్వేషం చ గచ్ఛతి॥

శ్లో॥ సా ప్రీతియోగమప్రాప్య తేనోద్వేగేన దూషితా।
పురుషద్వేషిణీ వా స్యాద్విద్విష్టా వా తతోఽన్యగా॥

ఉ. ఈగతిబాలలన్గవయ ♦ కెంతయు నాయకుఁడిష్టకేళికిన్
వేగముఁజూపెనేని సతి ♦ విహ్వలభావము భీతియు న్సము
ద్వేగము రోషమున్వ్రీడము న♦ప్రియమాత్మజనించుఁ గానఁ గా
మాగతవేఁగులీరతిర♦హస్యము చిత్తములందు నిల్పుఁడీ.

తా॥ పైనచెప్పియుండినప్రకారము పురుషుడుప్రవర్తింపక తనయొక్క సుఖముకొరకు స్త్రీని రతికితొందఱజేసి యొత్తుడుకలుగజేసినయెడల నాస్త్రీ చంచలహృదయురై భయముపొంది పారిపోవుటయు మనస్సునందు రోషముచెంది ప్రేమలేకయుండుటయు సంభవించును కావున కామముదీర్చుకొనదలచినవారు ఈ రతిరహస్యమును మనస్సునందుంచుకొందురుగాక.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
కన్యావిశ్రంభణం నామో
ఏకాదశః పరిచ్ఛేదః.

భార్యాధికారః

ద్వాదశః పరిచ్ఛేదః.

—: పతివ్రత లక్షణము :—

శ్లో॥ యా పతిరపి విహాయ ప్రాతికూల్యం స్వనాథం
వచనహృదయకాయైః పూజయేదిష్టదైవమ్।
గృహవసతిమథాసౌ చింతయేద్భర్తృవాచా
ప్రతిదినమతిమృష్టం వేశ్మ కుర్యాత్సుశోభమ్॥

శ్లో॥ గురుషు సఖిషు భృత్యే బంధువర్గే చ భర్తు
ర్వ్యపగతమదమాయా వర్తయేత్ స్వం యథార్హమ్।
సితపరిమితవేషం కేలీవిహారహేతోః
ప్రచురమకుణమాహుః ప్రేయసో రంజనాయ॥

సీ. వనరుహానన మనో♦వాక్కాయములచేత
ధవుని దైవముగాఁగఁ ♦ దలఁపవలయుఁ
బ్రత్యుత్తరం బీక ♦ పనియేమిచెప్పినఁ
జెవిఁజేర్చి వేగంబె ♦ చేయవలయు
నత్తమామలతోడ ♦ నాప్తభృత్యులయెడ
మాయాప్రచారంబు ♦ మానవలయుఁ
బ్రతివాసరంబు శో♦భనసిద్ధికై నిల
యంబు గోమయమున ♦ నలుకవలయు
గీ. నెపుడు తనుఁజూచునో విభుఁ♦డిందువచ్చి
యనుచు నిర్మలమైన దే♦హంబుదనర
పెనిమిటికి నిష్టమైన భో♦జనపదార్థ
చయము కడుభక్తితోఁ దాను ♦ సలుపవలయు.

తా॥ స్త్రీ తనభర్తను మనస్సునందును మాటలచేతను దైవముగఁదలంపవలయును. భర్తయేపని చెప్పినను మారాడకవిన్నదై యాకార్యమును శీఘ్రముగా జేయవలయును. అత్తమామలతోడను యిష్టులయిన పనివాండ్లయందును కపటము లేక యుండవలయును. ప్రతిదినమును శుభముకొఱకు ఆవుపేడచే నిల్లలుకవలయును. భర్తవచ్చి తన్నెప్పుడు చూచునోయని పరిశుభ్రమగుశరీరముతో యుండవలయును. భర్తకిష్టమైన భోజనపదార్థములను భక్తితో వండిపెట్టవలయును.

శ్లో॥ మరువక, నవమాలీ, మాలతీ, కున్ద, మల్లీ,
తరుణసదృశపుష్పా వీరుధః సౌరభాఢ్యాః।
సుమధురఫలవృక్షా మూలకాలాబుభాండ-
ప్రభృతివిటపకాదీన్సర్వయేద్వాటికాయామ్॥

శ్లో॥ సకృదపి కులటాభిర్యోగినీభిక్షుకాభి-
ర్నటవిటఘటితాభిః సంసృజేన్మాలికాభిః
రుచిరమిదమముష్మై పథ్యమేతన్న వేతి
ప్రతిదినమపి భర్తుర్భోజ్యసేవాం విదధ్యాత్॥

శా. పూవుందోఁటల వృక్షవాటికలలోఁ ♦ బొంపారభాండావళుల్
గావింపన్వలయున్ విదూషకనట♦క్రాంతాంగనా భిక్షుకన్
దైవజ్ఞన్ వ్యభిచారిణిన్ వివిధమం♦త్రప్రక్రియాయోగినీ
భావంగూడుట భాషణంబును నస♦ద్భావ్యంబు భూమీస్థలిన్.

తా॥ వాసనగల పుష్పములనీయుపాదలను మంచిఫలములనీయు వృక్షములను కూరగాయలనిచ్చు పాదులను దొడ్డియందు పెంచవలయును. విటవిదూషక సహవాసముజేయుకాంతను భిక్షమెత్తుకొని జీవించుదానిని జోస్యముచెప్పుదానిని వ్యభిచరించుదానిని మంత్రతంత్రములు నేర్చిన యోగిని మొదలగు స్త్రీలయొక్క సహవాసము చేయుటయు తుదకుమాటలాడుటయు పతివ్రతయగు స్త్రీయొనర్పజనదు.

శ్లో॥ వచనమపి నిశమ్యాగచ్ఛతో వేశ్మమధ్యే
తదుపకరణసజ్జా సంవసేదాగతస్య।
చరణయుగళమస్య క్షాలయేదాత్మనాఽసౌ
రహసి చ పరిబోధ్యో విత్తనాశే ప్రసక్తః॥

శ్లో॥ అనుమతిముపలభ్యాధిష్ఠితాన్యవ్రతయాత్రా-
ప్యుపవసనమపి విదధ్యాద్భర్తురజ్ఞావమాగౌ॥

శయనమపి న ముంచేన్నాస్య ముక్త్రిం విభిన్ద్యాద్
వ్రతనియమవిధానం స్వేవ చాస్యానుగచ్ఛేత్॥

సీ. విభుఁడువచ్చినరాఁక • వినివేగ మెదురుగా
నింటివాకిటికిఁ దా • నేగవలయు
పతితెచ్చినవస్తు దే • పాటిసంగ్రహమైన
నదిలోనికిఁ గొంచు • నరుగవలయుఁ
గాంతునిచరణము • లుడిగి పీఠముఁ బెట్టి
యనుమతి గృహకృత్య • మందవలయు
నతిరహస్యములైన • యాయవ్యయంబులఁ
దెలియంగఁ బతికి బో • ధింపవలయుఁ

గీ. బురుషుననుమతిలేకయే • పుట్టినింటి
కొక్కతె యరుగుటయును దా • నుడుగవలయు
వ్రతములును దానములును దై • వములపూజ
లధిపునానతిఁ బొంది చే • యంగవలయు.

తా॥ పెనిమిటిరాకను విని వేగముగా నింటివాకిటివరకువెళ్లుటయు, భర్త తెచ్చినపదార్థము లెంతకొద్దివైనను యవియందుకొని లోనికితెచ్చుటయు, భర్త పాదములనుగడిగి కూర్చుండుటకు పీఠముంచి యతని సమ్మతినిబొంది యింటి పనులను చేసుకొనుటయు, గోప్యముగానుంచతగిన ఆదాయములను వ్యయములను భర్తకు తెలియజెప్పుటయు, పెనిమిటియాజ్ఞనుపొందక పుట్టినింటికి ఒక్కతెయు పోకుండుటయు, వ్రతములును దానములు దేవపూజలును భర్తననుజ్ఞపొందనిదే చేయకయుండుటయు, మొదలగు సద్గుణములనుగలిగి పతివ్రత ప్రవర్తింపవలెను.

శ్లో॥ క్వచిదపి నిభృతే వా ద్వారి వా నైవతిష్ఠే-
చ్చిరమథ గిరమస్మిన్విప్రియాం న ప్రయచ్ఛేత్।
న విరళజనదేశే మన్త్రియేన్నిష్కుటే వా
న పురుషమథ పశ్యేన్మన్త్రిహేతుం వినా చ॥

శ్లో॥ సుఘటితబహుభాండం శాస్త్రమృచ్చర్మలోహైః
సమయముభినమీక్ష్య । పాదదీ తాల...

నిభృతమనులభాని స్థాపయేద్భేషజాని
వ్యయమపహితచిత్తా చిన్తితాయాం చ కుర్యాత్॥

శ్లో॥ తృణతుషకణకాష్ఠాంగారభస్మోపయోగం
పరిజనవినియోగం కర్మణః ప్రత్యవేక్షామ్।
ప్రియతమపరిభుక్తత్యక్తవస్త్రాదిరక్షాం
శుచిభిరవసరే తైర్మానవనం భృత్యవర్గే॥ (పాఠాంతరము)

క. ఆయంబు కొలఁది దెలియక
సేయంగావలదు వ్యయము ♦ సీమంతినికిన్
సేయంగవలయు నేనియు
నాయర్థమునందుఁ బాద ♦ మైననునొప్పున్.

తా॥ పురుషునియొక్క యాదాయము తెలియక వ్యయమొనర్పగూడదు. వ్యయము సేయవలసివచ్చినయెడల పురుషుని యాదాయములో నాలుగింటనొకపాలు వ్యయము సేయుట పతివ్రతకుదగును.

మ. కసవు న్గట్టెలు నూకలు న్నుముక యం♦గారంపుభస్మమ్ములున్
మసలంబాయక చేర్చి దాసులకుఁ గ♦ర్తవ్యాప్తిపాలించి దు
ర్వ్యసనంబున్ఘనఁజేసి భర్తవిడువన్ ♦ వస్త్రాదిసంరక్షయై
వెస భామామణియున్న నందమవు స♦ద్భృత్యావళిన్ శుద్ధియై.

తా॥ కసువు, కట్టెలు, ఊకలు, ఊముక, బొగ్గుపొడి యివి పారవేయక భద్రపరుచుటయు, భృత్యులకు పనిపాటలు చెప్పి తగినట్లు పరిపాలన చేయుటయు, పురుషుడు కట్టివిడిచినబట్టలు సంరక్షించుటయు మొదలగు సద్గుణములుగలిగి పతివ్రత ప్రవర్తింపవలయును.

శ్లో॥ పరిజనపరిరక్షాం వాహచింతాం పశూనాం
కపిపికశుకశారీపారసాదేరవేక్షామ్।
గురుషు పరవశత్వం తేషు వాచంయమత్వం
స్ఫుటహసితనివృత్తిం శీలవృత్తిం చ కుర్యాత్॥

శ్లో॥ ప్రణయసహచరీభిస్తుల్యరూపాం సపత్నీం
[illegible]

గతపతి దయితే తు క్వాపి మాంగల్యమాత్రి
ణ్యుచితగురువిప్రా ధారయేన్మండనాని॥

సీ. పరిజన వాహన ♦ పశు పిక శారికా
సార సంరక్షణ ♦ సలుపవలయు
గురుజనంబులయెడఁ ♦ బరమభక్తి వహించి
చెప్పినూడిగమును ♦ జేయవలయు
సవతిపట్టున మహా♦సౌజన్యమై కూర్మి
సోదరిమాఁటుగాఁ ♦ జూడవలయు
సవతిబిడ్డలఁగాంచి ♦ సంతసిల్లుచు మదిఁ
దనదుబిడ్డలవలెఁ ♦ దలఁపవలయు

గీ. మగఁడు పరదేశమరిగిన ♦ మంగళంపు
సూత్రిమేకాని శృంగార♦మాత్రముడిగి
యత్తమామలచేరువ ♦ యందుఁ బాన్పు
నందు శయనింపవలయుఁ గు♦లాంగనకును.

తా॥ తనయింటియందుండు పశుపక్షి వాహనాదులను సంరక్షణమునశ్రద్ధతో విచారించుటయు, అత్తమామలయందు భక్తితో సంచరించుచు వారుకోరినశుశ్రూష లొనర్చుటయు, సవతియెడల పతిస్నేహముంచి తోఁబుట్టువువలె చూచుటయు, సవతిబిడ్డలను ప్రేమతో జూచి తనబిడ్డలవలె ప్రేమించుటయు, భర్తకార్యార్థియై యూరువిడిచివెళ్ళినమంగళసూత్రిముమాత్ర ముంచుకొనిమిగిలినయలంకారము లనువిడిచి రాత్రులందత్తమామలకెదురుగా పండుకొనుటయు, పతివ్రతయగుస్త్రీ చేయందగును.

శ్లో॥ ఉపగురు శయనం చ స్వల్పతాం చ వయస్య
ప్రతిదినమపి కుర్యాదస్య వార్తానుసారమ్।
అనవసితవిధాశేష్యస్య నిర్వాహయత్నం
వ్రతనియమవిధిం చ క్షేమసిద్ధ్యై విదధ్యాత్॥

శ్లో॥ స్వజనగృహముపేయాత్ విప్రక్రమే సద్వితీయా
న చిరమిహ వసేచ్చ ప్రేయసి త్యాగతే సా।

అవికృతవపుషం స్వం దర్శయేదుత్సవాదౌ
ప్రథమమపి విదధ్యాదాహరేచ్చోపహారమ్॥

ఆ. వె. పుట్టినింటనున్న ♦ ప్రొద్దులఁ బ్రియురాక
వినినయపుడు తొంటి ♦ వేషముడిగి
సఖులు దాను నెదురు ♦ చనుదెంచి నీరాజ
నంబుఁ జేయ నుత్స♦వంబు పనరు.

తా॥ పతివ్రతయగుస్త్రీ పుట్టినింటనున్న సమయమందు పెనిమిటిరాకను వినినతోడనే యలంకరించుకొని చెలికత్తెలతో నెదురేగి హారతినీయ శుభము గలుగును

క. పరదేశమునకు నాథుం
డరిగిన తత్క్షేమవార్త ♦ లరయుచు నాయా
వెరవున వ్రతములు దైవత
పరిచర్యలఁ జేయవలయుఁ ♦ బతిమేల్కోరన్.

తా॥ భర్త పరదేశములకుబోయినప్పుడు అతని క్షేమవార్తలను దెలిసికొనుచు యతడు క్షేమముగానుండుటకు వ్రతములు మొదలగు దేవతాపరిచర్యలను జేయుచు పతివ్రత ప్రవర్తింపవలెను.

శ్లో॥ యదిబహుయువతిః స్యాత్పూరుషః సామ్యవృత్తి
ర్నిపుణమతిరుపేయాన్న క్షమేతాపరాధమ్।
వపుషి వికృతిమేకాం సంప్రయోగే రహస్యం
వహతి వదతి యచ్ఛ ప్రేమరోషేణ కించిత్॥

శ్లో॥ కథమపి చ తదన్యాం శ్రావయేన్నో కదాచి
త్ప్రసరమపి సపత్నీగోచరే క్వాపి దద్యాత్
యది నిగదతి దోషం కాచిదేషా పరస్యా
రహసి చ నిపుణోక్తైర్ధ్యాపయైః సైవ యోజ్యా।
ప్రమదవనవిహార ప్రీతిసమ్మానదానై
ర్హృదయమిహ యథార్హం రంజయేద్వల్లభానామ్॥

సీ. పెనిమిటి పెక్కండ్ర ♦ వనితలఁ గైకొన్న
సమమైనవర్తన ♦ సలుపవలయు

రమణుఁడేగతి నప • రాధంబుఁజేసిన
యెగ్గొన్పరక క్షమి • యింపవలయు
నేకాంతమునఁ బ్రియుఁ • డిచ్ఛగించినఁ దన
సురతనైపుణ్యంబుఁ • జూపవలయు
సఖునితోనొనఁగూడు • సవతి గోచరమైన
కోపంబుమాని కై • కొనఁగవలయు

గీ. నెట్టినిందలు పతులపైఁ • బుట్టనేని
యోర్చి పలుమాఱునుడువక • యుండవలయు
వనవిహారంబులను మనో • వాంఛితార్థ
దానములఁ బ్రియుననిశంబుఁ • దన్పవలయు.

తా॥ పెనిమిటి చాలమంది స్త్రీలతో సాంగత్యము చేయుచున్నను సహించి యుండుటయు, భర్తయేవిధమగు నపరాధము చేసినను తప్పెంచక యోర్పుగలిగి యుండుటయు, వల్లభుడు రహస్యముగోరినయెడ తనరతినేర్పును చూపుటయు, భర్తతో కలియు సవతికనుపించిన కోపమునొందక తనతో సమానముగా చూచుటయు, యేస్త్రీలపైనయినను నిందకలిగినయెడల నానిందను తాను మాటిమాటికిని యెంచకయుంటయు, వనవిహారములయందును యతనిమనస్సునందిచ్ఛగించు పదార్థచయమునిచ్చుటవల్లను భర్తనెప్పుడును సంతోషపెట్టుటయు మొదలగు గుణములనుగలిగి పతివ్రత ప్రవర్తింపజనును.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
భార్యాధికారో నామ
ద్వాదశః పరిచ్ఛేదః.

పారదారికాధికరణమ్.

త్రయోదశః పరిచ్ఛేదః

—: పరస్త్రీసంగమనిషేధా నిషేధముల లక్షణము :—

శ్లో॥ భార్యాధికారికమిదం గదితం సమాసా
ద్వక్ష్యామి సంప్రతి పరప్రమదాభియోగమ్।
ఆయుర్యశోరిపురధర్మసుహృత్ స చాయం
కార్యో దశావిషయ హేతువశాన్న కామాత్॥

క. పాపములనెలవుఁ బుణ్యాయ
శోపాయము విభవహాని ♦ యాయుష్యహార
వ్యాపారమునాశము పర
చాపలనేత్రలరతంబు ♦ చన దెవ్వరికిన్.

తా॥ పరస్త్రీగమనమువలన పాపమును, పుణ్యనాశనమును, కీర్తినశించుటయు, అనాచారముసంభవించుటయు, ప్రాణాపాయముసంభవించుటయు, ఉద్యోగనాశనమును, మొదలగుకష్టములుప్రాప్తించును. కాన పరస్త్రీగమనమును విసర్జించినచో పురుషుడు సుఖమునొందును.

క. ఐనను గామాతురతకు
హానియగుఁ బ్రాణములకు ♦ నని మును దివిజుల్
మానక ప్రార్థనములకుఁ
గానిమ్మని రట్టితెరువుఁ ♦ గామాసక్తుల్.

తా॥ పరస్త్రీగమనమువలన నత్యంతమైనపాపము సంభవించినను కోరిన స్త్రీని రమించనియెడల నదికామాతురతకోర్వక ప్రాణత్యాగము సంభవించిన ప్రాణహత్యాపాతకముగలుగును కాన స్త్రీ తన్ను ప్రార్థించినయెడల నాస్త్రీసంగమము తగునని కామమునందు ప్రీతిగలవారనిరి.

వ॥ కావున నన్యోన్యస్నేహమోహంబులం బొందినంగాని పరస్త్రీసంగమ దోషంబు పొరయకుండదని చెప్పెదరు. అన్యోన్యస్నేహమోహంబు లత్యంతసుఖ కారణంబులని కామశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పెదరు. అట్లగుటకు ముందు ప్రేరణరూపంబున బుద్ధిని జలింపఁజేయు నవస్థాదశకంబు నెతింగించెద.

—: దశావస్థల లక్షణము :—

శ్లో॥ నయనప్రీతిః ప్రథమం చిత్తాసంగ స్తతో౽థ సంకల్పః।
నిద్రాచ్ఛేద స్తనుతా విషయనివృత్తి స్త్రపానాశః॥
శ్లో॥ ఉన్మాదో మూర్ఛా మృతిరిత్యేతాః స్మరదశా దశైవ స్యుః।
తాస్వారోహతిమదనే యాయాత్పరయోషితం స్వరక్షార్థైః॥

క. చూచుట తలఁచుట గోరుట
కాచుట కృశమౌట రుచులఁ◆గానమి సిగ్గున్
దొఱచుట వెఱ్ఱియు మూర్ఛా
ప్రాచుర్యము మరణమనఁగఁ ◆ బదియునవస్థల్.

తా॥ చూచుట, తలంచుట, కోరుట, కాచుట, చిక్కిపోవుట, అరుచి పుట్టుట, సిగ్గువిడుచుట, చిత్తవిభ్రమము, మూర్ఛనొందుట, ప్రాణముపోవుట, ఈ పదియు దశావస్థలని తెలియందగినది.

సీ. ఒంటిమోహమునఁ గ◆న్గొంటెఁ జక్షుఃప్రీతి
పలుమాఱు నదితలఁ◆పంగఁ జింత
యుడుఁగనికోర్కెతో ◆ నుండుట సంకల్ప
మొగిగుణస్తుతి నిద్ర ◆ యుడిగియుంట
విరహతాపంబుచే ◆ వేఁగి డస్సియునుంట
యరుచి యేమిటిమీఁద ◆ నాశలేమి
యెన్నియాడెడివారి ◆ నెఱుఁగమి నిర్లజ్జ
యున్మాదమున నింటి ◆ నొల్లకుంట
గీ. వలపు దలకెక్కి మదితన ◆ వశముగాక
పరవశత్వముచే డీల◆పడుట మూర్ఛ
పొందులేకున్నఁ బ్రాణంబు ◆ పోవునుట
మృతియునయ్యె దశావస్థ ◆ లెఱుఁగఁజొప్ప.

తా॥ చూచుటయనగా, ఒంటరిగా స్త్రీపురుషులు పరస్పరమోహముచే కనుగొనుట. తలంచుటయనగా, చూచినతరువాత యాచూచినవిషయమునుమాటి మాటికితలంచుట, కోరుటయనగా, స్త్రీపురుషులు పరస్పరమును సాంగత్యము చేయవలయునని కోరుట. కాచుటయనగా, ఒండొరులు స్వరూప స్వభావము లను దలంచుకొని నిద్రపోకయుండుట. చిక్కిపోవుటయనగా, విరహతాపాన లముచే డస్సిపోవుట. అరుచిపుట్టుటయనగా, విరహతాపజ్వరమువలన దేనిమీ దయు నాశలేకయుండుట. సిగ్గువిడుటయనగా, తమ్మునిందించువారిని గుర్తె ఱుంగక యుండుట. చిత్తవిభ్రమమన, వెఱ్ఱియెత్తినట్లు యింటియందుండుట కిష్ట పడక తిరుగుట. మూర్ఛయన, ప్రేమయెక్కువయై మనస్సును పట్టియుంచుట తమ వశముగాక పరవశత్వమునొంది డీలుపడియుండుట. ప్రాణముపోవుటయన, సంభోగము కలుగకపోవుటవలన స్త్రీపురుషులిరువురును ప్రాణములువదలుట. మోహము క్రిమముగా నీదశావస్థలకు మూలమగునని దెలియందగినది.

సీ. మొదటియవస్థను ♦ మోహనాకారంబుఁ
జూడంగఁ జింతించు ♦ చుండుటయును
రెంట వగపుపుట్టు ♦ రేయునుబవలును
మూఁట నిట్టూర్పులు ♦ మొనసియుండు
నాలుగింటఁ దలంచి ♦ నడిరేయిచింతించు
నేనింట జ్వరమునే ♦ మెఱుఁగకుండు
నారింట నన్నంబు ♦ నరుచియైయుండును
సప్తమంబున లజ్జ ♦ సరవిఁజనును

ఆ. వె. నష్టమమున నాలు ♦ కటు తొట్రుపడియుండు
తొమ్మిదింట జీవి ♦ తొలఁగియుండు
పదిటఁ బ్రాణముచనుఁ ♦ బతికైన సతికైన
మరునిచేతనుండు ♦ నరులబ్రతుకు.

తా॥ చూచుటయను మొదటియవస్థయందు స్త్రీపురుషులిరువురును యొకరి చక్కదనమొకరు చూడవలెనముకొందురు. తలంచుటయను రెండవయవస్థయందు రాత్రింబగళ్లును దుఃఖముకలిగినట్లుండును. కోరుటయను మూడవయవస్థయందు నిట్టూర్పులుకలుగును. కాచుటయను నాలుగవయవస్థయందు రాత్రులయందు

నిద్రచెందక యొకరినొకరు తలంచుకొందురు. చిక్కిపోవుటయను నైదవయవస్థ యందు జ్వరముకలిగియుండును. అరుచిపుట్టుటయను నారవయవస్థయందుభోజన పదార్థములు రోటికింపుగానుండవు. సిగ్గువిడచుటయను నేడవయవస్థయందు క్రమముగా సిగ్గునువిడుచును. చిత్తవిభ్రమమను నెనిమిదవయవస్థయందు పలు కులు తడబడును. మూర్ఛయను తొమ్మిదవయవస్థయందు ప్రాణంబులు హీనం బులై చలించును. మరణమను పదియవయవస్థయందు చనిపోవుటయు సంభవిం చును. కావున స్త్రీపురుషులయొక్క బ్రతుకు మన్మథాధీనమయి యుండును.

శ్లో॥ పునర్దారాః పునర్విత్తం పునః క్షేత్రం పునః సుతః।
పునః శ్రేయస్కరం కర్మ న శరీరం పునః పునః॥

గీ. సతియు, ధనమును, క్షేత్రము ♦ సంతతియును
మంగళం బగు కర్మలు ♦ మఱలమఱలఁ
బోయినను బొందవచ్చును ♦ పుడమిఁదనదు
బొందిపోయిన మఱలఁదాఁ ♦ బొందలేదు.

తా॥ భార్యా, ధనము, క్షేత్రము, సంతానము, మంగళప్రదమయిన కర్మములు, ఇవియన్నియు గతించినను మఱలమఱల సంపాదింపవచ్చును కాని శరీరమూమాత్రము సంపాదింపఁజాలము.

—: కామితానర్హ స్త్రీలు :—

శ్లో॥ అసంగృహీతభార్యాం చ బ్రహ్మస్త్రీం యశ్చగచ్ఛతి।
నూతకం సతతం తస్య బ్రహ్మహత్యా దినేదినే॥

క. భూమీసురసతిఁ గన్నెను
గామింపఁగరాదు మున్ను ♦ కామిని తన్నుక్
గామించినను సుకృతముల
సీమంబును జెడును లోక♦నిందయుఁ దనకౌ.

తా॥ బ్రాహ్మణులభార్యలను, అవివాహిత స్త్రీలను కాముకులు కామింప జనదు. వారు తమంతతామేవచ్చినను పురుషులు పుణ్యాపాయమునకు లోకనిం దకు జంకి వారిని త్యజింపంజనును.

శ్లో॥ అద్విజభార్యావిషయః సోపి న దుష్టైవ పంచనరభుక్తా।
శ్రోత్రియసఖిసంబన్ధిక్షితిపతిభార్యా నిషిద్ధైవ॥

శ్లో॥ పతితా సఖీ కుమారీ ప్రవ్రజితా రోగిణీ చ ప్రకటా।
ఉన్మత్తా దుర్గన్ధా వృద్ధప్రియా రహస్యభిత్కపిలా॥

శ్లో॥ అతికృష్ణా నిక్షిప్తా కదాచిదేతా న గమ్యాః స్యుః।
విషయేఽగమ్యేపి బుధాః కారణతః పారదారికం ప్రాహుః॥

క. శ్రోత్రియునిభార్య నృపుసతి
మిత్రునియెలనాగ మామమెలంతయును గురు
క్షేత్రం బిలంబొందఁ దగ ద
పాత్రింబగుఁ దామెవలచి వచ్చిననైనన్.

తా॥ శిష్టునిభార్యయు, రాజుభార్యయు, స్నేహితునిభార్యయు, మామభార్యయు, గురునిభార్యయు. వీరలు కామించి పైబడినను పురుషులు కామపశులు కాక వారపాతృలని దలంపవలెను.

ఆ. వె. మత్త పతితు చెలియ మానవిచ్ఛేదిని
కన్య సుగ్రతాత్మ కపిలవర్ణ
ఘ్రాతిగంధ ముసలి బూతురోగముదానిఁ
గాక యన్యసతులఁ గవయవలయు.

తా॥ మత్తురాలు, పాషండునిభార్య, మానహీనురాళ్ళు, ఋతుమతి కాని పడుచు, నీమముగలకాంత, నల్లని శరీరముగలది, దుర్గంధవతి, వృద్ధస్త్రీ, సుఖసంకటములుగల స్త్రీ మొదలగు స్త్రీలను, తమమేలుకోరు కాముకులు పొందం జనదు.

—: పరస్త్రీగమనహేతులక్షణము :—

శ్లో॥ మద్వైరిసంగతో స్యాః పతిరియమస్మాన్నివర్తయేదేనమ్।
మత్సంసృష్టా బలినం ప్రకృతిం వా మాం జిఘాంసుమానేత్రీ॥

శ్లో॥ గమనమనపాయమస్యాం మమ నిఃసారస్య వృత్తిహేతుర్వా।
మర్మజ్ఞా మయి రక్తా విముఖం మాం దూషయేదథవా॥

శ్లో॥ మామభిరిరంసురయమితి మిథ్యాదోషేణ కపటఘటితేన।
కర్తాస్మి మిత్రకార్యం మహదనయా వా సహాగమ్య॥

సీ. నాశత్రుఁగూడెడె నీ ♦ నాతినాథుఁడు దీనిఁ
బొందిన నదివానిఁ ♦ బొందఁజేయు
బలవంతుఁ డీనాతి♦పతి దీనిఁ గదిసిన
చెలువ వానికి నాకుఁ ♦ జెలిమిఁజేయు
ధనికురాలీకాంతఁ ♦ దగిలినఁ దనసొమ్ము
చేరలకోలఁది నా ♦ చెంతఁజేర్చు
మర్మజ్ఞురాలు ప్రే♦మముగల్గు నామీఁదఁ
జొరకున్న నామర్మ ♦ మొరులకిచ్చు

గీ. దీనినేవేళఁ బొందిన ♦ దీనికతనఁ
జాలఁదలఁచిన పనులెల్లఁ ♦ జక్కనౌను
మేలుగాకని యన్యకా♦మినులఁ దగిలి
రతులు సల్పుదు రెటువంటి♦రసికులైన.

తా॥ తమ శతృవులకు స్నేహితులైనవారి భార్యలను బొందిన శతృవులకును దమకును స్నేహముగలుగునని కొందఱును, బలవంతులైనవారి భార్యలను పొందినబలవంతులగువారితో స్నేహముకలుగునని కొందఱును, ధనికురాలగు కాంతను బొందిన దమకు కావలసినపుడు ధనముయిచ్చునని కొందఱును, తమ మర్మములను దెలిసిన పరకాంతలను బొందిన తమ మర్మముల నితరులకు దెల్పకుండునని కొందఱును, నీతిని దెలిసిన పరకాంతలను బొందిన తాముతలంచిన కార్యములు నెఱవేఱునని కొందఱును పరస్త్రీసంగమమునకు పురుషులిచ్ఛగింతురు.

శ్లో॥ ఇత్యుపలక్షణమిత్థం కారణమాలోచయన్న రాగతో యాయాత్।
కారణవిచారణాసహమథవా స్వం వీక్ష్య మన్మథోన్మథితమ్॥

క. ఈకార్యంబులలోపల
నేకార్యంబుననొనర్తు ♦ రిటుగాకున్నన్
భీకరమన్మథబాణా
స్త్రోకాహతినైనఁజొచ్చి ♦ దొరకొందురొగిన్.

తా॥ కాముకులు పైన జెప్పియుండిన కారణములచేనైనను మన్మథబాణములకు లోనైయైనను పరదారాగమనమున బ్రవర్తింతురు.

శ్లో॥ జిగమిషుభిః పరదారా స్సిద్ధ్యాయతి వృత్త్యపాయపరిహారాః।
ప్రాగేవ చిన్తనీయాఃలబ్ధప్రసరో హి దుర్జయో మదనః॥

క. తలఁపఁగవలయును ధర్మము
తలపోయఁగవలయు వృత్తి ♦ ధనములు మొదలన్
వలరాజుఁ బిదపగెలువ
న్నలవియె? పరవనితమీఁద ♦ నాసేమిటికిన్.

తా॥ కాముకులైనవారలు కాంతలనుగోరునెడ యీకాంతను బొందుట ధర్మమా! అధర్మమా యని విచారించి సిద్ధి, అర్థము, వృత్తి, జీవనము, అపాయ పరిహారమును విచారింపవలయును. అట్లుగాక యిచ్ఛవచ్చినటుల ధర్మములను దిగనాడి మేలు కీళ్లెంచనియెడల మన్మథబాధతీరునా? బుద్ధిమంతులగువారు సాధ్యమైనంతవరకు పరస్త్రీలను వర్జించుట మేలు.

శ్లో॥ సప్రత్యవాయదుర్లభ నిషేధవిషయశ్చ యో విషయః।
కామః స్వభావవామః ప్రసరతి తత్రైవ దుర్వారః॥

ఆ. వె. తలఁపరానిచోటఁ ♦ దలఁ పెల్లఁజేర్చిన
మరుఁడుసంతసించి ♦ మదముఁబెంచి
యిచ్ఛవుట్టఁజేయు ♦ నింతులఁ బురుషులు
చూచినపుడె వేయు ♦ సుమశరములు.

తా॥ కాముకులు పరస్త్రీల నిచ్ఛగించిచూచినయెడల మన్మథుడు మదమును బెంచి మన్మథోద్రేకము కలుగజేయును.

శ్లో॥ ఉజ్వలవపుషం పురుష కామయతే స్త్రీ నరోపి తాం దృష్ట్వా।
అనయోరేష విశేషః స్త్రీ కాంక్షతి ధర్మనిరపేక్షా॥

శ్లో॥ అభ్యర్థితా చ పుంసా సహసా న స్వీకరోతి సహజేన।
సుకృతసమయాద్యపేక్షీ ప్రవర్తతే వా నవా పురుషః॥

చ. పురుషులు కామబాణహతిఁ ♦ బొంది రసస్థితిఁగోరి వేఁడినన్
దరుణులు సమ్మతింపక యు♦దల్తురు చేరఁగనీరు, మెచ్చుసుం
దరతరమూర్తియైన నరుఁ ♦ దారెతగుల్కొనఁజూతురేని ని
బ్బరముగ ధర్మము న్గలము ♦ వావియుఁజూడరు మన్మథోద్ధతిన్.

తా॥ కాముకులు మన్మథబాణములకులోనై స్త్రీలను మోహించి దఱిజేరి వేడినను సమ్మతింపరు. దగ్గరకురానీయక యెంచెదరు. సుందరరూపుని తామె తగులుకొనుటకు దలంచిరేని ధర్మమును కులమును వరుసయును త్యజించియైనను వానిని పొందగోరుదురు. పురుషులట్లుకాక ధర్మమును పూర్వాచారములను పాటింతురు. కావున పురుషుడు ధర్మనియముడై స్త్రీవలె సులభముగ ధర్మము నుత్యజించి పరదారాగమనమునకుం జొరబడడు.

శ్లో॥ సులభామవమనుతేఽసౌ కామయతే దుర్లభాం స్పృహాభియుంక్తే చ।
ఇతి నరనారీశీలం నార్యా వ్యావృత్తికారణం వక్ష్యే॥

ఆ. వె. చేరి వేఁడుకొనిన ♦ చేయూఁక యడియాసఁ
జూపి యప్పుడెయుట్టి ♦ సుదతి నొక్క-
పురుషుమీఁదనలప్పుఁ ♦ బఱపెనంచును గల్ల
నిందఁబఱపి వెఱపు ♦ నింపవలయు.

తా॥ స్త్రీ తనయొద్దకేరి ప్రార్థించినను పురుషుడులోబడక యా స్త్రీ యొక పురుషుని మోహించెనని నిందవేసినయెడల నా స్త్రీకి వెఱపుగలిగి తన్నిక జేరదలంపదు.

—: కామినులు వ్యభిచరింపకుండుటకుఁ గారణములు :—

శ్లో॥ భృశమనురాగః పత్యాపవత్యవాత్సల్యమతివయస్త్వం చ।
వ్యతికరనిర్వేదిత్వం ధర్మాపేక్షాపి కస్యాశ్చిత్॥

శ్లో॥ భర్తురవిరహః స్వాత్మని దోషజ్ఞానం యియాసురస్యయా రక్తః।
ఇయమస్య మన్నిమిత్తా మా భూత్వేదేత్యసామర్థ్యమ్॥

సీ. పతిభక్తికలదు నా♦పైఁ జాలబిడ్డలఁ
గంటిగా యని యన్యుఁ ♦ గవయదొకతె
నాపోడిమెఱిఁగినఁ ♦ జేపట్టకధిపతి
విడుచుగాయని చేర ♦ వెఱచునొకతె
పెనిమిటిఁగనిన సీ♦తనికి నాకతమునఁ
జేటువచ్చునటంచుఁ ♦ జేరదొకతె
యిరుగుపొరుగువార ♦ లెఱిఁగినఁ గులహాని
వాటిల్లునని చొరఁ♦ బారదొకతె

గీ. వీని నెటువలెఁ బొందుదు ♦ వీఁడు నాకు
వశుఁడు కాఁడని తమకంబు ♦ వదలు నొకతె
యిచ్ఛగలిగిన కామిను ♦ లేమి చెప్ప
నిట్టివిధముల జారుఁ జే♦పట్టరెపుడు.

తా॥ పతివ్రతయనిపించుకొంటిని చాలామంది పిల్లలనుగంటి ననుకొని సంతృప్తి చెందునదియు, ఆవిషయము భర్తకు తెలిసిన తన్ను విడిచిపుచ్చునని భయపడునదియు, భర్తకే జారునిగనిన తనవలన జారునకు ఆపదగలుగునని కీడును శంకించునదియు, ఇరుగుపొరుగువారు చూచినయెడల కులమునుండి వెలిగావలసి వచ్చునని శీలమును ప్రేమించునదియు. జారుడు తనను పొందుటకు వీలుండదని నిరాశ చెందునదియు, స్త్రీలకు జారవాంఛయున్నప్పటికిని నీకారణములచే జారుని చేపట్టజాలరు.

శ్లో॥ దుర్లక్ష్యో నాగర ఇతి సుహృదితి పత్యా ప్రయుక్త ఇతి గరిమా।
ఇంగితమూఢః పలితో నీచః శుష్కాభియోగ్య దేశకాలజ్ఞః ॥

శ్లో॥ ఇతి లఘిమా సుహృదర్పితభావోఽచిత్తజ్ఞ ఇతి ఖేదః।
తేజస్వ్యనిభృతభావో జ్ఞాతా జ్ఞాత్యుర్ఝితా భవేయమితి భీః॥

శ్లో॥ ఇచ్ఛాయామపి సత్యాం స్త్రీణాం వ్యావృత్తికారణాన్యాహుః।
పరిథమోక్తపంచకారణవారణమనురాగవర్ధనం కార్యమ్॥

సీ. సంకటములుగల్గ ♦ సామి విరక్తినిఁ
జెందుననుచుఁ దాల్మి ♦ నొందియుండు
దుర్లక్ష్యుఁడు పతిమి♦త్రుఁడు నాగరకుఁడగు
జారుఁడంచును మది ♦ స్గౌరవించు
దేశకాలంబులఁ ♦ దెలియని మూఢుఁడు
పలిత నీచుండని ♦ పరిహరించు
ప్రియునిసతినగు నా ♦ ప్రేమ నెఱుంగక
కామింపరాఁ డని ♦ ఖేదమొందు

గీ. కులమువారలుఁ గాంచిన ♦ వెలియటంచు
భయముఁ జెందియు వ్యభిచరిం♦పఁగఁ దలఁపదు

పై నఁజెప్పిన కారణ◆పంచకమునఁ
గాన వాటిని వారించి ◆ గవయవలయు.

తా॥ తనయొక్క శరీరమువలనఁబుట్టఁబడిన రోగముచే భర్త విరక్తిభావమును జెందుననిన యసామర్థ్యమును, జారుడు నాగరికుఁడు దుర్లక్ష్యుండు భర్త స్నేహితుఁడు ననిగౌరవమును, జారు డింగితమూఢుఁడు పలితుఁడు నీచుఁడు దంభాలాపి దేశకాలపాత్రంబులను దెలియనివాఁడని లాఘవంబును, స్నేహితుని భార్యనగు నన్నుఁగోరకయుండెనే హృదయాభిప్రాయమును దెలిసికొనలేనివాడని ఖేదమును, బంధుజనాదులకుఁ దనవ్యభిచారము తెలిసిన బంధుతిరస్కారము కలుగునని భయమును, నీయైదు కారణములవలన స్త్రీవ్యభిచరింపఁజాలదు. కాన వాటిని నివారించి యనురాగమును వృద్ధిచేయవలయును.

శ్లో॥ కార్యముపాయవ్యంజనమశక్తి హేతౌ, యథాయోగ్యమ్।
అతిపరిచయతో గరిమా, లఘిమా వైదగ్ధ్యభోగయోః ఖ్యాతౌ।
ఖేదః ప్రణతేస్త్రాసోప్యాశ్వాసనతో నివర్త్యా న్యః॥

చ॥ అలయకపల్మరుఁ దిరుగు◆లాడి యగౌరవమూజ్జగించు నే
ర్పులుపచరించి భావములు ◆ పొందుగఁజెప్పిన లాఘవంబు చం
చలమగు ఖేదభావముఁ బ్రి◆శాంతముఁబొందు నమస్కరించినన్
కలభయమెల్లఁబోవ్రు దమి◆గల్గిన నూరటమాటలాడినన్.

తా॥ స్వసామర్థ్యప్రకటనవలన కామినిహృదయమందు విశ్వాసమునుగలుగ జేసి ప్రథమమైన యసామర్థ్యమును దొలంగింపజేయుటయు, అతిపరిచయమువలన రెండవదియైన గౌరవమును తొలంగింపజేయుటయు, కార్యకుశలుడు భోగి యనుభావమును తనపట్ల స్త్రీయందుకలుగ చేసి మూడవదియైన లాఘవమును దొలంగింపజేయుటయు, నమస్కరించుటవలన నాల్గవదియైన ఖేదమును, ఊరడించుటవలన నైదవదియైన భీతియు తొలగింపజేసినచో స్త్రీలు వశులగుదురు

—: పురుష దూతలు :—

శ్లో॥ శూరః సముచితభాషీ రతితంత్రజ్ఞః ప్రియస్య కర్తా చ।
ప్రేక్షణకారీ సాహసరసికః ప్రోద్ధామయావనశ్రీకః॥
శ్లో॥ ఆబాల్యజాతసఖ్యః క్రీడనకృత్యాదినా జాతవిశ్వాసః।
ఆఖ్యానశిల్పకుశలః కస్య చిదన్యస్య కృతదూత్యః॥

శ్లో॥ అప్యగుణో మర్మజ్ఞః సఖ్యా ప్రచ్ఛన్నసంసృష్టః।
ఉత్తమయా సంభుక్తః సుభగః ఖ్యాతాన్వయశ్చ జామాతా॥

శ్లో॥ పరిచారః స్మరశీలః తాదృక్షః ప్రాతివేశ్యోఽపి।
ధాత్రేయికాపరిగ్రహా ఉద్యోగత్యాగశీలశ్చ॥

శ్లో॥ ప్రేక్షణరసికో వృష ఇతి విఖ్యాతః సద్గుణాధికః పత్యుః।
అభిమతమహార్హ్వా వేషాచారః సిద్ధా ఇమేనరాః స్త్రీషు॥

సీ. శూరుఁడు ప్రియవాది ♦ మారతంత్రజ్ఞుఁడు
శోధకుండును సాహ♦సుండు భోగి
యౌవనుండు ధనాఢ్యుఁ ♦ డాబాల్యముగఁ దాను
గూడంగఁ బెరిఁగిన ♦ కూర్మిసఖుఁడు
నేర్పరి విశ్వాస♦నీతుఁడు మర్మజ్ఞుఁ
డనుకూలపరిచ్ఛన్నుఁ ♦ డతఁడు దూత
యుత్తమాంగననైన ♦ నొడఁబాటు గొననేర్చుఁ
జక్కనివాఁడు ప్ర♦శస్తదిక్కు

ఆ. వె. క్రొత్తపెండ్లికొడుకు ♦ కుసుమాస్త్రశీలుండు
బంటు దాదికొడుకు ♦ పరమహితుఁడు
వలవఁదగినవాఁడు ♦ వలనింటివాఁ డిట్టి
తంత్రములకు మిగులఁ ♦ దగెడువారు.

తా॥ ప్రౌఢుడు, ప్రియముబలుకువాడు. కళాశాస్త్రము తెలిసినవాడు, శోధించువాడు, సాహసముకలవాడు, సుకవాసి, మంచిప్రాయముకలవాడు, ద్రవ్యముగలవాడు, చిన్నతనమునుండికూడంగ పెరిగిన స్నేహితుఁడు, నేర్పుగలవాడు, విశ్వాసము గలవాడు, గుట్టుగలవాడు, అనుకూలముగా నడచువాడు, ఉత్తమవంశసంజాతనైనను వలలో వైచుకొనగల దేహసౌందర్యముకలవాడు, గొప్పయింటి క్రొత్తపెండ్లికొడుకు, కనుసన్నలయందు నేర్పరి, నౌకరు, దాది కొడుకు, మేలుకోరువాడు, కామింపదగినవాడు, ప్రక్కయింటివాడు వీరలు దూతకృత్యమునకు అర్హులు.

—: జారులకు వశులగు స్త్రీల లక్షణము :—

శ్లో॥ ద్వారావస్థితిశీలా దృష్ట్వా పార్శ్వం విలోకతే యా చ।
రమణద్విట్దుర్భగా వా నిరపత్యా నిరపరాధపరిభూతా॥

శ్లో॥ లంఘితలజ్జా వంధ్యా గోష్ఠీశీలా మృతాపత్యా।
పరిహరతి నాపరాధేప్యభిభూతా వా వృథా సపత్నీభిః॥

శ్లో॥ బాలా మృతపతికా యా బహూపభోగా దరిద్రా చ।
న్యూనపతిర్బహుమానా మూఢనవోద్వేగినీ కళాకుశలా॥

శ్లో॥ జ్యేష్ఠా బహుదేవరకా ప్రోషితభర్తాఽధరీకృతా సమానాభిః।
నిత్యం జ్ఞాతికులస్థితిరీర్ష్యాళుః పతిసమానశీలా చ॥

సీ. ఇంటివాకిట నిల్చి ♦ యిటునటునుంజూచు
పోలంతి నాథునితోడఁ ♦ బోరునతివ
గోడాలు దుర్భగ♦గోష్ఠిసమాచార
బహుభోగవనిత యా ♦ బాలవిధవ
పగలు నిద్దురపోవు ♦ పడంతి కురూపిణి
సిగ్గులేనిది కళా♦శిల్పనిపుణ
విగతనాయక యవి♦వేకిసకియ యల్ప
భోగిని మూర్ఖయు ♦ బూమెకత్తె

గీ. యత్తయును మామయు సవతి♦యాలు దన్ను
నెపములేకయె దండించు ♦ చపలనేత్రి
కరముమఱఁదులు నధికంబుఁ ♦ గలుగునతివ
సురతసాధ్యలు జారలౌ ♦ పురుషులందు.

తా॥ తలవాకిటనిలిచి యటునిటుజూచునది, భర్తతోపోట్లాడునది గోడాలు, నీచమగుసల్లాపములాడునది, వృత్తాంతములను తెలియజేయునది, మిక్కిలి భోగముగలది, బాలవిధవ, పగలునిద్రించునది, రూపహీనురాలు, సిగ్గు విడిచినది, చిత్తరువులువ్రాయునది, మగనిచేవిడువబడినది, అవివేకునిభార్య, కొలదిభోగములనుభవించునది, మూర్ఖవతి, వేషకత్తె, అత్త మామ సవతి వీరలు తన యందు నేరములేకున్నను నేరమునుమోపి దండించుటవలన చపలముగానుండునది. [illegible] వీరుజారులకు వశులగుదురు.

శ్లో॥ కన్యాకాలే యత్నాద్వరితా వ్యూఢా కుతో౽పి కారణాన్నైవ।
యా యోవనే౽భియుక్తా ప్రకృతిస్నిగ్ధా చ యా యస్మిన్ ॥

శ్లో॥ చారణవిరూపవామనదుర్గంధిగ్రామ్యరోగిణాంభార్యా।
కుపురుషబద్ధక్లీబప్రమదా ఏతా అయత్నసాధ్యాః స్యుః॥

చ. పెనిమిటి రోగియైన మఱి ♦ పెండ్లియునాడిన కన్నెనాఁడు చుం
బనమును యౌవనంపునును♦బల్కులఁదేలిన భృత్యునింట దా
మనఁగలదంగమంగళిత ♦ మత్తకపూరుషుకాంత వృద్ధునం
గనయును యోగికాంతయును ♦ వల్తురు జారుఁబ్రియత్నమేటికిన్.

తా॥ భర్త రోగియయినను లేక మఱియొకతెను పెండ్లియాడినను, కన్నెయాగానున్నప్పుడు చుంబనములు యౌవనపుమాటలచే పరవశమయినది, సేవకుల యింటికి చనుదెంచునది, వెఱ్ఱివానిభార్య, ముసలివానిపత్నియు, యోగాభ్యాసము చేయువానిభార్య వీరు జారులయొక్క ప్రయత్నములేకనే మోహింతురు

శ్లో॥ అంగుష్ఠాదధికాగ్రా వామపదే స్యాత్ప్రదేశినీ యస్యాః।
హీనాగ్రమధ్యమా వా స్పృశతి న భూమిం కనిష్ఠా వా॥

క. కాలి పెనువ్రేలునకఁ జెలి
వేలధికంబయిన మధ్య♦వ్రేలు కృశంబై
వ్రాలిన నవ్వలివ్రేళ్లున్
వ్రాలక నిలమోపకున్న ♦ వ్యభిచారిణియౌ.

తా॥ కుడిపాదముయొక్క పెద్దవ్రేలుకన్న ప్రక్కనున్న వ్రేలు పొడుగుగానుండినను, మధ్యవ్రేలు సన్నముగానుండి వ్రాలియున్నను, చివర రెండువ్రేళ్ళును క్రిందికివ్రాలియుండక భూమిమీదమోపకున్నను యట్టికన్నె వ్యభిచరించును.

శ్లో॥ తదనంతరదర్శనం వా కేకరదృక్పింగళాక్షీ చ।
తాం పుంశ్చలీమితి విదుః సాముద్రవిదో హాసనతుండీ చ॥

గీ. ఓరగంటఁజూచు నువిద, ♦ యూరక నగు
గలికి, పచ్చనికన్నులఁ ♦ గలుగుబోటి,
శాస్త్రములఁ దెల్పువ్యభిచారి♦జాడ లెల్లఁ
గలుగుసతి వశ్య మగు నని ♦ తలఁపవచ్చు.

తా॥ కడగంటిచూపుగలది, కారణములేకనే నవ్వుచుండునది, పచ్చని కన్నులుగలది. సాముద్రికశాస్త్రవేత్తలచేజెప్పబడిన వ్యభిచారలక్షణములుగల స్త్రీలను వ్యభిచారిణులుగా గుర్తింపదగినది.

శ్లో॥ సిద్ధతామాత్మనో జ్ఞాత్వా లింగాన్యున్నీయ యోషితామ్।
వ్యావృత్తికారణో చ్ఛేదాన్నరో యోషిత్సు సిధ్యతి॥

క. ఈలాగులక్షణంబుల
నీలాలక జారగాఁగ ♦ నిశ్చితమతియై
వేళయుఁ గాలము నయ్యై
పాళముఁ దానెఱిఁగి విటుఁడు ♦ పైకొనవలయున్.

తా॥ కాముకులు పైనచెప్పియుండిన లక్షణములుగల స్త్రీలను జారిణులుగా నెఱింగి దేశకాలపాత్రిలననుసరించి ప్రయత్నము సేయవలయును.

శ్లో॥ ఇచ్ఛా స్వభావతో జాతా క్రియయా పరిబృంహితా।
బుద్ధ్యా సంశోధితో ద్వేగా స్థిరా స్యాదనపాయినీ॥

శ్లో॥ యాసాం ప్రథమం సాహసమథవా నిర్యంత్రిణం వచో యాను।
తాః స్వయమభియోక్తవ్యా స్తద్విపరీతాస్తు దూతీభిః॥

ఉ. ఇచ్ఛదనంబువల్లఁ దగ ♦ నించుకదాని దృఢంబుఁజేసి తా
నచ్ఛపుబుద్ధిచేత తిర♦మయ్యెడు లీలఘటించెనేని యే
యొచ్చెములేక నిల్చువిటు♦గూరిచి సాహసమందఁజేసి తా
నచ్చలసిద్ధికై తగుస♦హాయముచేయుదు రిష్టభృత్యులన్.

తా॥ కాముక పురుషులు జారకాంతల యిష్టమును గుర్తించి వారలసంధానమునకు తగు స్నేహితులను బంపవలెను

—: వ్యభిచారిణుల గుర్తించుట :—

శ్లో॥ స్వయమభియోగే కార్యే ప్రణయం ఘటయేదలంపటః ప్రథమమ్।
అకూతమదనలేఖాం దృష్ట్వాతీం ప్రేరయేద్బహుళః॥

క. దూతికలచేత జారిణి
చేతోగతి గానరాక ♦ చిక్కనిరూపుల్

దూతికలఁజేసి పలుమరు
నాతరుణులు చూపువగల ♦ నరయఁగవలయున్.

తా॥ కాముకపురుషులు దూతికలనుబంపి వారివలన జారస్త్రీలు సమ్మతించనియెడల వాజారస్త్రీలు చూపువగలను గాంచుచు తామే ప్రయత్నించి కృతకృత్యులు కావలెను.

శ్లో॥ కేశప్రసవసంయమనం గే నిజ ఏవ కరరుహైఃశ్చరణమ్।
ఆభరణనాదమసకృద్ మర్దనమధరోష్ఠయోః కుర్యాత్॥
శ్లో॥ ఉత్సంగసంగతశ్చ ప్రియసుహృదః సాంగభంగమపి జృంభేత్।
విసృజేద్గద్గదవాక్యం భ్రువమేకాం ప్రహ్వాయేద్భూయః॥
శ్లో॥ అన్యాపదేశతస్తత్కథయా సఖిభిః సమం తిష్ఠేత్।
సాదరమస్యా వచనం శృణుయాద్ బ్రూయాచ్ మనోరథం వ్యాజాత్॥
శ్లో॥ సుహృది శిశౌ వా జనయేత్తామేవోద్దిశ్య చుంబనాశ్లేషమ్।
ఉత్సంగమంగమస్యా లఘు స్పృశేద్బాలలాలనవ్యాజాత్॥
శ్లో॥ బాలక్రీడనకానాం దానాదానే కథాం చ తద్వ్యాజాత్।
తత్సంవాదిని లోకే ప్రీతిం సంసృజ్య సంచారమ్॥
శ్లో॥ శృణ్వత్యామపి తస్యామవిదితవద్విశదమనత్రస్త్రకథాః।
కుర్యాదుద్వ్రతి చైవం ప్రణయే నిక్షేపమాదధ్యాత్॥

సీ. తలవిప్పి ముడుచుట ♦ తనశరీరము గోళ్ల
నలముట యొడలి సొ♦మ్మంటుకొనుట
చేరువ గూర్చున్న ♦ చెలికాని పై నీల్గి
యావలించుట యొయ్య♦నలిగికొనుట
తనుఁగనుఁగొన్నచో ♦ దండంబుఁ బెట్టుట
యన్యాపదేశంబు ♦ లాడుకొనుట
నామాటవినుమని ♦ సయముగా నొకరితోఁ
బలుకుట యొకనినిఁ బట్టుకొనుట
గీ. విడెముసేయుట శిశువునో♦రొడిసిపట్టి
తమ్మఁబెట్టుట పసిబాల ♦ నెమ్మిఁబట్టి

యందియిచ్చెడిగతి దేహ ♦ మందుకొనుట
జారగుణములసతుల ల♦క్షణములయ్యె.

తా॥ తలవెంట్రుకలనువిప్పి ముడివేసుకొనును, గోళ్లతో తనశరీరము గీచుకొనును, శరీరమునవున్న నగలనుసరిచేసుకొనును, దగ్గరగా కూర్చుండియుండు స్నేహితులపై నీళ్లి ఆపలించును, అతివేగముగ కోపమును గాంచును. తనవైపువకు చూచిన నమస్కరించును, గూఢోక్తులను పలుకును, ప్రేమతో తనమాటవినవలసినదిగా యితరులతో పల్కుచు వారిచేతినిపట్టుకొనును, తాంబూలమును వేసుకొని బిడ్డనోటియందుబెట్టును, బిడ్డనుఅందిచ్చులాగున నటించి ముట్టుకొనును, ఈపనులు జారస్త్రీ తాను కోరినపురుషునియెదుట నొనర్చును.

—: జారస్త్రీలను సమ్మతింపఁజేయు లక్షణము :—

శ్లో॥ ప్రీతిముహురహరహరథవా యస్య గ్రహణేన భవతి సంశ్లేషః।
అథ యోజయేన్నిజై స్తాం దారై ర్వ్యాసగోష్ఠీషు॥

శ్లో॥ క్రయవిక్రియోత్సవాయామస్యాం స్వం యోజయే త్తదాసక్తః॥
పరబుద్ధిరథ్యరోధం కుర్యాత్ర్పణయానుబన్ధం చ॥

ఉ. మాటలసమ్మతింపకయ ♦ మచ్చికచేసిన జారకాంతకున్
బేటముఁబుట్టఁ జేయుటకుఁ ♦ బ్రేమబయల్పడ సంచరించుచున్
బూటకుఁ బూటకున్ గుసుమ♦పున్నవగంధఫలాదు లిచ్చుచున్
జీటికిమాటికిన్ గథలు ♦ సెప్పుచుఁ గూర్మి జనింపఁజేయుచున్.

తా॥ జారకాంత రతికిసమ్మతించుమాటలను పలుకక ప్రీతిని గనుపరచినకాంతకు తనపైప్రేమపుట్టుటకు నాపెపై యెక్కువప్రేమను కనుపరుచునట్లు సంచరించుచు పువ్వులు గంధము పండ్లు మొదలయినవి యిచ్చుచు రతిప్రయుక్తమైన కథలుచెప్పుచు తనపై యామెకు ప్రేమకలుగునటుల జారుడు ప్రవర్తింపవలెను.

శ్లో॥ ఇతిహాసాదికథాయాం ప్రియగుణే వా వివాదముత్పాద్య।
తత్పరిజ నై స్తయా వా వార్తాస్తాం కృతపణః పృచ్ఛేత్॥

శ్లో॥ ఏవం ప్రణయం ప్రణయన్నింగితమాలోచయేదస్యాః।
అభిముఖమాలోకయతే లజ్జామాలంబతే ముహూర్తం చ॥

శ్లో॥ రుచిరం న చిరం వ్యాజద్వ్యక్తి గాత్రం, పదా భువం లిఖతి।
గుప్తం సస్మితమసకలమవిరళతుథవా విలోకతే మన్దమ్॥
శ్లో॥ భావాదంకగతం శిశుమాలింగతి చుంబతి బ్రూతే।
కించిత్సవ్రష్టాధోముఖమవిశదవర్ణక్రమం స్మితపాత్రియమ్॥
శ్లో॥ వదతి తదన్తికసంస్థితిమనుసరతి వ్యాజతో దీర్ఘమ్।
మాం పశ్యత్వితి భావాద్యత్కించిద్వ్యాహరత్యుచ్చైః॥

సీ. ఇతిహాసములలోన ♦ నేకథలడిగినఁ
గొనకొని తనదు స♦ద్గుణమె చెప్ప
సుందరీమణి తను ♦ జూచిన కనుఱెప్ప
వెట్టక నెమ్మోముఁ ♦ బెగడఁజూచు
లజ్జఁబొందినదాని♦లాగున నొక్కింత
తలవంచి కాలు భూ♦తలము వ్రాయు
నేమేమి పనికైన ♦ యెవ్వరోపిల్చినా
రని తలయెత్తి యా♦నలనుజూచు

ఆ. వె. నవ్వొకింతసలిపి ♦ నయమునఁగన్నెత్తి
చూచి పిన్నవాని ♦ చుంబనంబుఁ
జేసి కౌఁగలించి ♦ వాసియౌపలుకులఁ
గొంతికొంతజార♦కులము వలుకు.

తా॥ ప్రబంధములలోని యేకథచెప్పుచున్నను యందున్నసద్గుణములు తన గుణంబులతో బోల్చుచు, విటుడు తను చూచినకనురెప్ప వేయకయే యతని మొగము చూచుచు, సిగ్గుపొందినదానివలె కొంచెముతలవంచి భూమిపైపాదముతో వ్రాయుచు, ఏపనికో ఎవ్వరో తనను పిలిచినటుల తలయెత్తి విటునివైపునకుకాక నింకొకపైపునకుచూచి చిరునవ్వుకనబరచి విటుని మొగము చూచి దగ్గరనున్నకుర్రవానిని ముద్దుబెట్టుకొని కౌగలించుకొని మర్మోక్తులనుమాట్లాడును. ఇట్టిపనులు జారిణులు తాము ప్రేమించు జారులను గాంచునప్పుడొనర్తురు.

ఉ. నమ్మికచేయునట్లు తన ♦ నాతుకఁబంచి విశేషగోష్ఠితా
నిమ్ముగఁజేసి ప్రీతిమెయి ♦ నెంతయు నాత్మనివాసభూమికిఁ

రమ్మని పిల్చి తెచ్చి ప్రియురాలును దానును నన్యపుష్పగం
ధమ్ములు వెట్టి యన్నయును ♦ దమ్ముఁడటం చనివావిసేయుచున్.

తా॥ పురుషుడు తాను మోహించిన కాంతయొద్దకు తనయొక్క భార్యను బంపి దానితో యెక్కువస్నేహము చేయించి తనయింటికి పిలిపించుచు వచ్చిన పుడు పుష్పములు మొదలగు వాసనద్రవ్యముల నిచుచ్చు నాపెభర్తను యన్న తమ్ముడను వరుసలతో బిలుచుచు తనయందు ప్రేమపుట్టునట్లు సంచరింపవలెను.

శ్లో॥ పశ్యతి యత్ర సదాసౌ తత్ర కథావ్యాజమాచరతి।
తద్దత్తం వహతి సదా కిమపి సమీక్ష్యాన్తికే హసతి॥

క. ఏసొమ్ము జారగనునో
యాసొమ్మమ్మనటులఁ గొని♦యరుగం దానిం
గాసొమ్ములఁగని జారిణి
వేసర నాత్మీయమనుచు ♦ వివరింపఁగనున్.

తా॥ జారిణికి యేసొమ్ము యందిష్టమో యాసొమ్మునమ్మువానివలె యాపె వద్దకుజన యాపెయాతనినిజూచి తనకునస్సెతింగి ప్రవర్తించువాడని యిష్ట పడును.

శ్లో॥ న దదాతి తస్య దర్శనమనలంకారాథ యాచితా తేన।
వితరతి సఖ్యా హస్తే కుసుమపీడాది సాలస్యమ్॥
శ్లో॥ నిశ్శ్వసితి తిర్యగాలోకయతి విమృద్నాతి పాణినా స్వకుచమ్।
సంకుచ్ఛతే చ వసనం కరశాఖాస్ఫోటనం కురుతే॥
శ్లో॥ ద్వ్యర్థం వదతిసలజ్జం జనయతి జృభానిహన్తి కుసుమాద్యైః।
రుచిరం రచయతి తిలకం సఖ్యాశ్శ్రోణీం చ సంస్పృశతి॥
శ్లో॥ తారం కాసతి కేశాన్ముంచతి తద్వేశ్మ గచ్ఛతి వ్యాజాత్।
కరచరణాంగుళివదనే స్విద్యతి సమ్మార్ష్టి భుజవల్ల్యా॥

సీ. ప్రియునిసద్గుణములు ♦ ప్రేమయు రెట్టింపఁ
బడఁతి దూతికలతోఁ ♦ బ్రస్తుతించు
శృంగారవతిగాక ♦ చెలువునిజూడదు
సఖచేతఁ బుష్పసం♦చయముఁ బంపు

నుసురసురనుచు ని♦ట్టూర్పులు నిగుడించుఁ
దనచన్నుగవ దానె ♦ తలఁగఁబట్టు
లలికటాక్షము ది♦క్కు లఁబరామర్శించుఁ
జిలుకనాథునికంచు ♦ జిట్టవిడుచు
గీ. పలుకలజ్జించుఁ బువ్వులఁ ♦ బట్టికొట్టు
పిఱుఁదుముట్టును దిలకంబుఁ ♦ బెట్టుసతిని
జూచు తలవిచ్చివానిల్లు ♦ చొరఁగఁజూచు
జార జారునిపొడగన్న ♦ సంభ్రమించు.

తా॥ తాను ప్రేమించినవాని మంచిగుణములనుగూర్చి దూతికతో పొగడును, శృంగారముచేసుకొని ప్రియునికి కనిపించును. దానిచేపువ్వులు పంపును ప్రియసంగమమెప్పుడుకలుగునాయని నిట్టూర్పులువిడుచును, మోహము బయల్పడ తనచన్నులనదుముకొనును, క్రీగంట దిక్కులను పరికించును, ప్రియునితో మాట్లాడుటకు సిగ్గుపడును, విలాసముగా పువ్వులతో వానికొట్టును, బొట్టుపెట్టుదానిమొగము పరికించును. ప్రియునిగృహమున కేకీలిపోవునాయని తలపోయును. యాతనినిచూచి సంతోషించుచుండును.

క. కరచరణాంగుళవదనాం
బురుహాంబు లొకింతచెమట ♦ పొడమినఁదుడుచుఁ
దరుణీమణి జారుఁడు తను
బారిపారివీక్షింప నలుకఁ ♦ బొడముఁ దెలియన్.

తా॥ తన మొగమునందుగల చెమటను చేతివ్రేళ్ళతోతుడుచును, ప్రియుఁడు తన్ను మాటిమాటికి కాంచుచున్నయెడల కార్యభంగముకలుగునని యతడు తెలుసుకొనునట్లు కోపించును.

శ్లో॥ ఉత్సంగసంగతా చ ప్రియసఖ్యా వివిధవిభ్రమం తనుతే।
ప్రీతిం ద్యూతం చ కథాం తత్పరిచార్యై సమం కురుతే॥
శ్లో॥ తత్పరిజనాశ్చ శృణుతే తస్య కథాం స్వామిత తం సమాదిశతి।
విశ్వసితి తస్య సఖిషు స్నేహాత్తద్వాచమాచరతి॥
ఉ. ఈగతినున్న జారునకు ♦ నింగితభావముమాన్పి వేఁడి యు
ద్యోగిని దత్సమీపమున ♦ నుండి ప్రసంగముసేయుచు న్నన్నో

రాగుఁడుచూచె నిన్ననుచు ♦ రంజిలఁజేయు తదీయదూతిహా
స్యాగతరత్నభూషలు ♦ క్రియాళిగదల్చి వచించి మ్రొక్కుచున్.

తా॥ ఈవిధముగానున్న జారునకు తనభావము వక్రోక్తులతో నెఱింగించి వేడుకొనుచు వానికి కనుపించునంత చేరువగానుండ నీప్రియుఁడు నిన్ను చూచుచుండెననుపల్కు చెలికత్తెను బెగ్గలిగా మాట్లాడవలదని మ్రొక్కును.

క. నవ్వుచుఁ జేరువనుండిన
జవ్వని యేమేనిబలుక ♦ సన్నలుసేయున్
దవ్వుననుండిన దూతిక
నివ్వటిలున్ బలుకఁ బ్రియము ♦ నేరుపులొలయన్.

తా॥ జారులు చేరువనుండినయెడ హావభావములచే తమకోర్కె నెఱింగింతురు. అట్లుకాక దూరమునుండిన దూతికలమూలమున నెఱింగింతురు.

శ్లో॥ కతి యువతయోఽస్య ధవ్యాః కతమాః కస్యామసౌ సదారమతే।
ఇత్యాది తస్య లోకం పృచ్ఛతి నిభృతే చ సాకూతమ్॥

క. పెక్కండ్రు కామినులు గదుఁ
జక్కనివారుండ నాదు ♦ సాంగత్యంబున్
మక్కువఁజేసియు నాతం
డక్కరపడెనా యటంచు ♦ నడుగున్ బ్రీతిన్.

తా॥ చక్కని స్త్రీలు చాలమందియుండ నాకూటమి నతడుగోరి నిన్ను పంచెనా యని ప్రియుఁడుపంపిన దూతి నడుగును.

శ్లో॥ ఇతి దర్శితేంగితాయాం సశ్లేషం స్పృష్టకాదినా యాంచ్యాత్।
అకలితమంబువిహారే స్తనజఘనం సతిస్పృశేదస్యాః॥

ఉ. జారిణియింగితంబు సర♦సజ్ఞుఁడు కాంచి తదీయసంగతుల్
గోరిపయోవిహారమునఁ ♦ గొమ్మలతో నొనగూడి యెవ్వరున్
జేరనివేళఁ బట్టెలుఁగఁ ♦ జేసి నితంబకుచస్థలంబులో
య్యారముతోడఁబట్టి యొక♦యందముచూపుట జారుచందమౌ.

తా॥ ఈవిధముగా కాముకపురుషుడు జారస్త్రీయిచ్ఛ నెఱింగి యాపె స్నానమునకై యొంటరిగానున్న సమయమును దెలిసికొని యాపెనుడాసి చనులను పిఱుదులనుబట్టి కౌగలించి ప్రేమను గనుపరచవలయును.

శ్లో॥ అవతార్య తామపి రుజం వార్తావ్యాజేన తత్ర నీతాయాః॥
ఆలంబ్య పాణిమస్యాః శిరసి దృశోః స పులకం దద్యాత్॥

ఆ. వె. దొడ్డ తెవులుపుట్టెఁ ♦ దొయ్యలి నీచేత
నమృతముండు జమరు ♦ మనిన కన్ను
దోయి మస్తకంబుఁ ♦ దొలుత నెముట్టఁగఁ
బులకలెత్తు జార♦పురుషునకును.

తా॥ కాముకుడు నాకొకవిధమగు జబ్బు కలిగినది. నీచేతియందమృతముం డునుగాన నన్ను ముట్టుమన నాజారిణి యతనికన్నులను శిరస్సును ముట్ట నాతని శరీరము గగుర్పొడుచును.

శ్లో॥ అనురాగపేశలం చ బ్రూయాదుభయార్థమీదృశం వాక్యమ్।
శమయ మమ సుముఖి! పీడాం కలయ నిమిత్తం త్వమేవాస్యాః॥

శ్లో॥ సుతను! మదనాదరోఽయం యుక్తం కిం త్వద్గుణస్య ఫలమ్।
ఇత్యౌషధాదిపేషణవిధిషు వ్యాపారయేదేనామ్॥

శ్లో॥ సనఖస్పర్శం కుర్యాద్దానాదానం చ పూగకుసుమాదేః।
కరజరదనపదలాంఛితమస్యై పర్ణాదికం దద్యాత్॥

శ్లో॥ అథ సన్నిధాప్య రహసి ప్రౌఢాశ్లేషాదిసుఖరసం విద్యాత్।
సుచిరమనోరథసంచితమన్మథగురుదీక్షయా క్రమశః॥

ఉ. సుందరి నీకనుంగొనలఁ ♦ జూచిన రోగముమాను నాకు నా
మందునునూరియిచ్చి యది ♦ మాన్పుము నాయెడనాదరంబు సే
యందగుఁ జేయకున్న ఫల ♦ మయ్యది తేటగునంచు జారుఁడీ
చందముమాటలాడు రతి♦సంజ్ఞలుగాఁ బరకాంతతోఁ దుదన్.

తా॥ నీకన్నులతో వక్రముగా చూచినగాని నాకు కలిగిన మదనజ్వరము మానవట్లున్నది. ప్రీతితో నామందునిచ్చి నారోగము మాన్ప సమర్థురాలవు నీవేసుమా. నీవట్లొనర్పనియెడల నందువలనగలుగు ఫలమును నీవు కాంచగలవు. అనగా ప్రాణములుపోవునని జారుడు జారిణితో గూఢోక్తులను బల్కును.

ఉ. ఆకులు పోకలుంగొనల♦యాదులుకొమ్మని యందియిచ్చుచోఁ
జేకొనఁగోరనంటి మతి ♦ చిత్రితనఖక్షతదంతలాంఛనా

స్వీకృతవల్లికాదిదళ♦చిహ్నము లిచ్చి రహస్యమైనచోఁ
జేకొని కౌఁగలించి సుఖ♦సిద్ధికి దీక్ష యొనర్చు నయ్యెడన్.

తా॥ జారుడు జారిణికి తాంబూలమునిచ్చుచు యాపెకరమునుబట్టి దగ్గ ఱకుజేర్చుకొని నఖక్షతదంతక్షతాలింగనాది బాహ్యరతులాచరించి రతి కుపక్రమించును.

శ్లో॥ నిబిడతమసి నిశి నార్యో వ్యవసితరతయో భవన్తి రాగిణ్యః।
అభియుక్తాస్తత్కాలే త్యజన్తి పురుషం న తాః ప్రియః॥

ఆ. వె. కౌఁగలింతసుఖము ♦ గని జారకామిని
యతి రహస్యకాంత ♦ నరసి దూత
చేసిపుత్తు నెల్లి ♦ చీకటిరేయిని
బయలుసేయవలదు ♦ పట్టపగలు.

తా॥ జార జారుని కౌగలింతసుఖ మనుభవించి యిప్పుడు పగలు కావున రతికాలముకాదు, రేపురాత్రి దూతికవలన వర్తమానము పంపెదననియు రతి కుపక్రమింపవలదనియు బ్రతిమాలును.

—: సంకేతమున కుపయుక్తముకాని స్థలములు :—

సీ. ముసలియౌకామిని ♦ యొసఁగెడిచోటును
వేల్పుసానిగృహము ♦ వీడుపట్టు
జారసతీగోష్టి ♦ జరుగుకామినికొంప
దుర్జనప్రియమైన ♦ దూతిగృహము
వీధికొండెముఁజెప్పు ♦ వెలఁది గేహంబును
జూదరియిలు దరి♦-చోటినెలవు
యగసాలివాని నె♦య్యంబైన గుడిసెయు
మంతురసానిదౌ ♦ మనికిపట్టు

ఆ. వె. కల్లుద్రాఁగుపొంత ♦ కలుషాత్ములమఠంబు
లంజెవాడయందు ♦ లాస్యకాంత
మందిరములుకావు ♦ మర్మకర్మప్రీతి
జరుగు జారపురుష ♦ సంగతికిని.

తా॥ ముసలిదియయ్యు కామము ననుభవించు స్త్రీ యిచ్చెడిచోటును, భోగముదానియిల్లు, జనసమూహములేగుచోటు, జారస్త్రీలు గుంపులుగూడి మాటలాడుకొనుయిల్లు, దుష్టులకుప్రియురాలైన దూతికయిల్లు, వీధివారిపై కొండెములు చెప్పుదానియిల్లు, జూదమాడువాని యింటిపొరుగున, స్వర్ణకారునికి ప్రియమగుయిల్లు, మంత్రసాని నివసించుచోటు, కల్లుత్రాగుటకేర్పడినయిల్లు, పాపాత్ముల మఠము, భోగమువీధి, నృత్యముచేయుదానియిల్లు, యివి జారస్త్రీపురుషుల సంబంధములకు దగనితావులు.

శ్లో॥ వృద్ధాఽనుభూతవిషయా యత్ర వసేత్తద్విదూరతో వర్జ్యమ్।
యత్రైకాముభియుంక్తే తత్రాన్యాం లంఘయేన్నైవ॥

గీ. ప్రౌఢ యగుకాంత నివసించు ♦ ప్రాంత మందు
నేది గొప్యంబుగా నుండఁ♦బోదు మఱియు
నొకతె భోగించునెలవు నిం ♦ కొకతె చేరి
క్రీడ యొనరింప నెప్పుడుఁ ♦ గూడరాదు.

తా॥ ప్రౌఢాంగన నెలవుచేరువ రహస్యగోపనము కలుగదు గాన నటఁజేరరాదు. ఒకతె భోగించుతావున నింకొకతెఁ గూడరాదుగదా!

శ్లో॥ అభియోగే సతి నార్యా భావపరీక్షా ప్రయత్నతః కార్యా।
యది గృహ్ణాత్యభియోగం రతిభావం న ప్రకాశయతి॥

ఆ. వె. దూతిఁబిలిచి తలఁపు ♦ రీతి యెఱింగింప
నదియు దానిభావ ♦ మరసికొనుచు
నియ్యకొని రహస్య ♦ మెవ్వరు నెఱుఁగక
యుండఁజేసె నేని ♦ యుత్తమంబు.

తా॥ జారస్త్రీ దూతికను రహస్యముగా పిలిచి తన మనస్సులోనిసంగతి యెఱింగింప అది దానియిష్టము నెరవేర్పనిష్టపడి యితరులకు తెలియనీయక యొనగూర్చిన దూతికాభావముత్తమము.

శ్లో॥ దూతీసాధ్యాం విద్యాదభియోగం యాతు నాదత్తే।
సంగృహ్యతే చ దోలాయితచిత్తా సాధ్యతే క్రమశః॥

గీ. సమ్మతిని జూపఁ జాలని♦సతిని విటుఁడు
దూతివలన ప్రయత్నింప ♦ దొరయఁగలదు

అతివ డోలాయమానస • యైనయెడలఁ
దాని వశ మగు నిష్టము • దాచియున్న.

తా॥ అంగీకారముఁ జూపని కామినిని దూతికవలన గ్రహింపవలయును. అంగీకారమును బ్రకటించుపట్ల డోలాయమానమానసయగు స్త్రీ తనకుఁదానే జారునివశమగును.

శ్లో॥ అగృహీత్వాప్యభియోగం సవిశేషాలింగితం వివిక్తే యా।
ధీరా దర్శయతి స్వం గ్రాహ్యా మాహుస్బలేనైనామ్॥

గీ. విటునికోర్కెఁ దెలిసి • వీలుచేయక యుండి
యొంటిపాటు జిక్కి • యున్నతఱిని
సరస మాడు చుండు • చానను జారిణి
యనుచు దెలిసి బల్మి • నంట వలయు.

తా॥ తాత్కాలికాంగీకారమును జూపకపోయినను నేకాంతప్రదేశమం దాలింగనాదిభావప్రకటనములను జూపినస్త్రీని బలాత్కారమునైన జారుఁడు గ్రహింపందగును.

శ్లో॥ మిలతి సహ తేఽభియోగం ప్రణయచ్ఛేదేన సా సాధ్యా।
పరిహారతి యాఽభియుక్తా న మిలతి పునరాత్మగౌరవతః॥

గీ. కోరిపైఁ బడుసతిని దాఁ • గూడవలయు
ప్రేమ యున్నట్లు నటియించి • విటునివశము
కాకయుండెడిసతి యాత్మ • గౌరవంబు
కల ద టంచు నా యువతిని • వలచవలదు.

తా॥ ఎవ్వతె కోరఁబడినదై లభించునో జారుఁడామెను బ్రేమింపంజనును. ఎవ్వతె కోరఁబడియును జారునివశముగుటకిష్టపడదో యామె యాత్మగౌరవకాం క్షిణియని జారుఁడెంచి విసర్జింపవలయును.

శ్లో॥ నచ నాయకగౌరవతః ప్రత్యాదృష్టేఽతిపరిచయాత్సాధ్యా।
ప్రత్యాదిశ్య కరోతి ప్రీతిం యా సా మహాప్రైవ॥

గీ. ధవునిగౌరవమును మదిఁ • దలఁచివిటుని
పొందనినెలంత పరిచయం • బున నదంగు

కోరికను దీర్పఁ దెగడియుఁ ♦ గూర్మిఁ జూపు
పొలఁతి వశ మగు నని నెంచ♦వలయు విటుఁడు.

తా॥ ఎవ్వతె భర్త గౌరవమును మనమునందుంచుకొని వ్యభిచరింపదో యాపె నతిపరిచయమువలన జారుఁడు పొందవలెను. తిరస్కరించియుఁ బ్రీతిని జూపుస్త్రీ సాధ్యమగునని తలంచవలయును.

శ్లో॥ ఆకారితా చ సూక్ష్మం వ్యజ్జయతి స్పష్టముత్తరం సిద్ధా।
యా స్వయమాకారయతి ప్రథమం, సా ప్రథమసిద్ధైవ॥

గీ. నర్మగర్భములను బల్కు ♦ నాతిప్రీతిఁ
దెలపి యాపెను గూడంగ ♦ వలయు విటుఁడు
ఎవతె జారునిపైఁ బ్రీతి ♦ నెంచె మొదలఁ
గూర్మిఁ జూపి తనంతఁ దాఁ ♦ గూడునాపె.

తా॥ ఎవ్వతె పరులకుఁ దెలియకుండునటుల నర్మగర్భములైన పలుకులతో స్పష్టమగు ప్రత్యుత్తరములను బ్రచురించుచున్నదో యాపె జారునకు సాధ్యురాలు. ప్రప్రథమమునఁ దానే జారునిపలచుచో యాపెయే జారునికిఁ బ్రథమమున వశురాలగును.

శ్లో॥ ధీరాయామప్రగల్భాయాం పరీక్షిణ్యాం చ యోషితి।
ఏష సూక్ష్మో విధిః ప్రోక్తః సిద్ధా ఏవ స్ఫుటాః స్త్రియః॥

ఆ. వె. పైనఁ జెప్పి నట్టి♦భావము ల్సరసులు
బాల ముగ్ధ లందుఁ ♦ బరుపవలయు,
భావవిస్ఫుట మగు ♦ భామలయెడ నిట్టి
శ్రమము లేక వశ్య ♦ మమరఁ గలదు.

తా॥ సూక్ష్మమగు నీయింగితాకారచేష్టాపరీక్షావిధానమును గంభీరప్రకృతి గలిగిన బాలలయందును, ముగ్ధలయందును మాత్రమే చెప్పఁబడినది. విస్ఫుటమైన భావముగలస్త్రీలు పైనఁజెప్పంబడిన పరీక్షాదికవిధానములు లేకయే జారులకు స్వాధీనమగుదురు.

— దూతికాముఖ్యలక్షణము —

ఉ. ఎవ్వతె గౌరవంబున న♦హీనమతిన్ బరియించు మాటలం
దెవ్వతె యాతురంబుఁ దగ నిత్యముఁ గాంచుఁ బ్రియానుకూలయై

యెవ్వతె ధీరప్రౌఢగతి ♦ నింగితభావము నిర్వహించు నా
జవ్వని దూతి చేసినను ♦ సాధ్యమగు న్బరదారికారతుల్.

తా॥ ఎవ్వతె గొప్పబుద్ధి కలిగియుండునో, ఎవ్వతె ప్రియులకనుకూలమగు మాటలను జెప్పగలదో, ఎవ్వతె జారులయొక్క మనస్సులను దెలిసికొనునో, అట్టి కాంతను దూతికగా నొనరించినయెడల పరస్త్రీలు సాధ్యులగుదురు.

శ్లో॥ దూతీవిధేయమధునా యాదృగ్వక్ష్యామి తదపి సంక్షేపాత్।
ప్రథమమతిశీలయోగాదాఖ్యానాద్యైర్విశేషయేదేనామ్॥

శ్లో॥ కృత సౌభాగ్యదమన్త్రౌషధికావ్యరతిరహస్యానామ్।
ఘటయేత్కథాప్రసంగాత్ బ్రూయాద్విశ్వాసముత్పాద్య॥

శ్లో॥ రూపకళావిజ్ఞానం శీలే క్వ తవ క్వ చాయమీదృశో భర్తా।
ధిగ్దైవమనుచితవిముఖం తారుణ్యం తే విడంబయతి॥

శ్లో॥ ఈర్ష్యాళురకృతవేదీమృదువేగః శాఠ్యవసతిరవిదగ్ధః
దాసోపి తే న యుక్తః పతిరయమాః కష్టమిత్యాద్యైః॥

శ్లో॥ పతిదూషణగణవచనైర్వైరాగ్యం లంభయేదేనామ్।
యస్మిన్నుద్విజతే సా దోషే భూయస్తమేవ పల్లవయేత్॥

సీ. మొదలనింటికిఁబోయి ♦ ముదిత సంశీలవృ
త్తాచారములఁగూర్చి ♦ యభినుతించి
రతిరహస్యాది కావ్యంబులు వాక్రుచ్చి
సౌభాగ్యకరమంత్ర ♦ సమితియొసఁగి
యౌషధమఁగులిచ్చి ♦ యంతటఁ దనయెడ
నమ్మికఁబుట్టించి ♦ నాతిఁజేర్చి
నిరుపమసత్కళానిపుణభావమునకు
దైవమీతని నెట్లు ♦ ధవునిఁ జేసెఁ

గీ. గోపకాఁడు కృతఘ్నుండు ♦ గుణవిహీనుఁ
డల్పరతుఁడును మూఢుఁడు ♦ నైనవాని
బెనిమిటినిగూడ నీకెట్లు ♦ ప్రియముపుట్టుఁ
దరుణి కొరగాదు నీచక్కఁదనమునకును.

తా॥ కాముకపురుషునిచేత పంపబడిన దూతిక కాముకపురుషుడు కోరియున్న స్త్రీయింటికిజని యాపె యాచారవ్యవహారములనుగూర్చి యాపెను స్తుతించి స్నేహముచేసుకొని రతిరహస్యకార్యములను బోధించి సంపత్కరమగు మంత్రోపదేశములనొసగి కొన్ని మందులిచ్చి తనయందాపెకునమ్మికగలుగునటుల ప్రవర్తించి, తరువాత నీరూపురేఖావిలాసచాతుర్యములకు దైవము తగినభర్త నొసగింపకపోయెను. నీభర్త మక్కోపి, కృతఘ్నుడు, గుణవంతుడుకాడు, మూర్ఖుడు, అల్పరతుడు, ఇటువంటిమగనితోపొందు నీకేమంతప్రియము? నీచక్కదనమునకుమాత్రమతడు మగడగుటకు తగడు.

క. ఈలాగున సతి వినుతియు
నాలోనవె మగనిదూష • ణాలాపములన్
బోలిచియుఁ దాల్మినిలుకడఁ
దూలిచి పతిరోయఁజేయు • దూతికమఱియున్.

తా॥ దూతిక యీవిధముగా నాస్త్రీనిస్తుతించి దానిభర్తను నిందించి దానికి దానిపెనిమిటియందు రోతకలుగునటుల చేయును.

శ్లో॥ నాయకగుణగణభణితిం కుర్యాదేవం ప్రసంగేన।
ఉత్పాద్య సామవస్యం బ్రూయత్సుభగే శృణుష్వ యచ్చిత్రమ్॥

శ్లో॥ చిత్రం కిమపి వ్యతికరమాసౌ యువా కుసుమసుకుమారః।
దృష్టిభుజంగీదష్టస్తవ సఖి। సన్దేహమారూఢః॥

ఉ. జారునిరూపరేఖలు• ప్రసంగముఁ జేయఁదలంచినప్పు డా
వారిరుహాస్య కిట్లనును • వామవిలోచన యొక్కచిత్రమే
చేరువఁగంటి నొక్కయెడఁ • జిత్తరూపుఁడు యావనుండు నా
తారవిలోచనాహితము•దంబును జేసె నటంచుఁ జెప్పఁగన్.

తా॥ అనంతరము దూతిక జారపురుషుని రూపురేఖావిలాసములయొక్క ప్రసంగము చేయదలంచి దానితో నేనునీవద్దకు వచ్చునప్పుడు ఇక్కడకు చేరువగా నొకచోట మన్మథునివంటి చక్కనిపురుషుని నాకన్నులు కరువుదీర చూచితిన్నను.

శ్లో॥ శ్వసితి స్విద్యతి మూర్చ్ఛతి సన్తాపస్తస్య కోపి దుర్వారః।
త్వన్ముఖచన్ద్రసుధారసమప్రాప్య ప్రాణితా నాసౌ॥

శ్లో॥ స్వప్నేఽపి తస్య సుభగే! కదాపి నేదృగ్వికారోఽభూత్ ।
ఇత్యుక్తే యది సహతే పునరపరేద్యుః సమేత్య సంకథయేత్ ॥

ఉ. తాపముపొందు లేఁజెమటఁ ♦ దాల్చును దేహము, నిద్రఁబోవ నా
రూపముదోఁచిన న్జెదరు ♦ రోజు తదీయముఖేందుసౌధధా
రాపరిషేచనంబు తన ♦ ప్రాణసఖిన్ గనుఁగొన్న నాత్మన
ల్లాపములుజ్జగించుటకుఁ ♦ దన్విచనున్ మఱివచ్చువేఁకువన్॥

తా॥ దూతిక చెప్పిన పురుషుని మోహించి యాస్త్రీ పరితాపమును పొందును. దేహమున జెమటపట్టును. నిద్రించుసమయములయందాతని కలల యందుగాంచి బెదరును. నాతడెక్కడైనను కనుపించునాయని సౌధభాగముల యందుండి చూచును, దూతికవలన నాతనిప్రసంగములను వినజనును.

శ్లో॥ వృత్తమహల్యాదీనాం శ్లాఘ్యం స్త్రీసంగమభియోక్తుః ।
ఏవం ప్రియుజ్యమానే లక్షయితవ్యస్తదీయ ఆకారః ।

శ్లో॥ దృష్ట్వా బ్రవీతి సస్మితమన్తిక ఏవోపవేశయతి ।
పృచ్ఛతి భోజనశయనే ఆఖ్యానం దిశతి రహసి వా మిలతి ॥

క. ఏకాంతంబున నోయ్యన
నాకామినితోడ మాట ♦ లాడుచుఁ బూర్వ
శ్లోకములు కథలు చదువుచు
వాకొను దాసురమునీంద్ర♦వర్తనగతులన్॥

తా॥ ఈవిధముగా యాస్త్రీ తిరుగుచుండ దూతిక యేకాంతమున దానితో మాటలాడుచు పూర్వము జరిగిన రంకుకథలను జెప్పుచు దేవతలు మునులు జారత్వమున బూర్వము సంచరించినారు కనుక జారత్వమున దోషములేదని తెలుపును.

సీ. గౌతమమునిరాజ♦కాంతగాదె యహల్య
దేవేంద్రుతోఁగోర్కె ♦ తీర్చుకొనియె
నాదిత్యగురుపత్ని ♦ కాదె తారాదేవి
శిష్యుఁ జంద్రునిఁ బ్రియుఁ ♦ జేసికొనియె
దాశరాజతనూజ ♦ దాఁగాదె యోజన
గంధి పరాశరుఁ ♦ గవిసియునియొఁ

బరమపావనికాదె ♦ భాగీరథీదేవి
శంతనుతో రతి ♦ సల్పుకొనియె

గీ. ద్రౌపదీదేవి కేవురు ♦ ధవులుకారె
గొల్లెతలు కృష్ణుతో నొనఁ ♦ గూడిమనరె
కానఁ దొల్లిఁటివారును ♦ గవిసినారు
జారుఁబొందిన నేమి దో♦షంబుసతికి.

తా॥ అహల్య యింద్రునిపొందలేదా, తార చంద్రునితో కలియలేదా? యోజనగంధియగు దాశరాజకుమార్తె పరాశరుడను మునిని పొందలేదా? పరమ పవిత్రమగు గంగ శంతనుని పొందలేదా? ద్రౌపతికి నైదుగురు మగలుగదా? గోపికలు కృష్ణునితో సుఖింపలేదా? పూర్వకాలపువారగు యట్టిమహనీయులే పరదారాగమనంబు దోషంబులేదని కూడినపుడు మనకుమాత్ర మేమిదోషము గలదని తెల్పును.

శ్లో॥ నిఃశ్వసితి జృంభతే వా స్వవిత్తమస్యై దదాతికించిద్వా।
యాన్తీమేష్యసి పునరితి వదతి, కథం సాధువాదినీ భవతీ॥

శ్లో॥ వక్తి కిమప్యసమంజసమిత్యుక్త్వా తత్కథాం భజతి।
కిన్న కరోమి వచస్తవ కిన్తు శఠోఽసావతీవ మే భర్తా॥

శ్లో॥ హసతి చ తస్య వికారం శ్రుత్వా భూయస్తు సోపహాసేవ।
ఇత్యాకారప్రకటనమాలోక్య ప్రాభృతం యుంజ్యాత్॥

వ. ఆదూతి తెల్పుమాటలను వినినతరువాత యాపె నిట్టూర్పులువిడుచును. దూతికిఁగొంచెము లంచమిడుచు. తనయొద్దనుండి వెడలుదానిని మరల వెనుకకుఁ బిలుచును. ఇంకొకమాటయని మరల మరల వెనుఁదిప్పును, నీవనిట్లగువాయని మరల ప్రశ్నించును, దూతి చెప్పుదానిలోఁ గాఁగూడనిదేమో యున్నదనుచు నాయకవృత్తమును మరలవినఁగోరును, నీవన్నట్లేమిచేయను నాపెనిమిటి మిక్కిలి కోపిష్ఠుఁడయినవాను, తద్భర్తృకోపస్వభావాది ప్రకటనమాలకించి దూతికనవ్వి తానును నట్లేయన్నదై యామాటవలన నాయింతి మనోగతమును గుర్తించి యుపాయనదానాదికము నుద్బోధించును.

శ్లో॥ తాంబూలకుసుమలేపనదానై రుపబృంహయేద్భూయః।
ఇతి సుఘటితసద్భావా వ్యసనవివాహోత్సవప్రాప్తయే॥

శ్లో॥ ఉద్యానపానయాత్రాజలావతారే హుతవహోత్పాతే।
ప్రవిశన్తి తాత్యయే వా వేశ్మని నిజ ఏవ తౌ యుంజ్యాత్॥

సీ. తాంబూలకుసుమగం♦ధంబులు ముంగిట
నుంచు నాథుఁడు నీకుఁ ♦ బంచెననుచు
వనజాక్షి నీకంపె ♦ నని పుష్పగంధంబు
లిచ్చి నాయకునిచే ♦ మెచ్చుఁబడయు
నుత్సాహసంపాత♦నోద్యానసీమల
కేళీస్థలంబులఁ ♦ గీలుకొల్పు
ననుకూలగృహము లే♦దని విచారించినఁ
దనమందిరంబిచ్చి ♦ తలఁగియుండు

ఆ. వె. నొకరిహృదయమెఱిఁగి ♦ యొకరికెఱిఁగించి
యొకటఁదలఁపుఁజెప్ప ♦ నొకటఁదనకుఁ
జెప్పకున్న వారి ♦ చేష్టలఁ బరికించి
యొకరి కొకరిమతము ♦ నొసరఁబలుకు.

తా॥ దూతిక జారస్త్రీముందు తాంబూలపుష్పగంధములుంచి నీప్రియుడు పంపెనను. ఆవిధముగానే పుష్పగంధములను జారపురుషునికిచ్చి నీ ప్రియురాలు పంపెనను. జారస్త్రీపురుషులకు పరస్పరము అధికమయినమోహము పుట్టునటులొనర్చి రహస్యస్థలములయందు వారు తారసిల్లునటులొనర్చును. వారిరువురు రతిక్రీడలకు తగినతావు లేదని విచారించుచుండ తనయిల్లిచ్చి దూతిక కాపాడుచుండును. వారిచేష్టలవలన యింగితమును గ్రహించి యొకరిభావము లొకరికి దెల్పునదియే దూతికాకృత్యమునకు దగినది.

—: త్రివిధ దూతికాలక్షణము :—

శ్లో॥ బుద్ధైకస్య సమీహితమాత్మధియైవార్థతే యా కార్యమ్।
సా హి నిసృష్టార్థోక్తా లింగేనోన్నీయ యా కార్యమ్॥
శ్లో॥ శేషం సంపాదయతి స్వయమేవైషా పరిమితార్థోక్తా।
సంసృష్టయోస్తు నేత్రీ సన్దేశం పత్త్రహారీ స్యాత్॥

చ. ప్రహితయనంగ నిద్దతికిఁ ♦ బల్కులుపొందుగఁజెప్పు దూతి, యు
ద్విహిత సుఖోపభోగముల ♦ వేడుకఁజెప్పు, మితార్థపత్త్రి సం
గ్రహణమునందు నిద్దతికిఁ ♦ గార్యముఁదెల్పును బత్త్రిహారి నా
విహితులు దూతికాతతికి ♦ వీరలుమువ్వురు నెన్నిచూడగన్.

తా॥ జారులగు స్త్రీపురుషులకు పొందికగా మాటలు చెప్పుదూతికను ప్రహితయనియు, విటీవిటులకు సంభోగవిషయములను దెల్పుదూతికను యుద్విహితయనియు, లంజమిండలకు హావభావసౌజ్ఞార్థములను దెల్పునది పత్త్రిహారియనియు వీరలు త్రివిధదూతికలని తెలియందగినది.

శ్లో॥ దౌత్యమిషేణాన్యస్యా నాయకమేత్యాత్మగుణభావాన్।
వ్యాకేవ వేదయన్తీ స్వార్థం ఘటయేత్స్వయందూతీ॥

శ్లో॥ ముగ్ధాం నాయకభార్యాం యత్నాద్విశ్వాస్య యా రహఃపృష్ట్వా।
అభిలాషలింగమాదౌ తేన ద్వారేణ నాయకం గమయేత్॥

శ్లో॥ అపి నాయకః స్వభార్యాం ప్రయోజ్య తద్వత్ సమాయోజ్య।
ప్రకటయతి నాగరత్వం తాం భార్యాం దూతికాం ప్రాహుః॥

శ్లో॥ బాలాం పరిచారికాం వా దోషజ్ఞాం ప్రేషయేత్సతతమ్।
తత్ర స్రజి కర్ణపత్త్రే గూఢం సన్దేశమాలిఖ్య॥

శ్లో॥ అవిదితకార్యాకార్యా బాలాఽలంకారపత్త్రి సంక్రాన్తైః।
నఖదశనలేఖపత్త్రైః ప్రహితా చేన్మూకదూతీ సా॥

శ్లో॥ ద్వ్యర్థం పూర్వప్రస్తుతమథవా దుర్లక్ష్యమన్యేన।
యన్మార్గయా కయాచిత్ శ్రావ్యోక్తా వాతదూతీ సా।
తత్రాపి శంకముత్తరమపి దద్యాన్నాయికా తద్వత్॥

సీ. పురుషుండువచ్చినఁ ♦ బొలుపొందఁగాఁజేయు
నతివ భావనదూతి ♦ కనఁగఁబరఁగు
మదనపత్త్రికఁబెట్టి ♦ మగువకన్నియుఁ బంపఁ
దొయ్యలి పత్త్రికా♦దూతి యయ్యె
దంతనఖక్షత♦ఁజెలి నిచ్చి దూతిక
నాతిఁబంపిన మూక♦దూతి యయ్యె

వరునిగాఁజూచి భా♦వములు పొందులుతోఁప
పొసఁగించునది స్వయం♦దూతి యయ్యె

ఆ. వె. తానుసేయుకార్య ♦ తంత్రంబు మఱియెవ్వ
రైనఁదెలిసిరేని ♦ యట్టివేళ
వారి కింపుపుట్ట ♦ బొంకింపనోపెడి
యతివ భావదూతి ♦ యనఁగఁబరఁగె,

తా॥ జారజారిణీలువచ్చువరకు శయ్యాదులమర్చియుంచి వారియిష్టములను నెరవేర్చునది భావదూతికయనియు, స్త్రీపురుషులకు మన్మథపత్రికల నందించునది పత్త్రికాదూతియనియు, జారిణి జారునకు దంతనఖక్షతములుంచిన తములపాకుల చుట్టలనుబంపగా పట్టుకొనిపోవునది మూకదూతియనియు, పురుషునియొక్క యిష్టమును గుర్తించి యాతనిభావముపరికారము పొందిక చేయునది స్వయందూతి యనియు, తానొనరించుకార్య మితరులకు తెలియగా వారునమ్మునట్లు బొంకునది భావదూతిక యనియు తెలియందగినది.

సీ. కాంతబింబాధర♦క్షతము నాథుఁడుకన్నఁ
జిలుకముద్దాడె నీ ♦ చెలువయనుచు
కొమ్మచెక్కిలియొత్తు♦గోరు నాథుఁడుగన్నఁ
గేతకిఁగోసె నీ ♦ నాతియనుచు
సుదతికేశములు జుం♦జురులు నాథుఁడుగన్నఁ
బూఁబొదదూరె నీ ♦ పొలఁతియనుచు
రమణినెమ్మోములేఁ♦జెమట నాథుఁడుగన్నఁ
నీరెండఁగాఁగె నీ ♦ నారియనుచు

గీ. నజ్జముఖదప్పి ప్రాణనా♦యకుఁడుగనినఁ
గొలుచు గంపెడుదంపె నీ ♦ పొలఁతియనుచు
లలన జారునిఁబొందిన ♦ లక్షణములు
పురుషుఁడీక్షింప దూతిక ♦ పోలబొంకు.

తా॥ జారిణియొక్క మోవియందు దంతక్షతముండుటను దాని భర్త గాంచిన చిలుకనుముద్దాడుటవలన గలిగినగంటు యనియు, చెక్కుల నఖక్షతములను వీక్షించి మొగలిపువ్వులనుగోసినది గాన మొగలిఆకుల గీతలనియు, రేగియున్న కురులనుజూచిన పువ్వులగోయుటకు పొదరిండ్లదూరుటవలన రేగెననియు, మొగమునగల చిఱుచెమటలనుగనిన నింతవరకు నీరెండయందుండెననియు, సురతబడలికవలన దప్పిగొనియుండుటను గ్రహించిన గంపెడుధాన్యముదంపెననియు, నీవిధముగా భర్తగ్రహించిన సంభోగానంతరలక్షణములను మఱుగుపడునటుల దాని భర్త సమ్మతించునటుల బొంకునదియే దూతిక.

—: దూతికా కార్యనిర్వాహకులు :—

శ్లో॥ దాసీ, సఖీ, కుమారీ, విధవేక్షణికా, చ సైరంధ్రీ।
మాలికగాన్ధికరజకస్త్రీ, ప్రవ్రజితా. చ వస్తువిక్రేత్రీ॥

శ్లో॥ ధాత్రీ, ప్రతివేశ్మనికా, స్థిరభావా దూత్య ఏతాః స్యుః।
శుకశారీకాదయోపి వ్రతిమాపాృయా విదగ్ధానామ్॥

ఉ. దాసిన కన్య నెచ్చెలి వి♦భర్తృక చాకెత గంధకారికా
మానిని పుష్పలావి యుప♦మాత గృహజ్ఞ జలాదులమ్మున
జ్ఞానసపత్రికారి రచ♦నాంగన భార్య పథిప్రవేశ యా
ఖ్యానవిధిజ్ఞ లీపనికి ♦ నర్హ్యలుగా శుక శారికాదులుఙ్.

తా॥ దాసి, కన్య, చెలికత్తె, విధవ, చాకలిది, గంధమమ్మునది, పువ్వులమ్మునది, మారుతల్లి, యింటిపెత్తనకత్తె, నీరువమ్ముకొనునది, చిత్తరువులు వ్రాయునది, భార్య, రతిప్రవేశముకలది, కథలుచెప్పునది, చిలుక, గోరువంక వీరలు దూతికా కార్యనిర్వాహకులనియు షోడశదూతికలనియు బలుకుదురు.

శ్లో॥ అన్తఃపురమపి కేచిద్దాసీభిః కథితసదుపాయాః।
ప్రవిశన్తి తత్ప్రకారా లోకద్వయనిన్దితా నోక్తాః॥

క. అంతఃపురములలోపలఁ
జింతల నిహపరసుఖంబు ♦ చేడియపలుకుల్
పంతములుకావు గావున
మంతనమున దూతపనులు ♦ మానఁగవలయుఙ్.

తా॥ అంతఃపురములలోనికి దూతిక వెళ్ళుటకు సదుపాయముండినను ఇహపరలోక సుఖంబులకు దూరులగుదురు కావున అంతఃపురస్త్రీలపై చింతపడలి దూతనుబంపుట కాముకులు మానవలయును.

చ. వితరణకర్ణ కర్ణపద•వీగతరత్నవిశేషవాక్ప్రతి
ప్రతిమతిరమ్యవాక్యచయ•బంధురమోహితరామ రామభూ
పతిపరపంకజభ్రమర•భంగురలోచన లోచనామనో
రతినిజరూప రూపగుణ•రాజితభైరవమల్ల ధీమణీ.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
పారదారికాధికారో నామ
త్రయోదశః పరిచ్ఛేదః ॥

గద్యము: ఇది శ్రీమదష్టభాషాకవితాప్రవీణ నవఘంటాసుత్రాణ
మాచనామాత్యపుత్త్రి సుజనకవిమిత్ర సజ్జనవిధేయ
యల్లయనామధేయ ప్రణీతంబైన కొక్కో-
కంబను గళాశాస్త్రంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

రతిరహస్యము.

కొక్కోకము అను

రతిశాస్త్రము.

తృతీయాశ్వాసము

వశీకరణాధికరణం

క. శ్రీనిత్యభవ్యమందిర
మానితరేఖావిలాస♦మండన నానా
స్థానమతచతురవితరణ
భానునిభా కుంటముక్క♦భైరవమల్లా

——యోగప్రకరణము——

శ్లో॥ దృష్ట్వానేకవిధాని మన్మథకళాశాస్త్రాణి శబ్దార్ణవం
సోడ్డీశం హరమేఖలాంచ నిఖిలాం యోగావళీనాంశితమ్ ।
తిస్రో వైద్యకసంహితా బహువిధానాలోచ్య శైవాగమాన్
యోగాధ్యాయమహం మహాజనమతం వక్ష్యామి సంక్షేపతః ॥

శ్లో॥ యూనోర్మిథోఽనురాగాధరణం కామోఽధివసతి రతికేళిమ్ ।
సహజాద్ధేతువిభాగాదనురాగశ్చ ద్విధా భవతి॥

సీ. శైవాగమము వైద్య♦సంహితయును మన్మ
థాగమములును శ♦బ్దార్ణవంబు
నొడ్డామరంబును ♦ నొడ్డికమును హార
మేళనంబును నాది♦మీననాథ
కచ్ఛపుటాది నా♦గార్జునమతములఁ
బరికించి బహువిధ♦భంగులైన
మంత్రౌషధక్రియా♦మతములు తత్ప్రయో
గంబుల నెఱిఁగి యా ♦ క్రమము దెలిసి

గీ. సకలజనసమ్మతంబుగా ♦ సంఘటించి
పురుషులకుఁ గాంతలకుఁ బర♦స్పరగుణాను
రాగభూషణమైన యీ ♦ రతిరహస్య
తంత్ర మెఱిఁగింతు సంక్షేప♦తరనిరూఢి.

తా॥ శైవాగమము, వైద్యసంహిత. మన్మథాగమము, శబ్దార్ణవము, ఒడ్డామరము, ఒడ్డికము, హారమేళము. నాగార్జునము, మొదలగు పుస్తకములనుండి యనేకవిధములగు మంత్రౌషధక్రియలను వానియుపయోగముల నెఱింగి సర్వజనులును దెలుసుకొని పురుషులుస్త్రీలు యొకరియెడ యొకరు ప్రేమగలిగియుండుటకు సంక్షేపముగా యీరతిరహస్యతంత్రము నెఱింగించుచున్నాడను.

శ్లో॥ వేగాదీని తదంగాన్యప్యంగీకుర్వతే ద్విధా పృథాః।
తస్య తదంగానామితి మంత్రౌషధవిధయ ఉచ్యన్తే॥

క. మంత్రౌషధంబు లనఁగాఁ
దంత్రజ్ఞులు వీనిఁ దెలిసి ♦ తాత్పర్యమునన్
మంత్రింతురు గావున నీ
మంత్రపువిధిఁ జెప్పి పిదప ♦ మందువచింతున్.

తా॥ మంత్రౌషధములనిన తంత్రముల నెఱింగినవారు వీనిని తెలిసికొని దృఢాభిప్రాయమున మంత్రింతురు. కనుక మంత్రములను తెలిపి పిదప మందులనుగుఱించి చెప్పెదను.

శ్లో॥ లక్షం జప్త్వా హుత్వా తద్దశమాంశేన కింశుకైః సిద్ధః
తదను చ దీపశిఖాభః ప్రవేశితో రేచకేన భగమ్।
గత్వా శిరస్సరోజం గలదమృతం కామకమలమాగచ్ఛేత్
ధ్యాతో ద్రవయతి వశయతి స్త్రీ కామేశ్వరః కాన్తామ్॥

క. కామేశ్వరాఖ్యమైన మ
హామంత్రము లక్షచేసి ♦ యందు దశాంశ
హోమము మోదుగపువ్వుల
చే మలపిన మంత్రసిద్ధి ♦ చేకుఱునంతన్.

తా॥ కామేశ్వరమంత్రము లక్షపర్యాయములు జపముచేసి మోదుగపువ్వులచేత పదివేలపర్యాయములు హోమముచేసిన కామేశ్వరమంత్రసిద్ధి కలుగును.

సీ. ప్రణయపూర్వకముగాఁ ♦ బఠియించి యేకాక్ష
రంబైన యీమంత్ర ♦ రాజవిద్య
విధిఁ బునశ్చరణంగా♦వించి యంతటనల్ల
మంత్రంబు దీపాగ్ని ♦ మాడ్కిఁగాఁగ
ధ్యానంబుచేసి య♦ త్తరుణి గుహ్యమున రే
చకమార్గమునఁ బ్రవే♦శమునుజేయు
నదిమీఁదికెక్కి మూ♦ర్ధాంతంబునందున్న
వెలిదమ్మి నొయ్యన ♦ విరివిఁజేసి

ఆ. వె. యందులోని యమృత ♦ మల్లనఁగరఁగించి
మరునిజలము వరుస ♦ దొరలునట్లు
వలఁపుఁ బుట్టఁజేసి ♦ వాంఛింపఁగాఁజేసి
వశయసేయు నెట్టి ♦ వనితనైన.

తా॥ ఓం, క్లీం, నమః, అను శ్రేష్ఠమగు నీకామేశ్వరమంత్రమును విద్యుక్తముగా జపమొనరించి పిమ్మట యీమంత్రమును దీపాగ్నివలెఁ బ్రార్థించి స్త్రీ యొక్క భగమందు రేచకమార్గముగా బ్రవేశింపచేయుగా నది శిరస్సునకెక్కి అందున్న కమలమును వికసింపజేసి అందున్న యమృతమంతయు కరిగించి మదనజల మూరుంగునటులొనర్చి ప్రేమకలుగునటులబన్ని యిచ్ఛవొడమజేసి ఎటువంటి స్త్రీనయినను వశముచేయును.

—: కామేశ్వర మంత్రవిధానము :—

శ్లో॥ ఆదౌ కామేశ్వరతః సాధ్యానామ ద్వితీయయా యుక్తమ్।
ఆనయ నయ వశతామితి పరతః క్లీంకారమోంకారాత్॥

శ్లో॥ అయుతం జప్త్వా హుత్వా తద్దశాంశేన కింశుకం కదంబ వా।
సాధిత ఏష నిశాయాం కర్షతి వరవర్ణినీం జప్తః॥

చ. మొదలను గామరాజమిడి ♦ ముందట రుద్రుని పేర బీజము
ల్గదియఁగనిల్పి యానయయు♦గంబిడుచుం బ్రణవాక్షరంబుల
న్బొదవుచుఁ దత్సహస్రజప♦ముల్ జపయుక్తముసర్చి వేలిమి
న్పదియవపాలు బ్రహ్మకుసు♦మంబులఁ జేసినఁ దెచ్చుఁగామినిన్.

తా॥ ఓం అను కామేశ్వరమును, క్లీం, అను బీజాక్షరమునుకలిపి యుచ్చరించుచు తానుకోరు స్త్రీపేరు నుచ్చరించి, మానయ, నయ, యను పదములను గూర్చి వశతాం యను యాకర్షణబీజమును, ఓంకారమేళము నుచ్చరించుచు నీవిధముగా పదివేలు జపమొనరించి మోదుగుపువ్వులచేత నెయ్యిహోమము చేసిన నాస్త్రీ వశురాలగును. ఇందుకు ఉదాహరణము;— ఓం, క్లీం, ... మానయ నయ వశతాం ఓం క్షాం నమః, మరియు నీమంత్రము తుదను జపకాలమందు నమః అనియు హోమకాలమందు స్వాహాఅనియు నుచ్చరించునది.

శ్లో॥ శిరసి లలాటే మన్మథ సద్మని సంచిన్తితా చ కుండలినీ।
ధ్రువమాకర్షతి వశయతి విద్రావయతి జ్వాలద్రూపా॥

శ్లో॥ కాన్తాసు కామదేవో వాచి చ వాచస్పతిర్గతే గరుడః।
జప్తైః స ప్తభిరస్యా లక్షైస్సాక్షా త్స్మరో భవతి॥

శ్లో॥ వింశతిసహస్రజాపాత్తదర్ధ హోమేన పాటలాయాశ్చ।
సిద్ధిం వ్రజతి సబిన్దుః స్వరోత్తమః సర్వసిద్ధికరః॥

సీ. ప్రణవమాయోనమః ♦ పదములఁగూడఁ గుం
డలినామమంత్రంబు ♦ వెలయుచుండు
సీమూఁడువర్ణంబు ♦ లింతులకుచముల
ఫాలంబునను గుహ్య♦భాగమునను
హత్తంగఁదలఁచిన ♦ నాకర్షణంబును
వశ్యంబు నధికద్రవంబుఁజేయు

నీమంత్రజపమొక ♦ యేడు లక్షలఁజేయ
మన్మథుండౌ నెల్ల ♦ మానినులకు

సీ. వివిధవాఙ్మాద్యగురుఁడగు ♦ విషయమునకు
ఘనుఁడునగు, బిందురూపమోం♦కారమొక్క
జపము వింశతిసాహస్రి♦సంఖ్య చేయ
వేలుపది కలగొట్టులు ♦ వేల్వమేలు.

తా॥ ఓం, హ్రీం, నమః, ఇది కుండలినీమంత్రము, ఈమూడువర్ణంబులగు కుండలినీమంత్రము స్త్రీని ధ్యానించి దాని చన్నులయందును ఫాలభాగమునను భగప్రదేశమునను కూడునటుల దలంచిన కుండలినీశక్తి స్త్రీకి ఆకర్షణమునువశ్యమును పరవశత్వమును కలుగజేయును. మఱియు నీమంత్రమును యేడులక్షలు జపముజేసిన సర్వకాముక స్త్రీలకు మన్మథునివలె తోచును. మఱియు నీమంత్రమును ఇరువదివేలు జపమును కలిగొట్టుపువ్వులతో పదివేలుహోమముచేసిన వ్రాట కాఁడును యానముగలవాడును అగును.

శ్లో॥ పీతాసితసితరక్తైః కంఠహృదయవదనమదనసదనేషు ।
ఈశం ద్విషం చ వాణీం వశయతి రమణీమపి ధ్యాతః ॥

శ్లో॥ ఓంచాముండే హుళుహుళు చుళు చుళు వశమానయాముకీం స్వాహా ।
అభిమన్త్ర్య సప్తకృత్వో వశయతి తాంబూలదానేన ॥

సీ. పసుపువర్ణంబును ♦ బారడువర్ణంబును
నలుపును రక్తవ♦ర్ణములుగాఁగ
నష్టమున్వరము జ♦ప్యంబున నెఱింగి
కంఠముఖ హృదయ ♦ కామగృహము
లందుఁ గ్రమంబుగ ♦ బొందించి ధ్యానంబు
సరవితోఁజేసినఁ ♦ దరతరంబు
ప్రభు శత్రు ధనికుల ♦ భామినీమణులను
వశముగాఁజేయు భా♦వముగలంచి

గీ. ప్రణవచాముండ లుజ్వల♦పదయుగంబు
సరవి వశమానయుంక్లీము♦స్వాహా యనుచు

నేడుమార్లటు మంత్రించి ♦ పీడెమిడిన
మించి చాముండ వశము గా♦వించుఁ బ్రియను॥

తా॥ పసుపు, తెలుపు, నలుపు, ఎఱుపు, ఈవర్ణములను వరుసగా మెడ, ముఖము, బొమ్మ, భగము, వీటియందు ఋూం అనే అష్టానుస్వరసహితముగా కామేశ్వరమంత్రమునుధ్యానించి జపించి ప్రయోగించినయెడల ఎట్టిస్త్రీనయినను వశముచేయును. మఱియు "ఓం చాముండే హుళుహుళు చుళుచుళు వశమానయాముకీం స్వాహా" అను ఈచాముండ మంత్రముచేత తాంబూలమును ఏడు మార్లు మంత్రించి స్త్రీకిచ్చిన చాముండ యాస్త్రీని వశముకావించును.

శ్లో॥ లక్షైకజాపపూర్ణం దశాంశతిల హోమసిద్ధహృల్లేఖా ।
ఆకర్షతి దుర్గమపి సూర్యోదయసమయజాపేన ॥

చ. జపమొకలక్షచేసి తిల♦జంబున వేల్మిదశాంశఁజేసి యా
తపనుఁడువచ్చువేళ నిది♦ దాల్చిన దుర్గఁదలంచి తెచ్చుఁబో
రపమున మంత్రిమున్బ్రిణవ♦రాజముతోఁ గదియింపఁజేయుఁడీ
విపులతహృద్యలేఖ యను♦విద్య మహామునిసమ్మతంబుగన్.

గీ. ప్రణయహృల్లేఖసంబుద్ధి♦పరమునిల్పి
కడఁకతోడ మదద్రవ♦కామరూపి
ణీ పదంబకస్వాహాను ♦ నీతమైన
మంత్రివేదులు హృల్లేఖ♦మంత్రమనిరి.

తా॥ "ఓం హృల్లేఖే మదద్రవే కామరూపిణీ స్వాహా" అను యీహృల్లేఖమంత్రము నొకలక్షజపించి నువ్వులచే పదివేలు హోమముజేసిన నీహృల్లేఖమంత్రము సిద్ధిపొందును. మఱియు సూర్యోదయకాలమందు నీహృల్లేఖమంత్రము జపించిన దుర్గాదేవి ప్రత్యక్షమగును.

శ్లో॥ ఓంమదమద మాదయమాదయ హాంసౌంహ్రీం రూపిణీం స్వాహా ।
సాధ్యోఽయమయుతజాపాదయుతకుసుమదశమభాగహోమేన ॥

శ్లో॥ అథ కామధామవినిహితవామకరానామికేన పరిచరితః ।
ఝటితి ద్రవతి యువతీం నిపీడితామిత్యుపష్టిమిద ॥

చ. మదయనుమాదయద్వయము♦మర్చుచుసోమ్మను హ్రీంకృతంబున
న్బొదవుచు రూపిణీపదము ♦ పొందఁగ స్వాహాపదంబు గూర్చినన్
మదయనుమంత్రమయ్యె జప♦మార్గముగాఁ బదివేలు హోమముల్
బదియవపాలు రక్తదళ♦పద్మములన్ జనవశ్యసిద్ధికిన్.

తా॥ "మదమదమాదయమాదయ, హం, సౌం, హ్రీం, రూపిణీస్వాహా,' ఇదిమాదయమంత్రము. ఈమంత్రము పదివేలుజపముచేసి యెఱ్ఱతామరపువ్వులతో వెయ్యిహోమముచేసిన సిద్ధికలుగును.

క. ఈమంత్రంబునఁ బురుషుఁడు
కామినిభగమున ననామి♦కాంగుళమిడుచోఁ
గామించిన ద్రవముబ్బును
బ్రేమంబునఁజేరు కోల ♦ పిడిచినభంగిన్.

తా॥ పైనచెప్పిన మాదయమంత్రమును జపించుచు స్త్రీభగమందు తన యుంగరపువ్రేలును పెట్టి త్రిప్పిన చెఱకునుపిసిచిన రసముకలుగునటులా స్త్రీభగమున ద్రవముపట్టును

శ్లో॥ జప్తం లక్షద్వయమథ కదంబకుసుమార్ధహోమసంసిద్ధమ్।
తూష్ణీం జప్తం తత్త్వం సతీమపి వశం క్షిప్రమానయతి॥

ఆ. వె. లక్షయుగముజపము ♦ లక్షహోమము కదం
బప్రసూనములను ♦ బరఁగఁజేయ
కాదిమాంతతత్త్వ♦ మగునక్షరముతోడ
జపమునందుఁ దెచ్చు ♦ సతులజాడ.

తా॥ హృల్లేఖమంత్రమునకు అంత్యమున ఆ కారమునుతీసివైచి క కారమును జేర్చి రెండులక్షలపర్యాయములు జపముచేసి కడిమిపువ్వులతో లక్షహోమము జేసిన ఎట్టిస్త్రీయైనను వశమగును.

శ్లో॥ నాడీం చ కాడబీజం సరోచనం కన్యయా చ పరిపిష్టమ్।
వశయతి మూర్ధ్ని వికీర్ణం సప్తాక్షరమన్త్రితం ఝటితి॥

క. వేదాదిమకర్మాంకారము
నాదిమమాయామాయాంత్రియు♦నాలశాన్యాహా

నాధయుతంబొ మంత్రము
నాదిగ సప్తాక్షరాఖ్య♦మై విలసిల్లె.

ఆ. వె. నేలతాటిగడ్డ ♦ నెలయంగ గోరోజ
నమునఁ గన్యచేత ♦నలియనూరి
యదియునియ్యఁదాని ♦ నభిమంత్రణముఁజేసి
తల నునిచిన పతుల ♦ కులము మెచ్చు.

తా॥ "ఓం. క్రోం, హ్రీం, శ్రీం, ఢం, స్వాహా" ఇదిసప్తాక్షరీమంత్రము. ఈమంత్రమును జపించుచు నేలతాడిగడ్డయును గోరోజనమును కన్యచే నూరించి యామందును స్త్రీలకుయిచ్చినను లేక తలమీద బులిమినను వశులగుదురు.

శ్లో॥ ఓంచాముండే జయ జంభే మోహయ వశమానయామకీం స్వాహా।
అభిమన్త్ర్య పుష్పదానాత్ ప్రణవాదిరయం వశీకరణః॥

గీ. ప్రణవచాముండజయజృంభ♦పదముమోహ
యవశవశమానయామయస్వా♦హా యటంచు
మంత్రితముచేసి పువ్వులు ♦ మగువకనుప
వశ్యమగుఁజూడ నెటువంటి ♦ వనితయైన.

తా॥ "ఓం చాముండే జయ జంభే మోహయ వశమానయ అముకీం స్వాహా" ఇతిమోహనమంత్రము. ఈమంత్రముచలన పువ్వులనుమంత్రించి స్త్రీకి బంపిన నాస్త్రీవశమగును.

శ్లో॥ శవశిరసి స్థితమాల్యం జీవంజీవకమయూరయోరస్థి।
సవ్యకరేణ గృహీతం హాత్యాపర్యోత్థితం పత్రమ్॥

శ్లో॥ చూర్ణం వికీర్ణమేషాం వశయతి నారీధరా శిరఃపదయోః।
దత్తం ధవళం కుసుమం కృష్ణాక్షీ త్యాదిమన్త్రేణ॥

సీ. పీనుఁగుతలయందుఁ ♦ బెట్టినపువ్వులు
నమిలియెముకయుఁ బోన్నంగిముడుసు
సుడిఁగొన్నగాలిలోఁ ♦ జడితూలు నాకును
గూడఁ జూర్ణముజేసి ♦ కొమ్మతలను
బురుషునిపదములఁ ♦ బొందింప వశ్యలై
యలరుదు రింకను గృ♦ష్ణాక్షియనెడు

మనువునసితకుసు♦మంబులు మంత్రించి
యనుపుడు పణిపవక్ర♦ స్తాక్షీ కృష్ణ
గీ. ముఖియుఁ గృష్ణాంగియును నన్య♦ముఖపదములు
పరఁగ పుష్పంబు దాస్యామి ♦ పరమవశ్య
వశ్యవశమానయది నభ♦వతియదాది
బ్రహ్మరుద్రాదిభవతి నాఁ ♦ బరఁగె మనువు.

తా॥ పీనుగతలయందుంచిన పుష్పాలు, నెమలియెముక, పొన్నంగిపిట్ట యెముక సుడిగాలియందుతిరిగిన యెండుటాకు, ఈనాలుగువస్తువులు చూర్ణము చేసి యాచూర్ణమును పురుషులు స్త్రీల తలలయందును స్త్రీలు పురుషుల పాదములయందును పూయగా వశులగుదురు. మరియు "ఓం కృష్ణాక్షీ కృష్ణముఖీ కృష్ణసర్వాంగీ యస్యహస్తే పుష్పం దాస్యామి తమవశ్యం వశమానయ యది నభవతి తదా బ్రహ్మహా రుద్రోభవతి స్వాహా" ఇదికృష్ణాక్షీమంత్రము ఈమంత్రమువలన తెల్లనిపుష్పాలు మంత్రించి స్త్రీకియిచ్చిన వశమగును.

శ్లో॥ శంభుః శక్త్యారూఢః కుండలినీమండితోథ బిన్దుయుతః।
అష్టావింశతివారం వశయతి రామాం రతే జప్తః॥

శా. ఓంకారంబును మాయఁగూర్చినుమతిఙ ♦ యోజింతుసత్కుండలి
న్యంకంబై ధరనుత్తమం బగు జపం ♦ బష్టోత్తరంబాశతిన్
సంకల్పాదిగఁజేయు వశ్యమగు రా♦జద్రాజబింబాస్య దా
వంకన్ముక్కునవెళ్లు మారుతముతో ♦ వర్తింపఁ జేయందగున్.

తా॥ "ఓం, హ్రీం. నమః పురస్కృత్యశంభవే" ఇదికుండలినీమంత్రము. ఈమంత్రము తన యెడమముక్కునుండి గాలి బయటకు వెళ్ళుసమయమున ఇరువదియెనిమిదిమార్లు జపించిన వశమగును

శ్లో॥ మదనాతపత్రివదనే స్ఫటికాకారం వకారమనుచిన్త్య।
ధ్యాతం ధ్వజోగ్నిబీజం వశయతి రామాం రతే జప్తః॥

క. మదనగృహద్వారంబునఁ
గదియ వకారంబుఁ దలఁచి♦కామాగ్నిమునన్
విదిత రకారముదలఁచుచు
సుదతిన్ రమియింప ద్రవముఁ♦జూపుఁగ వలచుఁగ.

తా॥ స్త్రీయొక్క భగద్వారమున వకారమును తన దండాగ్రమందు రకారమును ధ్యానమునందుంచి రమించిన స్త్రీ ద్రవించి వశమగును.

శ్లో॥ వామదృశో వామాంగే వామకరేణైవ వామగే వాయౌ।
తద్వద్భ్రుశముపచారః కుచోరుకరకామభవనేషు॥

చ. వనరుహనేత్రి వామకర ♦ వక్త్రకుచోరుభగస్థలంబులన్
దనదగు వామనాడి పవ ♦ నంబుచరింపఁగ వామహస్త సం
జనితమహోపచారములు ♦ సల్పినఁ గాంత ద్రవంబుపుట్టి నె
మ్మనమునఁ జాలఁగూర్చి సతి ♦ మచ్చికసేయును వశ్యచిత్తయై.

తా॥ స్త్రీయొక్క యెడమపార్శ్వమునగల చేయి నోరు చన్ను తొడ భగప్రదేశము వీటియందు తన యెడమముక్కుగాలిని ప్రవర్తింపజేయుచు తన యెడమచేత వాటిని తట్టినయెడల ఆ స్త్రీ ద్రవించి సంపూర్ణవశమగును.

శ్లో॥ మృతమాల్యమారుతోద్ధతశబల మధుకరపక్షయుగళమిలితేన।
ధ్రువమనుధావతి కీర్ణా రాజరదనయుగ్మచూర్ణేన॥

శ్లో॥ ఆదాయ హుతవహేన మేకచితాదగ్ధయోశ్చ దంపత్యోః।
యా తేన హన్యతే స్త్రీ తమేవ సా నూనమనుయాతి॥

సీ. పీనుఁగుతలమీఁదఁ ♦ బెట్టినపువ్వులు
సుడిగాలినెగసిన ♦ శుభ్రదళము
భ్రమరపక్షంబులు ♦ పరఁగ ముందటిపండ్లు
రెండును ప్రేతభూ ♦ మండలమున
నిశి కృష్ణయగు చతు ♦ ర్దశినాఁడు చూర్ణించి
తరుణులఁబతుల నె ♦ వ్వరికిగాని
శిరముపై జల్లిన ♦ నరుగుదెంతురు వెంట
సతియును బతియును ♦ జచ్చినపుడె

ఆ. వె. యట్టివారఁ గాల్చు ♦ నట్టివేళలఁ గాంతఁ
బొడిచికాల్చు కొరవి ♦ పుచ్చితెచ్చి
పొలఁతిమోప వలఁచుఁ ♦ బురుషునికైనను
బురుషుఁబొడుచు కట్టె ♦ పొదువవలయు.

తా॥ పీనుగుతలయందున్న పువ్వులు, సుడిగాలిలో యెగిరిన ఆకు, తుమ్మెద ఱెక్కలు, ప్రధానమైన ముండరిపండ్లు రెండును యీవస్తువులను కృష్ణచతుర్దశి దినమున రాత్రి రెండుఝాములవేళ శ్మశానమున చూర్ణముచేసి యాచూర్ణమును పురుషుడు స్త్రీనెత్తిపైన చల్లినను లేక స్త్రీ పురుషునినెత్తిపైన చల్లినను వశులగుదురు. మఱియు ఒక్కకాటియందుకాల్చు దంపతులలో పురుషుని పొడిచి కాల్చినకఱ్ఱను స్త్రీ తెచ్చియుంచుకొని తాను మోహించినపురుషునికి తాకించినను అట్లె స్త్రీనిపొడిచి కాల్చినకఱ్ఱను పురుషుడుంచుకొని తానుమోహించిన స్త్రీకి తాకించినను వశులగుదురు.

శ్లో॥ దక్షిణదిగస్థిఫలకే శున ఉన్మత్తస్య తాప్యతే యస్యాః।
నామ విలిఖ్య చితాయా అంగారైరవశ్య మాయాతి॥

ఆ. వె. వెఱ్ఱియెత్తినట్టి ♦ వేఁపి దక్షిణదిక్కు
నెముకమీఁదనొక్క ♦ యింతిపేరు
వ్రాసి ప్రేతభూమి ♦ వహ్నిచేఁ గాల్పంగ
వలచివచ్చు నెట్టి ♦ వనితయైన.

తా॥ వెఱ్ఱికుక్కయొక్క కుడివయిపుయెముక తెచ్చి యాయెముకపై తాను వలచిన స్త్రీనామమును వ్రాసి యాయెముకను కాటియందుండునిప్పులో కాల్చిన యెడల నా స్త్రీ వశమగును.

శ్లో॥ మోహలతాం గిరికర్ణిం రుదన్తికాం బాలికామవాక్పుష్పీమ్।
రుద్రజటాం చ కృతాంజలిమాజ్యమధుభ్యాం సమాయోజ్య॥
శ్లో॥ కృతతిలకస్త్రైలోక్యం వశయతి తైః స్వాంగమలమిళితైః।
పానేఽథ భక్షణే వా దత్తైర్విశ్వం వశం నయతి॥

శ్లో॥ చూర్ణం దత్తం వశకృత్ చూర్ణం కీటస్య కాకజంఘాయాః।
మునిదళరససిక్తో వా టంకణకః స్వాంగమలమిళితః॥

సీ. జాజిపువ్వుమ్మెత్త ♦ చంచలి తెల్లగు
ఱెనయు మదంతియుఁ ♦ దనరుసట్టి
యుత్తరేణియు జాజి♦విత్తులు పిల్లపీఁ
చరయును నారుద్ర♦జడయుఁ గూర్చి

తేనె నేతులతోడఁ ♦ బూనిమర్దనచేసి
మలపంచకంబుతోఁ ♦ గలియఁబిసికి
తిలకంబుపెట్టినఁ ♦ ద్రిజగద్వశంబగు
నటుగాక భక్ష్యాదు ♦ లందునిడిన

గీ. సర్వజనవశ్యమగునుగా ♦ సాలెపురుఁగుఁ
గాకిఁ జంపియుఁ జూర్ణించి ♦ కడఁగి యాత్మ
జలముతోఁగూడఁజేయు నౌ♦షధముచేత
సర్వజనవశ్యమగు ముని♦సమ్మతంబు.

తా॥ జాజిపువ్వును ఉమ్మెత్తపువ్వును తెల్లగంటెన మనంతి ఉత్తరేణి జాజివిత్తులు పిల్లపీచర రుదవిజడ యీవస్తువులు నేయి తేనెలతో మర్దించి మలపంచకము (అనగా తనయొక్క చెమట, ఉమ్మి, రక్తము, మూత్రము, శుక్లము.) యీఅయిదింటితో కలిపి అనిబొట్టు పెట్టుకొనిన త్రిలోకవశీకరణమగును. మఱియు పైనచెప్పినదానినే భక్ష్యవస్తువులలో కలిపి తినిపించిన వారువశులగుదురు. ఇంక సాలెపురుగును కాకిని చంపి చూర్ణముచేసి ఆచూర్ణమును ఆత్మజలమునకలిపి ఎవరి పైజల్లిన వారువశులగుదురు.

శ్లో॥ చూర్ణేన మక్షికాయా అసితశునీచక్షుసశ్చ సహ చూర్ణమ్।
వశయతి వశిష్ఠభార్యామపి నిజబీజాన్వితం దత్తమ్॥

క. వెలిగార మెఱ్ఱగిసెపూ
దళము నూరించి యాత్మ♦తనుజలముల స
మ్మిళితముగఁ జేసిపెట్టిన
వలచు న్సతి యెట్టి చెనటి♦వాఁ డతఁడైనన్.

తా॥ వెలిగారము యెఱ్ఱగిసెచిగుళ్లు ఈరెండునునూరి అందుతన మలపంచకమునుకలిపి తినిపించిన పురుషు డెంతదుర్మార్గుడైనను స్త్రీవలచును.

ఆ. వె. నల్లకుక్కపా లొ♦నర జీడిగింజల
పొడియుఁ గూర్చి తనకుఁ ♦ బొడమునట్టి
శుక్లమునను గడుపు♦-చోరఁబెట్టగా నరుం
ధతికినైన మోహ ♦ మతిశయిల్లు.

తా॥ నల్లకుక్కపాలలో జీడిగింజలుకలియునూరి యాపిండిని తనశుక్లముతో కలిపి భక్ష్యాదులయందుంచి స్త్రీ తినునటులొనర్చిన పతివ్రతలయినను వశలగుదురు.

శ్లో॥ కరిమదగదసిద్ధార్థారుణకరవీరప్రసూనఘృతసహితమ్।
సితరవిజటావిశృంగీ మధుపంచాంగోత్థమలమిళితమ్॥
శ్లో॥ తిలకేన త్రైలోక్యం వశయతి పర్యుషితవారిణా పిష్టమ్।
పానేఽథ భక్షణే వా దత్తం పరమం వశీకరణమ్॥

చ. సితరవిమూలమాహిషపు ♦ శృంగము తేనియ నీలవర్ణగో
ఘృతమును దెల్లనావలుఁ గ♦రీంద్రమదంబును రక్తవాజిమా
లితకుసుమంబులుం దనజ♦లంబున మిశ్రితచూర్ణమద్దిగా
మతితిలకంబు వశ్యమగు ♦ మర్దితపర్యుషితాంబుయుక్తమై.

తా॥ తెల్లజిల్లేడువేరు దున్నపోతుకొమ్ము తేనె నల్లనియావునేయి తెల్లనియావాలు యేనుగుమదము ఎఱ్ఱనికలిగొట్టుపువ్వులు తనమలపంచకమునునూరి బొట్టుపెట్టుకొనిన త్రిలోకవశీకరణమగును.

క. ఈయౌషధమే విను పా
నీయంబున భక్షణమున ♦ నెలఁతుక ప్రేమం
డాయంగనొప్పుఁ గావునఁ
జేయఁదగు నిట్టిరీతి ♦ చెలువుదలిర్పన్.

తా॥ పైనచెప్పిన యౌషధమును భక్ష్యాములలోకలిపి స్త్రీ తినునటులొనర్చిన వశవర్తినియగును.

శ్లో॥ వజ్రిఖండైర్గోలాగన్ధకచూర్ణేన భావితైర్న్యుభయః।
క్షేపణపూర్వవిచూర్ణితమధ్వాక్తైర్లింగలేపో వా॥

గీ. కడఁగినల్లేరుతునకలు ♦ గంధకంబు
చూర్ణమొనరించి తేనెతోఁ ♦ జోకఁజేసి
లింగలేపనతోఁగూడ ♦ లేమచిక్కు
ఘోణికావృత్తిఁ దొనరించె ♦ గురుమతంబు.

తా॥ నల్లేరుతునకలు గంధకము ఈరెండును చూర్ణముచేసి తేనెతోకలిపి దండమునకుపూసుకొని స్త్రీనిరమించిన వశవర్తినియగును.

శ్లో॥ చూర్ణమిదమరుణవానరవిష్ఠాక్తం మూర్ధ్ని కీర్యతే యస్యాః।
తాముద్వహేత కన్యాం కమనీయాంగీమభవ్యోపి॥

క. అరుణకపివిష్ఠమును మఱి
హారిదళముఁనుగూర్చి తలల ♦ నలికిన వనితల్
పురుషుఁడు కురూపియైనను
వరుఁ గాఁగోరుదురు మదన♦బాధితలగుచున్.

తా॥ ఎఱ్ఱకోతిమలములో హరిదళముకలిపి స్త్రీ తలయందుపులిమిన పురుషుడు రూపవంతుడు కాకున్నను యతనికి స్త్రీవశవతియై యగును.

శ్లో॥ వటయుపతీమలయోద్భవనూత్మైత్రలాసర్జకుష్ఠసిద్ధార్థైః।
సర్వాంగీణో ధూపః సర్వజనానాం వశీకరణః॥

క. వెలియావలు నేలుసిరిక
మలయజమునుకోష్ఠువటము ♦ మఱియును బసపున్
గలిపినధూపము దనువునఁ
గలిసిన జనవశ్యమగును ♦ గాంతయు వశమౌ.

తా॥ తెల్లఆవాలు, నేలుసిరిక, గంధము, చెంగల్వకోష్టు, వటము, పసుపు, ఇవిధూపము వేసికొనిన స్త్రీవశ్యమును జనవశ్యమును గలుగును.

శ్లో॥ కోష్ఠోత్పలదళమధుకరపక్షతగరమూలకాకజంఘానామ్।
చూర్ణం శిరసి వికీర్ణమనామికారక్తమిశ్రమపి యద్వత్॥

క. అలచందవేళ్లు నుత్పల
దళమును గంధంబు గ్రంధి♦తగరము నళితె
క్కలచూర్ణంబును వామాం
గుళరక్తముఁ గలిపి చల్లఁ ♦ గోమలివలచున్.

తా॥ అలచందవేళ్లు కలువఱేకులు గంధము గ్రంధితగరము తుమ్మెద ఱెక్కలు ఇవిచూర్ణముచేసి యెడమచేటనవ్రేలిరక్తముతోకలిపి స్త్రీమీదచల్లిన వశమగును.

శ్లో॥ ఉత్పలదళదండోత్పలపువర్ణ వాసా౽వోత్థకల్కసంసిద్ధమ్।
తైలం నయనాభ్యంజనమాహుః పరమం వశీకరణమ్॥

ఆ. వె. కలువఱేకుఁ గాకి ♦ కలువదుంపయుఁ దెల్ల
గలజరయును నాసు ♦ గంధివేరు
తైలయుక్తముగను ♦ దనకంటనిడుకొన్న
వామలోచనాది ♦ వశ్యకరము.

తా॥ కలువఱేకులు. నల్లకలువదుంప తెల్లగలిజేరు సుగంధిపాలవేరు ఈవస్తువులు నూనెలోయగునదీసి తనకన్నులకుబెట్టుకొనిన స్త్రీలు వశ్యులగుదురు.

శ్లో॥ మాతంగనిహతనరనయననాసికాహృదయలింగజిహ్వాభిః।
పుష్యర్క్షయుక్తరాత్రౌ భవభవనే సాధితం తైలమ్॥

శ్లో॥ మదనాంకుశ ఇతి నామ్నా మహావశీకరణమేతదితి మునయః।
భక్షణపానస్పర్శనావిధి విశ్వం వశం నయతి॥

చ. మదకరిఘాతచేఁ బడిన ♦ మర్త్యుని లోచన లింగ జిహ్వలుల్
హృదయము నాసియున్నదిపి ♦ యీశగృహంబునఁ బుష్యయుక్తమై
యొదవినరాత్రి భూపుట ని ♦ యుక్తము తైలముతీసి ధూపమిం
పొదవిన వశ్యకారణ మ ♦ హా మదనాంకురనామభావమై.

తా॥ మదపుఱేనుగుచలన చచ్చినమనుష్యునియొక్క కన్నులు ముక్కు గుండెకాయ దండము నాలుక ఈవస్తువులు నలుగగొట్టి వాటిని పుష్యమీనక్షత్రముతోకూడిన రాత్రియందు శివునిగుడిలో తైలముతీసి స్త్రీలకు ధూపమువేసిన వశులగుదురు మఱియు నాతైలము మదనాంకురమను పేరుగలిగి భక్ష్యపానాది స్పర్శనవిధులవలన సర్వజనవశీకరణమగును.

శ్లో॥ వసుకుష్ఠమలయజఘుసృణసురతరుకుసుమసలిలసంజనితః।
చిన్తామణిరితి భణితో ధూపః పరమో వశీకరణః॥

శ్లో॥ రమణీరమణే వరణే కన్యాయాః పణ్యవస్తునః క్రియణే।
సిద్ధికరం ధూపమిమం మనుతే హరమేఖలాకారః॥

ఉ. చందన కుంకుమంబులును ♦ జల్లనికోష్టులు దేవదారువుల్
బొందుగఁ దేనెధూపమిడి ♦ పోయిన కన్యవరించుఁ బుణ్యముల్

జెందును దేవతత్త్వమని ♦ చెప్పిరి ధూపము పేరు నిట్టివే
సుందరి వశ్యకారణము ♦ చొప్పడు నాగబలాదియుక్తమై.

తా॥ గంధము కుంకుమ కోష్టులు దేవదారు తేనె ఇవి చూర్ణముచేసి ధూపము వేసుకొనిన స్త్రీ వశ్యమగును. మఱియు నీయౌషధమును సంభోగకాలమున ధూపము వేసినయెడల అంగడియందు కొనినవస్తువువలె వశవర్తినియగును.

శ్లో॥ ఆన్త్రోజ్ఝితచటకోదరనివేశితం బీజమాత్మనః కృత్వా।
దత్వా పజోదకమథ శరావయుగసంపుటం కృత్వా॥

శ్లో॥ సప్తాహముపరి చుల్ల్యాం నిధాయ ఘుటికాం విధాయ భత్త్యవిధౌ॥
దత్తం వశయతి కర్షతి వశిష్టభార్యామపి క్షిపతిమ్॥

ఉ. పిచ్చుకపొట్టలోనఁ దన♦బీజముఁ బెట్టి శరావయుగ్మముఁ
దెచ్చి తదీయమధ్యమున ♦ నిల్పుచు మూత్రముఁబోసి చీలమ
న్నిచ్చియుఁ బొయ్యిలోననిడి ♦ యేడుదినంబులువండి మీఁదవేఁ
బుచ్చినభూతి తెచ్చి జల♦భక్తులఁ బెట్టినఁ గాంతమేలగున్.

తా॥ పిచ్చుకనుచంపి దానిపొట్టలో తనశుక్లముంచి మూకుడునందుంచి దానిపై నొక మూకుడునుబోర్లించి చీలమన్నుంచి ఏడుదినములువండినభస్మమగును. ఆభస్మమును నీటియందయినను భక్షణపదార్థముల యందయినను ఉంచి స్త్రీలకు యిచ్చిన వశులగుదురు.

శ్లో॥ క్షౌమీం లిప్త్వా వర్తిం గదదళతాళీసతగరకైస్సైలమ్।
సిద్ధార్థస్య గృహీత్వా నృకపాలే కజ్జలం విహితమ్।
నయనగత యువతీనామపి మునిచేతాంసి మోహయతే॥

క. తాళక తగరమ్ములును దు
కూలంబునవత్తిఁ గూర్చి♦కొని వెలియావల్
తైలంబుఁదీసి మనుజక
పాలంబున కంజనంబు ♦ పగిదినిబూయన్.

క. అకాటుక నయనంబులఁ
గైకొన్న వధూటి కామ♦కాండంబులచే

నాకమునీంద్రులనైనను
బాకముతప్పించి తనకు ♦ బంటుగఁజేయుర్.

తా॥ తాళకము తగరము యీరెండును తెల్లపట్టుగుడ్డలో వత్తిచేసి ఆవత్తి పుర్రెయందుంచి తెల్లఆవాలనూనెపోసి దీపము వెలిగించి ఆదీపముమీద నింకొక పుర్రెను బోర్లించి కాటుకనుపట్టి ఆకాటుక కన్నులకుపెట్టుకొనిన స్త్రీ మునుల నయినను మోహాంధులను చేయును.

శ్లో॥ స్వార్తవశోణితభావితరోచనయా రచితతిలకా।
నారీ వశయతి భువనం న తత్ర చిత్రం కిమప్యస్యాః॥

క. ఋతుశోణితమున గోరజ
మతిశయముగ నునిచి తిలక ♦ మళికంబున నే
యతివ ధరించిన నది ది
క్పతి ముని గురుజనులనైన ♦ వశ్యతనొంచుర్.

తా॥ స్త్రీలు ఋతుకాలమందలి రక్తముతోకూడా గోరోజనమును కలియ గూర్చి బొట్టుపెట్టుకొనిన మునిశ్రేష్టులయిన వశ్యులగుదురు.

శ్లో॥ యది సహదేవీమూలం గ్రహణే సంగృహ్య గోచనాపిష్టమ్।
తత్కృతతిలకా నారీ గురుకులమపి వికలతాం నయతి॥

క. సహదేవి సమూలం బొక
గ్రహణంబునఁ బుచ్చి పసుపుఁ ♦ గలియఁగనూరర్
మహిలోన తిలకమిడినను
మహనీయునినైన వికల♦మతి నొనరించుర్.

తా॥ సహదేవిచెట్టును గ్రహణదినమున పెల్లగించిసమూలముగాతెచ్చి పసుపుతో కలియనూరి యానూరినపిండిని బొట్టుపెట్టుకొనిన స్త్రీ మునులనయినను మోహవశులనుజేయును.

శ్లో॥ దత్వా ద్విజాయ పాయసభోజనముత్పాద్య సితబలామూలమ్।
కన్యాపిష్టం భక్ష్యే దత్తమనిచ్ఛాహరం పరమమ్॥

శ్లో॥ జటిపిప్పలయోర్లూతాగృహాణ్ణాకై రేకమూలయోర్లిప్త్వా।
వక్షోఘనమాలింగనమనిచ్ఛతాం హరతి హరిణాక్ష్యాః॥

సీ. ముత్తువపులుగము ♦ మూలంబు దెచ్చి క
న్నియచేత నూరించి ♦ నెలఁతలకును
భోజనంబునఁ బెట్టఁ ♦ బురుషులపై కోప
ముడిగి కూడుదు రుచి♦రోక్తులలర
మాఁ్రినొక్క_టై రావి♦మఱ్ఱులు పెరిఁగిన
నేకమై దాని వ్రే♦ళ్ళెల్లఁ దీసి
చెలఁది గుడ్లను నూరి ♦ చెలియపైఁ జల్లినఁ
గాంతునిఁదలఁచి యా ♦ కాంత వేగ
గీ॥ నలుకచేఁ బాసియున్నట్టి ♦ యలుకఁ దేరి
వేడ్క మీఱంగ నెదురేగి ♦ విభునిఁ గవయు
చుండు రిది సిద్ధయోగంబు ♦ సుదతులకును
మోహనకరంబు విటజనా♦మోదకరము॥

తా॥ తెల్లనిపువ్వులుగల ముత్తువపులుగము చెట్టు సమూలముగా తెచ్చి కన్నె పడుచుచే నూరించి స్త్రీలకు భక్షణపదార్థములతో భక్షింపజేసిన వశవర్తులగుదురు. మఱియు నొక్కమానుగా కలిసిపెరిగిన రావిచెట్టు మఱ్ఱిచెట్టుయొక్క వ్రేళ్ళను తెచ్చి సాలెపురుగుగుడ్డుతో నా వ్రేళ్ళనునూరి స్త్రీపైచల్లిన వశురాలగును.

శ్లో॥ సితదూర్వా సితబృహతీ సితగిరికర్ణీ సమూలపుష్పా చ।
తాంబూలేన వితీర్ణా స్త్రీపురుషౌ వశ్యతాం నయతి॥

క॥ వెలిగంటెన వెలిదూర్వము
వెలిములకయుఁ గూడ వీని ♦ వేర్లను బఱియున్
లలనయు నొకళ్లొకళ్లకు
వలనుగ విడియమునఁ బెట్ట ♦ వశ్యతకలుగున్ ॥

తా॥ తెల్లగంటెనవేరు, తెల్లగరిక వేళ్లు, తెల్లములక వేళ్లు, యీమూడును స్త్రీపురుషులు పరస్పరము విడియమున బెట్టిన వశులగుదురు.

శ్లో॥ కరభాస్థిభృంగపత్రద్రవభావితమేకవింశతిం వారాన్।
పుటదగ్ధం సముశైలాంజనసహితం చూర్ణితం సమ్యక్॥

శ్లో॥ కరభాస్థినాలికాయాం విహితం కరభాస్థిశలాకయా విహితమ్।
ఇదమంజనమఖిలజనం జనయతి వాగ్వశ్యవద్వశ్యమ్॥

సీ॥ ఇరువదియొక్కమా ♦ ఱెనయఁ గల్గరవేరు
రసమున నునిచి యు♦ప్పరించు నెముక
శైలాంజనముతోడ ♦ సమ్మేళన మొనర్చి
పుటదగ్ధభస్మ సం♦ఘటనఁ జేసి
యెనయ నాయెముకఁ జే♦సిన కరాటములోనఁ
గదియించి యయెమ్ము ♦ కణికఁ జేసి
యందు నొయ్యననుంచి ♦ యాయంజనము కాంత
తన కన్నులను బెట్టి ♦ జనులఁ జూడ
గీ॥ వశ్యులగుదురు మఱి మగ♦వారుదీని
కన్నుఁగవఁ బెట్టి కామినీ♦గణముఁజూడఁ
జాలవలతురు ధరసర్వ♦జనులకెల్ల
మునులు చెప్పిన మతమిది ♦ మోహనంబు.

తా॥ లొట్టిపిట్ట యెముక గుంటగలగరఆకురసముతో యిరువదియొక్క వారములు భావనచేసి ఆయెముకలో సగముయెత్తు శైలాంజనముతో కూడా కలిపి పుటము పెట్టి భస్మముచేసి ఆభస్మమును ఆయెముకతో చేసిన బరిణయందుంచి యా యెముకతోడనే కణికచేసి యాకణికతో నాకాటుకను స్త్రీలుకన్నులయందు బెట్టుకొనిన పురుషులు వశులగుదురు. పురుషులాకాటుకను బెట్టుకొనిన స్త్రీలు వశులగుదురు. దీనినే మోహనాంజనమందురు.

శ్లో॥ నిజబీజేన రతాన్తే వామదృశో ఘటిత వామపాదం యః।
అథవా లింపతి హృదయం స ఏవ తస్యాః పరో దయితః॥

క॥ తనవీర్యము సురతాంతం
బునఁ గామిని వామపాద♦మునఁ బూసిన న
వ్వనజాక్షివలచు హృదయం
బుననైనను బూయ రసము ♦ పొరసినభంగిన్.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీని రమించినతరువాత తనయొక్కశుక్లము స్త్రీ యొక్క యెడమపాదమందైనను, హృదయమునందైనను పూయు నాస్త్రీ వశవర్తిని యగును.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
వశీకరణాధికారో నామ చతుర్థశః పరిచ్ఛేదః.

సకలయోగాధికరణము.

పంచదశః పరిచ్ఛేదః.

—ద్రావకయోగలక్షణము—

శ్లో॥ కర్పూరటంకణాభ్యామథవా మధుకేసరాస్థిసారాభ్యామ్।
ఘోషఫలస్థోద్రైర్వా రసేన దగ్ధోత్పలాయా వా॥

శ్లో॥ మూర్ఛితమథవా మిళితం శశినా భవబీజమేకం వా।
ఏకస్తంకణకో వా ఏకం వా ఘోషకోత్థరజః॥

శ్లో॥ యది వా మధుగుడసహితా చించా కఠినాంగవరాంగేషు।
క్షేపాద్వా ధ్వజలేపాద్రేతఃస్రోతః ప్రవర్తయతి॥

సీ. కర్పూరటంకణ ♦ కారంబులును హార
బీజంబుతోఁగూడ ♦ వెలయు నొకటి
పొగడగింజలనీరు ♦ పువ్వుఁదేనియఁ గూడి
పాదరసంబుతోఁ ♦ బరఁగు నొకటి
ములకవిత్తులు తేనె ♦ కలిపి శంకరవీర్య
మున యోగమై వేడ్క ♦ నొనరు నొకటి
కాకికలువదుంప ♦ కలబంద గలిజేరు
రసములు రసముతో ♦ నెసఁగ మూఁడు

గీ. కప్పురముతోడనొకటి యే♦కముగనొకటి
గోఅజంబును మధువును ♦ గూడనొకటి
చింతపులుసు మగాటంబు ♦ చేతనొకటి
రసముపుట్టించు ద్రవములు ♦ రమణులకును.

తా॥ కర్పూరము వెలిగారము సురేకారము ఈమూడును రసమునకలిపిన నొకద్రావకయోగమగును. నల్లకలువదుంపరసము పాదరసమున కలిపిన

నొకద్రావకయోగమగును. పొగడగింజలనీరును పువ్వు తేనెయు పాదరసమున కలిపిన నొకద్రావకయోగమగును. ములకవిత్తులు తేనెయు పాదరసమునకలిపిన నొకద్రావకయోగమగును. కలబందరసమున పాదరసమునుకలిపిన నొకద్రావక యోగమగును. గలిజేరుఆకులరసమున పాదరసముకలిపిన నొకద్రావకయోగ మగును. కప్పురముతో పాదరసముకలిపిన నొక ద్రావకయోగమగును. ప్రత్యే కపాదరసమొకద్రావకయోగమును, గోరోజనము తేనె పాదరసమునకలిపిన నొక ద్రావకయోగమగును. చింతపండుపులుసు మరాటిమొగ్గలు పాదరసమునకలిపిన నొకద్రావకయోగమగును. ఈద్రావకములు పురుషుడు లింగమునకు పులుము కొని స్త్రీనిరమించిన స్త్రీద్రవించి సుఖముచెందును.

శ్లో॥ ఇత్యేతే దశ గదితా ద్రావణయోగాః ప్రసిద్ధమహిమానః।
దావణవశతాకర్షణమాదధ్యాద్యోగషట్కం చ॥

వ॥ పూర్వమునందుఁజెప్పంబడిన పదిద్రావకంబులును జాలమహిమగలవని చెప్పంబడియున్నది. ఇఁక ముందుచెప్పంబడు నారుయోగంబులును ద్రావణ వశ్యాకర్షణములను జేయంగలవు

శ్లో॥ లోధ్రశ్రీఫలమజ్జా శేకపమదసిన్ధువారసమభాగః।
అథవా మధుమాగధికాధత్తూరకలోధ్రమరిచాని॥

శ్లో॥ రక్తకపిలింగముడుపతికాంచనమధుసూతసహితం వా।
హయలాలామంజిష్ఠాసితసర్షపజాతికుసుమం వా॥

శ్లో॥ ఘృష్టం కపిలాసర్పిషి లోహితకపిలింగమేకం వా।
మధుసైన్ధవకలరవమలమిళితం వా లింగలేపేన॥

క. శ్రీవృక్షఫలరసంబును
వావిలియును లోధ్రతరువు • వారణమదముఁ
బ్రోవిడి సమభాగంబులఁ
గావించిన ద్రవము వశ్య•కరమై నెగడుఁ.

తా॥ మారేడుపండురసము వావిలియాకురసము లొద్దుగుచెక్కరసము యేనుగుమదము ఈవస్తువులు సమభాగములుగాగలిపి పురుషుడు.లింగమునకు పులు ముకొని స్త్రీనిరమించిన వాస్త్రీద్రవించి సుఖముచెంది వశవర్తినియగును.

క. మిరియము పిప్పలి తేనెయు
వరలోధ్రము నుమ్మెతయును ♦ వశమౌ మఱి క
ప్పురమును నుమ్మెత్తయు మధు
కరసంబును గూడనొక్క ♦ కరణంబయ్యెన్.

తా॥ మిరియములు పిప్పలి తేనె లొద్దుగుచెక్క ఉమ్మెత్తవేరులు కలియ నూరిన నిదియొకయోగమగును కర్పూరము ఉమ్మెత్తవేరులు అతిమధురము పాదరసము కలియనూరిన యొకయోగమగును. ఈరెండుయోగములలో నేదైన పురుషుడు లింగమునకుపులుముకొని రమించిన స్త్రీద్రవించి సుఖముచెంది వశవర్తినియగును.

ఆ. వె. కపిలనేయి రక్త ♦ కపిలింగమును రక్త
హయములాల తెల్ల ♦ యూవపిండి
మంచిజాజిపువ్వు ♦ మంజిష్ఠయును గూడ
ద్రావకంబు యోగ ♦ భావమయ్యె.

తా॥ గోరోజనమువంటివర్ణముగల నేయియు, యెఱ్ఱకోతియొక్కదండమును, యెఱ్ఱగుఱ్ఱముచొంగయు, తెల్లనియావపిండియు, మంచిజాజిపువ్వును, మంజిష్ఠచెట్టుపువ్వును ఈవస్తువులుకలిపి లింగలేపనమొనర్చి కూడిన స్త్రీద్రవించి సుఖముచెంది వశవర్తినియగును.

క. తేనెయు నుమ్మెత యెఱ్ఱని
వానరలింగంబుఁ గూర్చి ♦ వండఁగ నొకటౌ
తేనియ సైంధవలవణము
నూనెయుఁ బార్వంబురెట్ట ♦ నూత్నద్రవముల్.

తా॥ తేనెయు, ఉమ్మెత్తవేరులు, ఎఱ్ఱనికోతిదండము వీనినివండిన యొకయోగమగును. తేనెయు, సైంధవలవణము, నూనె, పావురమురెట్టలు కలిపిననొకయోగమగును. ఈరెండుయోగములలో నేదయిన లింగలేపనమొనర్చి రమించిన స్త్రీద్రవించి సుఖముచెంది వశవర్తినియగును.

శ్లో॥ పుష్యోద్ధృతరుద్రజటామూలం విచవ్యార్ధ కర్ణయోగ్యస్యాః।
క్రియతే పూర్వ్కృతమల్పం తత్క్షణమేవ చ్యుతి స్తస్యాః॥

గీ. పుష్యమిని రుద్రజడవేరు పూనఁగఁదెచ్చి
నమలి పుక్కిటనిడికొని ♦ నాతిచెవుల
గాలివాఱంగ నూదినఁ ♦ గామినికిని
మదనజలముబ్బుఁ దత్క్షణ♦మాత్రమునను.

తా॥ పురుషుడు పుష్యమీ నక్షత్రమునందు రుద్రజడవేరును దెచ్చి నమలి పుక్కిటనుంచుకొని స్త్రీయొక్క చెవులయందు ఊదిన నాసలిద్రవించును.

—వీర్యవృద్ధిలక్షణము—

శ్లో॥ నాగబలాం సబలామథ శతావరీం వానరీం సమం పాయసా।
గోక్షుర కేక్షురకే నిశి నిపీయ రతిమల్లతామేతి॥

క. ముత్తవపులగము గొలిమిడి
విత్తులు పల్లేరు పిల్ల♦పీఁచరయును నో
క్కొత్తుగఁబాలనుగొన్నను
జిత్తమునకు రాత్రివృద్ధి ♦ సేయును రతికిన్.

తా॥ చిట్టాముదపు వేరులు, గొలిమిడివిత్తులు, పల్లేరు వేరులు, పిల్లపీచర వేరులు సమభాగములుగా చూర్ణించి ఆవుపాలతో పుచ్చుకొనిన వీర్యవృద్ధియగును.

శ్లో॥ మధుకస్య కర్షమేకం సహితం తుల్యేన సర్పిషా మధునా।
లీఢ్వానుపీయ దుగ్ధం నిధువనశక్తిం పరాం ధత్తే॥

ఆ. వె. మధుకయష్టి నాల్గు♦మాడలయెత్తు త
త్పాదమావునేయి ♦ పరగఁగూర్చి
కుడిచి యావుపాలఁ ♦ గ్రోలిన రతివేళ
బలమునిచ్చు నెట్టి ♦ పందకైన.

తా॥ నాలుగుమాడలయెత్తు యష్టిమధుకమును మాడయెత్తుయావునేతిలో కలిపి తిని యావుపాలను త్రాగిన వీర్యవృద్ధియగును.

శ్లో॥ పంచాశత్పలమాజ్యం తద్ద్విగుణసితాసమన్వితం మధునా।
పాకేన వారిపాదికమేతత్సంపాద్య మర్దితేన చిరమ్॥

శ్లో॥ గోధూమచూర్ణపాదేనోత్పాద్యోత్కారికాం చ భుంజానః।
కందర్పసమరకేళీదర్పితదుర్మదయువతిజనం జయతి॥

శ్లో॥ దశగుణదుగ్ధే పక్వం శతావరీగర్భితం చ ఘృతమశ్నన్।
మాగధికామధుసహితం సశర్కరం భవతి రతిమల్లః॥

సీ. ఫలములేఁబదినెయ్యి ♦ పంచదారయురెట్టి
తేనె తత్పాదంబు ♦ మానుగాఁగఁ
దత్పాదముదకంబు ♦ తగనన్నియునుగూర్చి
పాదముగోదుమ ♦ పదిలపఱచి
విరివిఁజక్కెర ద్రాక్ష ♦ పిప్పలి తగఁగూర్చి
భక్షింప రతి లింగ♦బలము నిచ్చు
పదిగుణంబులు పాల♦పక్వంబుగాఁ బిల్లి
పీఁచరవండి యా ♦ పిండి తెచ్చి
గీ. మధువు శర్కర ఘృతమును ♦ మాగధియును
గూర్చి భక్షించి కామినిఁ ♦ గూడెనేని
వాఁడు పురుషుఁడుగాఁడు దు♦ర్వారమదన
ఘోటకముగాఁగనొప్పు నీ ♦ కూటములను.

తా॥ ఏఁబదితులములయెత్తు యావునేయి, నూరుతులములయెత్తు పంచదార, ఇరువదియైదుతులములయెత్తు తేనె, ఆరుతులములపావుయెత్తు నీరును, పండ్రెండుతులములన్నర గోదుమపిండి, వీనినికలిపి మర్దించి పిప్పలి ద్రాక్షపండ్లుంచి తినిన వీర్యవృద్ధియగును. మఱియు పిల్లిపిచర వేరులను మెత్తగానూరి దానికి పదిరెట్లుపాలలో వండి దానిలో తేనె పంచదార నేయి పిప్పలి కలిపిభక్షించిన వీర్యవృద్ధియై రతికేళియందు మదించినగుఱ్ఱమువలె మెలంగును.

శ్లో॥ బస్తాండసిద్ధదుగ్ధే భూయో వా భావితాం స్తిలానశ్నన్।
ఘృతదుగ్ధసాధితౌ వా బస్తాండౌ సలవణౌ సగుడౌ॥

శ్లో॥ స్వరసేన భావితం వా విదారికాచూర్ణమాజ్యమధుమిళితమ్।
గోక్షురవిదారికోత్థం చూర్ణం వా శర్కరాసహితమ్॥

శ్లో॥ స్వరసేన భావితం వా ధాత్రీచూర్ణం సితాఽఽజ్యమధుమిళితమ్।
లీఢ్వాఽనుపీయ దుగ్ధం న తృప్యతి స్త్రీశతేనాపి॥

శ్లో॥ యవకలమమాషచూర్ణైస్తుల్యైర్గోధూమమాగధీసహితైః।
పూపలికాం ఘృతపక్వాం భుక్త్వా క్షీరం సశర్కరం పిబతః॥

శ్లో॥ ఘృతమధుసహదేవ్యన్వితసరోజకింజల్కలిప్త నాభేర్వా।
రమమాణస్య న తృప్యతి మనః శతేనాపి రమణీనామ్॥

సీ. మేషాండములు పాల ♦ మృదువుగానుడికించి
నల్లనువ్వులతోడ ♦ నమలిరేని
యింతిఁగూడిన బల ♦ మెచ్చును రతులను
జిక్కితినిఁక నేమి ♦ సేయుదునన
నెఱిచింతపండైన ♦ నిమ్మపండైనను
జవిచూడ మన్మథ ♦ జలమువిడుచు
మాష గోధుమములు ♦ మఱి యవవేష్టిత
పటలీఘృతమున పూ♦పములువండి

గీ. కడఁగి భక్షించి దుగ్ధ శ♦ర్కరలఁద్రావ
విజయమునుబొందు రతియుద్ధ ♦ వేళలందు
సితము సహదేవి తేనియ ♦ ఘృతము పొందు
రాగకేఁజల్కములు నాభి ♦ రాయనగును.

తా॥ మేకవట్టలు పాలతో వండి, నల్లనువ్వులతో భక్షించిన వీర్యవృద్ధియగును. సంభోగకాలమున స్త్రీ తాళజాలకపోయినయెడల చింతపండయినను నిమ్మపండు నయినను రుచిచూచిన వీర్యపతనమగును. మఱియు మినుపపిండి గోధుమపిండి యవలపిండి వీనినికలిపి యావునేతితో పూరీలు గావండి భక్షించి పంచదారకలిపిన పాలనుద్రాగిన వీర్యవృద్ధియగును. మఱియు పంచదార సహదేవి తేనె నేయి పద్మకింజల్కములు వీటినికలిపి పురుషుడు తనబొడ్డునకు చమిరినయెడల వీర్యవృద్ధి యగును.

—: వీర్యస్తంభన లక్షణము :—

శ్లో॥ ముష్కశిరాయా మూలం దృఢమంగుల్యా నిపీడ్య రతికాలే।
చిన్తాన్తరనిహితమనాః కుంభితపవనశ్చ్యుతిం జయతి॥

క. తన మొట్టమొదటివేళ్లను
ఘనముగఁబీడించి యన్య♦గతమానసుఁడై
యనిలంబుఁబట్టి రతిఁజే
సిన శుక్లస్తంభనంబు ♦ సిద్ధినొందుర్.

తా॥ పురుషుడు కాళ్ల పెద్ద వ్రేళ్ళనూనదొక్కి నింకొకవిషయమునందు ధ్యానముంచి యుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములను బంధించి రతిచేసిన శుక్లము స్తంభించును.

శ్లో॥ సితశరపుంఖామూలం వటవయసా పిష్టమాసేన నిహితమ్।
ఏకశరజ్జకబీజాఢ్య స్తరగం స్తంభయేద్బీజమ్॥

క. వెలివెంపలి మర్దించియుఁ
గలియంగా మఱ్ఱిపాలఁ ♦ గానుఁగుగింజన్
దొలిచి యది నోటనిడుకొని
కలిసిన వీర్యంబుపడదు ♦ కాముకరతికిన్.

తా॥ తెల్లవెంపలివేరు మఱ్ఱిపాలతో నూరి దానిని తొలిచిన కానుగగింజలో నుంచి దానిని పుక్కిటనుంచుకొని రతిచేసిన శుక్లము స్తంభించును.

శ్లో॥ కృత్వా దృఢగుదపీడనమానాభేశ్చిన్తితశ్చ్యుతిం జయతి।
ఆమస్తకమోంకారః శ్యామతనుః కచ్ఛపాకారః॥

ఆ. వె. శ్యామకచ్ఛపంబు ♦ చాయగా నోంకార
మాత్మఁదలఁచి నాభి ♦ యాత్మగాఁగ
శిరముదాఁకనుండఁ ♦ జింతించి గుడపీడ
నంబుఁజేయ నింద్రి♦యంబు వడదు.

తా॥ నల్లటి తాబేలువంటి యాకారముగల ఓంకారమును మనస్సునందు తలచి బొడ్డుదగ్గరనుండి తలవరకు యుండజూచుకొని దృఢముగా పాదములచే గుదస్థానము బిగించి రతిచేసిన శుక్లము స్తంభించును.

శ్లో॥ సితశరపుంఖామూలం పారదరససహితమాననే నిహితమ్।
ఏకశరంజకబీజాన్తస్థం బీజం విధారయతి॥

గీ. పారదంబును గానుఁగు ♦ పండుపప్పు
తెల్లవెంపలివేరు నీ ♦ త్రికమునూరి
యుండగాఁజేసి ముఖమునం ♦ దుండజేసి
రతి యొనర్చిన యెడల వీ♦ర్యంబువిడదు.

తా॥ తెల్లవెంపలివేరు కానుగగింజలోనుండుపప్పు పాదరసము ఇవి కలిపి ముఖమునందుంచుకొని రతిచేసిన వీర్యము స్తంభించును.

శ్లో॥ నరదక్షిణకరరోమభిరిభకరకరభాశ్వపుచ్ఛసంజాతైః।
గ్రథితం దక్షిణకరగం రేతో రుత్ కోలదళనాస్థి॥

శ్లో॥ అసితవృషదంశ దక్షిణపార్శ్వస్థితమస్థి కటితటే బద్ధమ్।
సప్తచ్ఛదబీజం వా బీజచ్యుతివిజయి వదనగతమ్॥

శ్లో॥ స్నుహ్యాజాదుగ్ధపిష్టం లజ్జాలోమ్నాలమంఘ్రిలేపనతః।
ధ్వజలేపాదజమూత్రైః పిష్టం వా వారుణీమూలమ్॥

శ్లో॥ కౌసుంభ తైలమథవా వర్షాంభూచూర్ణమభ్యంగాత్।
చరణస్య చ్యుతిజయినో యోగా హ్యేతే న సన్దేహః॥

సీ. పురుషుని కుడివంకఁ ♦ గరరోమముల నశ్వ
ఖర ముష్ట్రిముల పుచ్ఛ♦కములతోడఁ
బందికొమ్మును వల♦పలిచేతఁ గట్టిన
నరుని శుక్లము స్తంభ♦నంబుసేయు
కృష్ణమార్జాల ద♦క్షిణపార్శ్వశల్యంబు
కటిఁగట్ట వీర్యంబు ♦ కదలకుండు
పాలుపొంద నేడాకు♦పొన్నబీజము నోట
నునిచి కూడిన బీజ♦ముండఁ బడదు

ఆ॥ వె॥ మేఁకపాలు జెముడు♦మ్రాకులపా ల్మొగ్గు
దామరయును బాద♦తలమునందు
లేపనంబుఁజేసి ♦ లేమఁ దాఁబొందినఁ
బడదు వీర్యమెంత ♦ తడవునకును.

తా॥ పురుషుడు తన కుడిచేతిరోమములతో గుఱ్ఱము గాడిద యొంటె వీటియొక్క తోకలవెంట్రుకలుకలిపి త్రాడుపేని యాత్రాటితో బందికొమ్మును దన కుడిచేతికికట్టుకొని రమించిన వీర్యము స్తంభించును. నల్లనిపిల్లియొక్క కుడివైపుఱొముకను పురుషుడు మొలయందుకట్టుకొని రమించిన వీర్యము స్తంభించును. మఱియు యేడాకు పొన్నగింజను నోటియందుంచుకొని రమించిన వీర్యము స్తంభించును. మఱియు మేకపాలు జెముడుపాలు మొగ్గుదామర యీవస్తువులు కలియనూరి యఱకాళ్లయందు లేపనముచేసి రతియొనర్చిన వీర్యము స్తంభించును.

ఆ. వె. మేఁకపోతునుచ్చ ♦ మెదిపి పాపరవేరు
శిశ్నలేపనంబుఁ ♦ జేసిరేని
కుసుమనూనె కామ♦కొనను దాఁబూసినఁ
బడదు వీర్యమెంత ♦ తడవునకును.

తా॥ పాపరవేరును మేకపోతుమూత్రమునసూరి దండమునకుపూసినను లేక కుసుమనూనెను దండము కొనయందుపూసినను శుక్లము స్తంభించును.

క. కప్పపొడి కాలఁజమరిన
నెప్పటివలెనుండు వీర్య మిా♦ యోగమునన్
దప్పులులేవని యోగ్యులు
చెప్పిన తెఱఁగెఱిఁగికొనుఁడు ♦ చిత్రజరతులన్.

తా॥ కప్పపొడి యఱికాలునందు రాచుకొని రమించినవీర్యము స్తంభించును.

శ్లో॥ మాహిషఘృతసహ దేవీతిలమధుసితకమలకేసరైస్సూక్ష్మైః।
గృహచటకేన విలేపితనాభిః స్తబ్ధేన్ద్రియో రమతే।

క. వెలిదామర కేసరములు
తిలలును మహిషీఘృతంబు ♦ తేనియ దండో
త్పలమూలముఁ బిచ్చుకతో
వెలయంగను నాభిఁబూయ ♦ వీర్యమునిలుచున్.

తా॥ తెల్లతామరకింజల్కములు నువ్వులు గేదనేయి తేనియ సహదేవి మూలము వీనినిపిచ్చుకతోనూరి బొడ్డునకుబూసి రతిచేసిన శుక్లము స్తంభించును.

—♦దండవృద్ధిలక్షణము♦—

శ్లో॥ తిలతైలఘోషటంకణమనః శిలాజాతివర్ణరసకుష్ఠైః।
వర్ధయతి లింగముచ్చైః సప్తదినం మర్దనం విహితమ్॥

ఆ. వె. మాషటంకణమును ♦ మణిశిల జాజాకు
జలము కోష్టు రసము ♦ తిలలనూనె
యేడుదినములొక్క ♦ యీడుగా దండానఁ
బూయ వృద్ధిపొంది ♦ పొదలుచుండు.

తా॥ అయిదుగురిగింజలరొుత్తు వెలిగారము మణిశిల జాజాకురసము కోష్టు నువ్వులనూనె రసము వీటినికలిపి యేడుదినములు దండమునకుపూసిన దండమువృద్ధి చెందును.

శ్లో॥ వజ్రీదాడిమబల్కలబృహతీఫలకుష్ఠసహితభల్లాతైః।
సిద్ధం సర్షపతైలం షడ్గుణకుంభీరసే తద్వత్॥

ఆ. వె. ములకపండురసము ♦ వెలియావనూనెయు
దాడిమంబుతోలు ♦ జీడిగింజ
కుంభిరసమునందుఁ ♦ గూర్చిదండంబునఁ
బూయఁ బెరిఁగి బలిసి ♦ పొదలుచుండు.

తా॥ ములకపండ్లరసము తెల్లనియావనూనె దానిమ్మపండుతోలు జీడిగింజలు పినగుమ్మడురసముతోనూరి దండమునకుబూసిన వృద్ధియగును.

శ్లో॥ అన్తర్ధూమం దగ్ధ్వా సైన్ధవజలశూకకమలదళపత్రైః।
భల్లాతక్యా లేపో బృహతీరసభావితైస్తద్వత్॥

క. నల్లేరును గఱదూపము
భల్లాతకి సైంధవాజ్జ ♦ పత్త్రింబులచే
మొల్లలు ములకరసంబునఁ
బెల్లుగఁబూయంగఁ గామ ♦ పెరుఁగుఁ బెలుచన్.

తా॥ నల్లేరు కఱదూపము జీడిగింజలు సైంధవలవణము తామరఆకులు మొల్లలు ములకచెక్కరసము యివినూరి రసముతీసి కామదండమునకుపూసిన వృద్ధియగును,

శ్లో॥ లింగం వ్రజతి వివృద్ధిం మాహిషమలమిళితపూర్వమాలిప్తమ్।
మాహిషనవనీతాన్వితజలశూకకుష్ఠగోమూత్రైః॥

శ్లో॥ భల్లాతకాస్థిసంభృతమాహిషమలసర్పిషా చ కుంభికాశ్రుభిః।
హయగన్ధాసైన్ధవమితి లేపో లింగస్య వృద్ధికరః॥

శ్లో॥ మధుతగరగౌరసర్షపబృహతీఖరమంజరీకణాః సతిలాః।
యవకుష్ఠమరిచసైన్ధవహయగన్ధామాషసంయుక్తాః॥

శ్లో॥ స్తవయుగళకర్ణపాళీధ్వజభుజశిఖరోపచయమేతాః।
ధ్రువమున్మర్దనవిధినా సతతాభ్యాసేన కుర్వన్తి॥

సీ. కాచు నెనుము వెన్న ♦ కప్పచిప్పలయొక్క-
పిష్టంబు నెనుపెంటి ♦ పెంట పెరుఁగు
నెనుపెంటినెయ్యి పె♦న్నేరుగడ్డయు జీడి
పండుగింజయు గోవు♦పంచితంబు
సైంధవలవణంబు ♦ సరిగాఁగ మర్దించి
కామఁబూసిన వృద్ధి ♦ కలుగుచుండు
తేనెయుఁ దగరంబు ♦ తెల్లయూవలు సపా
మార్గంబు యవ కోష్టు ♦ మరిచములను

గీ. దిలలు పిప్పళ్లు పెన్నేరు ♦ ములకపండ్లు
మినుము సైంధవలవణంబు ♦ నెనయఁగూర్చి
కంఠ భుజ యోని కుచ కర్ణ ♦ కాయములను
గలియఁబూసిన దండము ♦ బలియురతుల.

తా॥ కాచు, ఎనుమువెన్న, కప్పచిప్పలయొక్క-పిండి, గేదెపేడ, గేదె పెరుగు, గేదినేయి, పెన్నేరుగడ్డ, జీడిగింజ, గోమూత్రము, సైంధవలవణము, సమానభాగములుగా కలిపినూరి దండమునకుబూసిన వృద్ధియగును. మఱియు, తేనె, క్రింధితగరము, తెల్లనియావాలు, ఉత్తరేను, యవలు, చంగల్వకోష్టు, మిరియములు, నువ్వులు, పిప్పళ్లు, పెన్నేరుగడ్డ, ములకపండు, మినుములు, సైంధవలవణము, ఇవినూరి మెడ, భుజములు, మర్మస్థానము, కుచములు, చెవులు, దేహము, వీటియందుపూసికొని రమించిన దండమువృద్ధియగును.

శ్లో॥ భల్లాతకబృహతీఫలదాడిమఫలకల్క-సాధితం కురుతే।
లింగం మర్దనవిధినా కటుతైలం వాజిలింగాఽఽభమ్॥

ఆ. వె. జీడిగింజ ములక♦చిగురు దాడిమపండు
చర్మ మావనూనె ♦ సహితముగను
శిశ్న లేపనంబుఁ ♦ జేసిన వర్ధిల్లు
నశ్వలింగమటుల ♦ నతిశయిల్లు

తా॥ జీడిగింజ, ములకచిగురు, దాడిమపండుతోలు, ఆవనూనె, ఈవస్తువులు కలియనూరి దండమునకుబూసిన గుఱ్ఱముయొక్క-దండమువలె వృద్ధిపొందును.

శ్లో॥ పుటదగ్ధపద్మినీదళభల్లాతకబాలకృష్ణలవణానామ్ ।
భూత్యా పరిణతబృహతీఫలరసపరిపిష్టయా భవతి ॥

శ్లో॥ మహిషీమలేన మిళితం లింగం పశ్చాదనేకశో లిప్తమ్ ।
ముసలమివ మదనవిహ్వలయువతీజనదర్పనిర్దళనమ్ ॥

శ్లో॥ సింహీఫలభల్లాతకనళినీదళసిన్ధుజన్మశైవాలైః ।
మాహిషనవనీతేన చ కరంబితైః సప్తదినమూషితైః॥

శ్లో॥ మూలం హయగన్ధాయా మాహిషమలమిళితపూర్వమాలిప్తమ్ ।
భవతి లఘూకృతగర్దభలింగం లింగం ధ్రువం పుంసామ్ ॥

సీ. పద్మదళంబులు ♦ భల్లాతకంబులు
నువ్వులు పిప్పళ్లు ♦ నూరి కడవఁ
బెట్టి యగ్నిపుటంబు♦పెట్టి బృహస్పతీ
రసముతో నొక్క—క♦రాటమునను
మహిషీమలంబును ♦ మఱిగూర్చి పూయ ఘో
టకలింగమటుల దం♦డంబుపెరుఁగు
ములకపండును హరి♦దళము జీడియుఁ గాచు
సైంధవలవణంబు ♦ సరవిఁదెచ్చి
ఆ. వె. యెనుము నేతితోడఁ ♦ నెనయంగమర్దించి
దినములేడు బరణి ♦ నునిచిపుచ్చి
బత్తెపేడ నీటఁ ♦ బరఁగంగఁ బెన్నేరు
గలిపి పూయ కామ♦బలము నిచ్చు.

తా॥ తామరరేకులు, జీడిగింజలు, నువ్వులు, పిప్పళ్లు యివినూరి యొక కుండలోబెట్టి దానిపై మూకుడు బోర్లించి చీలమన్నుంచి పుటము బెట్టగా వచ్చినభస్మమును బృహస్పతీఫలరసముతోడ మర్దించి గేదపేడతోకలిపి లింగమునకు బూసికొనిన గుఱ్ఱముయొక్క లింగమువలె వృద్ధిచెందును. మఱియు ములకపండు, హరిదళము, జీడిగింజలు, కాచు, సైంధవలవణము, ఇవి గేదనేయితో మర్దించి యేడుదినములోక బరణియందుంచి తరువాతగేదపేడనుగలిపిననీటిలోను పెన్నేరుగడ్డరసములోను కలిపి లింగమునకుబూసిన దండము వృద్ధిచెందును.

శ్లో॥ కనకరసమసృణవర్తితహయగన్ధామూలమిశ్రపర్యుషితమ్ ।
మాహిషమిహ నవనీతం గతబీజే కనకఫలమధ్యే ॥
శ్లో॥ గోమయగాఢో ద్వర్తితపూర్వం పశ్చాదనేన సలిప్తమ్।
భవతి హయలింగసదృశం లింకం కఠినాంగనాదయితమ్ ॥
శా॥ పెన్నేరుమ్మెతపూలు నుల్లిజలముల్ ♦ బీజంబు గీలించి యం
దు న్నుమ్మెత్తఫలంబులోన నిడి యం♦దున్మాహిషావిష్టియుల్
వెన్నం బెట్టుచు గోమయద్రవమునన్ ♦ వేదించి కామ్యంబునన్
జెన్నారంగనలందినన్ ధ్వజము వా♦జిప్రక్రియన్ బొల్పగున్.

తా॥ పెన్నేరుగడ్డ, ఉమ్మెత్తపూలు, ఉల్లి, ఇవినూరి గింజలుతీసిన ఉమ్మెత్తకాయలోబెట్టి దానిపైన గేదపేడనుపొదిగి పుటముబెట్టి యందురాబడినచూర్ణమున గేదవెన్నయు ఆవుపేడనుగలిపిన నీటిని గలిపి దండమునకుబూసిన గుఱ్ఱము యొక్క లింగమువలె వృద్ధిచెందును.

—♦ భగదోషహారణ లక్షణము. ♦—

శ్లో॥ దళకుంకుమకునటీభిర్గంజదళతాళీసతగరపాద్రైర్వా ।
దళకరికేసరమాంసీగోహితశైలేయకుసుంభతగరైర్వా ॥
శ్లో॥ లోహితపిత్తకణఘృతవిమలాంజనసైన్ధవైరథవా ।
భగలేపః సౌభాగ్యం జనయతి భూయో న సన్దేహః ॥
శ్లో॥ దాడిమపంచాంగైర్వాసిద్ధం సిద్ధార్థతైలమాతనుతే ।
మాలతికాకుసుమైర్వా గుహ్యాభ్యంగేన సౌభాగ్యమ్ ॥
సీ. మణిశిలయును గుంకు♦మంబును జిత్రకం
బును నొక్కయోగమై ♦ పొల్పుఁజెందు
హరితాళ తగరంబు ♦ లవియొక్కయోగంబు
రాష్ట్రంబు గజకేస♦రములదళము
తగరంబు కౌసుంభ♦తైలంబు మాంసియు
నొకయోగమై ధాత్రి ♦ నుల్లసిల్లు
నమృతంబు పచ్చని♦దైన నెఱ్ఱనిదైన
విమలాంజనములవ♦ణమును నొకటి

గీ. యావనూనెయు దానిమ్మ♦యందు పంచ
కంబు నొక్కటి మఱి మల్లి♦కాప్రసూన
మొకటి యన్నియుఁగూడ నీ♦యోగములను
యోనిదోషంబు హరియించు ♦ నొక్కటొకటి.

తా॥ మణిశిల, కుంకుమము, చిత్రిమూలము, ఇవినూరి నీటిలోకలిపి భగమునుకడిగిన భగదోషము హరించును. మఱియు హరిదళము, గ్రంధితగరము కలిపి భగమును కడిగినను, చంపరాష్ట్రిము, నాగకేసరములు, హరిదళము, గ్రంధితగరము కుసుమనూనె, జటామాంసి ఇవినూరి నీటిలోకలిపి భగమునుకడిగినను, నెయ్యి పచ్చదైనను యెఱ్ఱనిదయినను, విమలాంజనము, సైంధవలవణము వీనిని నీటిలోకలిపి భగమునుకడిగినను, ఆవనూనె, దానిమ్మచెట్టుయొక్క పట్ట, ఆకు, పువ్వు, వేరు, పండు వీనిని కలియనూరి నీటిలోకలిపి భగమును కడిగినను, జాజిపువ్వులు నీటి యందుంచి యానీటితో భగమునుకడిగినను భగదోషము హరించును.

శ్లో॥ సమభాగైర్గదపద్మకకర్పూరగోశీరపుష్కరాంబుధరైః।
సితసర్షపజం తైలం సమస్త భగదోషమపనయతి॥

శ్లో॥ నింబకషాయక్షాలనమమలాంజననింబసారధూపో వా।
జీవచ్ఛంబూకాంబుక్షాలనమహ్నాం త్రిసప్తకం తద్వత్॥

సీ. కర్పూరములు పద్మ♦కంబులు కోష్ఠులు
పుష్కరఫలపత్రి♦ములు నుశీర
ములు నాగముస్తెలు ♦ కలియంగసమభాగ
ములఁజేసి యావనూ♦నె లలిఁగలిపి
భగమునఁబూసిన ♦ భగదోషములు పాయు
నింబకషాయ జ♦లంబులందుఁ
గడిగినఁబాయు దు♦ర్గంధంబు మఱి వేప
బంక ధూపంబునఁ ♦ బాయునటులె

గీ. కప్పచిప్పలనీటను ♦ గడిగిరేని
యోనిదుర్గంధ మడఁగు నీ♦యుక్తితోడఁ
గామినులు యోనిఁబూయఁగాఁ ♦ గ్రమము తెలియ
మోహముదయించు నెంతయు ♦ ముదముఁబెంచు.

తా॥ కర్పూరము, పద్మకము, కోష్ఠు, తామరకాయ, తామరయాకులు, వట్టివేరు, నాగముస్తెలు, సమభాగములుగా కలిపినూరి యావనూనెయందు కలిపి భగమునకు బూసినను, వేపచెక్క కషాయమున భగముకడిగినను, వేపబంకను యోనికి ధూపము వేసినను, కప్పచిప్పలనీరుతో భగమును కడిగినను భగదోషములు హరించును.

శ్లో॥ పయసా సనాళమబ్జం పిష్ట్వా స్మరసదనమధ్యనిక్షిప్తమ్।
హరిణీమివ కరిణీమపి కురుతే స్మరసమరసుఖహేతుమ్॥

క. పాలు సనాళకకుముదము
పోలఁగనూరించి యోని పుటమునఁ బూయన్
స్త్రీలకు ప్రాయముగడిచినఁ
జాలగ బిగిచూపు భగము సమ్మోదమందన్.

తా॥ పాలును తామరనాళములును కలియనూరి భగముఖంబున బూసిన యెడల యోని చాలాబిగువు కలుగును.

శ్లో॥ చరటీగృహగణ్డూపదవృషగోపానాం తు చూర్ణమేకైకమ్।
అజగవ్యతక్రసేకాత్ సంకోచయతి స్మరాగారమ్॥

క. ఇలనెఱ వృషగోపం బి
క్కలనూరుచు మేఁకచల్లఁ గలిపియుఁ ద్రావన్
వలరాజునిల్లు మిక్కిలి
వలనై సుఖమిచ్చు బాల వనితను బోలున్.

తా॥ ఎఱయు, ఆరుద్రపురుగును కలియనూరి మేకచల్లతో కలుపుకొని త్రాగిన దానిభగము పిన్నవయస్సుదాని భగమువలె బిగువుగానుండును.

శ్లో॥ అసితభుజగముఖనిహితా మూత్రమృదసితేన వేష్టితా యస్యాః।
మాత్రేణాస్తే తస్యాః క్రమశః సంకోచయతి యోనిమ్।
వికృతిం యాతి పునఃసా తత్త్యాఖ్యానేన వా తదుద్ధరణాత్॥

ఉ. నల్లనిపామునోట విట నాయకు మూత్రపుమన్నుఁ బోయుచున్
దెల్లనిత్రాటఁ గట్టి సుద తీమణి మూత్రపుఁజోటఁ బాతినన్
సల్లలితంబు యోని కదు సన్నమగు న్నుమి ద్రొప్పఁ ద్రెంచినన్
దొల్లిటియట్లయౌను భగ దోషము బాయు ననేకభంగులన్.

తా॥ తనవిటుడు మూత్రముపోసినచోటియందు మన్నును తెచ్చి నల్లని పాము నోటియందుపోసి తెల్లనిదారముతో దానిమూతినిబిగగట్టి తానుమూత్రము పోయు స్తలమున పాతిపెట్టినయెడల నాస్త్రీ భగము బిగువుగానుండును, అట్లు పాతిపెట్టబడిన పామును పెల్లగించి మూతికికట్టబడియున్న దారమునువిప్పిన యెడ టివలె బిగువులేకయుండును.

శ్లో॥ పికనయనబీజలేపః కురుతే సంకోచమేకదినమ్।
అథరోర్ధ్వాగ్రస్థితయోర్యథాక్రమం గోవిషాణయోశ్చూర్ణైః।
సంకోచం చ ప్రకృతిం వ్రజతి భగో నాభిలేపేన॥

క. లోనికిఁగూడుచు వంగిన
ధేనువు శృంగములనూరి • స్త్రీజనములకున్
యోనులఁబూసిన సన్నము
లై నెగడెడి నెంతప్రౌఢ•లైనను రతులన్.

తా॥ లోనికివంగిన యావుకొమ్ములనూరి భగమునకుబూసినయెడల ప్రౌఢ స్త్రీయయినను బాలస్త్రీవలె యోనిబిగువుగానుండును. మఱియు కోకిలపిట్ట యొక్క కంటిగ్రుడ్లనుదెచ్చి భగమునకు పులిమినయెడల బిగువుగానుండును.

శ్లో॥ అనయోరేవ యథాక్రమమాలిప్తే మదనమందిరే చూర్ణైః।
పతనోత్థానే భవతః రతోద్యమాస్తేఽపి లింగస్య॥

క. ఇటువంటి యావుకొమ్ములె
పుటమార్గముచేసి యోనిఁ•బూసియుఁ బిదపన్
విటుఁడురమింపఁగ దండము
తటుకునఁబడు లేచుచుండు • ధరఁ బలుమాఱున్.

క. వాడియగు నావుకొమ్ములు
పోడిమిగానూరి యోనిఁ•బూసిన నందున్
గూడినశిశ్నము వాడక
నాడెంబై యుండు వీర్య•నాశనమైనన్.

తా॥ పైనచెప్పంబడినటువంటి యావుకొమ్ములను పుటముపెట్టినభస్మమును భగమునకుబూసి రమించిన విటునియొక్క దండము ఎగసిపడుచుండును. మఱియు

ఆవుకొమ్ములనునూరి భగమునకుపూసి రమించినయెడల పురుషునికి శుక్లముపడి పోయినను దండమువాడక నిలువబడియుండును.

శ్లో॥ రజనీద్వయరాజీవోద్భవకేసరదేవదారుభిర్లేపః ।
మన్మథసద్మని విహితః కరోతి సంకోచసౌభాగ్యే ॥

క. పసుపులురెండును సురతరు
బిసరుహకింజల్కములును ♦ బృథుచూర్ణంబై
యెసఁగఁగ యోనిన్‌బూసినఁ
బసగా సంకోచసుభగ♦భాగ్యము లమరున్.

తా॥ పిండిపసుపు, చాయపసుపు, పద్మకింజల్కములు, దేవదారుచెక్క ఇవిగంధముతీసి భగమునకులేపనముచేసిన బిగువుగానుండును.

శ్లో॥ ఘృతమధుసైన్ధవలేపాదపి హరిణీనాంచ తరుణీనామ్ ।
బాలానామబలానాం విశాలతాం వ్రజతి రతినిలయః ॥

క. గొలిమిడివిత్తుల పిండిని
గలియంగా యోనిఁబూయఁ ♦ గడుసన్నమగున్
వెలయఁగ మధు ఘృత సైంధవ
జలములచేఁ గడుగ మొదటి ♦ చక్కనెయుండున్.

తా॥ గొలిమిడివిత్తులుమెత్తగానూరి భగమునకుబూసిన బిగువుగానుండును. మఱియు తేనె, నేయి, సైంధవలవణము, ఇవినూరి భగమునకుపూసి నీళ్ళచేత కడిగిన బిగువుగానుండును.

—♦ రోమనాశన లక్షణము. ♦—

శ్లో॥ హరితాళతాళబీజే సిన్ధుఘనశాదకన్దళీక్షారః।
ఇక్ష్వాకుబీజకుటజీవచాస్నుహీమూలమంజిష్ఠాః॥

శ్లో॥ వరుణగిరికర్ణికే చ స్నుహ్యాః క్షీరేణ సప్తధా సిక్తే।
సిక్త్వేక్ష్వాకురసైరథ సంపిష్ట్వా కల్పయేత్ కల్కమ్॥

శ్లో॥ తత్కల్కార్ద్ర తైల కన్దలికా బహుళవారిణా పక్వా।
రోమోత్పాటనపూర్వం కురు లేపం తేన తైలేన॥

సీ. హరితాళ తండులీ♦యకబీజములు సైంధ
వము పద్మబీజము ♦ ల్వాసయుఁ గూర్చి

జెముడువేరును మణి♦శిల వెట్టిసారచెట్టు
విత్తులు పక్కి-య♦వేరుఁ గూర్చి
వరుణయు క్షారంబు ♦ గిరికర్ణికయు మేఁక
పాలు మఱి జెముడు♦పాలఁ గూర్చి
యెనయఁ బిష్టముఁజేసి ♦ యేడురాత్రులునిల్పి
వెదురాకు రసమునఁ ♦ బొదవిదాని
గీ. యర్ధమును నూనెఁగొని యంత ♦ నరఁటిరసము
కలిపి యదివండి నూనె చి♦క్క-గనుబుచ్చి
ముందుగల కేశములఁదీసి ♦ యందుఁబూయ
మస్తకంబైనఁ జెక్కి-లి ♦ మాడ్కి-నుండు.

తా॥ హారిదళము, చిత్తికూరవిత్తులు, సైంధవలవణము, తామరవిత్తులు, వస, జెముడువేరు, మణిశిల, వెట్టిసారచెట్టువిత్తులు, పక్కి-చెట్టువేరు, ఉలిమిరిచెట్టు వేరు, చవుకు, దింటెనవేరు, యీవస్తువులు మేకపాలు, జెముడుపాలు, కలిపి యేడుదినములందూరనిచ్చి వెదురాకురసమొకశేరును, నూనెఅర్ధశేరును, అరటిసాన అర్ధశేరును కలిపి చిక్క-నగునటులవండి భగమునకు నూనెరాచి యీవండిన యౌషధమును నలుగుబెట్టిన వెండ్రుకలు మొలువక నున్నగానుండును.

శ్లో॥ యది మస్తకమపి నేతుం తవకౌతుకమస్తి హస్తతాళతులామ్।
ద్విత్రాణామపి చైషామేష విధిః సహరితాళానామ్॥

క. హారిదళము కుసుమనూనెయుఁ
బొరికేశములూడ్చిపూయఁ ♦ బుట్టకమానున్
హారిదళ కింశుకభస్మము
నిరవుగ నటువలెనెపూయ ♦ నెటువలెనుండున్.

తా॥ హారిదళము, కుసుమనూనె, యీరెండునుగలిపి భగముమీదివెండ్రుకలుతీసిపూసిన యెన్నటికిని వెండ్రుకలుపుట్టకయుండును. మఱియు హారిదళము మోదుగబూడిదెయు, కుసుమనూనెతో కలిపి పైవిధముగాపూసిన నదేవిధముగా జరుగును.

శ్లో॥ శాతయతి శంఖచూర్ణం లోమానిపలాశభస్మ హరితాళమ్।
కౌసుంభతైలమప్యుత్పాటనపూర్వం విలేపనాత్తద్వత్॥

ఆ. వె. శంఖచూర్ణ మందు ♦ సమముగా మోదుగ
భస్మ మరిదళంబుఁ ♦ బరఁగ నుంచి
జలమునందు నవ్వి♦కలిపిరుద్ద మఱియుఁ
గుసుమనూనె రుద్దఁ ♦ గురులువీడు.

తా॥ శంఖచూర్ణము మోదుగబూడిద, హరిదళము ఈ మూఁడునుకలిపి రాచిన వెండ్రుకలురాలిపోవును. కుసుమనూనెను రాచినను వెండ్రుకలురాలి పోవును.

శ్లో॥ షడ్భాగాద్ధరితాళాదేకో భాగశ్చ కింశుకక్షారాత్।
తద్వచ్చ శంఖచూర్ణాదితి శాతనముత్తమం లోమ్నామ్॥

గీ. అరిదళము నారువంతులు ♦ మఱియునొక్క-
వంతు మోదుగబూడెదఁ ♦ బంచి కలిపి
నీటితోనూరి పట్టింప ♦ నిశ్చయముగ
వెంట్రుకలు దేహమునుండి ♦ వీడిపోవు.

తా॥ హరిదళ మారుభాగములును మోదుగబూడిద యొకభాగమును నీటితోఁగలిపి పూసిన వెండ్రుకలూడును.

—: గర్భహరణ లక్షణము :—

శ్లో॥ అమలామలాంజనయుతా పీతా శీతాంబునా హరతి।
గర్భమృతౌ భగనిహితం ఘృతమధుయుక్తం పలాశబీజం వా॥

శ్లో॥ తండులజలేన పీతం మూలం జ్వలనస్య వా జయన్త్యా వా।
గర్భఘ్నం భగనిహితం లవణం కటుతైలయుక్తం వా॥

సీ. విమలాభ్రకమును సౌ♦వీరము సమముగా
చిట్టెపురాయిని ♦ చేర్చినూరి
ఋతుకాలమునను నె♦లఁతుక చల్లనినీటఁ
దాగిన యాపెగ♦ర్భము హరించు
కురుజుతేనెయు నేయిఁ♦గూర్చియు మోదుగ
విత్తులపప్పున ♦ పెరయనూరి
ఋతుకాలమునను నె♦లఁతుకభగంబున
నుంచ గర్భంబు హ♦రించిపోవు

గీ. ఉప్పు పొడిచేసి కటుతైల • యుక్తముగను
పత్తునిచిన గర్భము • వదలిపోవు
కడుగుసను చిత్రమూలము • కలిపిత్రాగ
గర్భహారణంబుఁ గాంతురు • కాంతలవని.

తా॥ చిక్కైపుటాయి అర్ధాధికము, సౌవీరము నీమూఁడింటినిగలిపి ఋతుకాలమందు చల్లనినీటితోఁ ద్రాగిన గర్భమునశించును. మఱియు మోదుగవిత్తులు నెయ్యి, తేనెతోనూరి ఋతుకాలమందు భగముసందుంచిన గర్భము నశించును. చిత్రమూలమునూరి కుడితిలోఁగలిపిత్రాఁగిన గర్భహారణమగును. మఱియు కటుతైలమున నుప్పునుగలిపి భగమందుంచిన గర్భహారణమగును.

శ్లో॥ శైవలకేసరబీజం మూలం వా చమ్పకస్య వా కణయా।
గర్భం రుణద్ధి పీతం కటుతైలం వా జరత్సుధయా॥

వ॥ నాచుతోఁగూడిన పులిగోరు వేరు కడుపుపోఁగొట్టును. జరత్సుధతోడి కటుతైలమైన నట్లుచేయును.

—: గర్భోత్పత్తి లక్షణము :—

శ్లో॥ ఋతుదివసే ఘృతసహితం పీత్వా నవనాగకేసరస్య రజః।
దుగ్ధమనుపీయ రమణీ రమణగతా గర్భిణీ భవతి॥

క. ఋతుదివసంబునఁ గామిని
ఘృతసహితముగాఁగ నాగ• కేసరరజమున్
సితదుగ్ధయుతముఁ గ్రోలిన
సుతుఁడుద్భవమందు గర్భ•సూచక మగుచున్.

తా॥ స్త్రీ ముట్టయినదినమున నాగకేసరములయొక్క పొడిని నేయితో కలిపి భక్షించి యావుపాలనుద్రాగిన గర్భోత్పత్తియై సుతుడుద్భవించును.

శ్లో॥ మూలమపి లక్ష్మణాయాః ప్రాజ్యేనాఽఽజ్యేన నాసికాపీతమ్।
తండులజలేన పీతా దదాతి పుత్రం జటామాంసీ॥

గీ. కుడితియును జటామాంసియుఁ • గూడఁజేసి
గ్రోలినను, లక్ష్మివంజి న•మూలముగను
ఘృతమునననూరి యద్దానిఁ • గేలనుంచి
గాలిపీల్చిన గర్భముఁ • గాంచు కాంత.

తా॥ లక్ష్మీవంజిచెట్టువేరును నేతితోఁగలిపి ముక్కువద్దనుంచుకొని గాలి పీల్చినను, జటామాంసిని గుడితితోఁగలిపి త్రాగినను స్త్రీకి గర్భముకలుగును.

శ్లో॥ గోరేకవర్ణభాజః పయసా వన్ధ్యాపి ధారయేద్గర్భమ్।
పీత్వా కేకిశిఖాయాః పుత్రంజీవస్య వా మూలమ్॥

ఆ. వె. ఆవువర్ణ మొక్క ♦ టైనది యూయావునా
దానిపాలతోడఁ ♦ బూని పుత్రి
జీవివేరునైన ♦ శిఖిమూలమైన సే
వింప గర్భమగును ♦ వెలఁదులకును.

తా॥ ఒక్కరంగుగల యావుయొక్కపాలనుదెచ్చి యందు పుత్రజీవివేరునైనను లేక నెమిలియడుగుచెట్టువేరునయినను కలిపిత్రాగిన కాంతకు గర్భోత్పత్తి యగును.

శ్లో॥ పీత్వాఽమునైవ పయసా రజసి స్నాతా చ లక్ష్మణామూలమ్।
సప్తషాలిత శాలీభక్తం భుక్త్వా సుతం లభతే॥

ఆ. వె. చెఱఁగుమాసినట్టి ♦ చెలి లక్ష్మీవంజమూ
లమును దెచ్చి పాయ♦సమునవండి
తినినయెడల నట్టి ♦ తెఱవకుఁగర్భమై
తనయుఁడుద్భవించు ♦ మునిమతంబు.

ఆ. వె. చెలువలక్ష్మీవంజి ♦ చెట్టుమూలంబేడు
మార్లు నీళ్లముంచి ♦ మఱియు నెత్తు
నట్టినీటి వండు ♦ నన్నంబు సేవింపఁ
దనయుఁడుద్భవించు ♦ మునిమతంబు.

తా॥ లక్ష్మీవంజిచెట్టుయొక్కవేరును తెచ్చి పరమాన్నమునవండి ముట్టయిన చెలది భక్షించినను లేక యావేరును యేడుపర్యాయములు నీటియందుకడిగి యా కడిగిననీటితో వండినయన్నముతిన్నను యా చెలదికి గర్భోత్పత్తియగును.

—: గర్భస్రావ నివారణోపాయము :—

శ్లో॥ పీతం మధుసైన్ధవయుతముత్పలశాజీవమూలశాలూకమ్।
దళమపి గోధావల్యాః సాఽఽజ్యం రక్తస్రుతిం హరతి॥

శ్లో॥ ఉత్పలముశలామధుకం శ్యామలతా లోధ్రచన్దనోపేతమ్।
తండులజలేన పీతం గర్భస్రావం నివారయతి॥

శ్లో॥ మధుకకుశకాశపర్వైః పీతోత్తమైః సహితమధ దుగ్ధమ్।
ముస్తాన్వితమపి పేయం గర్భస్రావే చ శూలే చ॥

సీ. కమలమూలము నల్ల•కలువదుంపయు రేఁగు
దుంపయు మధువు చే•దుఁదగునుప్పు
నవనీతమును నెద్దు•నాలుకవేరును
గలిపిత్రావ భగర•క్తము హరించుఁ
బంచదారయును ను•త్పలమూలమును యష్టి
మధుక లోధ్ర ప్రేంక•ణ ధృతసుమము
తండులజలముతోఁ • ద్రావిన గర్భపు
స్రావరుధిరమెల్లఁ • జక్కనౌను
ఆ. వె. పాలు పంచదార • భద్రముస్త కుశలు
తెల్లఁదామరయును • రెల్లు మధుక
ఘృతయుతంబుఁ ద్రావ • నతివకు గర్భంపు
శూల రక్తరుజము • చులకనగును.

తా॥ తామరదుంప, నల్లకలువదుంప, రేఁగువేరు, తేనె, సైంధవలవణము, వెన్న, బెండవేరు, వీటిని నూరిభక్షించిన గర్భరక్తస్రావముహరించును. పంచదార, నల్లకలువదుంప, యష్టిమధుకము, లొద్దుగపువ్వు, ప్రేంకణముపువ్వు, యివి కడుగులో కలుపుకొని త్రాగిన గర్భస్రావము హరించును. పాలు, పంచదార, భద్రముస్తలు, కుశలు, తెల్లతామరదుంప, రెల్లు, యష్టిమధుకము, వీటినినూరి నేతితో కలిపిత్రాగిన గర్భస్రావమును శూలలును హరించును.

—: సుఖప్రసవలక్షణము :—

శ్లో॥ ఖర్వాశ్రీపుచ్ఛజటాం పుష్యార్కోత్పాటితాం కటౌ బద్ధా।
పీత్వా చ లగ్నగర్భా విముచ్యతే గర్భిణీ ఝటితి॥

క. పారువములోఁక యీఁకలు
ధీరతపుష్యార్కమునను • దెచ్చి త్రికమునఁ

నేరుపుతోఁగట్టియు గో
క్షీరముఁద్రావింపఁ జాలు • చెడకయనిలుచున్.

తా॥ పావురముతోకయాకలు పుష్యమీనక్షత్రముతో కూడిన యాదివార మునదెచ్చి స్త్రీవెన్నుపూసకుగట్టి పాలుత్రాగించినయెడల గర్భముచెడక నిలుచును.

శ్లో॥ కృత్వా చ సప్తఖండం గుంజామూలం నిబధ్య కటిదేశే।
సూత్రైః సప్తభిరచిరాత్ సుఖప్రసూతిర్మూఢగర్భాపి॥

క. గురువిందవేరు తునుకలు
పొరినేడుగఁజేసి యేడు • ప్రోఁగులత్రాటన్
దరుణికిత్రికంబునఁ గట్టిన
నరుదారసుఖప్రసూతి • యగు గర్భిణికిన్.

తా॥ గురువిందవేరు నేడుతునకలుగాజేసి యేడురంగులప్రోఁగులు మెలియ వేసినత్రాటను యేడుచోటులగట్టి యాత్రాడును గర్భిణీస్త్రీయొక్క వెన్నుపూసకు గట్టినయెడల యాస్త్రీ సుఖప్రసూతియగును

శ్లో॥ సితపికలోచనచరణం చవర్ణపూర్వం చ కర్ణపూరణతః।
అతిగర్భపీడితాంగీ వనితా సుఖప్రసూతిమాతనుతే॥

ఆ. వె. తెల్లకోకిలాక్షి • మెల్లనసములుచు
గర్భిణీవధూటి • కర్ణమునను
గాలిఁబార నూద • గర్భంబు స్రవియించు
నిందులకునువేఱె • మందులేల.

తా॥ తెల్లయులుగొలిమిడిచేరును తెచ్చి పుక్కిటనుంచుకొని నములుచు బిడ్డనుకనలేక కష్టపడుస్త్రీయొక్క చెవులయందూదినయెడలవెంటనే ప్రసవమగును.

శ్లో॥ మూలం కృషబలాయాః సితగిరికర్ణిజటాయుతం పిష్ట్వా।
క్షిప్తం యోనౌ జనయతి సుఖప్రసూతింమూఢగర్భాయాః॥

క. నల్లనిముత్తవపులగము
తెల్లనిదింటెనయు రుద్ర• దేవునిజడయున్
వ్రేళ్లమరఁబుచ్చి నూరుచు
నొల్లవగర్భిణికి యోని•నునుప ప్రసవించున్.

తా॥ నల్లని చిట్టాముదపుఁ జెట్టువేరు, తెల్లదింటెనవేరు, రుద్రజడవేరు ఈమూటినినూరి బిడ్డనుకనలేక కష్టపడు స్త్రీభగమునందుంచినయెడల వెంటనే ప్రసవించును.

శ్లో॥ కటిబద్ధమరుణసూత్రైః శ్వేతబలామూలమత్ర మలపాతమ్ ।
కురుతే హ్యపాదలిప్తం క్షిప్రమేవైక్ష్వాకవం మూలమ్ ॥

గీ. బిడ్డఁగన్న వెనుక మాయ ♦ వెడలనట్టి
యతివమొల నెఱ్ఱదారము♦నందు తెల్ల
ములకవేరు లునిచి గట్ట♦వలయు మఱియు
చేదుసారవేరు రసమును ♦ చెలియపాద
యుగమునను బూసినను మాయ♦యూఁడ దింక.

తా॥ బిడ్డనుగనినతరువాత మాయపడని స్త్రీకి తెల్లములకవేరులు యెఱ్ఱని త్రాళ్లతో మొలకుగట్టినను, చేదుసారవేరురసము పాదములవరకూ పూసినను మాయవెడలును.

—: భగశూలహరణ లక్షణము :—

శ్లో॥ పిష్ట్వా క్షిప్తం యోనౌ మూలం ఖరమంజరీపునర్నవయోః।
నవసుతాయాః సకలం యోనిగతం శూలమపనయతి॥

క. గలిజేర్వెంపలి దూసరి
కలియంగానూరి బిడ్డఁ ♦ గని నొచ్చిన యా
లలనభగంబునఁ బూసిన
నలవడు నెటువంటి శూల♦మైనను మానున్.

తా॥ గలిజేరువేరు, వెంపలివేరు, దూసరివేరు యీమూడింటిని కలియనూరి బిడ్డనుకనినొచ్చిన స్త్రీయొక్క భగమునకుపూసిన భగశూలమానును.

శ్లో॥ కార్పాసబీజపాధతఘృతమ స్సురమాంససిద్ధతైలం వా।
భగభరణేన తదీయం నూతాయాః శూలమపనయతి॥

ఆ. వె. మూషకంబుమాంస♦మునఁ దీయునూనె యే
న్ప్రత్తివిత్తుయొక్క ♦ రసమునైనఁ

బుత్రివతికి యోనిఁ ♦ బూసినఁ గ్రిమిచచ్చు
నందు నొప్పులెల్ల ♦ నపహరించు.

తా॥ ఎలుకమాంసముమఁడితీయు నూనైనైనను ప్రత్తివిత్తులయొక్క నూనె నైనను బిడ్డనుకన్న దాని భగమునకుపూసిన భగశూలహరించును.

శ్లో॥ గోమయరసగోమూత్రైః లేపనపూర్వం ఘృతేన సహాలోపాత్।
హన్తి కృమీన్ కామాంకిసి కత్రిం కరుణస్య నూతాయాః॥

ఆ. వె. ఆవుపేడరసము ♦ నావుమూత్రమునందు
నులిమిరాకనూరి ♦ మెలపియుంచి
ఘృతముతోడఁ గూర్చి ♦ సుతుఁ గన్నకామిని
యోనిఁబూయఁ గ్రిములు ♦ మానిపోవు.

తా॥ ఆవుపేడరసమును ఆవుమూత్రముతోకలిపి దానిచే ఉలిమిరాకును నూరి దానిని నేతిలోకలిపి భగమునకుబూసిన భగమునందుగల పురుగులు హరించి భగశూలనశించును.

—: యోనిదుర్గంధహరణ లక్షణము :—

శ్లో॥ కుష్ఠకమలబాలోత్పలసాధితతైలేన పూరణం యోనేః।
అభయాగుడనూపనమథ నింబక్వాథేన ధావాయామ్॥

శ్లో॥ పిష్ట్వా జాతీకుసుమం జ్యేష్ఠీమధుపంచపల్లవానథవా।
తైలేన యోనిపూరణమాతపతప్తేన గన్ధఘ్నమ్॥

సీ. కువలయకేసర ♦ కోష్టువు తైలంబుఁ
గలపూయ యోని దు♦ర్గంధమణఁగు
కరకకాయలు ద్రాక్ష♦ఖండంబు ధూపంబు
గాఁజేయ యోని దు♦ర్గంధమణఁగు
వేఁపచెక్కలువేసి ♦ కాపించురసమునఁ
గడుగఁగ యోని దు♦ర్గంధమణఁగు
మాలతీకుసుమంబు ♦ మధుకంబు పంచప
ల్లవములు నూనెతోఁ ♦ దవులఁజేసి

ఆ. వె. యట్టినూనె నెండఁ ♦ బెట్టి కాఁగినఁ దెచ్చి
యోనిలోనఁ బూసి ♦ యునుపనిట్లు
కడఁగిరేని యెట్టి ♦ కంపైన మానును
సకలవైద్యశాస్త్ర ♦ సమ్మతంబు.

తా॥ కలువకింజల్కములు, తామరకింజల్కములు, చెంగల్వకోష్టు, వీటి తైలముతీసి బిడ్డకన్నదాని భగమునకుపూసిన దుర్గంధమణగిపోవును. మఱియు కరకకాయలు, ద్రాక్షఖండము, ఈరెండువస్తువులు కలియనూరి బిడ్డనుకన్న భగమునకు ధూపము వేసిన దుర్గంధముడగిపోవును. వేపచెక్కలు వేసి కాచిన నీళ్లతో బిడ్డనుకన్నదాని భగమును కడిగిన దుర్గంధమణగును జాజిపువ్వులు యష్టిమధుకము పంచపల్లవములు, అనగా—(మామిడిచిగురు, వెలగచిగురు, నేరేడుచిగురు మాదీఫలచెట్టుచిగురు, మారేడుచిగురు.) వీనిని నూనెలోవైచి సూర్యరశ్మియందు కాచి యానూనెను బిడ్డనుకని నొచ్చినదాని భగమునకు పూయుచుండిన దుర్గంధమణగును.

—: ప్రసూతిభగసంకోచ లక్షణము :—

శ్లో॥ సురగోపకీటచూర్ణం మిళితం మూలేన కారవేల్లస్య।
స్మరమందిరమభ్యంగాత్ సంకోచయతి ప్రసూతాయాః॥

ఆ. వె. ఇంద్రగోపమంబు ♦ నెనయఁ గాకరవేరు
నూరి సమముచేసి ♦ నూనెఁగలిపి
బిడ్డఁగనియు మిగులఁ ♦ బెంపైన యోనిపైఁ
బూయఁ గొంచెమగును ♦ బోఁటిభగము.

తా॥ ఆనుద్రపురుగు, కాకరవేరు, యీరెండువస్తువులు సమముగా నూరి నూనెయందుకలిపి బిడ్డకన్నదాని భగమునకుపూసిన బిగువగును.

—: స్తన్యవృద్ధి లక్షణము :—

శ్లో॥ దుగ్ధేన పిష్టపీతాః స్తన్యం తన్వన్తి కమలతండులకాః।
పుష్కరరుహ పుష్కరమివ సప్తాహాఽభ్యాసయోగేన॥

క. పాలును దామరవిత్తుల
ధూళియు సేవించెనేని ♦ దొయ్యలి చనులన్

బాలుబ్బు జలజపుష్కర
మూలంబుల నేడుదివసములు గొననుబ్బున్.

తా॥ తామరవిత్తులపిండిని పాలతోఁ గలుపుకొని త్రాగినయెడల చన్నుల యందు పాలువృద్ధియగును. మఱియు, తామర మెట్టతామరదుంపలను యేడు దినములు భక్షించిన చన్నులయందు పాలు వృద్ధిచెందును.

శ్లో॥ జతుని జతు స్తనకోపం విశాలమపి లేపనాద్విశాలాయాః।
అప్కాన్దరి కన్దోపి చ కుమారికాయాః సమం నిశయా॥

క. కలబందచెట్టు పలుకులు
కలియంగానూరి మిగుల ♦ ఘనమిలకానొ
జలజానన చన్నులపై
నలికిన నుద్రేకముడిగి ♦ యలవడియుండున్.

తా॥ కలబందమానులోని పలుకులను కలయానూరి బిడ్డనుకన్నదాని చన్నులకు పూసిన పెరుగకయు వాలబడకయు పటుత్వగానుండును. ఇంద్రవారుణి తీఁగరసము పూసిన స్తనవర్ధనమడఁగును.

—: ప్రసవస్త్రీగర్భము కొలఁదియగు లక్షణము :—

శ్లో॥ సూతాయాః కృశముదరం పీతం తక్రేణ మాలతీమూలమ్।
ఘృతమధు లీఢా చోపసి కరోతి ధాత్రీ సమం నిశయా॥

ఆ. వె. జాజివేరుఁ దెచ్చి ♦ చల్లతోఁ ద్రావిన
బిడ్డఁగన్నకడుపు ♦ పిన్నదగును
పసుపు ఘృతము ధాత్రి♦ఫలము తేనియఁ ద్రావ
బిడ్డఁగన్నకడుపు ♦ పిన్నదగును.

తా॥ జాజివేరునూరి. చల్లతోఁ త్రాగినయెడల బిడ్డకనినదానికడుపు చిన్నదగును. పసుపు, నేయి, ఉసిరికకాయ, ఇవినూరి తేనెతోఁ త్రాగినను బిడ్డకనినదానికడుపు చిన్నదగును.

—: దేహదుర్గంధనాశన లక్షణము :—

శ్లో॥ సహకారదాడిమత్వఙ్మిళితం శంఖచూర్ణలేప ఇవ।
చించాకరంజబీజై ర్లేపోపి క్షిపతి దౌర్గన్ధ్యమ్॥

శ్లో॥ కకుభకుసుమజంబూదళలోధ్రైరుద్వర్తనం చ సమభాగైః।
హరతి నిదాఘే విహితం ఘర్మాదిజదేహదౌర్గన్ధ్యమ్॥

శ్లో॥ రోధ్రోశీరశిరీషకపద్మకచూర్ణేన మిళితదేహస్య।
గ్రీష్మేపి త్వగ్దోషాః స్వేదప్రభవా న జాయన్తే॥

శ్లో॥ మలయజకాశ్మీర జలఘులోధ్రతగరవాలకైశ్చ సమభాగైః।
సకృదపి కృతముద్వర్తనమతనుం తనుగన్ధమపనయతి॥

సీ. దాడి మోత్పల చూత ♦ తత్పల్లవము శంఖ
ములసున్న మూన మేన ♦ నలందిరేని
చింతగింజలు కాన్గు♦చెట్టుగింజలు నూరి
కలిపిదేహంబున ♦ నలందిరేని
పెనుమద్దిచెట్టు పు♦వ్వును లోధ్ర నేరేడు
దళముల నెమ్మేన ♦ నలందిరేని
దిరిసెన లొద్దుగు ♦ విరులు పద్మకమును
కలనూరి నెమ్మేన ♦ నలందిరేని

గీ. చంద నాగరు కాశ్మీర♦జలము లోధ్ర
తగరమును గూర్చి సమభాగ♦ముగ ఘటింపఁ
గలయనెమ్మేన నొకసారి ♦ యలందిరేని
దేహదుర్గంధమణఁగు సం♦దేహమేల.

తా॥ దానిమ్మచిగుళ్లు, కలువపూలు, మామిడిచిగుళ్లు, శంఖములసున్నము, ఇవి కలయనూరి దేహమునకు నలుగుపెట్టిన దుర్గంధమణగును. చింతగింజలు, కానుగుగింజలు కలియనూరి దేహమునకు నలుగుపెట్టిన దుర్గంధమణగును. పెద్ద మద్దిపువ్వులు, లొద్దుగుదళములు, నేరేడుచిగుళ్లు, ఇవికలియనూరి దేహమునకు నలుగుపెట్టిన దుర్గంధమణగును. దిరిసెనపూలు, లొద్దుగుపూలు, పద్మకాష్ఠము, ఇవి కలియనూరి దేహమునకు నలుగుపెట్టిన దుర్గంధమణగును. మంచిగంధము, అగరు, కుంకుమపువ్వు, కురువేరు, లొద్దుగుపువ్వు, గ్రంథితగరము ఇవి సమభాగములుగా కలియనూరి దేహమునకు నలుగుపెట్టిన దుర్గంధమణగును.

శ్లో॥ బిల్వశివాసమభాగైర్లేపాచ్ఛజమూలగన్ధమపనయతి।
పరిణతతింత్రిడికాన్వితపూతికరంజోత్థబీజం వా॥

క. మాలూర శివాఫలముల
వాలాయమునూరి బాహు♦పార్శ్వము లందున్
జాలఁగఁబూయఁగ నక్కడ
దూలయు దుర్గంధచయము ♦ తొలఁగుఁ బెలుచన్.

తా॥ మాలూరఫలము కరక్కాయ ఈరెంటినినూరి చంకలయందుబూసు కొనిన నచ్చటనుండు దురదయు దుర్గంధమును తొలగును.

ఆ. వె. చింతపండులోనఁ ♦ జిక్కినగింజల
పప్పు కానుగింజ♦పప్పుఁ జేర్చి
కలయనూరి చంక ♦ నలఁదిన నచ్చోటి
కంపువిడిచి మంచి ♦ కంపువెలయు.

తా॥ చింతగింజలపప్పు, కానుగుగింజలపప్పు ఈ రెండునునూరి చంకల యందు పూసుకొనిన దుర్గంధమణగును.

—: ముఖదుర్గంధహరణ లక్షణము :—

శ్లో॥ అస్వాదితా చ సకృదపి ముఖగంధం సకలమపనయతి।
త్వగ్బీజపూరకఫలజా పవనమవాచ్యం చ నాశయతి॥

ఆ. వె. మంచితేనెతోడ ♦ మాదీఫలపుఁబండు
తోలు నమలిరేని ♦ మేలుగాఁగ
ముఖముకంపుమాను ♦ మొనయంగ నోటను
మాటలాడుకంపు ♦ మానుచుండు.

తా॥ మాదీఫలముతోలు, మంచి తేనెతో నమలిన ముఖముయొక్కయు నోటియొక్కయు దుర్గంధమణగును.

శ్లో॥ కుస్తైలవాలు కైలాయష్టీమధుము స్తధాన్యకృతకవలః।
హరతి ముఖగన్ధమఖిలం క్షిపతి రసోనాదికం గన్ధమ్॥

క. ముస్తలు రెండేలంకులు
కస్తుంబరి యష్టి మధువు ♦ కోష్టువులును వి

న్యస్తముగనూరి గళమున
విస్తరముగనిడినఁ గంపు ♦ విడుచును నోటన్.

తా॥ నిడుముస్తె, నాగముస్తె, ఏలకులు, కొతిమిరి, యష్టిమధుకము, చంగల్వకోష్టు ఇవినూరి కంఠమునందుంచుకొనిన నోటియొక్క దుర్గంధమణగును.

శ్లో॥ జాతిఫలజాతి పత్రీఫణిజ్జవాహ్లీకకుష్ఠసంచరితా।
అపహరతి పూతిగంధమ్ ముఖవివరపరస్థితా గుటికా॥

ఆ. వె. జాజిపత్రికంబు ♦ జాజికాయయు హింగు
కోష్టు పిప్పలములు ♦ కూడఁగూర్చి
ముద్దఁజేసి వక్త్రి♦మునఁ బెట్టుకొనిరేని
ముఖము రోగగంధ♦ములు హరించు.

తా॥ జాజిపత్రి, జాజికాయ, ఇంగువ, చంగల్వకోష్టు, పిప్పలి, వీనిని ముద్దగాజేసి పుక్కిటనుంచుకొనిన ముఖరోగదుర్గంధము లణగును.

శ్లో॥ విఘటయతి పూతిగంధమ్ ముఖగంధమ్ ఖాద్యమానమనుదివసమ్।
కటుతిక్త కషాయరసం తైలయుతం దంతధావనం పుంసామ్॥

క. త్రికటుకము లనుదినంబును
బ్రికటకషాయమున నేయి ♦ భావనసేయన్
సకలముఖదంతధావన
సుకరంబై రోగముడిగి ♦ సురుచితఁ జూపున్.

తా॥ శొంఠి, పిప్పలి, మిరియాలు వీటిని కషాయముపెట్టి వేపపుడకతో దంతధావనమొనరించి. అనంతరమా కషాయమును పుక్కిలించిన ముఖదుర్గంధమణగును.

—: కంఠస్వర మాధుర్య లక్షణము :—

శ్లో॥ జాతిఫలైలాపిప్పలీలాజకమధుమాతులుంగదళలేహః।
సతతాభ్యాసాత్కురుతే కిన్నరమధురస్వరం పురుషమ్॥

గీ. జాజికాయలు పిప్పళ్లు ♦ చంద్రబాల
బీజములు వట్టివేరులు ♦ బీజపూర

దళములనుగల్పి చూర్ణము ♦ వెలయఁజేసి
కరుజునను దిన్న కిన్నెర♦స్వరము కలుగు.

తా॥ జాజికాయలు, ఏలకులు, పిప్పళ్ళు, వట్టివేరులు, మాదీఫలపుఁజెట్టు యాకులు వీటిని నలుగఁగొట్టి పురుషులు ప్రతిదినము తేనెతోఁ దినినయెడలఁ గిన్నరుల కంఠధ్వనివలె కంఠస్వరమాధుర్యమును గలిగియుందురు.

—: శరీరకాంతి లక్షణము :—

శ్లో॥ తిలసర్షపరజనీద్వయకుష్ఠకృతోద్వర్తనాని భజమానాః।
కాన్తిం హసన్తి హేమ్నా బిభ్రతి సౌరభ్యమధికం చ॥

తే. గీ. తిలలు పసుపులురెండు చెం♦గలువకోష్టు
సమముగాఁదీసి పొడిఁజేసి ♦ సారసాక్షు
లనుదినంబును నేతితోఁ ♦ దినినయొడలు
స్వర్ణకాంతినిమించెడి ♦చాయఁ దనరు.

తా॥ నువ్వులు, పిండిపసుపు, చాయపసుపు, చెంగల్వకోష్టు వీనినినలుగఁ గొట్టి నేతితోఁ దినినయెడల హేమకాంతిగల దేహకాంతిని పొందుదురు.

శ్లో॥ నింబారగ్వధదాడిమ శిరీషకల్కైః సలోధ్రకైః స్త్రీణామ్।
రజనీయుతముస్తైః స్యాదంగానాం సుందరో రాగః॥

క. దానిమ్మ తేల దిరిసెన
సూనము లొద్దుగయు వేప♦చూర్ణంబులతో
మానినులు పసుపుఁగలిపియు
మేనులనలదఁగ జిగియును ♦ మృదుతయుఁ గలుగున్.

తా॥ దానిమ్మ, తేల, దిరిసెనపువ్వు, లొద్దుగ, వేప, ఇవినూరి పసుపులో గలిపి శరీరమునకు స్త్రీలు నలుగుపెట్టుకొనిన మంచికాంతియు మృదువును గలుగును.

శ్లో॥ కృష్ణతిలకృష్ణజీరక సిద్ధార్థజీరకైః సమం పాతుసా।
లేపోఽతివదనసుభగోఽవ్యంగకళంకం చ నాశయతి॥

ఆ. వె. నల్లజీలకఱ్ఱ ♦ తెల్లనియావాలు
జీలకఱ్ఱ తిలలు ♦ పాలనూరి

పడఁతిముఖము నలఁద ♦ వరకాంతి రెట్టించి
కందులేనిచంద్రు ♦ కరణినొప్పు.

తా॥ నల్లజీలకఱ్ఱ, తెల్లనియావాలు, జీలకఱ్ఱ, నువ్వులు వీటిని పాలతో నూరి స్త్రీలు ముఖమునకు నలుగుపెట్టుకొనిన చంద్రునివలె ప్రకాశించును.

శ్లో॥ అపనయతి బదరమజ్జా గుడమధునవనీతసంయుతా వ్యంగమ్।
లేపేన వరుణవల్కలమజ్జాక్షీరేణ పిష్టం వా॥

శ్లో॥ లోధ్రవచాధాన్యాకై ర్యావనపిటకాపహో లేపః।
గోరోచనాన్వితేన చ లేపో మరిచేన తాదృక్షః॥

శ్లో॥ వితుషయవచూర్ణయష్టీమధుసితసిద్ధార్థలోధ్రలేపేన।
స్త్రీణాం భవన్తి నియతం వరకాంచనతుల్యాని వదనాని॥

సీ. ఆవువెన్నయుఁ దేనె ♦ యంగూరయును రేఁగు
పండ్లగుజ్జునఁ బుచ్చి ♦ ప్రామిరేని
వరుణభూరుహమూల ♦ వల్కలంబును మేఁక
పాలతోడను నూరి ♦ ప్రామిరేని
కొతిమెర వసయును ♦ గూర్చి లోధ్రను నీటఁ
బదునిచ్చి దళముగాఁ ♦ బ్రామిరేని
గోరోచనమ్మును ♦ గూడ మిర్యమునూరి
పలుచన పూఁతగాఁ ♦ బ్రామిరేని

ఆ. వె. తేనె లోధ్రతరువు ♦ తెల్లనియావాలు
యవలపిండి తోడ ♦ నలఁదిరేని
ముఖమునందుఁ గలుగు ♦ మొటిమలు గ్రంథులు
వాసి వన్నెగలుగుఁ ♦ బడఁతులకును.

తా॥ ఆవువెన్న, తేనె, అంగూరపండ్లగుజ్జు, రేగుపండ్లగుజ్జు ఇవి కలిపి ముఖమునకు నలుగుపెట్టినను, ఉలిమిరిచెట్టుయొక్క వేరునగల పట్టను మేకపాలతో నూరి నలుగుపెట్టుకొనినను, ధనియాలు వస లొద్దుగు వీటిని నీటితో నూరి నలుగుపెట్టుకొనినను, గోరోచనము మిరియాలు వీటినికలిపి నలుగుపెట్టుకొనినను, తేనె లొద్దుగు తెల్లనియావాలు యవలపిండి వీటినికలిపి నలుగుపెట్టుకొని

వను ముఖమునందుగల మొటిమలు, గ్రంథులు, నశించి స్త్రీల మొగములకు చాయకలుగును.

శ్లో॥ పరిణతపటదళకాంచనవర్ణీ మధుకప్రియంగుపద్మానామ్।
సహదేవీహరిచందనలాక్షావాహ్లీకలోధ్రాణామ్॥

శ్లో॥ సమభాగైర్జలపిష్టైర్విలాసినీనాం కరోతి నియతమయమ్।
అపరితశారదశశధరదీధితి ముఖపంకజం లేపః॥

చ. సరసిజకేసరంబులును ♦ జందన కాంచన లోధ్ర బాహ్లిక
స్థిరతయుఁ బ్రేంకడంబు సహ♦దేవియు లక్కయు యష్టియు న్దగు
న్గురుమతినేకభాగముగఁ ♦ గూర్చి జలంబులఁబోసి నూరి సుం
దరులకు మోమునందు నలఁ♦ద న్శుభకాంతివహించునెంతయున్.

తా॥ పద్మకింజల్కములు, గంధము, కోవిదారపర్ణములు, కుంకుమపువ్వు, మోరటి, సహదేవి, లక్క, అతిమధురము, లొద్దుగు వీటిని సమభాగములుగా చేర్చి నీరుపోసినూరి ముఖమునకు నలుగుపెట్టిన మంచికాంతి జనించును.

—: కుచోన్నతికరణోపాయ లక్షణము :—

శ్లో॥ స్రోతోంజనతండులజలవస్యాభ్యాసేన భవతి యువతీనామ్।
రసికహృదయధవతస్కరమతివిపులోత్తుంగకుచయుగళమ్॥

క. ఎసఁగన్ శ్వేతాంజనమును
బసకడుగును గుచములందుఁ ♦ బ్రామిన సతికిన్
రసికమనోభవ తస్కరు
వసమగు చనుగవకు బిగువు ♦ వన్నెయుఁ దెచ్చున్.

తా॥ శ్వేతాంజనమును కడుగులోకలిపి చన్నులయందు నలుగుపెట్టిన చన్నులు వన్నెకలిగి బిగువుచెందును.

శ్లో॥ యువతివచాకటుకాన్వితకృతాంజలీరజనీతుల్యమాత్రాభిః।
గోమహిషీఘృతతుల్యం తైలం సంపాదితం విధినా॥

శ్లో॥ కురుతే పరిణతవయసామపి వనితానాం త్రిసప్తరాత్రేణ।
స్థిరవిపులతుంగకఠినం స్తనయుగళం తస్య యోగేన॥

ఆ. వె. ఆవునేయి మహిషి♦యాజ్యంబు నూనెయు
సమముచేసి దుగ్ధ♦సహితముగను
నిరువదొక్కరాత్రి ♦ లింతులు విడువక
గ్రోలఁ గఠినమగును ♦ గుచయుగంబు.

తా॥ ఆవునెయ్యి, గేదనెయ్యి, నూనె ఇవి సమముగా కలిపి పాలతో కూడా సరాసరి యిరువదియొక్క రాత్రులు స్త్రీలు త్రాగినయెడల చన్నులు బిగువుచెందును. మఱియూ మునగ, వస, కటుకరోహిణి, ముడుగుదామర, వీటిని పసుపుతో నూరి చన్నులకు ప్రామిన బిగువుచెందును.

శ్లో॥ గృహగతగోలాంగూలో నవనీతం భోజితస్స్వహరితాళమ్।
అథ తన్మలలిప్తకరో హరతి కుచం ముష్టిబద్ధేఁ॥

గీ. పెంచుకొను నట్టి కోఁతికి ♦ వెన్నలోన
అరిదళమునుంచి తినిపించి ♦ నట్టి దినము
దానిమలమును మర్దించి♦రేని వెలఁది
యుబ్బుఁగలిగిన కుచముల ♦ యుబ్బడంగు.

తా॥ పెంపుడుకోతికి వెన్నలోఁగలిపిన యరిదళమిడి, పిదప దానిమలము చేతఁబూసికొని మర్దించినఁ గుచముల యుబ్బణఁగును.

—: అన్యోన్యప్రేమ లక్షణము :—

శ్లో॥ సురగోపభూమిలతయోశ్చూర్ణం యస్యా భగే నరః క్షిపతి।
స్తంభితశస్త్ర ఇవాఽఽజౌ తదితరపురుషే రతే తస్యాః॥

క. జలగయు సురగోపంబును
గలియఁగమర్దించి భగము♦ఖంబున నిడినన్
నళినముఖి యన్యపురుషుని
గలియక యెడమీక యోని ♦ గదియుచు నుండున్.

తా॥ జలగ, ఆరుద్రపురుగు, ఇవి చూర్ణముచేసి స్త్రీయొక్క భగమునం దుంచిన యాస్త్రీభగము బిగువుకలిగియుండుటయే గాక పురుషునియందు ప్రేమ గలదై యితరపురుషులను వాంఛింపదు.

శ్లో॥ గగనసమాగతవల్గుళివిష్ఠాలిప్తధ్వజేన యాం భజతే।
సకృదపి సా తదితరతో వాంఛాం దూరేణ పరిహరతి॥

క. ఆకాశంబునఁ బోరుచుఁ
గాకము రెట్టిడిన దానిఁ ♦ గామాగ్రమునన్
గైకొని కూడిన యస్త్రీక
నాకామిని యేలచొచ్చు ♦ నన్యులఁగవయన్॥

తా॥ ఆకాశమునందు పోవుచుండిన కాకి రెట్టవేసినయెడల యారెట్టను తన కామదండముచివరవలన గ్రహించి స్త్రీని రమించినయెడల నాస్త్రీ మఱియొక పురుషునియం దనురాగము కలిగియుండదు.

శ్లో॥ తాం విష్ఠాం పుటపాకే దగ్ధ్వా సహ కాంజికేన భగలేపాత్।
భవతి కృతా ప్రకృతిస్థా రమణీ రమణీయతాభూమిః॥

ఆ. వె. పుటముఁబెట్టి విష్ఠ ♦ బూడిదెఁగావించి
కలినిఁగలిపి యోనిఁ ♦ గలయఁబూయఁ
దొల్లియట్లయుండుఁ ♦ దొయ్యలిజఘనంబు
కాకిరెట్ట కదియె ♦ కడుగుమందు.

తా॥ పైనచెప్పినటువంటి కాకిరెట్టను పుటముబెట్టి కడుగులోకలిపి స్త్రీ యొక్క భగమునకుబూసి రమించినయెడల మఱియొకపురుషునియం దనురాగము కలిగియుండదు.

శ్లో॥ ఖరరేతోమిళితారుణముఖకపి రేతోవిలిప్తగతనిలయామ్।
గత్వా న జాతు కామీ కామయతే కామినీమన్యామ్॥

క. అరుణానన కపివీర్యము
ఖరశుక్లముఁ గూర్చి యోనిఁ ♦ గలయఁగఁ బూయన్
బురుషుఁడురమింప వేఱొక
తరుణీమణిపొందుఁ గోరఁ ♦ దలఁపఁడు పుడమిన్.

తా॥ వల్లనిమొగముగలకోతియొక్క వీర్యమును, గాడిదయొక్క వీర్యమును కలిపి స్త్రీభగమునకుపూసుకొని పురుషునితో రమించినయెడల నాపురుషుడింకొక స్త్రీని పొందుగోరడు.

—: నపుంసక లక్షణము :—

శ్లో॥ షణ్డో భవతి నరోఽసౌ బహువారదళై ఖురే న ఖట్వాయాః।
యస్యాలక్తకపత్రే బద్ధ్వా నిక్షిప్తతే రేతః॥

క. ఏనరు శుక్లము మడుపుచు
మానిని సేలువుదళమున ♦ మంచముక్రిందన్
జానుగ లత్తుకఁజేకునఁ
దానూదిన విటుఁడు పండ♦తనమును బొందున్.

తా॥ పురుషునియొక్క శుక్లమునుబట్టి సన్నని బట్టలో పెట్టి మడత వేసిఆమడ తను తాముపండుకొను మంచముక్రింపయుంచినను, లేక యాతని శుక్లమును లత్తుక యాకునందుంచి మంచముక్రిందబెట్టి పండుకొనినను యాపురుషుడు నపుంసకు డగును.

శ్లో॥ అజమూత్రభావితం పడ్బిందురజోరజనిచూర్ణయుగమశితమ్।
ఉపనయతి నియతమచిరాన్నరస్య యానోఽపి షణ్డత్వమ్॥

ఆ. వె. మేషరాజమూత్ర♦మిళితపడ్బిందువు
దూదియందుఁ బసుపు ♦ ధూళిఁగలిపి
పూవుఁబోఁడి యోనిఁ♦బూసి రమించిన
బల్లవుండు షండ♦భావమొందు.

తా॥ మేకపోతుమూత్రము చేత దూదినితడిపి యాదూదిలో పసుపునుగలిపి యాదూది చేత స్త్రీయొక్క భగమును దుడిచియుంచినపుడు రమించినపురుషుడు నపుంసకుడగును.

—: పుంసకత్వ నాశన లక్షణము :—

శ్లో॥ సతిలం గోక్షురచూర్ణం ఛాగీక్షీరేణసాధితం మధునా।
సహ పీతం సప్తాహాచ్ఛమయతి షణ్డత్వమచిరేణ॥

గీ. తిలలు పల్లేరుకాయలు ♦ కలియఁగూర్చి
మేకఁపాలును దేనెయు ♦ మేళవించి
యేడుదినములు సేవించి♦రేని నరుల
షండభావంబుమాను ని♦శ్చయముగాను.

తా॥ నువ్వులు, పల్లేరుకాయలు, ఇవినూరి మేకపాలు తేనెతో కలిపి యేడుదినములు తినినయెడల నపుంసకత్వముపోయి పుంసకత్వములభించును.

శ్లో॥ నరపార్శ్వస్థేనాస్థ్నా విద్ధం కరబాస్థి స్థాప్యతే యస్యాః।
శయనశిరోభాగే స్యాల్లగ్నత్వం తస్య రతికాలే॥

క. లొట్టిపిట యెముకతోడను
గట్టిన నరుపార్శ్వపెముకఁ ♦ గంకటితలలోఁ
బెట్టి రమింపఁగ యోనిఁ
బెట్టిన శిశ్నంబు తగిలి ♦ పెగలకయుండున్.

తా॥ లొట్టిపిట్టయెముక, నరుని ప్రక్కయెముక, యీరెంటిని కలిపికట్టి మంచము తలవైపునబెట్టి రమించిన రతియందు దండము పెగలకయుండును.

శ్లో॥ క్రియతే పేచకమేచకకాకాసృక్సర్పిషా యయోర్నామ్నా।
కోవిల్లకసమిదష్టోత్తరశరహోమో భవేద్ ద్వేషః॥

శ్లో॥ కాకోలూకజరోమ్ణా హోమశ్చ మిథునయోస్తద్వత్।
అనయోరసృజా హోమో నామ లిఖిత్వా చ నిబంధశ్లైః॥

శ్లో॥ మూషకమార్జాలద్విజదిగంబరాణాం చ రోమభిరపి।
క్రియతే యస్మిన్ వేశ్మని తత్రత్యానాం మిథో వైరమ్॥

సీ. గూఁబ నల్లనికాకి ♦ కోవెల నయ్యాయి
నెత్తురులనుగూడ ♦ నేయిఁగలిపి
బూరుగుసమిధల ♦ పేరులుగాగుచ్చి
వేల్చినఁ బొడము వి♦ద్వేషమగును
గాకియాఁకలు గూఁబ♦యాఁకలు వేళ్ళుతోఁ
బెనచినఁ బుట్టు వి♦ద్వేషమగును
గటికాకి గూఁబయాఁ♦కల నెత్తుటనువ్రాసి
వేపాకువేల్వ వి♦ద్వేషమగును

గీ. విప్ర మార్జాల మూషక ♦ ద్విరదవదన
రోమముల ధూపమిడఁ బతి ♦ కామినికిని
బుట్టు నన్యోన్యవైరంబు ♦ లట్టుగానఁ
జతుర నాగార్జునోక్త స♦మ్మతముగాగ.

తా॥ గూబ, నల్లనికాకి, కోవెల, వీటినెత్తురులను నేతితో కలిపి బూరుగు సమిధలతో నష్టోత్తరశతహోమము చేసిన సతీపతుల కన్యోన్యవైరము కలుగును. కాకియాకులు, గూబయాకులు ఈరెండును వేళ్ళతో బెనవైచినను, నల్లకాకి, గూబ, ఈరెండియాకలను నెత్తురులో ముంచి వేపాకుపైవ్రాసి హోమము చేసినను సతీపతుల కన్యోన్యవైరము లుద్భవించును. బ్రాహ్మణుడు, పిల్లి, యెలుక, ఏనుగు వీటియొక్క ముఖములనుగల వెంట్రుకలను దెచ్చి ధూపము వేసినసతీపతుల కన్యోన్యవైరము కలుగును.

—: అన్యోన్యప్రీతి లక్షణము :—

శ్లో॥ సురతరుతగరవచాగురుమృగమదమలయజగసైః।
ధూపో వేశ్మని విహితః పరస్పరం ప్రీతిమాతనుతే॥

క. సురతరు తగరంబు వసా
గరు కస్తురి నెయ్యి మంచి♦గంధము మరుమం
దిరమున నిల్పిన యప్పుడె
పరమంబగు ప్రీతికలుగుఁ ♦ బతికిని సతికిన్.

తా॥ దేవదారు, గ్రంధితగరము, వస, అగరు, కస్తూరి, నేయి, మంచిగంధము, ఇవి మర్మస్థానమున నుంచినయెడల సతీపతుల కన్యోన్యమగు ప్రేమ జనించును.

—: నాగార్జున యోగములు. :—

శ్లో॥ నాగార్జునేన కథితా యోగా బహవశ్చతుర్దశద్రవ్యైః।
దృష్టఫలాన్ ప్రకృతానిహ యోగాంస్తతోఽద్ధరిష్యామః॥

వ॥ నాగార్జునుఁడను సిద్ధుఁడు పదునాల్గు ద్రవ్యములతోడి పెక్కుయోగములు ప్రత్యక్షానుభవదృష్టములఁ దెల్పియున్నాఁడు, వానిని వివరింతును.

శ్లో॥ భృంగరజో మోహలతే మోహయతస్తిలకతో విశ్వమ్।
అజకర్ణ్యా సరుదన్త్యా సహ సహదేవ్యా చ లజ్జాలుః॥

గీ. గుంటగలిజేరు నుమ్మెత్త ♦ రెంటిచూర్ణ
మాస్యమున నుంచికొనిన మో♦హంబుఁ జేయు
అటులె నజకర్ణి లజ్జాళు ♦ వల రుదన్తిఁ
గలియు సహదేవి వశ్యంపు♦తిలక మగును.

తా॥ గుంటగలిజేరుపొడి, ఉమ్మెత్త యీరెంటిని తిలకముగబెట్టిన లోకమెల్లను మోహింపఁజేయును. సహదేవీసహితమైన లజ్జాళువు రుదన్తీ సహితాజకర్ణ మిశ్రితమైన తిలకము వశ్యము చేయును.

—: వశీభావ లక్షణము :—

శ్లో॥ శిఖిశిఖయాంగజారికయా సహితే సురవారుణీకృతాంజల్యా।
భగనిహితే భామిన్యా దాసీభావం చ దాసతాం పుంసః॥

గీ. నెమలిపించెముఁ గప్పయు ♦ నెలఁతనూరి
దాని సురవారుణినిఁగూర్చి ♦ యోనిఁబూసి
సురతమొనరింప దంపతు ♦ లిరువు రొకరి
కొకరు వశులౌచు వర్తించు♦చుందు రనని.

తా॥ నెమలిపించెమును కప్పయు సురవారుణియు కలియనూరి యోనినునిచిన స్త్రీపురుషులు పరస్పరవశులయి యుందురు.

శ్లో॥ భృంగరజోలజ్జాళుకహరజటధవళకిలేపతో వపుషః।
క్రాన్తాసితార్కపుంజరిహరజటగుళికా వశీకురుతే॥

క. కలయగరయు మణుఁగుఁదామర
వెలిజిల్లెడు రుద్రజటయు ♦ విష్ణుక్రాంతా
వళియును బాపరవేరును
గుళికలు భగలేపవశ్య♦గుణములు సేయుꣳ.

తా॥ కలగర, మణుగుదామర, తెల్లజిల్లేడు, రుద్రజడ, విష్ణుక్రాంత, వీటివేరులును, పాపరవేరును కలియనూరి మాత్రలుచేసి యోనియందు బూసుకొనిన స్త్రీపురుషులు పరస్పరము వశులయి యుందురు.

శ్లో॥ గోచన్దనాజకర్ణీరుదన్తికాకన్యకాభిరిహ విహితః।
భగలేపో మరణాన్తం స్త్రీణాం ప్రేమప్రసాధయతి॥

శ్లో॥ లజ్జాళుకసహదేవీకన్యాగోరోచనోద్భవంచూర్ణమ్।
తాంబూలేన వికీర్ణం నార్యా పరమం వశీకరణమ్॥

శ్లో॥ విష్ణుక్రాన్తాసితరవికృతాంజలీశిఖిశిఖామిరాలేపః।
వనితావరాంగవివరే ద్రావణమంగే వశీకరణమ్॥

సీ. దాడిమీఫలమును రు♦దంతియుఁ దెల్లగం
టెనయుఁ గన్యకుమారి♦యును ఘటించి
భగలేపనముసేయఁ ♦ బ్రాణాంతపర్యమై
స్త్రీపురుషులఁ బ్రేమ ♦ సిద్ధిఁ బొందు
గోరోచనము కన్య♦కొమరిమూలము పొత్తి
తామర సహదేవి ♦ తనరఁ జేర్చి
చూర్ణించి విడెమునఁ ♦ జొనిపిన నన్యోన్య
వశ్యంబులంటు నె♦వ్వారికైన
ఆ. వె. ఘనశరవియు ముసుఁగుఁ♦దామర శిఖియును
విష్ణుక్రాంత గూర్చి ♦ వెలఁదులకును
యోనిఁబూయ నుదక♦ముదయించుఁ దనువున
నలఁదిరేని మోహ ♦ మతిశయిల్లు.

తా॥ దాడిమపండు, రుదంతివేరు, తెల్లగంటెనవేరు, కన్యకుమారివేరు, వీటినినూరి భగలేపన మొనర్చిన మరణాంతమువరకు, వశులయి యుందురు. గోరోచనము, కన్యకొమరి, పొత్తితామర, సహదేవి, వీటిని చూర్ణము చేసి విడెమునబెట్టిన సతీపతుల కన్యోన్య వశీకరణమగును. తెల్లజిల్లేడు, ముసుగుదామర, చిత్రిమూలము, విష్ణుక్రాంతఁ వీటిని నూరి స్త్రీలకు భగమునకుపూసిన ద్రవముపుట్టును, శరీరమునబూసిన మోహము పెరుగును.

—: బీజస్తంభన లక్షణము :—

శ్లో॥ భృంగరజః కన్యాభ్యాం విష్ణుక్రాన్తాసజాతికామిళితా।
సా ముఖధృతగుటికా వా బీజస్తంభం రతే కురుతే॥

గీ. కలగరయు జాజియును విష్ణు♦క్రాంత కన్నె
కొమరివేరును గలనూరి ♦ గుళికఁ జేసి
యదియె ప్రక్కటనిడుకొని ♦ యతివఁ గవయఁ
బడదు శుక్లము నెట్టువంటి ♦ పందకైన.

తా॥ గుంటగలగర, జాజికాయ, విష్ణుక్రాంత, కన్నెకొమరివేరు, వీటిని నూరి గూళిచేసి యామాత్రను ఫక్కిటబెట్టుకొని స్త్రీని రమించిన యెటువంటి పందకయినను వీర్యము స్తంభించును.

—: భ గ సౌ భా గ్య ల క్ష ణ ము :—

శ్లో॥ విష్ణుక్రాన్తాహారజటభృంగరజోభిస్సమేతసహదేవ్యా।
స్మరసదనవిలేపవతః సౌభాగ్యం దుర్భగా లభతే॥

క. హరిక్రాంతయుఁ గలగరయును
హరజట సహదేవియాకు ♦ నన్నియుఁ గలియన్
స్మరమందిరమున నలఁదినఁ
దరుణికి సౌభాగ్యమహిమ ♦ దలకొనియుండున్.

తా॥ విష్ణుక్రాంత, గుంటగలగర, రుద్రజడ, సహదేవియాకు, ఇవినూరి భగమునకు బూసినయెడల భగసౌభాగ్యమును గలిగియుండును.

—: గర్భధారణ లక్షణము :—

శ్లో॥ గోచన్దనదణ్డోత్పలవిష్ణుక్రాన్తాక్ష్మరాంజలీచూర్ణమ్
రజసి స్నాతా పీత్వా గర్భం విహేత వన్ధ్యాఽపి॥

ఆ. వె. ద్రాక్షపండు ముణుఁగుఁ ♦ దామర దండోత్ప
లంబు విష్ణుక్రాంత ♦ లుఁ దగఁగూర్చి
నాలుగవదినంబు ♦ పాలతో సేవింప
గర్భమా నిఁకెట్టి ♦ కాంతకైన.

తా॥ ద్రాక్షపండు. ముణుగుదామర, దండోత్పలము, విష్ణుక్రాంత, ఇవి నూరి స్త్రీముట్టయిన నాలుగవదినమున పాలతో తినినయెడల స్త్రీకి గర్భోత్పత్తి యగును

—: సుఖప్రసూతి లక్షణము :—

శ్లో॥ సరుదన్త్యా శిఖిశిఖయా పుత్రంజాతీకుమారికే మిళితే।
గుహ్యే నిధాయ ధత్తే సుఖసూతమ్మృథగర్భాఽపి॥

ఆ. వె. భూజనారి శిఖియుఁ ♦ బూతిగడ్డయుఁ గల
బందయును రుదంతి ♦ చెందనూరి
యోనిలోనఁ బెట్ట ♦ యుగ్మలి గుహ్యంబు
వదలి కొడుకుఁగాంచు ♦ వైళమునను.

తా॥ భూజనవైరి, చిత్రమూలము, పూతిగడ్డ, కలబంద, రుదంతి ఇవి నూరి ప్రసవముకాజాలని స్త్రీభగములోన బెట్టిన సుఖప్రసూతియగును.

శ్లో॥ సరుదన్త్యా హారజటయా సహా సహదేవ్యా చ శిఖిశిఖయా।
కృతలేపస్య శరీరే సమస్తకార్యాణి సిధ్యన్తి॥

క. హారజటయును సహదేవియు
సురనారియు శిఖి రుదంతి ♦ సొరిదిఁగలియఁగాఁ
బురుషులు తరుణుల నలఁదిన
స్థిరతనువులు వశ్యసౌఖ్య ♦ సిద్ధులఁబొందున్.

తా॥ ఉదరిజడ, సహదేవి, సురనారి, చిత్రమూలము, రుదంతి, ఇవికలియఁ నూరి స్త్రీపురుషులు పరస్పరము దేహములకుబూసుకొనిన బ్రతికియున్నన్ని దినములు వశ్యసిద్ధియు సౌఖ్యసిద్ధియుఁగలుగును.

—: ఉ ప సం హా ర ము :—

మాలిని:—ప్రకటితభుజలీలా ♦ భ్రాతృమిత్రానుకూలా
సుకవిజనవిలోలా ♦ సువ్రతాచారపాలా
వికచనయనబాలా ♦ వేషసౌభాగ్యశీలా
సకలగుణవిశాలా ♦ సజ్జనారామహేలా.

శ్లో॥ ఉమ్యాతః పారిభద్రాదమరనరఫణిప్రేయసీగీతకీర్తేః
నప్తా తేజోకనామ్నస్సదసి బహుమతః పణ్డితానాం కవీనామ్।
వీతచ్ఛిగద్యవిద్యాధరకవితనయః కామకేళీరహస్యం
కొక్కోకః కాముకానాం కిమపి రతికరం వ్యాకరోత్కౌతుకేన॥

ఇతి శ్రీసిద్ధపండిత కొక్కోకకవి విరచితే రతిరహస్యే
సకలస్త్రీప్రస్తావభేదయోగోనామ
పంచదశః పరిచ్ఛేదః
సమాప్తోఽయం
గ్రన్థః॥

గద్యము:— ఇది శ్రీమదష్టభాషాకవితాప్రవీణ నవఘంటా
సుతాత్రిణ మాచనామాత్యపుత్రి సుజనకవిమిత్ర సజ్జన
విధేయ యెల్లయనామధేయ ప్రణీతంబైన
కొక్కోకంబను గళాశాస్త్రంబునందు
సర్వంబును తృతీయాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

తుదిపలుకు

కామోపాయనియమములను గ్రహింపనిపురుషుఁడు సతిని సంతోషపెట్టఁజాలఁడు. అందువలన నా స్త్రీకిఁ గామోద్రేకము కలిగి చంచలహృదయయై వ్యభిచరించుటకుఁ గారణమేర్పడుచున్నది. కావునఁ గామమనుభవించు గృహస్థులీ కామశాస్త్రమును దప్పక గ్రహింపవలెనను మాయుద్దేశము సర్వజనాదరణీయమగును గాక. ఈయుద్దేశముతోడనే యీగ్రంథకర్తయగు కొక్కోకుఁడు:—

శ్లో॥ అసాధ్యాయాః సుఖం సిద్ధిః, సిద్ధాయాశ్చానురంజనమ్॥
రక్తాయాశ్చ రతిస్సమ్యక్కామశాస్త్ర ప్రయోజనమ్॥

అని యీగ్రంథముయొక్క ప్రయోజనమును వాడినెను. మఱియు గుడిప్రకవి "స్మరదీపిక" యందు—

శ్లో॥ స్వనారీరక్షణం పుంసాం స్త్రీణాం చ తదనంతరం।
బంధభేదేంగితజ్ఞాన మేతత్ఫలముదాహృతం॥

అని కామశాస్త్రప్రయోజనమును జాటెను. గాన సహృదయులు సాదరముగ నీశాస్త్రము నాదరింతురని తలంచుచున్నారము.

ఈగ్రంథసంపాదనకై యాంధ్రదేశమునఁ బర్యటనమొనర్చి వ్రాఁతప్రతులను సంపాదించునపుడొక శ్రీమంతుఁడు "ఓరియంటల్ ఆర్టు" అనఁబడు ప్రాచ్యచిత్రకళాలేఖనములగు చౌశీతిబంధముల సంపుటమును మాకొసంగి "దేశమునఁ గామము సేవింప నేర్పరులుకాని పురుషులధికముగా నుండుటవలన స్త్రీలలోఁ జాలమంది వ్యభిచారిణులగుచుండి" రని తన యభిప్రాయమును మాతో వెల్లడించెను. ఈయుద్దేశముకూడ నందఱంగీకరింతురని తలంతుము. విద్యావిహీనులీ కామసేవను గ్రహింపవలెననుతలంపుతోడనేఁ బవిత్రస్థలములని పలువురు చేరెడి దేవాలయాది కట్టడములయందు నీబంధములఁ బ్రతిమలను బూర్వులు నెలకొల్పిరి. కావున మేమీగ్రంథమును జిత్రపటశోభితముగావించితిమి. ప్రస్తుతమా శ్రీమంతుఁడొసంగిన "చౌశీతిబంధముల సంపుటము" లోని నలుబదిరెండు చిత్రములీగ్రంథమున కనుబంధముగా ముద్రించితిమి. కడమ నలుబదిరెండును "ఆంధ్ర రతిరహస్యము"న కనుబంధముగాఁ బ్రకటింపఁదలంచితిమి కాని మా యశ్రద్ధవలన చెదపురుగులపాలాయెనని శృంగారపంచకముననేఁ దెల్పియుంటిమి.

తమ తాతముత్తాలనాఁటినుండియు భద్రముగానుంచి కాపాడుచుండిన ప్రాచ్యచిత్రకళాలేఖనములగు 'చౌశీతిబంధములసంపుటము' నిచ్చినయా శ్రీమంతులకుఁ గృతజ్ఞతను దెలుపుచున్నారము.

ఇట్లు, ప్రకాశకులు,
"కామగ్రంథమాల"

అనుబంధము.

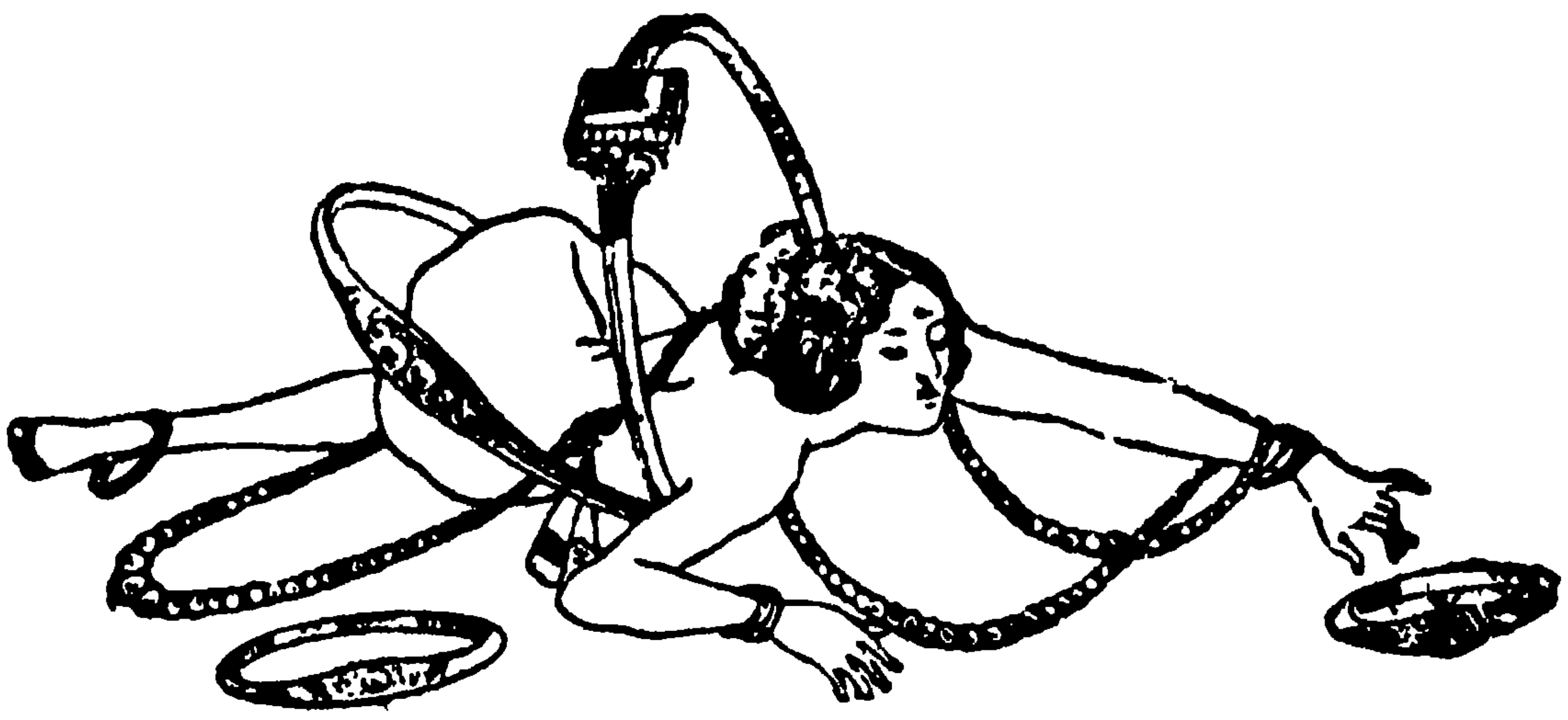

ప్రాచ్యకళాచిత్రములు.

2. నాగరాఖ్య బంధము.

1—2

4 జాంబిర బంధము

7. పార్శ్వసంఘటిత బంధము.

8. ఉత్తానసంఘటిత బంధము.

12. ఉద్భగ్న బంధము.

19. మార్కట బంధము.

20. ప్రేంఖాయత బంధము.

24. నాగపాశ బంధము.

27. పరివర్తిత బంధము.

28. నిపీడన బంధము.

౮౦ సమపాద బంధము.

౩౩. స్మరచక్ర బంధము.

35. సౌమ్య బంధము.

ఠ—1

36. జృంభిత బంధము.

37. నౌకా బంధము.

౬౪. ధనుర్బంధము.

41. అర్ధచంద్ర బంధము.

42. ఉపాంగ బంధము.

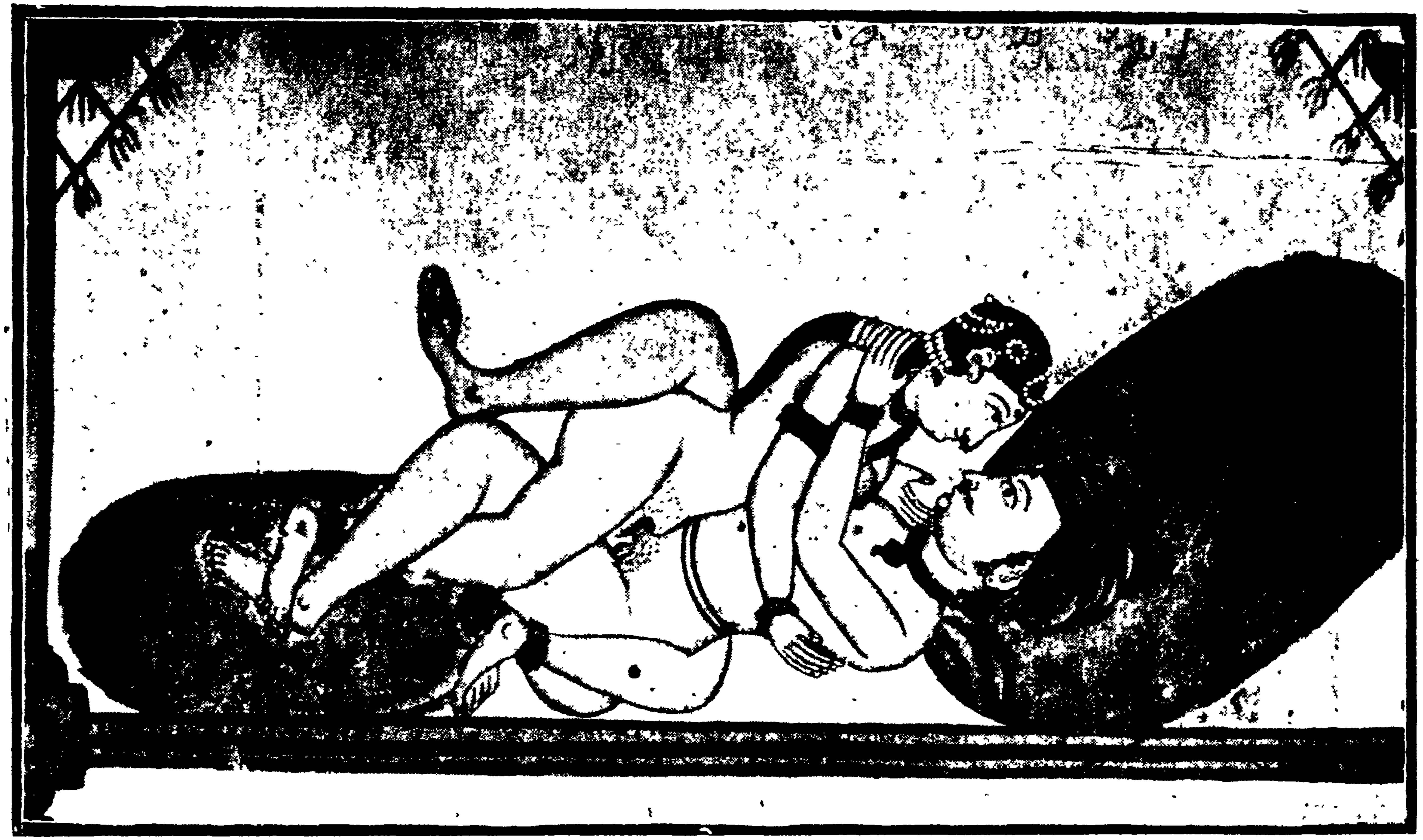

44. పరివర్తన బంధము.

54. మర్కట బంధము.

59. జఘన బంధము.

4—1

(1. సింహావిక్రమ బంధము.

63. కీర్తి బంధము.

64 పార్శ్వవేష్టిత బంధము.

65 ధృత బంధము.

66. నిపీడిత బంధము.

67. నిఘాతక బంధము.

68. చటకవిలసిత బంధము.

70. వరాహఘాత బంధము.

—1

71. వృషాభిఘాత బంధము.

72. ధేనుక బంధము.

76. చాటుక ఫేలుక బంధము.

గార్దభ బంధము.

యాష్టి బంధము.

గ్రామ్య బంధము.

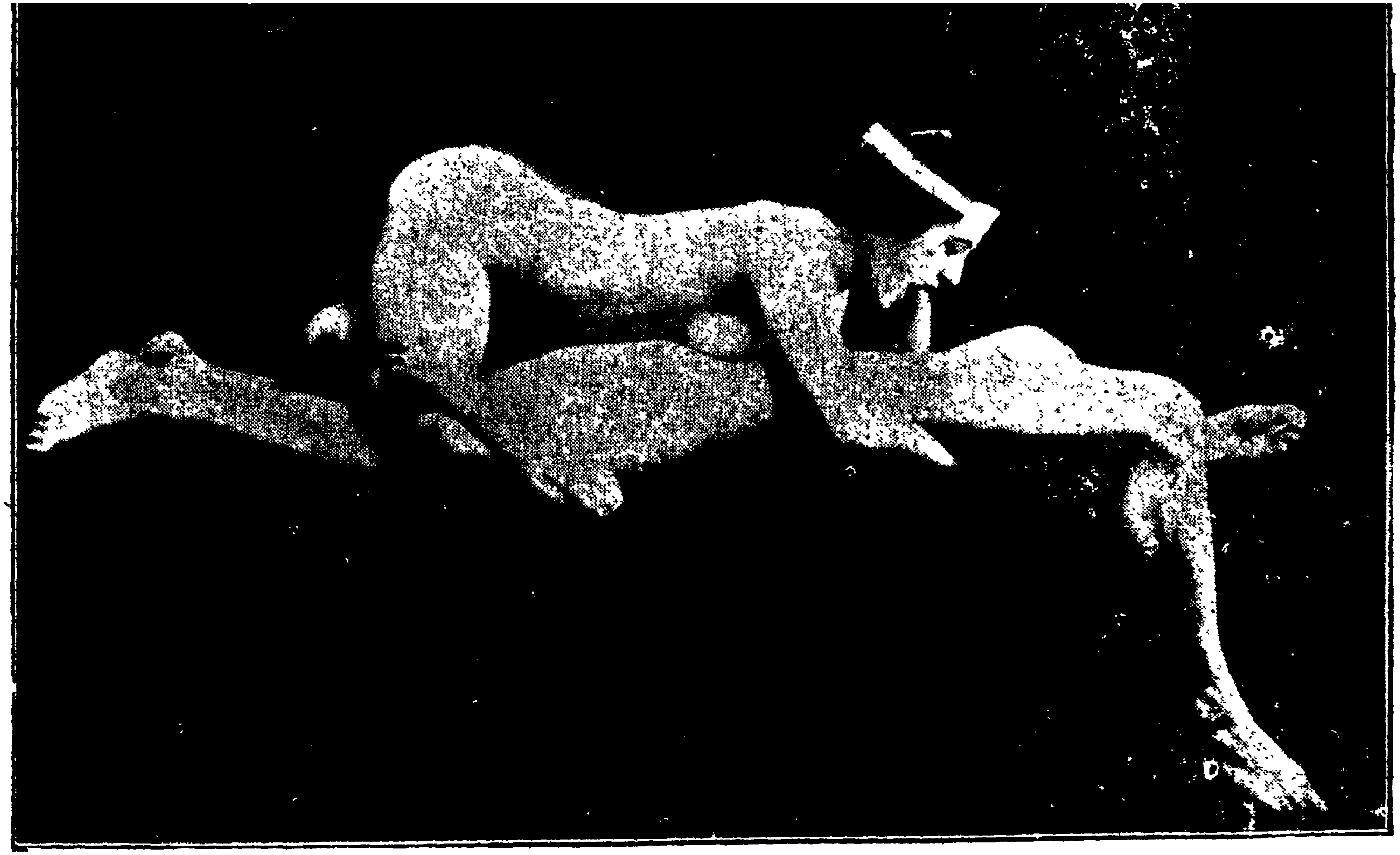

సంఘాటకోపపదము.

78. భ్రామర బంధము.

విపరీత బంధము.

మయూర బంధము.

గారుడ బంధము.

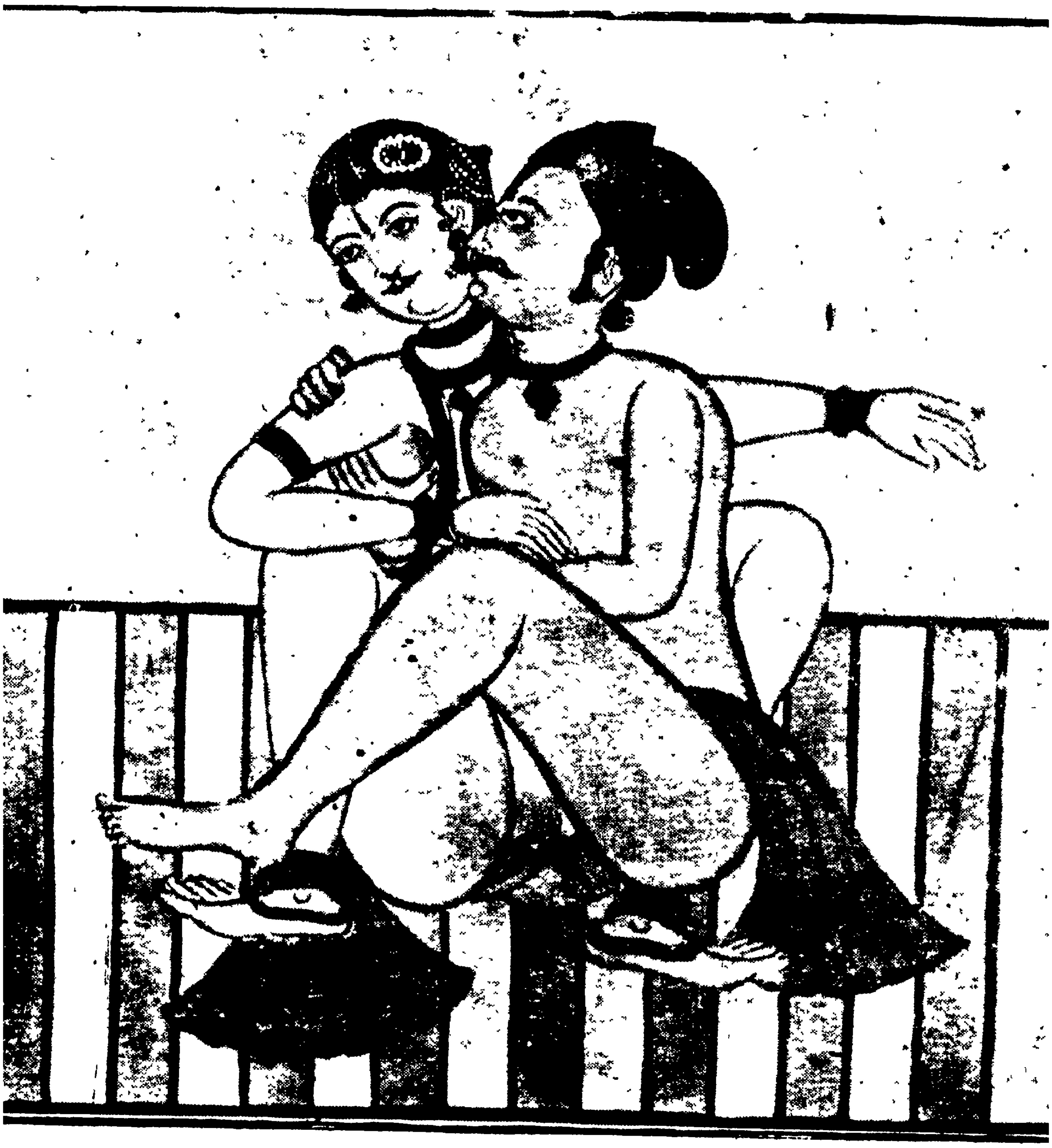

89. కరపాద బంధము.

మన్థపీడితము.

గ్రంథానుబంధములు

సంపూర్ణము.